

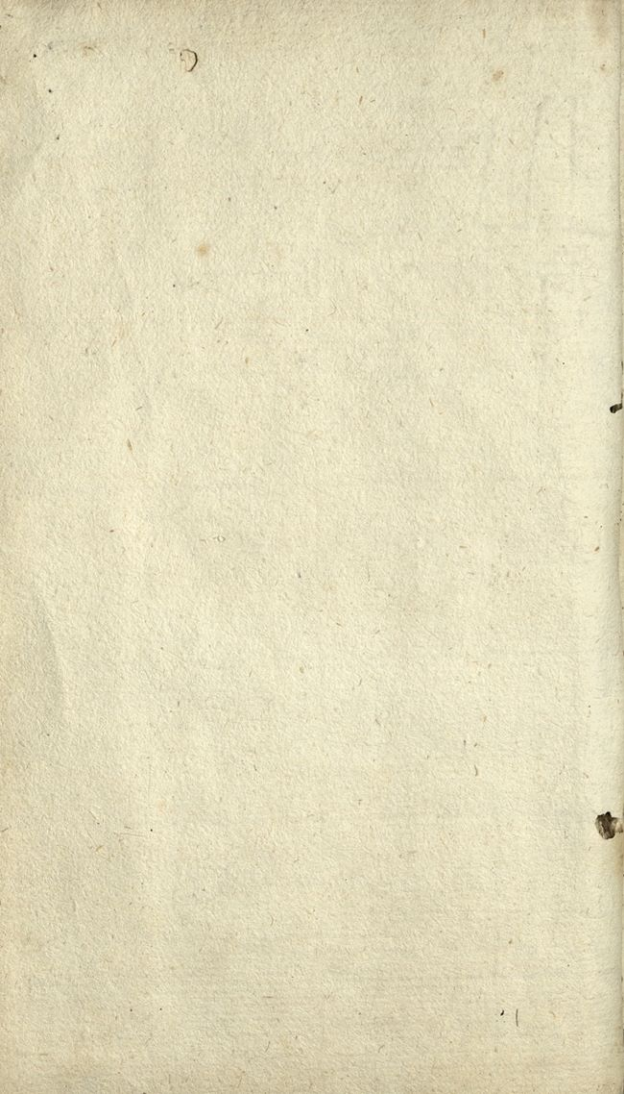

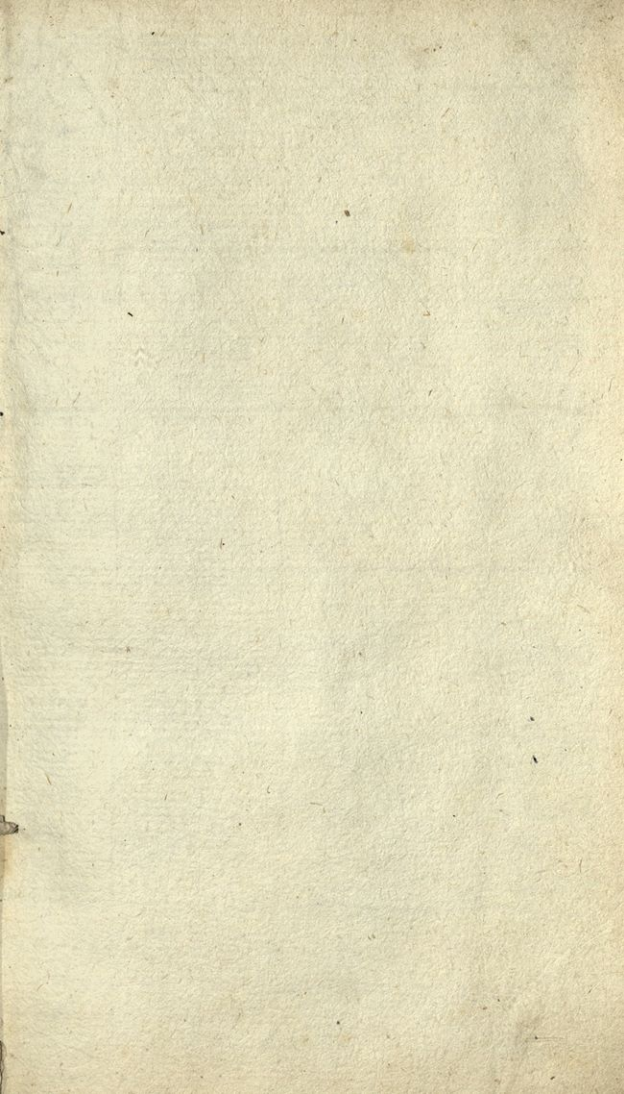
11735. V. B. c. 2.

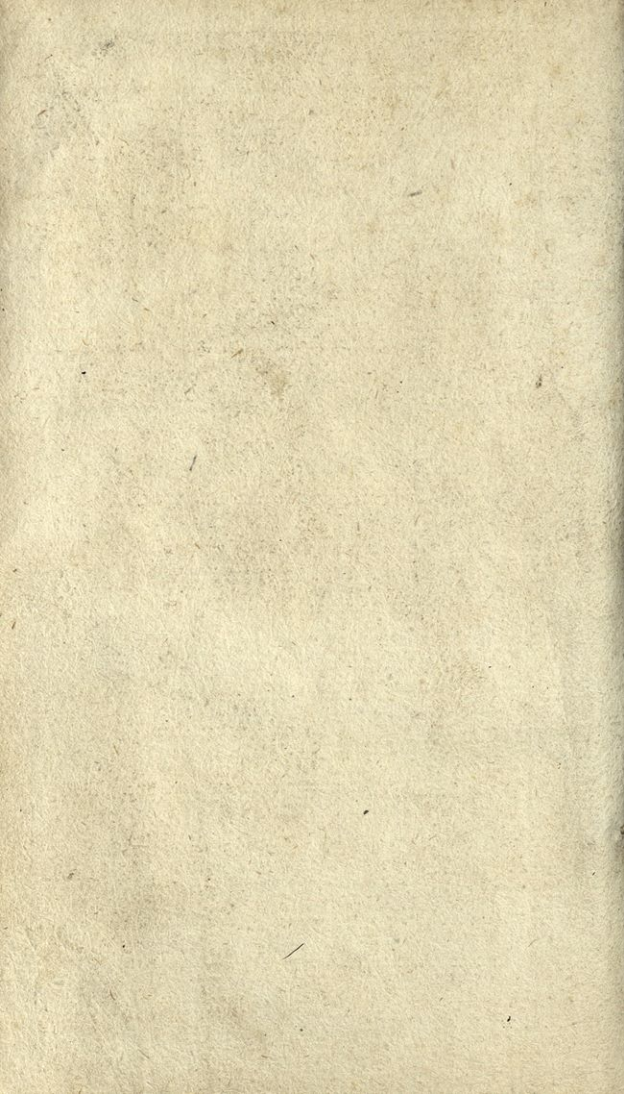
✓

11735

7018 11738

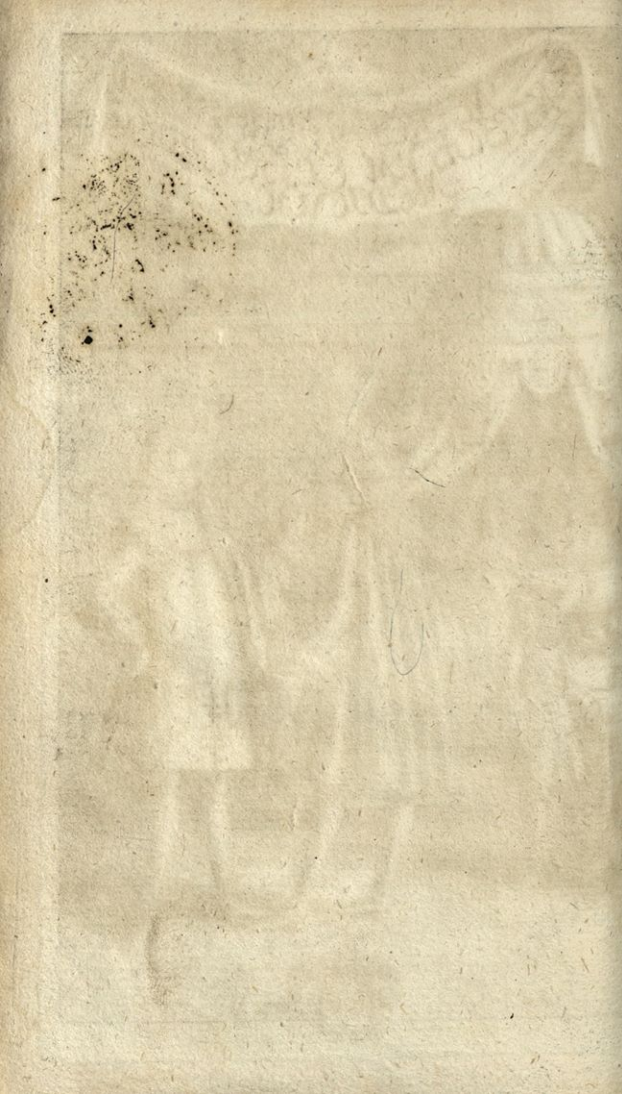

I.B.H.

A. Trost

INTRICATUM EXTRICATUM

Medicum,

Seu

TRACTATUS

De

MORBIS COMPLICATIS

MARCI GERBEZIJ

Philos. & Med. Doctoris,

Inclytorum CARNIOLIÆ Statuum

Physici & Medici Ord. Sac. Rom. Imp.

Academiæ Imperialis LEOPOLDINÆ Nat.

Cur. Collegæ, D. Agefilai, Carnioli.

Opus

INTRICATISSIMA QUÆQUE

in Praxi Medica occurrentia bre-

viter pertractans, & dilucidè re-

solvens, & vel propterea lectu

utilissimum.

Cum permisso Superiorum.

L A B A C I,

Typis JOSEPHI THADDÆI MAYR,

Inclytæ Provinciæ Carniolia Typographi.

ANNO M. DC. LXXXII.

IN=030025003

CELSISSIMIS PRINCI-
PIBUS, REVERENDISSIMIS,
EXCELLENTISSIMIS, ILLUSTRIS-
SIMIS, PERILLUSTRIBUS, GENE-
ROSIS, MAGNIFICIS, NOBILIBUS,
STRENUIS, &c.

DD. DD.

INCLYTI DUCATUS CAR-
NIOLÆ PROCERIBVS,

Dominis, Dominis Gratosissimis
Salutem & sanitatem.

PEndeant de tholis sua Jo-
vi Feretrio Clientum a-
nathemata, adoleant vi-
ctimarum hecatombes
Olympico suo agonotheæ, suas in-
trophæa attollant Marti victores.

adoreas, suum Dædalus Apollini fa-
cret allarum remigium, quo felici-
ter fugiens Minòja Regna

*Insuetum per iter gelidas enavit ad Arctos,
Chalcidicæq; levis tandem superastitit arce.*

Verùm Ego, qui haud sollicitâ deli-
beratione, nullo propè consilio ve-
stras Celsissimi Principes, Illust.^{mi}
Proceres, Patriæ Patres subire vul-
tus, in vestra pronis animis ruere pa-
trocinia non reformido, non aliud
terrestre Numen mihi adeundum
existimabam, quàm gentilitiam ve-
stram magnarum alarum Aquilam,
cui Palladias hâsce laboris Medici
mei primitias venerabundus sub-
sterno, dedicôque, atque Opuscu-
lum hoc levidente, ceu perenne ob-
strictissimæ submissionis monu-
mentum appendo, Romanæ facun-
diæ Principis monito obsecuturus:

Om.

Omnia quæ à nobis geruntur, non ad nostram utilitatem, & commodum, sed ad Patrie salutem conferre debemus. Orat. ad Quirit. post red. Et verò cujus sub umbra patrociniij lucem capter consulti'is? cujus ductu tutiùs tot inter Theoninos malevolorũ morfus (quibus novelli hodie partus hujusmodi sunt obnoxij) evolet in publicum, quàm Regiæ illius sub alis Alitis, quæ cœlesti colore fulgida EGGENPERGIO in Olympo tempestatis ignara, supràque casus humanos levata residet perennaturâ etiam in Clientibus suis serenitate. Cujus sub splendore Nominis? cujus sub honore terroréque Numinis triumphet feliciùs, quàm ea Jovis sub armigera, quæ dum alas explicat, contra complicatos toties, replicatósque epidemicæ luis hostes mor-

bosque Apollineâ sanè providentiâ
cæterarum etiam ad invidiam Pro-
vinciarum Patriam servavit, servât-
que etiam innum incolumem: Quin
& (quod caput est) ipsius etiam Ro-
mani Imperij gloriam eâ nominis
sui famâ vindicavit ab hostibus, ut
speciali quoque præ Pantheris, Leo-
nibusque hæreditarijs prærogativâ,
non Ducali tantum, sed & Cæsareo
redimita diademate gloriosa trium-
phet?

Verum mirum id fortassis alicui
videri poterit, quod universâ pro-
pemodum Europâ bellicis tumulti-
bus perstrepente amica ego cum
Musis jungam fædera, atque dum
intricatum tot armis orbem ferro,
& sanguine extricare latagunt vin-
dices Christiani Nominis Alexandri,
Gordijs ego ludam, & calamo. Ve-
rum

rùm neque ego Palladem Marti un-
quam inimicam fuisse didici, quam
propterea non togatam modò, sed
& armatam pelliade, munitam ægi-
de adoravit antiquitas. Quin imò
ille ipse, qui univerla rapit Martia-
lis turbo, etiam me salutis vestræ
studiosissimum in castra abripit:
animat contra duos invictissimus il-
le Austriæ Hercules LEOPOLDUS,
qui & in Oriente & occidente im-
mortali Nominis sui anagrammati-
smo *Duplo sole* refulget, *Pellitque duos*:
pennam acuit strictus ille in Otoma-
næ Lunæ excidium, mensëmque
Liliorum vindex fidei, & sceptri
gladius, ut post novennales (qui-
bus sub Aquila vestra Duces Glor.^{mi}
stipendia merui) acerrimos confli-
ctus aperto etiam Marte adversus in-
sensissimum illum humanæ vale-
tudinis.

tudinis, imò vitæ hostem Morbum
Complicatum tantò efficacius insur-
gam, salutaria contra eum Urbi, or-
bique arma ministraturus.

Sed & tua Princeps Cels.^{me} Neo
Capitanee DD. Patrone Gratioſ.^{me}
festæ inaugurationis solennia, quæ
Patriam universam recreant, Palla-
dium hunc meum accelleravêre
partum aulpicatissimo sanè nativi-
tatis suæ horoscopo, si tuis sub au-
spicijs, si serenissimi hujus in con-
junctione fideris tantæque in ortu
lucis in lucem prodeat, suæque fa-
ciat pretium obscuritati. Et verò
piaculo sibi ducturus erat Hippo-
crates Æmonensis noster, si unus ip-
se tot inter communes aggratulan-
tium voces, plaususque obmutescat
inglorius, atque dum Justinianus
ensem tibi & codicem, dum For-
tuna

tuna rotam, fasces submittit Gloria,
Fama tubam, Honor triumphos appa-
parat, ipse quoque cum aliquali, si
non gratitudinis debitæ, saltem gra-
tulationis debitæ, tributo non com-
pareat: id quod quidem facit, dum
tibi incolumitatem, perennitatē-
que acclamantium vota hoc Extri-
cato suo Medico complere con-
tendit.

Vivite proinde, perennate
Celsi.^{mi} Principes, Illust.^{mi} Proceres,
Patriæ Patres, ac me salutis honori-
bûsque vestris dudum juratum cum
hoc tenui labore meo sub umbram
Illust.^{mæ} Aquilæ vestræ accurren-
tem illis complectamini benevo-
lentia argumentis, quæ in me im-
meritum hætenus, tótque alios Pa-
triæ Philomusos dispertiri consuevi-
stis. Atque dum Intricatum hoc

X 5

Me-

Medicum à me extricatum sereno
vultu beare vestra non dedignatur
humanitas intricatum tot favoribus
gratiisque vestris Authorem Me-
dicum nullâ unquam ætate extrica-
te, fovec, favete.

Celsitud. & Illustriss. ^{ISS.}
DD. VV.

*Submississimus servus &
Clicns.*

MARCUS GERBEZIMUS
M. D.

P R Æ F A T I O.

Ad Lectorem.

AB eo, quo divinæ illi Apollinis Arti Medicinæ operam meam navare cæpi, tempore, illud mihi semper, tanquam unicum exactè in Artibus proficiendi medium solenni in more fuit, quòd omnia, quæ mihi interea temporis seu inter legendum, seu inter disputandum, amicè de rebus medicis cum doctioribus discurrendum notabiliora, & abstrusiora occurrebant, in studiò ad id destinatas chartas, tanquam ad penarium quoddam mihi in casu necessitatis fortè suo tempore servitura transferre solitus fuerim: & factum est, quòd taliter procedendo cum tempore tantam vel solorum eorum quæ Complicatos, seu tales, quorum contrariæ sunt indicationes, affectus concernunt, notatorum copiam invicem congregaverim, quæ mihi, si ea nonnihil excolerem, in artificiosum nimirum ordinem redigerem, amplificarem,

rem, authoritatibus munirem, rationibus & experiētijs confirmarem, pro conficiendo satis commodo tractatulo sufficerent. Cui propterea etiam adhuc ante aliquot annos principium dederam, à quotidianis tamen ad ægros laboribus præpeditus prius ad finem perducere non potui, quàm ante paucum ab hinc tempus. Et determinaveram illum quidem primùm pro privato saltem usu mihi soli reservare, quòd perspectâ tamen penitiùs rei, quæ in eo pertractatur dignitate, & utilitate, omnium videlicet, quæ ferè in Praxi medica occurrere possunt difficultatum resolutione, existimarem me cum ejus in publicum editione quoque publico tum languentium, tum medentium commodo, saltem aliquid prodesse posse, statui tandem illum etiam prælo subijcere, & publicæ luci extradere; indubiè sperans, me cum eo saltem Cordationibus, & de rebus alienis æquiùs sentientibus vel propterea rectè venturum, quòd eam materiam ipsis ab omnibus difficultatibus extricatam proponam, cujus ambiguitatibus, nulli non Practicantium
pluri-

plurimum semper imponentibus plena
quidem est Praxis medica, sed quarum ex-
planationes vel planè non, vel vix alicu-
bi, & tunc non nisi sparsim, & insinuat-
ivè solùm liceat reperire; materiam vide-
licet curationes affectuum Complicato-
rum concernentem. Quâ in re, ut fa-
tear, fortè brevior cuipiam videbor, for-
tè alicubi etiam obscurior, vel etiam pro-
pterea culpandus, quòd quarundam
Complicationum quidem mentionem fe-
cerim, remedia tamen, quibus illæ tra-
ctarentur, non adduxerim: verùm dico,
quòd satisfacere ad amussim cuilibet,
sit res, quæ transcendit hominis potesta-
tem. Quod verò brevitatem attinet,
sunt quamplurimi alij, qui eam præ laxi-
tate amant. Obscuritatem autem causa-
vit materia ipsa obscura per se, & obscura
per accidens: ex eo scilicet, quòd illa ha-
ctenus ab Authoribus vix aliquando, ni-
si sparsim & insinuativè solùm fuerit exa-
minata secùs ac aliæ materiæ medicæ
millies ab alijs agitata. Fecit quidem in
ca Stephanus Rodericus Castrensis in
tract. suo *de Complexu morborum*, aliquid,
sed

sed quantum, & qualiter, eum lecturus
judicabit. Ut adeò mirandum non sit,
si res alicubi fortè obscurius à nobis tradi-
ta videbitur, præcipuè si Lector earum re-
rum scientiâ priùs imbutus non fuerit,
quæ ad exactam præsentis nostræ mate-
riæ intellectionem in eo necessario præsu-
ponitur, scientiâ videlicet elementorum,
temperamentorum, morborum, causa-
rum, symptomatum, Medendi Methodi
ordinariæ, materiæ remediorum, & uni-
versæ penè rei medicæ. Simili procul
dubio res fortè obscurior videbitur, mini-
mè verò in scientia Physica & Medica ut-
cunque priùs exercitatis. Quod verò
tandem amissas alicubi curationes con-
cernit: dico imprimis me in hoc tractatu-
lo non tam remedia, quibus in Compli-
cationibus utendum, quàm modum cum
ijsdem procedendi intendere monstra-
re; atque adeò neque in hac parte adeò
esse culpandum: quidquid contradixe-
rint, & objurgaverint malevoli detra-
tores illi, quorum proprium istud est, ut,
vel ea solùm, quæ sua sunt, æstiment,
vel, quia præ mera sive ignorantia sive in-
ertia

ertia quicquam digni producere sibi non
fidunt, illud etiam alijs invideant: quo-
rum perversæ menti verò si quis se ac-
commodare vellet, deberet unà cum illis
semper in ignorantia, & desidia luto hæ-
rere, id quod verò cor syncerum, & pro-
ximi utilitatem insectans, omnino dede-
cet. Quale proinde, cùm quoque mihi
concesserit divinum Numen, non decuit
me cum isto Conamine meo tali quali in-
ter domesticos parietes delitescere, &
cum eo privatis solùm rebus consulere,
sed progredi in publicum, & si quâ fieri
posset, cum eo etiam alijs operâ ferre.
Quod proinde ut fiat feliciter, faxit su-
premus, à quo omnis medela, Archia-
ter! Tu verò Lector Benevole fave, vi-
ve, & vale.

INDEX CAPITUM.

Partis Primæ.

Proœmium	Pag.	
Caput. 1. Quid sit morbus Complicatus?	p.	3
Cap. 2. De morbi complicati differentijs.	p.	10
Cap. 3. De morbi complicati causis.	p.	14
Cap. 4. De morbi complicati diagnosi.	p.	17
Cap. 5. De morbi complicati prognosi.	p.	20
Cap. 6. De morbum complicatum curandi ratione ex comuni sententia.	p.	24
Cap. 7. De morbum complicatum curandi ratione ex propria sententia.	p.	41
Cap. 8. De artificiosa electione inter purgantia instituenda.	p.	52
Cap. 9. De artificiosa electione inter vomitoria instituenda.	p.	64
Cap. 10. De artificiosa electione inter clysmata instituenda.	p.	70
Cap. 11. De artificiosa electione inter suppositoria instituenda	p.	76
Cap. 12. De artificiosa electione in sanguinis missione instituenda.	p.	78
Cap. 13. De artificiosa electione inter sudorifera instituenda.	p.	87
Cap. 14. De artificiosa electione inter diuretica instituenda.	p.	98
Cap. 15. De artificiosa electione inter alterantia instituenda.	p.	105
	Cap.	

- Cap. 16. De artificiosa electione inter alexi-
pharmaca instituenda. p. 114
- Cap. 17. De artificiosa electione in victu insti-
tuenda. p. 119
- Cap. 18. De artificiosa electione inter ea quæ
per se, & per accidens operantur,
instituenda. p. 127
- Cap. 19. De astuto remediorum in compli-
catorum affectuum curationibus
usu. p. 130
-

Partis secundæ.

- Caput 1. De hydropæ cum febribus compli-
cato. p. 148
- Cap. 2. De febre cum malignitate compli-
cata. p. 184
- Cap. 3. De complicationibus in passione hy-
pochondriaca occurrentibus. p. 206
- Cap. 4. De apoplexia cum febre compli-
cata. p. 228
- Cap. 5. De ventriculi frigidæ, & hepatis calidæ
intemperiei complicatione p. 241
- Cap. 6. De complicatione obstructionis sple-
nis cum tussi ab acri & tenui deflu-
xione dependente. p. 251
- Cap. 7. De complicatione inter pleuritidem,
& ei supervenientem diarrhæam in-
tercedente. p. 253

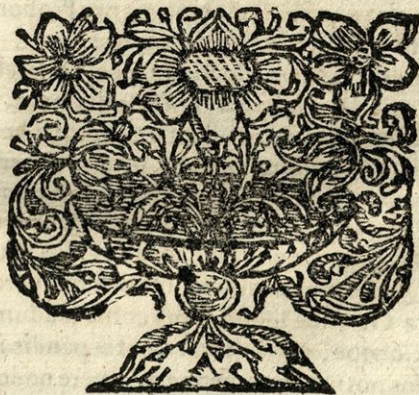
XX

Cap.

- Cap. 8.** De complicatione, quæ inter pleuritidem, & ei conjunctam febrim ratione refrigerantium intercedit. p. 257
- Cap. 9.** De complicatione inter hæmoptoisin, & tussim à pectoris perfrigeratione dependentem intercedente. p. 260
- Cap. 10.** De naturali mulierum constitutione, atque affectibus cum mensstruis, graviditate, & puerperio complicatis. p. 264
- Cap. 11.** Quot modis morborum cum menstruo fluxu concurrentium complicatio contingat? p. 275
- Cap. 12.** Circa quæ potissimum remedia contingit morborum cum mensibus concurrentiū complicatio? p. 281
- Cap. 13.** De legitimo remediorum, circa quæ contingunt cum mensibus complicationes, usu. p. 283
- Cap. 14.** De morbis cum graviditate complicatis. p. 313
- Cap. 15.** Circa quæ potissimum remedia contingit morborum prægnantibus accidentium cum graviditate complicatio. p. 318
- Cap. 16.** De legitimo remediorum, circa quæ contingunt in prægnantibus mulieribus cum graviditate complicatioes, usu. p. 324

Cap.

- Cap. 17.** De morbis in specie cum puerperio complicatis. p. 369
- Cap. 18.** Circa quæ potissimum contingit affectuum puerperis accidentium cum puerperio complicatio? p. 371
- Cap. 19.** De legitimo remedium, circa quæ contingunt affectuum puerperis accidentium cum puerperio complicationes, usu. p. 374
- Cap. 20.** De recto prægnantium, & puerperarum in sex rebus non naturalibus regimine. p. 437

ALLUSIONES GRATU-
LATORIÆ.

Ad eruditissimum Tractatum de
Morbis complicatis D. Marci Gerbeziij
Phil. & Medicinæ Doct. &c.

Quid solem refugis dudum Liber edite votis?
In cassum tabo pectora tincta times.
Virtutem, nôsti, genij duo in orbe sequuntur,
Hic bonus; ille malus: Gloria & Invidia.
Gloria, quâ excellis semper venit ore Proborum;
Invidia aut vili semper ab ore venit.
Impavidus tandem doctis te evolve latebris,
Famæ & Mastiges unius assis habe.
Nectibi quæ Critici conflant finguntq; Theones
Turpia telluris pondera, probra nocent.
Sat tibi quos operis dabit arbiter æquus honores,
Te niveâ quando mente, manûque teret,
Spicula, quæ vano (ride) jacit invidus ictu
Quâ feriunt cum aurâ, ut veniunt, pereunt.
Inclyta Galenus spondet præconia laudum:
Corripe, quod dulcis Gloria pandit iter.
Pæonios potuit, quæ penna evolvere nodos
Nomen Alexandri sparget in orbe novi.

Ita in perrennis amicitia tesseram cecinit.

J. G. Thal. J. V. D.

Candidus hoc Lector complectere protinus ulnis,
Egregium Ingenij dexterioris opus.
Luctantū hic mirè refecat symptomata morbum,
In corpus bellum cū mala plura movent.

Ira ex affectu honoris,
Verique amoris ap-
plaudite, innuite

JOANNES FRANCISCUS
PAPLER de Altenlag Philos.
& V. Juris Doctor, nec non
Inclytæ Provinciæ Carniolæ
juratus Prætorialium Judi-
ciorum Advocatus.

In eruditissimum Tractatum de
Morbis complicatis Excellentissimi, Cla-
rissimique Viri D. Marci Gerbezij Phil. & Med.
Doctoris Inclytorum Carniolæ Statuum Phys-
ei, & Medici, S. R. I. Acad. Nat. Cur.

Collegæ, dicti *Agessilai*

EPIGRAMMA

TAm bene de morbis tingis GERBEZE papyros,
Vivere Nestoreos, ut mereare dies.
De Complicatis morbis tu differis, ergo
Complicata dabit Gloria ferta comis.

*Pronus, Promptus, Perennis
Serrus, & Collega*

JOSEPH LANZONUS
Medicus Ferrariensis, &
Academicus Curiosus dicti.
Epicharmus,

Per il Celebre Trattato de Mali
complicati dato in luce dall' Eccel.
Sig. Dott. Marco Gerbezio
Accad. Curioso

SONETTO

GERBEZIO insigne il cui saper profondo
Della morte il poter vince, & atterra;
Primo frà i saggi anzi a verun secondo
Già sei frà grandi annoverato in terra;
La penna tua col tuo saper faccondo
Il Medico sentiere à noi differra;
Tú sei d' alta virtù Padre secondo,
E có i tuoi scritti al cieco oblio fai guerra
Al tuo Valor m'inchino, e al suol prostrato
Bacio il tuo Libro, e riverente adoro
L' Alto Motor, che un tal saper t'ha dato;
E quindi scorgo delle Muse il Coro,
Che per cingerti il crine hanno formato
Degna corona d' immortale alloro

In segno di particolar divotione

Dott. G. Lanzoni Accad.
Cur.

EPIGRAMMA

IN

Intricatum Extricatum Medicum

D. MARCI GERBEZIJ

Med. Doct.

InneXVs penltls DVM trlcIs VoLVItVr orbIs,
Intri & extricatum protulit Author opus.
Erravi ! fateor. veniam da quæso fatenti :
Intri & extricatum nescit hic Author opus.
Cum siquidem fugiat quidquid contraria voluit,
Intri & extricatum persequitur opus.
Sed quid ago ? dubius cur hæsito ? quando suummet,
Intri & extricatum nominat Author opus.
Sic est : in totidem tricis intricor & ipse,
Vix extricandus. Sed modo trica patet.
Hæc quæ intricavit quasi sphinx natura novercans,
Oedipicè extricat Doctor hic arte suâ.
Mirandum ! natura modo superatur ab Arte,
Naturæ licet Ars æmula dicta fuit.

Cecinit in observantia testimonium

Jo. STEPH. FLORIENTSCHITSCH
de Grienfeldt J. V. D.

MARCI GER-
BEZIJ PHILOS. ET
Medicinæ Doct̃oris
INTRICATI EX-
TRICATI MEDICI.

P A R S I.

P R O E M I U M.

Ræter celebrem illam, &
vulgatissimam divisionem,
quâ morbus in similem, or-
ganicum, & communem, leu
in morbum Intemperiei, Conformatio-
nis, & solutæ Vnitatis tanquam in partes
A suas

suas essentielles dispartitur, famosa est & ea, quâ morbus in universalem, particularem, internum externum, primarium, secundarium, longum, brevem, acutum, non acutum, endemium, Epidemium, contagiosum, malignum, benignum, magnum, parvum, simplicem, compositum, connexum, separatum, confusum, complicatum &c. Tanquam in partes suas accidentales dividitur.

Singulas has morborum species, suas practicas in curando novi facere difficultates, nullam tamen majores, quàm morbos complicatos. Et proinde etsi de utrisque quæpiam, fortè non cuivis æque obvia in collectaneis meis habeam, quæ quoque non sine fructu hîc adduci possent, quoniam de illis tamen res clarior, & vulgatior est, de difficultatibus saltem in complicatorum curationibus occurrere, & nulli non practificantium plurimùm negotij faceßere solitis dislerere, & si qua commodiori ratione eis obviari liceat, breviter examinare ratum habui.

Inquiram verò omnium primò in morbi complicati naturam, hinc in eius differentias, inde in causam, postea in signatum diagnostica, tum prognostica, ac tandem descendam ad ipsam curationem. primum in genere, postea verò in particulari, adeoque tractatum hunc in duas partes distribuam, in quarum prima adducetur ea, quæ in præsentem rem saltem genericè dici valent, in altera verò illa omnia, quæ in prima tanquam in doctrina universalis dicta fuere, in exemplis seu casibus Medicis particularibus clarioris doctrinæ gratiâ demonstrabuntur.

CAPUT I.

Quid sit morbus Complicatus.

Galenus lib. 1. Meth. Med. cap. 5. meminit *in omni re querenda nomen ipsum primum assumi in disputationem debere.* Acturus igitur Ego de morbis complicatis rectissimè fecero, si quid per morbum complicatum in tractatu hoc intellectum velim me omnium primò declaravero: Et

4 INTRICATI EXTRICATI.

intricatum quid quidem illum inferre, vox ipsa complicati innuere videtur, utpote mediante quâ consulum quid, & difficulter extricabile exprimere vulgò solemus, quemadmodum id patet etiam in plica polonica, morbo Polonis endemio, propterea sic dicto, quia in eo capilli sunt miro modo complicati, & confusi, & inextricabiles. Quid intricatum illud tamen determinate sit, non æque est patens. Stephanus Rodericus Castrensis in tractatu suo de Complexu Morb. cap. 4. dicit quidem morbum complicatum tunc dici, *cum duo vel plures morbi diversas occupant partes, vel certè diverso tempore affligunt*, cuiusmodi sunt uti exemplificat ille, arthritis cum nephritide, & plures febres v. g. duæ tertianæ unâ concurrentes, sed diverso tempore exacerbari solitæ. Verùm acceptio ista, salvo Roderici iudicio, mihi laxa nimis videtur, & Ethymologiæ nominis complicati, non æquè correspondere, utpote quæ intricatius quid, quàm inferunt simpliciter diversas partes

PARS I. CAPUT I. S

occupantes, aut diverſo tempore affligentes affectus, exprimere videtur; tales ſiquidem affectus ſæpe iſdem remedijs, & methodo ordinariâ uſurpatis facilè percurantur, cui tamen tanta difficultas non ineſt, complicati verò affectus majorem difficultatem in volvere videntur, tantam nempe, ex qua difficilè ſit, ſe extricare, quemadmodum id etiam agnoviſſe videtur Guernerus Rolſinc. lib. 1. Meth. Medicinæ ſpecial. Comment. Sect. 1. cap. 4. dum iſtorum affectuum naturam perpendens in hæc verba erumpit: *de hijs verò ſententiam ferre, difficile eſt, & arduum.* Quid verò ſpecialiter ardui ineſt affectibus methodo ordinariâ curabilibus? proſectò reſpectivè parùm: ut propterea indubium ſit, per morbum complicatum aliud quid intelligi debere, quàm illud, quod in allegata deſcriptione expreſſit Radericus Caſtrenſis: Quod proinde ut tandem determinetur, dico per Morbum Complicatum nihil aliud intelligi debere, quàm talem affectum,

6 INTRICATI EXTRICATI.

qui pro sui curatione tale quid indicat, quod contraindicatur ab altero unà concurrente affectu, adeoque ut ratio formalis morbi complicati sit indicatio, & contraindicatio ejusdem remedij; ubi quidem arduum illud, seu intricatum, quod inferre vocem complicati diximus, à quo vis facilè percipitur, esse nimirum indicationem, adeoque necessarium usum, & contraindicationem, adeoque prohibitionem ejusdem remedij. Quid verò difficilius, & intricatius, quàm hoc ipsum? quemadmodum per decursum hujus tractatus pluribus demonstrabitur. Hoc tamen in allata descriptione advertendum velim, ut per *contraindicatur* non necessario positiva contraindicatio, seu remedij positive contrarij indicatio intelligatur, sed sufficere privativam. Dantur siquidem affectus, qui complicatis, ob communem, quam cum indicantibus & positivè contraindicantibus habent in curando difficultatem, veniunt adnumerandi, etsi ab unà concurrente affe-

affe.

affectu nihil eis positivè contrarium con-
 traindicetur, quemadmodum id videre
 licet in angina gravidæ accidenti, quæ ra-
 tione Venæ Sectionis, quam indicat,
 morbus complicatus dici meretur, etsi
 graviditas, cum qua concurrit, & res-
 ctu cuius illa affectus, complicatus dici-
 tur, nihil venæ Sectioni positivè contra-
 rium indicet, verùm solùm vi Hippocra-
 tici illius 5. oph. 31. *Mulier in utero ferens*
venâ Sectâ abortit, ei repugnat, seu si
 mavis, privativè contraindicat. 2dò, ut
 per ly *altero una concurrente affectu*, non
 intelligantur solùm affectus, quos verè
 præter naturam quid dicimus, verùm eti-
 am alia quæcunque, quæ indicato alicui
 remedio repugnantia sunt, sive deinde
 re ipsâ quid præternaturale sint, sive non:
 talia siquidem quoque accidentium, &
 Symptomatum, consequenter affectuum
 loco esse habenda author est ipte Galenus,
 dum lib. 1. ad Glauc. cap. 14. de aëre &
 ætate ad præsens propositum sic laquitur:
aëris verò ambientis temperies, cum omnino

8 INTRICATI EXTRICATI.

calida est (qualis inter canis, & arcturi exortum,) accidentis loco habenda est. Et paulò post. His verò ætas, tanquam Symptoma quodam, quod affatim evacuare prohibeat, annumerari potest. Ubi quidem aërem & ætatem esse quandoque Symptomatum, adeoque affectuum loco habenda, & si in re ipsa quid præter naturam non sunt, expressè innuitur, quod ipsum puta de lexu, temperamento, corporis habitu, consuetudine, regione, anni tempore, & similibus, de quibus omnibus rursus ad propositum, Gal. 11. Meth. c. 14. uti & 8. Meth. c. 9. si quandoque contraindicantis vices ea subire contingit, esse ea nimirum sufficientia ad dandam morbo cum illis concurrenti complicati denominationem, etsi ea re ipsâ inter præternaturalia communiter non recenscantur, sicut id jam dictum fuit etiam de graviditate ratione venæ Sectionis respectu anginæ, & aliàs dicetur de menstruis, lochijs, & similibus. Nisi quis eos solùm affectus propriè compli-

ca-

catos dicendos contenderet, qui recipro-
cè sibi, & positivè contraindicant, qua-
lis est intemperies ventriculi frigida re-
spectu intemperiei hepatis calidæ, qua-
rum illa calida, hæc frigida, quæ sibi po-
sitivè sunt contraria, indicat, Cæteros
verò solùm reductivè? Quod quidem per
me etiam licet, quemadmodum & illud,
si quis morbum complicatum, quò istas
difficultates felicius evitaret, sic definire
mallet, quod sit nimirum tunc, *cum mor-
bus aliquis tale quid ad sui curationem, in-
dicat, quod alteri unà concurrenti affectui
sit contrarium, id est noxium.*

Neque refert, quòd taliter sequatur
omnem morbum fore complicatum, cò
quòd nullus sit, cui numquam in subje-
cto, in quo est, aliquod contraindicans,
aut repugnans obtingeret. Si enim ei
omnes prærogativæ ad morbum compli-
catum requisitæ competent, utique com-
plicatus erit, sicut omne id homo est,
cui competit esse animal rationale, cò,
quòd esse animal rationale sint requisita
ho-

10 INTRICATI EXTRICATI.

hominis. Quamvis tamen re ipsâ illis solum hoc nomen attribuendum velim, qui non saltem quodcunque levissimum, & inconsiderabile habent contraindicans, seu repugnans, sed tale, quod curationem invertere validum est, & cujus respectu in curando non habito nequeat curatio salubriter, & citra notabile ægri discrimen institui.

CAPUT II.

De Morbi complicati differentijs.

DEterminatâ morbi complicati naturâ, proximum est in ejus differentias inquirere. Harum fortè plures inducere liceret quod si tamen ex saltem allegentur, quæ curationes notabilius variare valent, satis fore mihi pertuadeo. Videntur verò esse potissimum : quòd alii sint morbi complicati positivam ad se invicem in indicatis habentes contrarietatem, quemadmodum est talis intemperies ventriculi frigida coincidens cum hepatis intemperie calida, quos, uti dictum, etiam

etiam solos propriè complicatos quis dicere posset. Alij, quorum indicatis id, cum quo concurrunt, nihil positivum contraindicat, sed saltem repugnat, quos aliter etiam solùm reductivè complicatos nominari posse dictum fuit, qualem esse anginam ratione venæ Sectionis respectu graviditatis in capite præcedente insinuatum est. Alij deinde sunt, qui in unico, ut præfata ventericuli frigida & hepatis calida intemperies, in ratione calidi aut frigidi: alij in pluribus indicatis sibi contrariantur, Veluti si cuipiam prægnanti angina, aut febris quæpiam ardentissima accideret; tales enim affectus ad sui curationem non solùm venæ Sectionem, verùm etiam victum tenvem postulant, quorum verò utrique repugnat graviditas.

Alij postmodum sunt, qui certo solùm tempore accidentes reperiunt suorum indicatorum in subjecto repugnantiam, sicut esset phrenitis prægnanti accidens, vel eadem angina ratione venæ Sectionis, cui graviditas non tam primis,
uti

uti suo loco docebitur, quàm posterioribus mensibus adversatur. Idem est in illis affectibus, qui ad sui curationem ratione præsentis cacochimiæ purgatione opus habent, tales enim tantum primis, & postremis, non verò intermedijs gestationis mensibus cum graviditate ratione purgationis contrarietatem habent; uti id pariter suo loco ex hippocratica doctrina patebit. Alij verò quotiescunque cum quopiam coincidunt, semper hoc ipso complicantur, quales sunt affectus diarrheticis pro sui curatione opus habentes, si gravidis accidant, eò quòd diuretica ex quorundam opinione sint graviditati semper periculosa. Alij, qui omnes æqualiter, ut pleuritis cum vehementissima diarrhæa. Alij quorum alteruter magis urget altero, ut pleuritis à defluente à capite pituita intra pleuram putrescente dependens, vel inflammatio hepatis, cum ventriculi frigiditate, quorum procul dubio pleuritis magis urget, quàm defluxio, inflammatio hepatis magis,

gis, quàm ventriculi frigiditas. Alij denique, quorum unus ita cohæret alteri, ut hoc non prius ablato, nequeat auferri alter, qualis est inflammatio, respectu albuginis oculi, aut in Enteroccele, herniæ specie, à peritonæi dilaceratione, intestini repositio, respectu consolidationis peritonæi.

Notandum tamen pro evitanda omni confusione, complicationem talibus affectibus non quâcunque ratione acceptis, & quocunque modo in ordine ad id, cum quo complicari dicuntur, consideratis evenire, sed certo solùm respectu, prout scilicet vel veram contraindicationem, vel saltem repugnantiam alicujus sui indicati cum eo, cum quo concurrunt, habent: Sic Synanche gravissima anginæ species, si puerperæ lochia diminutè fluentia habenti accidat, non quâcunque ratione, quatenus tenuem v. g. victum postulat, sed quatenus ob summam vehementiam venæ sectionem mox in superioribus, uti suo loco docebitur,

14 INTRICATI EXTRICATI.

bitur, exigit, cui verò lochia diminuta repugnant, imò eandem venæ S. in inferioribus partibus contraindican, complicata dicitur, idem puta de alijs simili modo.

CAPUT III.

De Morbi complicati causis.

DE Morbi complicati causis non est multum, quod in genere dicam, cò, quòd eadem causæ, quæ in corpus seorsim incidentes aptæ natæ sunt producere hunc vel illum contrarium affectum, si simul concurrant, producent affectus complicatos, quemadmodum id luculenter patet in intemperie toties memorata ventriculi frigida, & hepatis calida, ubi idem excessivus calor, qui seorsim concurrens in hepate excitat simplicem affectum, intemperiem nempe hepatis calidam (idem dico de frigore respectu ventriculi) ille ipse postmodum concurrens cum intemperie ventriculi frigida facit affectum compositum & com-

complicatum, quæ est intemperies hepatis calida respectu intemperiei ventriculi frigida, & è contrà. Eodem modo eadem pituita, quæ sensim in corpore aggregata, & in venis majoribus putredinem concipiens producit febrim quotidianam continuam, affectum per se simplicem, si ei accedat bilis putrescens in venis, ut cum antiquis loquar, minoribus, aut extra eas, adeoque causa febris tertianæ intermittentis, facit hemitritæum, affectum compositum, & quoad suas causas complicatum, idem dic de bile in dictis locis putrescente respectu pituitæ in venis majoribus putrescentis, & sic de alijs. Qualiter verò causæ istæ producant simplices istos affectus, consulere licet Authores in hanc rem ex professo inquirentes. Cæterum, qui complicatorum affectuum saltem genericam, & antecedentem causam scire desiderat, ei cum maximo non solum fructu, verum etiam voluptate legere licet L. Annæi Sennece Epistolam XCV. in qua (ut verba

ba ejus brevitatis causâ contraham) quemadmodum tot affectuum seorsim accidentium unicam ferè causam asserit esse in cibo & potu intemperantiam , ita more suo efficaciter probat simul concurrentium , compositorum , & complicatorum morborum unicam causam esse variorum eduliorum in uno eodémque passu moderno tempori consuetam assumptionem. *Medicina* , inquit , *quondam paucarum fuit scientia barbarum , quibus sisteretur fluens sanguis , vulnera coirent paulatim , deinde in hanc pervenit multiplici- tatem &c.* Postquam scilicet ciborum multiplicitas & superfluitas in consuetudinem venit. *Simplex erat ex simplici causâ valetudo : multos morbos multa fercula fecerunt , inde quantum rerum per unam gulam transiturarum permisceat luxuria terrarum marisque vastatrix ! neceps è est itaque inter se tam diversa dissideant , & hausta malè digerantur , alijs aliò nitentibus.* Nec mirum , quòd inconstans variusq; ex discordi cibo morbus est. Et rursus. *Quomodo ista*
(fer-

(fercula scilicet) perplexa sunt, sic ex istis non singulares morbi nascuntur, sed inexpli- cabiles, diversi, multiformes, adversus quos & Medicina armare se capit, multis gene- ribus, multis observationibus, atque ita ampla evasit.

CAPUT IV.

De Morbi complicati diagnosi.

IN recta Morbi cognitione tantum Me- dico curanti positum est, ut planè in proverbium abjerit: *Morbus cognitus, Morbus curatus*, quod etsi absolute acce- ptum hyperbolicum quidem videatur, in re ipsa tamen certum est, verlato pra- ctico ferè semper plus negotij facessere re- ctam morbi cum sua causa cognitionem, quam ipsam ejus curationem. Ut adeò abs re non fuerit, in praesenti inter cetera quoque in morbi complicati cogniti- nem, quæ teste Tralliano l. 9. cap. 1. est *rectæ curationis fundamentum*, & sine qua instar cæci se habet Medicus, inquirere. Quod ipsum quidem & scimonis ordo

B

postu-

postulat. Devenitur verò in talem cognitionem per sua signa, qualia quidem sunt vel præsentem morbi constitutionem designantia, & dicuntur diagnostica, vel præteritam, & vocantur anamnistica vel futuram & appellantur prognostica, atque desumuntur vel ex essentialiter inherentibus, vel consequentibus, id est Symptomatis, vel causis. Vt si quis immodicam bilem, aliosque acres & vitiosos succos simul & confertim per superna & inferna excernat, signum ex ipsa morbi essentia desumptum est, cum laborare cholera humida, si quis linguam & fauces habeat intense aridas, siti torqueatur, æstusque inextinguibili, atque capitis dolore, signum ex consequentibus desumptum est, cum febre ardente detineri. A causis tandem desumptum signum est, si quis in victu, præcipuè crudis frigidisque à longiori tempore delectabatur, signum est, cum laborare morbo frigido, præcipuè si ei & alia cor respondeant, veluti est ætas proveccta, anni tempus frigidum, & similia.

Ne-

Neque tamen nobis de omnibustribus istis signorum generibus in præsentiquæstio est, sed saltem de diagnosticis, seu actualem morbi naturam, constitutionemque designantibus.

Si quis proinde in morbi complicati cognitionem venire vellet, ad quid eum respicere expediret? Dico quòd ad ejusdem naturam, seu essentiam. Quandoquidem ergò superius capite 2. diximus eam in indicatione & contraindicatione ejusdem remedij consistere, ubicumque ea occurrerit, signum evidens ab essentia, seu essentialiter inhærentibus desumptum erit, ibidem esse morbum complicatum. Quod quidem saltem conjecturare licebit quoque ex causis, si ex contrariæ sint, vel etiam Symptomatis, si quæ contraria occurrant, de quibus verò suo loco.

CAPUT V.

De Morbi complicati prognosi.

COgnito sic Morbo, & suâ caulâ aliud quidem super esse non videtur, quàm mox ad curationem devenire, quoniam illa tamen semper æqualiter non succedit, sed nunc citiùs nunc tardiùs, nunc faciliùs, nunc difficilìus, quandòque etiam planè non, ut adcò Medicus, priusquam curam ineat, se certâ prognosi non muniens, si curationis eventus fortè ægri, astantiùmve expectationi minùs corresponderet, facilè culpari tanquam improvidus, imò ignarus posset, vel etiam occisoris nomen incurrere, quemadmodum, id in Comment. I. ad prognostica Hip. memorat Galenus accidisse aliquando cuipiam Medico, qui juvenem *Syncopticos* ludantem deduxit ad balneum, sudore etiam largè fluente gavisus est, paulò pòst verò Mortuo ægro à familiaribus, tanquam ægrum interfecisset, accusabatur. Ne tale quid, inquam,

ex non datâ prius de morbi eventu prognosi, seu prædictione, fortè & nobis accadat, consultum omnino videtur, de ea, priusquam ad curationem ipsam deveniamus, quæpiam in Medium afferre. Verùm enim verò, in genere video parùm de ea adduci posse, utpote, quæ ab affectibus potius in particulari dependet, de quibus verò primò in altera (si DEUS volet) hujus tractatûs parte, quò propterea etiam B. L. ablego, interea in genere hoc saltem cum monens, quòd quòd graviores & periculosiores sunt affectus complicati secundùm se, & seorsim accidentes, tantò deterius est etiam de eis sentiendum, dum simul concurrunt, & complicatorum nomen assumunt. Imò persapè etsi etiam de se & soli periculum quasi nullum, vel saltem non tantum præferrent, si tamen simul concurrant, ob curationis propter contrarias indicationes difficultatem, possunt fieri quàm periculosissimi. Vnde cautè in prædicendo, ut iteratò moneam, procedere,

& præcipuè salutem promittere oportet, cò quòd læpe, uti habet Guern. Rolfinc. *Latens Morbus & vires suas occultans insidias struit vitæ. Nusquam tuta fides, semper adversa Metuenda, etiamsi bonæ appareant spes.* Et sicut habet Hipp. *Quemadmodum si prosperè tibi succedet prædictio, admirationi eris ægrotanti ob solertiam, ita è contra, si tibi non corresponderit, super quàm, quòd invisus eris, fortassis etiam insanivisse putateris.* Conantur quidem contra jam dicta demonstrare quipiam, affectus simul concurrentes & compositos esse meliores, quàm verò simplices, & seorsim accidentes, consequenter non habere prognosim deteriore. Conantur inquam, hoc probare ex ipso Hip. 2. aph. 26. ubi dicit: *febrem convulsioni supervenire, bono esse.* Item si ebrius quipiam repente obmutescat, convulsus moritur, nisi febre corripiatur. Eodem modo 5. aph. 70. *Qui quartanà corripuntur, non admodum convulsionibus tentantur: si verò priùs tentati fuerint, superveniente*

niente quartanâ liberantur. Pariter 6. aph. 40. *Quibus ad hypochondrium dolor est sine inflammatione, ijs febris superveniens dolorem solvit.* Ex quibus apparere dicunt, convulsionem, ebrietatem, epilepsiam & hypochondriorum dolorem, qui nimirum à causa frigida est, fieri melioris conditionis, si eis febris superveniat, quàm si seorsim affligant, quod ipsum puta etiam de febre apoplexiæ superveniente, de qua idem Hippocrates 6. aph. 51. verùm bene id ipsis solvit Stephanus Roder. Castrensis de complex. Morb. cap. 8. dicendo: id bene quidem aliquando verùm esse, dum nimirum tales affectus concurrunt, quorum unus alterum corrigere valet, qualis est febris respectu allegtæ convulsionis, Epilepsiæ, ebrietatis, dolorum in hypochondrijs à causa frigida, & apoplexiæ, non sic verò dum affectus concurrunt se in vicem non corrigentes, quemadmodum id videre est in hydrope, quæ febrim sibi habet conjunctam, ex qua is teste Hip. 2. Prognost.

gnost. I. deterior redditur, quia febris nimirum vires depascit, & tamen hydro- pem extra venas stabulantem non imminuit, vel saltem non efficaciter. Idem est de hepatis intemperie calida, & ventriculi frigida, si seorsim, & utrumlibet solum sit in corpore, sine singulari difficultate per interna, & per externa opugnatur; dum verò simul concurrunt non item, quia succurrendo uni nocetur alteri, medicamentis intrò sumptis viâ circulationis ad utrumque necessariò per- tingentibus.

CAPUT VI.

De Morbum Complicatum curandi ratione ex Communi sententia.

NVnc igitur tandem ad curationem ipsam. Galenus in Meth. Med. & communiter Dogmatici omnes in ea sunt (ut universam Medendi Methodum in unam summam contraham) tanquam irrefutabili sententia, in omni recta curatione istud, ut sanctissimum quid obser-
vari

vari debere: ut id quod præter naturam est, qualis censetur esse morbus, morbi causa, & Symptoma, auferatur, illud verò quod secundum naturam est, conservetur. Media verò quibus id consequi licet, esse ei, quod præter naturam est, contrarium, juxta Hippocratis illud lib. de Flat. *Contraria contrariorum sunt remedia*; & ei, quod secundum naturam est, simile; juxta rursus receptum illud: *similia similibus conservantur*.

Ne in talium usu verò quis facile aberraret, tanquam pro cynosura, & regimento unico ei esse debere certas indicationes, sic dictas, eò quòd id, quod agendum est Medico indicent, & demonstrent.

Desumi verò tales indicationes debere à morbo, causa morbi, & viribus, quorum quia illa duo sunt quid præter naturam, vires verò quid secundum naturam, dictum etiam fuit, id quod præter naturam est, debere per sibi contrarium expugnari, id verò quod secundum naturam

ram est, per sibi simile conservari; Consequens est, quòd quotiescunque in subiecto aliquo morbus, aut causa morbi reperitur, indicatio adsit eorum, quæ tali morbo, aut ejus causæ contraria sunt, & quoties vires reperiuntur justò debiliores, indicationem esse similium; adeoque, si bilis, aut alius quispiam humor sit causa morbi, bilem esse, aut alium illum, qui peccat, humorem per quid bili, alteriùe illi, humori oppositum remedium è corpore educendum. Si vires sunt justò debiliores, eas esse per aptam victûs regulam, & restaurantia dicta medicamenta, tanquam per similia refartendas. Et talia contraria, aut similia, quæ taliter mediantibus indicationibus agenda monstrantur, solent vocare indicata.

Uterius: quòd persistente adhuc causâ impossibile videatur, aut saltem frustra-
neum, velle tollere affectum, utpote qui ab ea causa aut continenter conservatur, aut facillè rursus regeneratur; volunt in

memoratis indicatis eum ordinem servari debere, ut semper prius expugnetur morbi causa, & postea primò, si adhuc persistat morbus, quemadmodum cum quandoque ablatâ etiam causâ adhuc perdurare testis est Galenus 1. de lac. affect. c. 2. esse appugnandum etiam morbum ipsum. *Causa omnis prius Methodo rectâ excindi, & summo veri debet: & si ex plures sint, ab ea curationis ducto exordio, quæ ortu prima, investigatione verò postrema fuerit inventa.* Fern. Meth. M. c. 4.

Illo solùm excepto casu, ubi magnum aliquod impedimentum intervenit, qualia sunt quandoque certa Symptomata, sive deinde ea mox cum morbo, quem curandum habes, inchoârint, sive postmodum ei supervenerint, adeò vehementia, ut nisi eis mox prospiciatur, ægro maximum inferant periculum, quales sunt quandoque vigilæ continuæ, dolores atrocissimi, evacuationes capiosissimæ, animi deliquia, convulsiones & similia, quibus nisi mox prospicias, relictâ
&

& morbi causâ, & morbo ipso, vires usque ad ægri internationem depascent, adeoque tempus, quo causam & morbum expugnes, tibi non permittent. Veluti de eo rursus citatus Fernelius Meth. M. c. 6. *Seviori quoque Symptomati, quod vires nimio opere convellat, aut etiam prosternat, imprimis diligentérque succurrendum, morbo etiam interdum prætermisso.* Atque talem methodum censent servari debere in affectibus quibuscunque simplicibus, & seorsim accidentibus.

Vbi verò contingit plures affectus, adeoque etiam plures causas concurrere, tunc esse quidem & tunc, nisi quid, uti dictum, magni interveniat, curam à causæ oppugnatione inchoandam, sed neque temper à cujuscunque affectûs pro lubitu, neque ab omnium causis simul, sed esse prius dispiciendum, cujûsnam naturæ illi affectus sint, & qualiter ad invicem se habeant? an nimirum unius curatio alterius curationi obesse possit, vel non? Et si ita; an recprocè etiam alterius curatio

ratio hujus, curationi obesset, vel non ?
 2dò an affectus illi quoad periculum,
 quod minantur, æquales sibi sint, vel
 non sint sibi æquales, sed quispiam eorum
 magis urgeat ? id, quod quidem ex
 eorum magnitudine ad invicem compa-
 rata & teste Gal. 7. Meth. c. 12. ex cujus-
 vis affectus *propria essentia, læsæ partis præ-*
stantia, & affectæ facultatis nostrum corpus
gubernanti eminentia majore vel minore
 desumenda, conijcere posse censent ; aut
 magis quidem non urgeat, talis tamen
 sit, quo non prius sublato, nequeat per-
 curari alter. His sic præcognitis, si af-
 fectus illi tales deprehenduntur, quorum
 nullius curatio alteri obesse potest, qua-
 lis est E. G. affectus quisunque in oculo,
 & vulnus in pede, aut hepatis intempe-
 ries frigida, cum obstructione à materia
 pituitosa ortum ducente, aut etiam ocu-
 lus simul & albugine, & suffusione deten-
 tus, tunc licere pro lubitu à cujusunque
 affectus causa curam exordiri, & vel
 utrumque eodem tempore & simul op-
 pu-

30 INTRICATI EXTRICATI.

pugnare, vel diverso tempore, & locis.

Si verò affectus illi aliquam ad se invicem oppositionem haberent, & eam quidem non reciprocam, id est unum quidemliceret curare absque offensa alterius, non verò econtrà, uti se habet E. G. ophthalmia respectu albuginis, quarum illa potest curari absque singulari exacerbatione hujus, non verò hæctanquam detergentia acria, & propterea inflammationem augentia pro sui curatione postulans, absque offensa illius; tunc ab eo curam inchoari expedire, cujus curatio alteri non officere censeretur. Idem putata & de illo casu, ubi unus affectus non ablato prius altero, percurari nequiret, qualis est E. G. phlegmone in ulcere respectu ulceris, quo in casu propterea docente Galeno l. 3. Artis Medic. apud Julium Delphinum curam non ab ulcere, sed à phlegmone ordiri convenit. *Et quidem si aliqua inflammatio, vel attritio, aut tumor prædurus, vel mollis, vel laxus*

cum ulcere fuerint, prius eorum curationi intendere oportet. Sic & si aliquid ulceri illabatur, ad illabentium curationem intendendum. Eodem pariter modo, si aliqua intemperies ulceratum locum obsederit, ad ejusdem intemperiei remedia antea veniendum, similiter & in hernia intestinali enterocoele dicta, & quandoque à rupto peritonæo morbo in continui solutione ortum ducente, curationem non à peritonæi consolidatione, sed intestini repositione inchoare conveniens est.

Vbi verò affectus illi ita dissentirent, ut unius curatio alterius curationi officere videretur & è contrà, atque adeò neutrum sine alterius exacerbatione curare liceret, tunc quisnam affectus ex illis magis urgeat, vel an æqualiter omnes urgent, esset dispiciendum: atque si unus altero magis urgeret; tum ab eo inchoanda esset curatio, qui magis urgere videretur. Ubi namque à quoquam affectuum non leve periculum instat, ad id quod urget, dirigi primùm curantis consiliū debet, Gal. 7. Meth. c. 12.

Si

Si verò æqualiter urgerent, ad omnes quidem cura æqualiter veniret dirigenda, sed pro possibili evitando, ne ullus eorum per alterius curationem offenderetur. Id quod quidem præcaveri non ita difficulter posse existimant, si curatio ad aliquem ex sequentibus modis instituatur: Si quis nimirum aut curam nunc ad hunc, nunc ad illum affectum dirigat, adeoque nunc usurpet hoc, nunc illud contrarium. Aut sibi eligat medicamenta mera temperata. Aut denique utatur contrarijs invicem permistis.

Et hisce modis dicunt omnes affectus feliciter percurari posse, qualiacunque etiam contraria ad sui curationem exposcant.

Affectus quandoquidem omnes, prouti paulò antè dictum fuit, vel sunt tales, qui omnes æqualiter urgent, vel tales, quorum aliquis magis urget cæteris, aut qui magis quidem de se non urget, talis tamen est, ut eo prius non sublato nequeat expugnari alter.

Si tales, ut aliquis eorum magis urgeat cæteris, aut talis est, quo non prius percurato, nequeat auferri alter; tunc posse curationem ad illum solum primariò dirigi, altero intereà quasi neglecto. Ex quo quidem etsi illud oriatur incommo- di, quod alter affectus intereà incremen- tum sumere possit, id tamen Authore Da- niele Sennerto l. 5. Instit. Med. Sect. 1. c. 4. tanquam quid tale, quod impedire non licet, non adeò curandum. *Et si enim, inquit ille, ita alterius cura impe- diatur, & protrahatur, meliùs tamen est ægrum cum aliquo damno & mora curare, morbumque prorogare, quàm ægrum jugu- lare, aut in præsens vitæ discrimen inducere.*

Quòd si verò affectus sint tales, qui omnes æqualiter urgeant, adeoque ex sententia Gal. l. 3. de Sanit tuenda simul curari velint: *quod si æqualiter pollentes videris, pari studio est utrique consulendum,* tunc quadrare ex modis tribus allegatis quemcunque: sive enim nunc oppugnes hunc affectum cum suo contrario, nunc

alterum cum suo, adeoque alternatim usurpes nunc hoc, nunc illud contrarium; Sive utaris temperatis, contrarijsque invicem permistis, contrarietatem nullam incurris, & tamen utriusque affectûs contrariæ indicationi satisfacis. Quò sonat doctissimi Fernellij illud: l. i. Meth. Med. c. 5. *quum impliciti, aut compositi morbi omnino dissentiunt, neque prorsus huic aut illi, sed utrique Mediocritate quâdam, & contrariorum permistione succurrendum. Sic etiam ventriculum frigidiorum, & jecur calidius temperata juvant, quæque ex calidis frigidisque constant, & modò horum, modò illorum usus alternatus. Et paulò post: quum impliciti morbi partim consentiunt, partim dissentiunt, ab eo auspiciandum, cujus curatio alteri haud quaquam officiat, & ab eo, sine quo alterius curatio compleri nequeat.* Et rursum c. 6. *In affectuum connexionem ab eo auspicianda curatio, à quo maxime ægro periculum impendet, in eumque primum medentis consilium dirigi debet. Vbi quidem per ly: mediocritate quâdam, &*

con-

contrariorum permiftione exprimitur modus procedendi per temperata, & contraria invicem permifta. Per ly: *modò horum*, *modò illorum ufus alternatus*, verò utus nunc hujus, nunc illius contrarij. Et tandem per ly: *ab eo aufpiciandum*, *cujus curatio alteri haud officiat* &c. Modus primus, quo unus folus affectus respicitur, neglecto interea altero.

Et taliter fe fufficienter, qualiter qualescunque, adeoque etiam complicatorum, quos sub nomine dissentientium, & partim dissentientiũ, partim non dissentientium comprehendere videtur Fernelius, affectuum curationes rectè institui poffint, demonstrâsse existimant.

Verũ enim verò, quemadmodum Methodum istam valde esse speciosam, & rationi contentaneam, negare non auserim, ita allegatos quatuor modos, quibus id, quod dicta Methodus suadet, exequendum existimant, omnino approbare, aut ut prorsus dictæ nostræ complicatorum affectuum curationi fufficientibus

aquiescere Ego non valeo. Vt taceam enim, quòd modus ille, qui cum temperatis contrarios affectus curandos vult, sit invalidus, adeoque teste Paulo de Sorbait proximos suæ Med. tract. 6. c. 10. quæst. 56. nullatenus practicandus, quod ipsum ferè puta de contrariis (si tamen in qualitatum intensiõne æqualia intelligas) inter se permittis; dubito an, si nunc hunc nunc illum contrarium affectum oppugnaveris cum duobus contrariis, aliquid dignum effecturus sis, nec non? quia si affectus isti radicati valde sunt, certè nisi eis constanter insistas, nil proficies: ut taceam, quòd etiam sic succurrendo huic exempli gr. in concursu intemperiei ventriculi frigidæ, & hepatis calidæ succurrendo nunc hepatis caliditati simpliciter per frigida, nunc ventriculi frigiditati simpliciter per calida, cum vi circulationis idem remedium ad utramque partem pertingat, adeoque utramque afficiat; facile impingere possis, nisi id alio quopiam modo, de quo verò capite sequenti, præcaveas.

Est verum quidem, quòd in illis casibus, ubi unus affectus magis urget altero, aut talis est, quo non prius sublato, nequeat percurari alter, difficultas præter allegatam illam, sed teste Sennerto inevitabilem, tanta non sit: sed difficultas major est in eis casibus, ubi uterque affectus æqualiter urget, adeoque simul curari desiderat, quod verò vetat indicatorum pro utriusque curatione remediorum oppositio, quæ proinde arte quâpiam & astutiâ singulari venit prius submovenda.

Non verò eam submoveri posse neque per temperata, neque per contraria invicem permista (de alternato enim contrariorum usu jam dictum:) Imò Modum istum practicandi per temperata planè esse invalidum, probatur autoritate tum Hip. tum Galeni, & illius quidem lib. de flatibus, & 2. aph. 22. ubi *contraria contrariorum esse remedia statuit.* Hujus verò l. 3. de simpl. Med. fac. c. 12. ubi per temperata nullam fieri contrariorum ad moderationem reductionem expresse docet,

docet, sed inter remedia indicata ad affectus expugnandos tanquam agentis ad passum contrarietatem proportionatam requirit, exemplo aquæ tepidæ, quæ frigidæ affusa eam nunquam reddit temperatam, sed ad id fervens requiritur. *Et enim quidquid curari debet, tanquam quod ab immoderatione, seu ametria, ad commoderationem seu symetriam reducitur, non id quod bene temperatum sit, requirit, verum id, quod contrariam habeat temperaturam.* Sed advertere oportet, quod quando in Medicina aliquid tale, aut tale dicitur, dicatur id teste Gal. 1. de Medic. Fac. c. 2 tale respectu hominis consideratum, & non simpliciter. Si igitur, ponamus, rursus in concursu intemperiei ventriculi frigidæ, & hepatis calidæ, istæ intemperies respectu hominis Petri, aut Pauli sunt intemperatum quid, & excessivum, quomodo reducuntur ad temperiem, & moderationem ab aliquo respectu ejusdem Petri aut Pauli moderato & temperato medicamento, quod eorundem

dem reactionem non solum non vincit,
sed ne quidem adæquat?

Cum contrarijs invicem permistis le res
quidem non nihil aliter habet, si consi-
deremus ea non uno, sed varijs modis
permisceri posse, & vel ita, ut ea, quæ
invicem miscentur sint in qualitatibus,
quas intendimus, æqualis intensiõis,
vel inæqualis intensiõis, ita ut unum ex-
tremorum sit intensius altero. Sed pro-
fectò si quis contraria æqualis intensiõis
invicem permiscere intendat, & cum illis
contrarios affectus oppugnare aggredia-
tur, timeo, ne ipsi eat, sicut illi, qui in
temperatis suam fiduciam posuit. Et de-
inde ex eo quæro, si in concursu intem-
periei ventriculi frigida, & hepatis cali-
da misceat, ponamus, endiviam secun-
do gradu frigidam, & ablynthium eodem
gradu calidum, & cum ijs dictas duas in-
temperies oppugnare aggrediatur, ista
duo contraria sic exhibita vel calefacient
ventriculum, idem puta de hepate, vel
refrigerabunt, vel utrumque efficient,

calefacient scilicet , & refrigerabunt ? Si calefacient solum aut refrigerabunt ventriculum , idem certè & in hepate efficient (quia non videtur esse major ratio de uno , quàm de altero propter circulationem , quâ mediante utrumque , & ad ventriculum , & ad hepar pertingit) adeoque intemperiem illis impressam non auferent. Si autem ubique utrumque efficient ? ergò nullibi quicquam proficient , calefacere si quidem & refrigerare simul eandem partem , nec est calefacere , nec refrigerare , quod tamen in tali casu est intentum. Neque quis sibi persuadeat , ab absynthio solum ventriculum calefactum , & ab endivia solum hepar refrigeratum iri : quis enim tunc endiviæ refrigerandi etiam ventriculum vim ligabit ? quod ipsum dico similiter de absynthio respectu hepatis. Si dicas ex Gal. 3. de simpl. Med. fac. c. 16. ea medium aliquem inter frigidum & calidum effectum utrobique prodoctura ? quid iste effectus ad propositum ? cum intendamus in tali

ca.

casu non medium aliquem talem effectum, sed in ventriculo frigidi excessivi, & in hepate calidi immoderati ad moderatum, & naturæ proportionatum mutationem.

Quod si verò per contrariorum permissionem talem permissionem intelligas, ubi unum contrarium superet alterum, tunc processum talem esse quidem validum saltem in illis casibus, ubi unum affectum præ altero respicere licet, tibi ultro permitto; sed taliter non uterque affectus æqualiter oppugnabitur; ut propterea, ubi uterque venit æqualiter oppugnandus, adhuc tamen aliâ arte sit opus.

CAPUT VII.

De Morbum complicatum curandi ratione ex propria sententia.

EX transacto igitur capite constat, Medico complicatos affectus curaturo non satis esse, quòd sciat inter affectus inæqualiter urgentes, ad difficultatem ex oppositis remedijs resultantē evitandam,

ad urgentiorem esse curam primariò dirigendam, inter æqualiter urgentes verò, sed in curatione dissentientes, ad utrumque quidem esse curam primariò dirigendam, sed ne cum alterutrius exacerbatione, seu offensa, ob contraria, quæ tunc indicantur, remedia id fiat, posse illud vel præcaveri per usum temperaturarum tanquam utrique affectui contrariorum, vel per usurpationem contrariorum invicem permistorum, vel per adhibitionem nunc huius, nunc illius contrarij, sed ad id adhuc ulteriore scientiâ esse opus. Nunc igitur demonstrandum superest, in quonam tandem scientia illa consistat? Ad quod quidem respondeo citra moram, eam, consistere potissimum in certa quadam, & maximè artificiòsa remedium electione, & astuto quodam vulgaribus Medicastris ignoto eorundem usu. Verùm ad ista exactiùs intelligenda suppono primò: Medicamenta non solum omnia non esse ejusdem activitatis seu virtutis, si quidem alia sunt calida, alia frigida, alia
alter

alterius qualitatis, verùm neque intra eandem speciem, puta, calidorum, frigidorum, aut aliorum, omnia esse æqualis, aut ejusdem virtutis, eò quòd quæpiam ex illis intensiora sunt in qualitate, quàm indicatio postulat, quæpiam remissiora, quæpiam verò planè aliàs sibi habent conjunctas, & fortè unà concurrenti indicationi, seu contraindicationi contrarias qualitates: teste siquidem Gal. 3. de simpl. Medic. facult. c. 14. ex medicamentis nullum propemodum est, quod non pluribus simul & quandoque planè contrarijs polleat facultatibus.

2dò Non unicum esse unius virtutis medicamentum sed plura sic non unica aqua est refrigerans, aut ignis calefactivus, sed alia plura, ut *portulaca*, *lactuca*, *absinthium*, *piper* &c.

3tiò Medicamenta teste Gal. l. 10. Meth. Med. c. 10. alias virtutes possidere per se, alias per accidens, adeò, ut sæpe ea, quæ de se frigida sunt, calefacere valeant, & quæ calida refrigerare, quem-

ad-

admodum id idem asserit de *venæ Sectione* per se neque calida, neque frigida, Item de *purgantibus, clysteribus, fomentis & cataplasmatibus calidis &c.*

4tò Medicamenta alios effectus edere per se, & seorsim usurpata, alios cum alijs. Sic *ærugo* per se usurpata ulcera nimium corrodit, & profundiora reddit, dolorémque excitat, usurpata verò cum *oleo & cera* in unguenti formam redactis, ea non solùm non corrodit, sed teste Dioscoride, feliciter perlanat. *Scammoneum* etiam & *turbit* per se cor, ventriculum, & intestina offendunt, si verò cum stomachicis, & cardiacis, qualiter fit in Electuario Indo majori Meluæ, permisceantur, medicamenta tuta euadunt.

5tò Alios hoc modo usurpata, alios alio modo: veluti *leporis coagulum*, post menstruas purgationes vulvæ suppositum cum butyro conceptionem juvare creditur, potum è contrà partum enecare. De *lactuca* etiam in consilio suo diætetico tradit Baltasar Thimæus von Guldens

denflee / quòd ejus luccus expreffus quatuor cochlearium menfurâ affumptus veneni inftar hominem fubitò interficiat , herba verò majori copiâ , quàm pro lucco quatuor cochlearium opus eft , comefla damnum nullum afferat , & rationem addit , quòd herba diu in ventriculo detineatur , luccus autem expreffus fubitò mifceatur languini , cordique communicetur.

6tò Alios in his circumftantijs , alios in alijs circumftantijs : quemadmodum rectè priùs dictum *leporis coagulum* , quod teftè Diofcoride potum à gravida , ei factum enecat , à puerpera verò fertilitatem inducit.

Adeoque , ut lenfim collimemus ad propositum , licere Medico occurrente occasione uti vel hoc , vel alio numero occurrenti indicationi fatisfacere valenti medicamento , & eo quidem vel fatisfaciente per fe , vel fatisfaciente per accidens , & ufurpare illud poffe vel fimplex & leorfim , vel cum alijs permiftum , feu com-

compositum, & vel tale, quale à natura est, vel certo modo præparatum, hoc vel illo modo, hâc vel illâ formâ. Quibus sic præsuppositis dico, quod si Medicum contingat incidere in curandos tales affectus, quorum oppositæ sunt indicationes, adeoque tales, ut eorum nulli possit satisfacere citra offensam alterius, non cum Medium unquam melius ad similem difficultatem superandam reperiturum, quàm si vel tales materias sibi eligat, quæ habeant quidem virtutem dictarum indicationum uni satisfaciendi, sed absque offensa alterius, quemadmodum tales dari rectè jam diximus, & adducemus in sequentibus quamplurimas, vel conetur eis tali aliquo modo uti, quo modo satisfacient uni dictarum indicationum, & tamen, non offendent alteram; id quòd quidem, ut fateor ipse, difficilè est conceptu, id tamen ita fieri posse patet inductione: sic si ei occurrat ob præsentiam humoris serosi in prægnante hydragogi indicatio, & sciat quidem

dem *elaterium* seu *cucumeris asinini* in
spissatum succum esse materiam aptam tali
indicationi satisfacere, verum ob maxi-
mam, quâ pollet vehementiam, acrimo-
niam, & quasi venenatam naturam, non
citra manifestum fætûs interimendi peri-
culum, meliùs tale incommodum non
præcavebit, quàm si dicti *elaterij* loco ta-
le quid eligat quod idem ipsum quidem
quoad *hydragogi* indicationem præsta-
re validum sit, quod *elaterium*, tanquam
non præditum tamē dictis fætui in tali ca-
su contra indicantis vices gerenti noxijs
qualitatibus, citrà fætus interimendi pe-
riculum: quemadmodum istud posset
præstare *mechoacanna* *hydragogophleg-*
magoga, vel ipsis etiam infantibus, teste
Scrædero secura, adeoque in simili casu
præ *elaterio* eligenda.

Pari modo si in homine melancholico
& viribus valde destituto occurreret ob
præsentiam *cacochymiae melancholicæ*
inductio *melanagogi*, & Medicus sci-
ret quidem talem esse *belleborum nigrum*,
ve-

verum suam operationem cum non tollerare præstare, nisi cum magna virium jactura, istud in commodum non melius evitaret, quam si hellebori loco tale aliquod melanagogum eligeret, quod in ratione evacuandi humoris melancholici idem ipsum quidem præstare validum esset, quod helleborus, sed non cum ea violentia, adeoque cum tanto virium desperiendarum periculo, quam helleborus: qualis posset quidem esse *senna* cuicunque ætati, & cuicunque sexui secura.

Similiter: si ob præsentiam humoris pituitosi occurreret indicatio phlegmagogi, & ob maximam, quam pollet vehementiam, & cum visceribus contrarietatem quis metueret uti *Colocynthide*, providentiùs non faceret, quam si ejus loco aliud aliquod phlegmagogum eligeret, quod dictæ phlegmagogi indicationi quidem æquè satisfacere posset, ac colocynthis, verum citra eam, quam colocynthis exercere solet vehementiam, & viscerum noxam: quem in finem quidem

scilicet

seligi posset, *agaricus*, *mechoacanna*, aut simile aliquod mitius phlegmagogum, aut certè si ei ob defectum v. g. *agarici* aut alterius mitioris phlegmagogi, necessariò utendum esset *Colocynthide*, deberet eâ non uti simplici, sed compositâ atque cum talibus permistâ, quæ dictam ejus viribus & visceribus noxiam qualitatem corrigerent, atque ad eò efficerent, ut eadem *colocynthis*, quæ per se usurpata satisfaciendo indicationi phlegmagogi ob esset viribus & visceribus, in tali calu contraindicantis vices agentibus, cum dictis permista non obesset: qualiter quidem correctâ communiter vocatur *trochisci albandali*.

Idem esset, si ob præsentiam *cacoehymia biliosæ* adesset indicatio cholagogi, & sciret Medicus *Scammonium* ad id per commodum quidem esse, verum magnæ acrimoniæ medicamentum, intensæ caliditatis, & siccitatis, infensæ malignitatis, mordacis flatulentia, excessivæ attractionis, adeoque aptum natum, quòd intestina erro-

dat, viscera cor, epar &c. Conturbet, ventriculū flatibus mordacibus laceſſat, vi ſua calefactoriā, & exſiccatoriā inflammet, & conſequenter febres producat, vi attractoriā hypercatharſes introducat, adeoque ſatisfaciendo indicationi cholagogi multorum aliorum incommodorum cauſa eſſe poſſit; quā ratione iſtud melius evitabit? quā ſi *Scammonij* loco aliud quodpiam cholagogum eliget, quod indicationi cholagogi æquē quidem ſatisfacere valeat, quod *Scammonium* ipſum, cum adiunctis tamen ſibi cæteris qualitatibus viſceribus & viribus in ſimili caſu contraindicantis, ſeu repugnantis vices habentibus admodum inſentum non ſit, atque *Scammonium*; quale eſt *rhæbarbarum*, *tamarindi*, *manna* & ſimilia. Vel certè ſi eo neceſſariò uti debet utatur non tali, quale in ſe ex natura ſua eſt, ſed correcto, & præparato, atque dictis ſuis prævis qualitatibus exuto, qualiter correctum & præparatum communiter *diagridium* dici ſolet.

Idem

Idem ipsum puta & de ijs, quæ per se, aut per accidens operantur, hoc, aut illo modo usurpata, hunc, vel alium effectum producere valent; etiam nimirum in his dictam artificiosam electionem, & astutum usum ad superandas multas difficultates ex contrarijs indicationibus emergere solitas, valere, quemadmodum etiam eorum exempla insequentibus plura afferremus, ut nimirum taliter indubiè pateat artificiosam inter remedia electionem, & astutum quemdam eorundem remediorum usum esse præ omnibus reliquis optima & certissima complicatorum affectuum rectæ instituendæ curationis media, & quarumcunque in ea occurrentium difficultatum promptè superandarum. Quæ artificiosa electio proinde, & astutus remediorum usus, ut tantò facilius instituantur, in sequentibus singula medicamenta per se & ad invicem considerabimus, ut ex inde nimirum tantò clariùs pateat, quid loco alterius datæ necessitate eligi debeat, &

qualiter usurpatum in hoc aut illo casu in usum duci possit.

CAPUT VIII.

De artificiosa electione inter purgantia instituenda.

EX præcipuis remedijs unum, quibus hominis sanitas recuperatur, est purgatio: atque adeò ab ea rem ordiri aptissimum videtur. Porro, ut citra ambages procedamus, quando datur hujus necessitas, seu quale est ejus indicans? dico, quòd cacochymia, seu vitiosorum quorumcunque humorum in corpore abundantia: ubicunque igitur ista deprehenditur, ibi opus est expurgatione. At licetné eam cum quibuscunque perficere? dico quòd nullo modo (etsi id alijs, quos tamen refutavit Galenus, aliter placeat) sed qualis est humor ille, qui peccare deprehenditur, tale debet ei opponi medicamentum purgans, adeoque, si peccat bilis, expurgare eam oportet purgante cholagogo, si pituita phlegmago-

go,

go, si melancholia, melanagogo, si denique serum hydragogo, tot siquidem humores sunt, qui dictam cacochymiam constituere, vulgò censentur: si verò peccant plures dictorum humorum simul, plurium etiam Catharticorum, artificiosâ tamen, miscellâ indigent. Neque latis; quoniam enim inter ista ipsa Cholagoga, phlegmagoga, melanagoga & hydragoga adhuc ea diversitas interest, quòd alia eorum sint mitiora, lenientia propterea, & benedicta dicta, atque citra ullam naturæ vim operationem suam exserentia, qualis est *manna*, *casia*, *tamarindi*, *rhabarbarum*, *fol. sen. mechacacan. pruna*, *aloe*, *agarius*, & ex compositis elect. lenit. diacathol. syr. ros. & violat. sol. *florum persic.* &c. Alia è contrà fortiora, neque vim suam citra maximum conatum, tormina, & virium notabile dispendium edentia, nisi sint quàm optimè correctâ, quale est *turbith*, *gum. gort. belleborus*, *colocynth.* *Scammon. elaterium*, *cataput.* &c. Multùm interest,

54 INTRICATI EXTRICATI.

ut quis his aut illis potius utatur, adeoque præsentem cacochymiam purgationis indicans hoc vel illo fortiori, vel mitiori purgante cholagogo, phlegmagogo, hydragogove evacuare aggrediatur. Datur siquidem frequentissimè casus, ubi adest quidem talis aut talis purgantis in specie necessitas, verùm ei, utpote fortiori contraindicant, seu repugnant vires, ætas, temperamentum, consuetudo, anni tempus, regio, similestue circumstantiæ. Quid ergo in tali casu aget Medicus? cum qualicunque ne obvio purgante tali indicanti aliàs satisfacere nato intentionem suam adimplebit? procul dubio non, verùm mitiora eliget, atque monente sic Galeno lib. 1. ad Glauconem neque pueros, neque senes, neque nimis graciles, aut qui mollis sunt carnis, & ut ille loquitur, algæ modo teneræ, facileque diffluentis, fortibus purgabit, verùm eliget ea, quæ ex ijs mitiora sunt, & operationem suam, citrà ullam, quasi naturæ vim perficere solent. Quod ipsum
agat

PARS I. CAPUT VIII. 55

aget & in illis, qui ex naturâ suâ alui sunt fluidissimæ, quales solent teste Hip. 6. aph. 32. communiter esse balbi, quos græci ab eo, quòd litteras T & R simul expeditè exprimere nequeant, traulos dicunt, qualem Ego novi Nobilem quempiam quoad temperamentum quidem sanguineo : melancholicum, & quoad corporis habitum virum carnolum valde, & robustum, adeoque talem, quales fortia cathartica ferre expressè docet Hip. 4. aph. 9. qui tamen tam facilis erat purgationis, ut vel cum levissimis citra læsionem notabilem purgari non potuerit. Similiter alium Carthusianum virum religiosissimum, pariter quoad temperamentum melancholicum, & quoad corporis habitum robustissimum sed simul balbum, qui pariter tantæ erat lubricitatis, ut cum nullo cathartico tutò purgari potuerit, quàm cum *rhabarbaro tosto cum corticibus myrobalan.* permisto, medicamento plus quasi astringente, quàm laxante. Walæus in Meth. M. Simon

Schultzius in Ephem. Nat. Cur. Dec. 1. anni 3. obl. CLII. & apud eum Marcus Donatus Hist. Med. mirab. l. 6. c. 3. planè talium meminerunt, qui vel ad solùm aspectum, odorationem, aut etiam puram recordationem medicamenti purgantis abundanter evacuabantur, quos si fortibus aggredereris, procul dubio eos maximè læderes. Prægnantes primis tribus, & postremis mensibus vetat purgare Hip. 4. aph. 1. & hoc ob respectum factis eo tempore facilè ab utero separabilis, adeoque purgationi, tanquam tali, ad quam facilè id accideret, repugnantis: quod si tamen rem mitioribus aggrediaris, quemadmodum suo loco dicetur, huic periculo facilè obviabis, adeoque pulchro modo cæcochymix purgationem indicanti satisfacies, & tamen factum non lædes. Idem ferè est, dum 4. aph. 5. *in cane & ante canem dicit difficiles esse purgationes.* Etiam enim tunc cum mitioribus securæ sunt purgationes, non sic verò cum fortibus ob vires tunc temporis

poris debiliores, adeoque à talibus facile lædendas.

Rurſus ex iſtis ipſis expurgantibus levioribus, fortioribusve alia quoad primas qualitates temperatiora ſunt, alia calidiora & ſicciora. Sic *manna*, *cassia myrobalani*, *tamarindi*, *pruna*, *serum lactis*, *syr. rosar.* & *viol. sol. elect. lenit.* & similia temperata valde ſunt, & quaſi refrigerantia, *rhabarbarum* è contrà *aloë*, *mechoac.* *bermodact.* *bellebor.* *esula*, *mezereum*, *turbit.* *Scammon.* *euphorbium*, *colocynthis*, *elaterium* & similia calida & ſicca valde, ut proinde non parùm interfuerit pro contraindicantis diverſitate eligere hoc præ altero, quemadmodum id nos facere admonet in animadverſionibus ſuis Med. Septalius lib. 5. dum cum magnâ cautione in febribus bilioſis, præcipuè ardente utendum eſſe *rhabarbaro* dicit, & ad huc cum majore *Scammoneo*, etſi de ſe educendæ bili in tali calu peccanti, adeoque cathartici cholagogi indicanti vel maxime idoneis, & eis è contrà ob febrim, &

viscerū æstum contraindicantē temperatiora substituenda vult, *cassiam nimirum, mannam, tamarindos, & Syrupum rosarum, aut viol. sol. cum sero.* Item Gal. l. 8. de comp. Med. secundum loc. cap. 2. biliosis & siccis corporibus *aloës* calidæ & siccæ usum non mediocriter esse, insensum asserens. Nicolaus Curtius etiam de medicam. lenientibus eam frequenter sumptam nimis siccare, hepar lædere, & hecticam facere ait, & propterea eā non, nisi rariùs, & correctā utendum esse putat.

Alia adhuc alijs titulis quandoque suspecta sunt, ut in nimio hæmorrhoidum fluxui obnoxiijs aut prægnantibus rectè jam dicta *aloë*, ob eam, quàm præter purgativam, hæmorrhoides proritandi, & menstrua pellendi vim habet. In ijs verò, qui exsucco valde sunt corpore, aut alui valde contumacis ob adjunctam siccitatem, & terrestreitatem, quâ teste Bernardo Schwälve in disquisitionibus suis therapeuticis Sect. 2. peractā purgandi

gandi operatione aluum astrictam relinquere solet, quod ipsum facit & *rhabarbarum* atque *myrobalani*. *Cassia* quoque præterquam, quòd teste Schrædero humidum ventriculum habentibus, hypochondriacis, & flatulentis minùs conveniat, à Paulo de Sorbait prax. Med. tract. s. cap. 47. in nutricibus, & prægnantibus pro suspecta habetur, quòd non solum lac à proprietate adimat, verùm etiam menstrua moveat, quâ etiam de causa *colocynthis*, & *turbit*, consultò à prægnantibus vitantur. *Elaterium* verò, quia non solum violentum nimis est, & mentes movet, verùm etiam fatum ipsum interimere cenletur, in simili casu planè ut venenum fugiendum. Et sic de alijs, quæ singula longum nimis esset enarrare, præcipuè quòd ea reperire liceat apud Galenum, Meluem, Aëtium, Dioscoridem & alios, qui simplicium medicamentorum naturas ex professo examinârunt.

Præterea quòd alia purgantia sunt,
que-

quæ saltem per inferiora suam exerunt operationem (quamvis id neget Walæus in Meth. Med.) alia verò per superiora solùm , ac tandem alia , quæ planè per utraq; postes ; dantur verò casus , ubi tantùm alterutrum tutò instituitur , quemadmodum id patet ex Hip. 4. aph. 7. *dum difficulter vomentes , & mediocriter carnosos* tantùm per inferiora esse purgandos monet. 4. aph. 8. *tabidos* ad vomitum cogere prohibet , ac tandem 4. aph. 4. æstate superiores potius ventres , hyeme verò inferiores esse purgandos vult , procul dubio quoque inter ista pro contraindicantium diversitate probam facere electionem suo tempore expediet. Sunt verò ex narratis ferè omnia per inferiora saltem purgantia , *asarum* è contrà , *belloborus albus* , *vitriolum album vomit. tartar. emeticus* & similia vomitoria propterea spicificè dicta , potissimùm per superiora : *Gratiola* verò , *cataputia maj.* seu *ricinus* , *gum. gotta* , *vitrum antimon.* & plura alia , planè per utraq; postes.

Neque satis; eò quòd etsi quispiam jam ratione medicamento purgantis hujus aut illius non solum specie, & fortioris, aut mitioris, per superna vel inferna operantis, verum etiam numero apud se cum omni circumspèctione determinârit, adhuc tamen superest ei concludere, in quânam quantitate illud conveniat. Hæc ipsa etenim eadem ferè, quæ fortia medicamenta sæpe habet contraindicantia, præcipuè vires, ætatem, corporis habitum, consuetudinem, anni tempus, regionem, materiæ expurgandæ copiam, naturam, situm, morbum ipsum & similia, quorum respectu etsi cacochymia purgantis indicans majorem medicamenti purgantis quatitatem seu dosim exspectaret, eam tamen semper tantam offerre non est tutum. Sic ubi vires sunt debiles, ætas aut tenera nimis, aut provecta valde juxta Galeni superius citatum illud: *neque pueri, neque senes integras ferunt purgationes*, temperamentum calidum & siccum, corporis habitus gracilis, aut mol-

mollis, & facilè resolubilis, alvus facilè
 limè mobilis, purgandi nulla consuetu-
 do, anni tempus calidum & siccum,
 quale est in & ante canem, quo tempore
 propterea citato loco difficiles dicit esse
 purgationes Hip. Regio est calida, mate-
 ria peccans pauca, aut tenuis & calida,
 aut in loco vicino sita, morbus ipse etiam
 calidus, & acutus, purgantia præter-
 quam quòd non vehementia, insuper
 neque in magna dosi offerenda sunt, se-
 cùs verò jam dictis contrario modo se
 habentibus. Inde Hip. 1. aph. 3. ratio-
 ne virium prohibet vacationes ad ex-
 trema ductas, quod ipsum quasi repetit
 3. aph. 51. dum dicit *plurimum & reper-
 tē vacuare esse periculosum, paulatim verò
 quod fit, tutum.* Itali etiam & similes
 calidiorum regionum incolæ tanta ad
 purgandum dosi non egent, quanta nos
 Germani, & præcipuè regiones magis ad
 huc septentrionem versus sitas incolen-
 tes, & hoc partim ratione regionis cali-
 dæ, partim ratione materiæ peccantis,
 quæ

quæ in similibus biliosior & tenvior, adeoque facilius mobilis esse solet, in nobis verò partim ob aërem contrarium, partim etiam ob maiorem ingluviem pituitosior, & crassior, adeoque minus mobilis. Et sic de cæteris circumstantiis ratiocinando. Quæ, qui tanquam vera purgantium non solum vehementiorum, verum etiam majoris eorundem doleos contraindiantia non observat, habet, quòd metuat, ne non solum, dum humorem peccantem expurgare, intendit, ægri vires nimium prosternat, adeoque posterius malum reddat priore deterius, verum etiam, ne convulsionem, aut singultum, quæ duo teste Hip. 5. aph. 4. post *immodicam purgationem mala sunt*, aut uti habet 7. aph. 21. *mortifera*, aut hypercathartes lethales inducat. Quod proinde periculum, ut præcaveant cautiores Medici, præterquam, quòd, ubi fortiora, ubi mitiora conveniant, circumspectissimè perpendunt, in super & de eorum quantitate solent

lent esse solliciti, quam quidem, si omnino assequi nequeunt, quemadmodum in re ipsa etiam deprehensu est vel ipso Hip. lib. de veteri Med. teste difficillima, evacuationem partiri solent, & per vices instituere, quae evacuationem graeci per Epicrasin vocant. Quamvis istud iam potius, uti & aliquomodo quantitas ipsa medicamentorum ad legitimum remedium usum, quam electionem pertineat. De quo verò plura suo loco.

CAPUT IX.

De artificiosa electione inter vomitoria instituenda.

Vomitoria purgantium sunt species, in eo solum ab ijs differentia, quod ista materiam vitiosam educant per inferiora, illa verò per superiora. Idem est etiam utrisque indicans, cacochymia nimirum, excepto, quòd in purgantibus propriè sic dictis materia peccans quasi naturâ sua potius deorsum tendere debeat, vi Hippocratici illius 1. aph. 21. *quae*
educet.

educere oportet, quò maxime vergunt, educenda per loca convenientia, in vomitorijs verò sursum, quod quidem ex præsentente nausea, seu ad vomendum proclivitate colligitur. Vbicunque igitur adest cacoehymia cum nausea, ibi proprium adest vomitoriorum indicans: quamvis Hip. 4. aph. 17. & 18. præter nauscam adhuc alia signa adducat, ex quibus vomitoriorum necessitatem colligere liceat: Non febricitanti cibi fastidium, oris ventriculi morsus, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo purgatione per superna opus esse significant. Item supra septum transversum dolores, quicunque egent purgatione, per superna purgandum esse significant.

Sed quid si eis quid obftet, seu contraindicet, ponamus ad vomendum inaptitudo ex parte subjecti, cui vomitorium esset propinandum, aut ex parte materiæ evacuandæ, aut anni temporis, quorum 4. aph. 4. 6. 7. 8. 9. & 12 meminit Hip. *Æstate superiores potius ventres, hyeme verò inferiores, purgandi.*

E

Gra-

Graciles & ad vomendum faciles per superiora purgare oportet, caventes hyemem, vomentes verò difficulter, & mediocriter carnosos per inferiora, caventes æstatem. Tabidos verò caventes purgationes per superiora. Melancholicos infra vehementius purgabis. Quorum alui lubricitate intestinorum laborant, eos hyeme supra purgare, malum. Quamvis in hoc passu alij ex parte materiæ ineptitudinem nullam admittant, neque anni tempus, neque temperamentum curent, sed contenti sunt, si corpus sit robustum, & ad vomitum proclive, neque pulmones læsos habeat, aut capite, oculis, hæmorrhagiâque narium laboret. Quid, inquam, in tali calu aget Medicus? Simpliciterne se vomitionem indicanti accommodabit? Respondedo, quòd Methodo vulgari utique, ast cū quanto ægri discrimine? Quò proinde tutò procedat, conspiciens adesse quidem vomitionis indicans, verum adesse simul etiam tale aliquod contraindicans, quod eam non admittit, ab ea
con-

consultò supersedebit, & ejus loco conabitur materiam peccantem aliàs vomitionem indicantis per superna expurgabilem, per inferiora, aut alias vias cautè educere. Vbi verò viderit, non prohiberi absolutè vomitionem, siquidem ex vomitorijs alia sunt vehementiora, alia mitiora, cautè considerabit, ubi hæc ubi illa potius conveniant. Conveniunt verò corpori robustiori, tempore hyemali, regione frigidiora, peccante materiâ existente crassiore, & in remotiore corporis regione sitâ, fortiora, his verò contrario modo se habentibus, mitiora.

Mitiora verò vomitoria sunt: *aqua tepida simplex vel hordeata cum ol. olivarum* copiosè hausta. Item *jus carnis tepidum & pingue. hydrelæum* aut etiam *oleum amygdal. dulc. cum jure tepido & syr. acetoso simpl. potum.* Item *jus carnis cum floribus genistæ alteratum cum succo raphani & oxymele scil. propinatum. &c.*

Fortiora nonnihil: *rad. asari subtilissimè trita, juli nucum inglandum, Semen*

atriplic. aneth. rhabhani, & ejusdem succum expressus, atque ex compositis diasaron Fernelij in aqua bordei vel mulsa dissolutum, oxymel vomitivum &c.

Fortissima tandem, quæ ex *antimon.* parantur, uti est *crocus metal. vitrum & flores antimon. tartar. emet. aqua benedi. Et Rulandi, Quercetani, Hartman. & similia.* Item ex *vitriolo* paratum *sal, & Gilla Theophrasti, gum. guttæ mercur vitæ, & vehementissimus, atque propterea monente sæpius citado Waldo in sua Meth. Med. & Bernardo Schwalbe in disquis. Therapeut. vix usurpandus, quid quid de eo censeat 4. aph. 3. & sequentibus duobus Hip. *belleborus albus.**

Plura vide alibi, præcipuè apud Guerner. Rolfin. Meth. Med. Ipecial. Comment. lib. V. Sect. 8. c. 1. & sequentibus.

Factâ sic inter vomitoria mitiora, medio cria, fortissimâque artificiosâ electione, aliud luper non est, quàm adhuc de dosi seu quantitate vomitorij determinare, eò quòd neque ista ubique eadem con-

conveniat , sed pro contraindicantium
 diversitate nunc major , nunc minor. Id
 quod verò etiam non omnino impossi-
 bile est conijcere , si quantum vomitionis
 indicans egeat , quantum verò vires , quæ
 potissimum sunt quantitatis contraindi-
 cans permittant , exactè perpendatur.
 Posito verò quod indicans majorem vo-
 mitorij dosim exposceret , quàm ægri vi-
 res permetterent , oporteret id astuto ejus-
 dem vomitorij usu conari evitare , dando
 nimirum idem quidem numero medica-
 mentum , & in eâdem minore dosi , sed
 sæpius , & per intervalla , quemadmo-
 dum id etiam in purgantibus quandoque
 utiliter praticari cap. præcedente alla-
 tum fuit. Taliter namque , indicanti ma-
 jorem dosim adæquatè satis fieret , & ta-
 men in vires debiliores non peccaretur ,
 utpote quæ ad istas repetitas , sed in dosi
 minori medicamento iterationes non
 ita offenduntur , quàm ad uni-
 cam nimis capiolam.

CAPUT X.

De artificiosa electione inter clysmata instituenda.

TErminato sermone de purgantibus in specie sic dictis, & vomitorijs, ordo exigere videtur, ut clysteres etiam clysmata, seu Enemata aliter dicta, in medium producamus, eò quòd quoque eorum pars purgantium sit species, illi nimirum, quorum, ulus quoque in evacuanda cacochymia, sicut purgantium consistit. Quamvis teste Josepho Lanzono Ferrariensi Medico, Collega & Amico meo honorando in disertat. Sua Medica de clysteribus primò nuper mihi per litteras communicata dentur plures alij, qui ex alijs intentionibus usurpantur, quales sunt à Medicis dicti anodynij, nutrientes, astringentes, consolidantes, abstergentes, carminativi, & emollientes, quorum propterea etiam sunt alia indicantia, anodynorum nimirum dolor: nutrientium fames, seu nutrimenti aliâ ob

ob quodcunque impedimentum commo-
diore viâ non suppeditabilis defectus :
astringentium , intestinorum laxitas :
cololidantium, continui intestinorum so-
lutio : sicut purgantium cacochymia, per
hos quâcunque de causâ commodiùs
educibilis , quàm per alia remedia ; ab-
stergentium illa eadem cacochymia tan-
quam ob suam tenacitatem intestinis per-
tinatiùs adhærens , quatenus verò fortè
in flatus resoluta , & attenuata carmina-
tive sum , & denique , quatenus in inte-
stinis indurata (si alui fæces tamen caco-
chymix nomen mærentur) emollientium

Horum ulus tot contraindiantia qui-
dem non habet, quot purgantia inspecie
sic dicta & vomitoria , quin imò securi
plerumque esse solent , quandoquidem
nulla est ætas , nullus sexus , nullum tem-
peramentum , nullus corporis habitus ,
nullum tempus , nulla regio , & nullus
ferè morbus , qui eisdem non admitteret,
Imò tanta est eorum quandoque necessi-
tas, ut absque illis vivere, sit quasi impos-

sibile (quamvis nimis frequens eorum
 ulus, veluti qui tandem id efficit, ut na-
 tura clysteribus stimulari assueta postmo-
 dum de se vix aliquando respondeat, non
 sit laudandus) in cuius rei probationem,
 ut taceam hypochondriacos, quos sin-
 gulos ferè in hoc passu mihi assenturos
 certus sum, adduco solùm illum Fori ju-
 liensem hospitis ad insigne aquilæ nigræ
 Filium, qui ex casu ad posteriora in eam
 partium inferiorum, & præcipuè sphin-
 cteris ani inciderat paralysem, ut sem in
 tertium annum (loquor ex propria ipsius
 confessione) citra purgantis assumption-
 nem, aut clysteris admissionem alium
 nunquam exoneraverit. Non tamen ab
 omni prorsus contraindicante ita liberi
 sunt, quin suâ quoque circumspectio-
 ne opus habeant, eò, quòd præterquam
 quòd diversi valde sint, & uti dictum, ad
 diversas explendas intentiones destinati,
 adeoque quandònam hujus, quando illi-
 us sit necessitas & convenientia, sit bene
 dispiciendum: siquidem ex illis (loquor
 nunc

nunc de purgantibus) alij fortiores sunt, & humoribus etiam in remotioribus partibus hærentibus educendis apti, alij mitiores, & humoribus vitiosis in primis saltem vijs, intestinis scilicet & ventriculo, eisque proximè adjacentibus partibus detentis expurgandis idonei, ex fortioribus nimirum, vel mitioribus ingredientibus confecti, distinguere necesse est, quando iste, quando ille conveniat. Præterea nunc applicandi veniunt infantibus, nunc provectioribus, nunc gravidis, nunc non gravidis: quibus omnibus neque æquè fortes convenire, neque in eadem quantitate, ratio dicitur, ut propterea prudenti electione sit opus, quemadmodum in præcedentibus de purgantibus, & vomitorijs idem dictum fuit. Solent verò communiter provectioribus injici in quantitate lib. j vel etiam lib. ls, dum interea pueris lib. ls vel unc. viij sufficiunt: Infantibus etiam unc. ij vel. iij

Uterius, est quoque illa observatio, ut si quis clysterem diutius retineri cupit,

cum in minore dosi iniiciat, quod quidem præcipuè in astringentibus, & consolidantibus, atque anodynis locum habere videtur.

In prægnantibus à clysmatum usu quipiam planè obhorrent, eò, quòd ad eorum usum mox subsecutum fuisse abortum teste Philip. Jacobo Schörfeldero lib. 1. Histor. Med. Histor. 25. sæpius observatum fuerit. Quod si quis tamen ex eis eligat non solum mitiora, & omnis acridinis expertia, verum ea insuper in minori dosi iniiciat, illud periculum facillè evitabit, quemadmodum id nobis attestatur luculentis verbis Walthasar Thimæus von Guldenflee / dum per litteras aliquando requisitus, num certæ gravidæ mox ab accepto clystere leniente demortuæ mortis causa potuerit fuisse clyster nec non? taliter respondit: *Clysteres non unus sunt generis, sed varij, primò enim sunt evacuatorii, qui vel flatus evacuant, & carminativi dicuntur, vel humores, & vel lenientes, qui debentur humori-*
bus

bus existentibus in intestinis; vel acres, & soluentes, qui conveniunt humoribus etiam extra intestina contentis. Deinde sunt alteratorij, calefacientes scilicet & refrigerantes, ad quos referri possunt etiam detergentes, ex siccantes, humectantes. Tertiò anodynij, & 4tò nutrientes.

Ex his omnibus nulli gravidis noxij sunt, præter acres & soluentes, quatenus facultatem expultricem irritant, vel dolores, aut alui profluvia excitant, quæ partim spiritus & humores agitando, partim alimentum fætui subtrahendo, abortum pariunt. Verùm cum clysteres nobilissimæ feminae à Medicis præsentibus ordinati, emollientes tantùm fuerint, & lenientes, minoriq; in quantitate injecti, nullam exinde, nec gravidæ, nec fætui noxam inferri potuisse censeo. Materias verò ex quibus omnis generis clysteres confici solent, videre licet, præterquam apud alios, quoque apud citatum superiùs Josephum Lanzonum citato loco.

CAPUT XI.

De artificiosa electione inter suppositoria instituenda.

Suppositoria à supponendo, quòd nimirum communiter quidem saltem ad aluum proritandam, aliàs verò etiam ad alios vitiosos humores ad extra provocandos & à superioribus partibus revellendos quandoque etiam adhuc ad alias intentiones ano supponantur seu indantur suppositoria, à figura verò glandiformi glandes dicta ejusdem fermè sortis sunt, cujus clysteres, cò quòd plerumque, & in quibuscunque circumstantijs, si eorum occurrit necessitas, sint secura. Quòd omnia tamen non sint ejusmodi, sed, ut taceam de illis, quæ ad alias intentiones adimplendas quandoque in usum veniunt, ex purgantibus alia sunt vehementiora, alia mitiora, seu alia ex acrioribus, alia ex lenioribus ingredientibus composita, bene dispiciendum quoque inter ista venit, antequam in usum tra-

trahantur, quòdnam ex eis à contraindicante permittatur, quod non permittatur; veluti id per providè nos admonet Pharmacopœia Augustana, ubi acriora suppositoria, qualia ibidem videre licet, prægnantibus expressè interdicat, sicut & iis, quibus hæmorrhoides solent esse molestæ, & eis econtrà mitiora, ex melle scilicet, vitello ovi, ac modico sale aut muscerda confecta substituenda monet. Infantibus planè ex solo butyro cum momento muscerdæ confecta à mulierculis cum effectu indita vidi, aliàs verò folium petroselini recentis simul in oblongum convolutum & butyro inunctum; quibus si acriora supponeres, tenellulam eorundem cutem læderes, quemadmodum id ego aliquando à solo sale marino in nimia quantitate melli permisto, & in suppositorij formam redacto factum vidi in nobili fæmina, cui ad applicitum suppositorium undique circa anum mox dolorosissimæ pustulæ erant enatæ, ita ut eas postmodum cum fomentis ex lacte lenire sive-

78 INTRICATI EXTRICATI.

fuerit necesse. Atque sic apparet, qualiter quoque cum suppositorijs, si eis quid obftet, mediante artificiosâ electione tutò procedere liceat.

Plura adhuc sunt hujus sortis Medicis solennia remediorum genera, quibus quidem pariter sine artificiola adhibita electione tutò semper uti non licet, quemadmodum talia sunt Errhina, quorum species sunt sternutatoria, teste Hip. 5. aph. 49. prægnantibus infensa, & propterea non semper promiscuè, & citra electionem usurpanda, sed spero Benevolum Lectorem se ipsum in eorum electione, ad hætenus dictorum normam facile inventurum.

CAPUT XII.

De artificiosa electione in sanguinis missione instituenda.

Sanguinis emissio alterum ob insignem in Medica arte usum à Galeno magnum dictum remedium, quæ olim teste Rolfincio romanæ militiæ tanto erat
con-

contemptui, ut nulli unquam vena incideretur, præterquam infami, nunc tanta in æstimatione est (quid quid contra eam effutiat cum paucis alijs Helmontius lib. de febr. cap. 4.) ut nullus fere reperiatur morbus, cui eam, ut singulare præsidium non opponamus, & cui illa etiam in re ipsa suam opem non afferat, quemadmodum id clarè attestatur Martinus Rulandus, qui omnes eos affectus, quibus venæ Sectio opitulari potest, in Cathalogum seu ordinem alphabeticum reiegit in sua phlebotomia. Pro præcipuo indicante agnoscit quidem sanguinis abundantiam plethoram græcis dictam, neque tamen ita religiosè, quin quandoque etiam ad alias intentiones celebraretur, ut puta ad sanguinis orgasmum, fermentationem, seu ebullitionem compescendam, sanguinem simpliciter ex loco affecto evacuandum, aut ad alium locum reducendum, & eum quidem parti affectæ aut vicinum, aut remotum & contrarium: propter quos scopos postmo-

modum etiam diversas sortitur denominationes; prima scilicet ventilatoriæ alteratoriæ, secunda simpliciter evacuatoriæ, tertia derivatoriæ, & tandem quarta revulsoriæ.

Isti scopi, seu ista indicantia, quotiescunque in praxi occurrunt, toties sanguinis missioni est locus, dummodo nihil ei obsistat, seu contraindicet: Contraindicant verò sæpe ætas aut tenera nimis, uti id videre est 4. de ration. vict. in acut. tex. 19. apud Gal. sæpe temperamentum, si illud sit frigidius, sæpe corporis habitus, si sit aut cachecticus, aut aliàs exsanguis, qualis est hecticorum: sæpe sexus, uti id legere est apud Hip. 5. aph. 30. ubi gravidis venæ Sectionem in terdicit: sæpe specialis idiosyncrasia, seu naturæ proprietas certis, uti traditur, in Gallia familijs innata, vi cujus nullam citra animi deliquium, aut planè syncopen perferre valent sanguinis emissionem: sæpe regio, anni tempus, sæpe etiam consuetudo ac tandem vires sive per se debiles,

PARS I. CAPUT XII. 81

les, sive aliunde tales redditæ, puta à morbo aliquo diuturno, gravibus doloribus, magnis alui profluvijis, hæmorrhagijs, vigilijsue. Citra quorum respectum si quis intuitu solius indicantis in emittendo sanguine procederet, necessarium frequentissimè impingeret, peccaretque facilè in id, quod vetat Hip. 1. aph. 3. & 23. dum expresse asserit, non semper pro indicantis exigentia esse evacuandum, sed cum respectu ad naturam, & ægri vires. Quid igitur in similibus dubijs casibus consilij? quod arripiendum medium, ad feliciter se ex tantis difficultatibus extricandum? Respondeo ego esse rursus confugiendum ad toties decantatam illam artificiosam electionem, ut lumine astutum. Datur verò ista electio non solum inter quaternum illum sanguinem emittendi modum, qui fieri solet, dum sanguinem aut venæ incisione, aut arteriæ Sectione, aut sanguifugarum applicatione, aut cutis scarificatione emittere solemus, verum etiam in

eiusdem quantitatis educatione. Vbi quidem notandum, quòd quemadmodum horum quatuor modorum mittendi sanguinem non omnium idem est valor, seu efficacia, siquidem nunc venæ Sectio, nunc arteriotomia, nunc scarificatio, nunc hirudinum admotio pro necessitatis diversitate melior, ita non omnium semper æqualis est securitas: sanguis quandoquidem per arteriæ incisionem emissus (ut taceam, quantum huic operationi periculum insit) quantò est eo, qui ex incisa vena emittitur, spirituosior, tantò vires emissus debilitat magis, sicut è contrà ille, qui per cutis scarificationem emittitur, ob spiritus adhuc, quàm in venis majoribus, & cordi vicinioribus pauciores, minùs. Ille quidem, qui per sanguisugarum applicationem è venis majoribus educitur, in eo, quòd idem ipse sit, qui per venæ incisionem emitti solet, quoad hoc non aliam à venæ Sectione meretur considerationem, quòd verò tardiùs tamen effluat, quàm per venæ Sectio.

tionem eductus, perspicuum evadit, eum
ratione legnioris illius effluxionis viri-
bus minùs detrahère, & propterea ratio-
nabile esse, ut dum emittendus est lan-
guis, timetur verò ob contraindicans ali-
quod seu repugnans v. g. debiliores vires
ex tali emissionem periculum, potiùs emit-
tatur per sanguifugarum applicationem,
quàm per venæ scalpello vulnerationem.
Quæ eadem est ratio proportionatè venæ
sectionis respectu arteriotomiæ, &
cutis scarificationis respectu omnium tri-
um cæterorum sanguinem mittendi mo-
dorum, nempe consultiùs emitti in tali
casu sanguinem ex venâ, quàm arteriâ,
& consultius (dum modo tamen & cæ-
teris circumstantiis satisfaciât) scarifica-
tione, quàm alio, quocunque modo.
Quin imò talem electionem etiam inter
iptas venas esse faciendam censet Merca-
tus l. 3. de morbis mul. cap. 22. Auges-
tius lib 6. de sang. Mil. c. 3. Rodericus
à Castro 3. de morb. mul. cap. 21. & alij,
qui omnes, etsi absolutè in gravidis ur-

gente necessitate à sanguinis missione non abstineant, basilicam tamen incidere omnino dissuadent, eò quod cum internis partibus, adeoque etiam utero maximum censeatur habere consensum, & quòd per eam tanquam amplio-rem, vulneratam plus spirituum avolet, quàm per nullam aliam, de qua tamen nos alio loco. Taceo eam electionem, quæ inter venas superiores & inferiores, hujus aut illius lateris &c. venit facienda.

Ex quibus demum rationabiliter quodque istud deducitur. Quod si sanguis venis emissus minùs debilitet, quàm is, qui ex arterijs educitur, & is, qui ex venis minoribus, præcipuè capillaribus dictis, & à corde caloris vitalis fonte, & spirituum vitalium dispensatore remotioribus, adhuc minùs, quoque minùs debilitabit, quòd parcius ejus quantitas educetur. Pari modo, si sanguis per hircudinum venis applicationem emissus propterea minùs debilitat, quàm ille, qui simpliciter per venæ scalpello vulnerationem

nem emittitur, quia lentiùs effluit, adeó-
que spiritus vitales non ita confertim,
sed paulatim, quod *tutum* ait Hip. 2.
aph. 51. & citra naturæ reſenſionem eva-
cuat etiam, ſi ſanguinis certa quantitas
non unâ vice, ſed pluribus, & partitis
vicibus educetur, vires non eatenus diſ-
ſipabit, quàm ſi tota illa quantitas unâ
vice proliceretur. Conſequenter ſi quis
videbit ſe neceſſitati, ſeu indicanti ſangui-
nis miſſionis ob aliquod repugnans non
poſſe citra manifeſtum periculum ſatis fa-
cere per arteriæ, aut venæ incifionem, ſa-
pienter conabitur id præſtare per ſangu-
lugarum applicationem, aut cutis ſcarifi-
cationem, vel certè parciorem dicti ſan-
guinis pro unâ vice educationem: vel de-
nique, ſi ad copioſiorem neceſſitas ſeu
indicans coegerit, id non unâ actione
præſtabit, ſed pluribus, & iteratis vic-
ibus tantùm educet, quantum neceſſitas
exigere videbitur, & quantum unâ vice
educeret, niſi contraindicans obſtaret.

Ecce quantis difficultatibus evitandis

artificioſa electio etiam in ſanguinis emit-
tendi modis inſervit ! Inſervit
nimirum , ut rem breviter recolligam , ut
contra Galenum ante 14. & poſt 60. an-
num ſanguinem mittere prohibentem ,
ſanguinem non tantum pueris , ſed & in-
fantibus more Gallorum & Italorum , &
non tantum in media ætate conſtitutis ,
verum etiam ſexageſimum & ſeptuageſi-
mum annum ſuperantibus ſeniculis ur-
gente neceſſitate tuto emittas. Item non
ſolum ijs , qui ſanguineo ſunt tempera-
mento , habitu corporis florido , regio-
nem inhabitant calidiorē , & in anni
tempore exiſtunt temperatiore , verum
alijs quibuſcunque , dummodo neceſſi-
tas urgeat , & contraindicantis compe-
tens reſpectus habeatur. Et iſta quoque
breviter de artificioſa electione in-
ter ſanguinis mittendi modos
inſtituenda.

CAPUT XIII.

*De electione inter Sudorifera
instituenda.*

SUdorifera Diaphoretica græcis dicta quoque vacuantium species, & vel propterea mox post bina illa magna remedia, purgationem & sanguinis missionem in examen trahenda, ejus sunt in relanandis humani corporis morbis necessitatis, & utilitatis, ut eis Ars Medica post dicta illa duo purgationem scilicet, & sanguinis missionem primas facile debeat.

Verum enim verò, quemadmodum eorum dignitas est, uti dictum, quàm maxima, ita eorundem usus quàm plurimis indiget cautelis, veluti id adhuc patebit clariùs, postquam priùs quodnam genuinum sit eorum Officium, quâ vi suam operationem perficiant, & circa quid potissimùm versentur, determinatum fuerit.

Munus igitur eorum quod attinet, id

ex nomine ipſo facilè innotefcit, eſſe nimirum ſudorem movere, diſcutere, & digerere; tantum enim verbum diaphoréo à quo iſta medicamenta diaphoretica dicuntur, ſignificat, quâ vi verò iſtam operationem perficiant? ſi conſideremus, quòd ſudorem non ſolùm ea, quæ calida ſunt, verùm etiam quæ frigida, qualis eſt aqua fontana; ſi copioſè ab homine æſtuante potetur, eliciant, res dubia quidem primâ fronte apparet, quòd ſi tamen perſpiciamus reliquas circumſtantias, quæ in ſudore occurrunt, quòd faciliùs nimirum ſudemus in loco calido, quàm frigido, quin imò in frigido ſudare nequeamus, faciliùs etiam bene cooperati, quàm libero aëri expoſiti, præterea tempore ſudationis univerſum corpus ſolitò magis incaleſcat, pulſus major, & frequentior reddatur, imò cor ipſum concitatiùs moveatur, quæ omnia intenſioris caloris effectus ſunt, irrefragabiliter confiteri cogimur, ſudoris pro-curationem vi non aliâ, quàm caloris
 fic.

fieri, conſequenter ſudorifera de ſe eſſe calefacientia omnia, ſicut id teſtatur m. Sennertus & alij, adeoque etiam deberi, ſeu verſari, atque pro proprio ſuo indicante agnoſcere humores potiùs naturâ ſuâ frigidos, quàm calidos, quale eſt præcipuè ſerum, & pituita, deinde ſiquidem operationem ſuam à centro corporis ad peripheriam, ſeu ab intro ad extrâ perficiunt, & per vias quidem valde anguſtas, quales ſunt cutis pori, potentiâ ſuâ vix dominari alijs, quàm tenuioribus humoribus, aut certè, ſi craſſi illi ſunt, qualis eſt pituita, ſaltem facilè liquabiles, & attenuabiles eſſe debeant, qualis eſt eadem pituita priuſquam eſt nimis exuſta, alia verò eis vix parere. Quod frigidam verò, copioſiùs in æſtu hauſtam concernit, id ei ſaltem per accidens, quatenus nimirum interiora refrigerando & coarctando tum calorem internum, tum ſeroſitates ipſas ad exteriora propellit, & quaſi exprimit, id quod Philoſophi per antiperiſtaſin vocant, non verò per ſe, concedendum venit.

Jam igitur ad Cautelas.

QVandoquidem dictum est sudorifera calida omnia esse, quid nî, non solum humoribus, uti dictum est, frigidis potius, quàm calidis, *contraria* siquidem sunt *contrariorum remedia*, verùm etiam temperamentis frigidis, qualia sunt phlegmaticorum. Item ægrotantibus morbis potius frigidis, quàm calidis, & à bile acriore dependentibus, detentis? Quid igitur facto opus, si in circumstantijs contrario modo se habentibus sudor movendus, puta in homine naturâ calido & bilioso, aut morbo calido, & ab accensibile dependente detento, quales sunt febres præcipuè ardentes? Si enim porrigis sudoriferum, ægro potius obes, quàm prodes, utpote ejusdem indispositionibus non contraria, sicut requirit Medendi recta Methodus, opponendo, sed potius similibus eas intendendo. Si verò non porrigis, tunc neque indicanti satisfacis, neque tuam intentionem adimpleres.

Quid,

Quid, inquam, ergò factò opus? Di-
co quòd si per alia dictis repugnantibus
non refragantia adeò, sicut ludorifera,
necessitati satisfacere possis, E. G. per
purgantia, alterantia, aut quæcunque
alia, id te utique tentare debere, quòd si
verò non possis, sed absolutè necessarius
videatur diaphoreticorum ulus, tunc in
eorum artificiosa electione ex dictis diffi-
cultatibus se extricandi medium esse quæ-
rendum. Scire verò te oportet, quòd,
etsi omnia diaphoretica calida quidem
sint, non tamen omnia sint æque calida,
sed eorum quæpiam utcunque ad tempe-
ratum vergentia, & propterea in allega-
tis casibus non solum calidioribus longè
præferenda, verùm etiam satis secura. Sic
china, sassaparilla, lignum buxi, quod
quidam ligno sancto longè calidiorè in-
virtute æquiparant, bol. armen. terra
sigil. c. c. os de corde cervi, uni cornu,
ebur, Lap. bezoar. milium, ex quo est
famosus ille syrups D. Ambrosij appel-
latus & similia temperata valde sunt, &
qua-

quasi refrigerantia, præcipuè lyropus jam dictus Divi Ambrosij propterea in febribus, præsertim paroxysmorum declinatione, valde ab Authoribus commendatus. Alia econtra calida valde sunt, ut lignum sassafras, lignum sanctum, scordium, allium, sulphur. sal CC. volat. & spiritus ejusdem, theriaca, Mithridaticum & similia, quæ proinde in enarratis casibus non faciliè usurpanda, nisi cum alijs temperatioribus eorum caliditatem infringas.

Rursus quæpiam eorum fortiora sunt, ea nimirum, quæ calidiora, quæpiam mitiora, quæ scilicet temperatiora, atque adeò, si citra artificiosam electionem occurrente sudoriferi necessitate quodcunque obuium, & illud fortè fortius arripias, ægrum faciliè aliàs fortè viribus destitutum gravissimè lædes. Quod ipsum censendum est, etiam de sudoriferorum quantitate, in qua nisi moderamen observetur, quoque facillimum est peccare, & in eam ignominiam incurrere, quam

in

incurrit meo tempore Viennæ quispiam
 Medicus, qui dum certo Juris Consulto
 febre malignâ decumbenti, & extremè
 jam enervato non solùm diaphoretico,
 alexipharmacum potentissimum, ut ni-
 mirum efficacius renitentem sudorem
 proliceret, porrexisset, verùm etiam eum
 immoderatis tegumentis coopertum à
 duobus famulis, ne se denudaret, sub
 cooperimentis plumaceis incessanter cu-
 stodiri curâisset, illud tandem effecit,
 quòd miser patiens unâ cum copioso su-
 dore in omnium conspectu ipsam etiam
 animam exsudârit, quòd tamen fortè
 factum ita certè non fuisset, si ille res-
 pectis in eo casu contraindicantis vices ge-
 rentibus viribus diaphoreticum ei mitius
 porrexisset, quò necessitati tamen, id est
 indicanti malignitati satisfacisset, repe-
 tisset id sæpius, aut dum diaphoreti-
 cum illud potentius porrexerat, eum sal-
 tem non admodum contexisset, aut tam-
 diu in sudore non detinuisset, quemad-
 modum bene ad propositum Guern.
 Rolæ

94 INTRICATI EXTRICATI.

Rolfinc. *Cavendum, ne carnes colliquen-
tur nimia diaphoresi, & ita cum multum
prodesse studemus, plus noceamus. Tyra-
nici consilij est, committere, ut corpus dige-
ratur sudore, & anima deficiat languore.*

Huic non absimilem errorem recor-
dor aliquando commissum fuisse hic La-
baci in Textore quodam infra arcem de-
cumbente, & pariter febre maligna cum
maculis petechialibus detento. Hic quo-
tiescunque ad provocandum sudorem,
& cum eo propellendam ab interioribus
ad exteriora malignitatem assumpserat
Theriacam, toties præter largissimum su-
dorem incidit in largissimam narium hæ-
morrhagiã, ei ultimatim exhausto nimirum
nativo fonte, & revocatis ad interiora
peteckijs etiam lethalem factam. Quis
scit, si ille theriacæ valde calidæ atque
adeò non solum febrim plus accendentis,
verum etiam sanguinem nimium attenu-
antis, & fluxilem reddentis loco, tem-
peratiore aliquo diaphoretico alexiphar-
maco usus fuisset, an istud ipsum ei acci-
dis-

disset? Ego ex mea parte de eo valde dubito. Tu proinde imposterum, ex istis infaustis Casibus cum diaphoreticis cautiùs procedere, atque cum ijs diaphoreticorum indicanti satisfaciendo etiam contraindicantium respectum habere scies, recordaberisque poetæ illius: *Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.*

Si dicas, Medicis in nullo fermè morbo tam frequentem esse sudoriferorum usum, quàm in febribus, sed in istis peccat vel maximè bilis (quæ calida est) præcipuè si acutæ eæ sint, ergò vel malè id practicatur, vel malè à nobis dicitur diaphoretica frigidioribus potiùs, quàm calidioribus humoribus deberi. Sed Respondeo jmo etiamnum sub judice litem esse, quidnam potissimùm peccet in febribus, seu quæ sit propria febrium causa: alij quandoquidem incusant bilem aliòsue putrescentes in corpore humores, alij succum pancreatum cum bile in intestino duodeno effervescentem, alij aliud quodpiam acidum fermentativum &c.

adco.

adcoque ex hoc capite nullum solidum argumentum posse elici contra diaphoreticorum in febribus usum, consequenter nec, quod non debeantur potius frigidis, quam calidis humoribus. 2dò Dico, quod qualiscunque sit etiam propria febrium causa, non tamen exinde sequi malè eis ordinari inter cætera remedia quoque diaphoretica, neque illud, quod non convenient potius frigidis præcipuè sero, & tenuiori pituitæ, quam calidis humoribus: quia etsi ista quidem potissimum peccare in febribus præcipuè acutis nemo facile asserere audeat, neque tamen negare potest quemcunque etiam febres causantem humorem, sive bilis illa sit, aliúsue quispiam in corpore putrescens humor, veluti senserunt antiqui communiter: sive succus pancreaticus cum bile in intestino duodeno vitiosè effervesceat, uti existimat Sylvius: sive aliud qualecunque acidum fermentativum, prouti vult Ettmullerus, non posse unà cum istis per diaphoretica feliciter

evā-

evacuari, consequenter etiam pro ijs bene ordinari quandoque diaphoretica. Accedit, quòd in febribus non solum intermittentibus, verum etiam continuis præcipuè nothis frequentes adesse soleant obstructions ab humoribus crudis, crassiss, & pituitosis dependentes, impediètesque, quò sanguis minùs promptè circuletur, perfletur, atque in ad id à natura destinatis locis se ab excrementicijs humoribus, seu heterogeneis illis, & fermentationem illam, seu ebullitionem febrilem causantibus particulis acido salinis eliberet, quæ proinde nullo medicamento quasi feliciùs referantur, quàm blandis diaphoreticis, utpote incidendi, attenuandi, & aperiendi insigni facultate præditis. Quamvis tamen, uti jam dictum est, ad id non promiscuè semper quæcunque diaphoretica apta sint, sed nunc calidiora, nunc temperatiora, prout circumstantiæ id suaverint, quemadmodum hac de re adhuc plura in parte secunda hujus tractatùs, ubi de febre maligna fiet sermo.

CAPUT XIV.

*De artificiosa electione inter diuretica
instituenda.*

URinam cientia diuretica græcis dicta tantam teste Daniele Sennerto lib. 5. Instit. Med. part. 1. Sect. 1. cap. 14. cum diaphoreticis, de quibus capite præcedente actum, habent cognationem, ut per læpe idem medicamentum & urinam & sudorem procurare valeat: *urinam quidem si renes sunt calidiores, cutis verò densa, materiæque resideat in hepatis convexo, atque inclinationem, & propensionem habeat ad renes, sudores verò, si renes sunt frigidiores, pori cutis verò rariores, materiæque in venis cuti propioribus resideat, & ad eas inclinationem habeat.* Ut proinde meritò absoluto de diaphoreticis sermone, nunc in diuretica inquiramus.

Est verò eorum usus, prouti ex nomine ipso patet, urinam ciere.

Indicans verò humores quicunque in
mal-

massa sanguinea, quin imò & cætero corpore, præcipuè verò gibba hepatis parte, liene, renibus, & vesica contenti, & ad vias urinarias vergentes, præ cæteris verò humor aquosus ex potu, & jusculentis superstes, & cum sanguine sub seri nomine ad renes deferri, ibidémque vesicam versus transcolari solitus.

Vis verò, quâ actio ista perficitur calor & siccitas talium medicamentorum, sed minor, quàm in diaphoreticis, mediante quo humores in massa sanguinea, & alibi contenti, nisi aliàs sunt, inciduntur, attenuantur, funduntur, & in seri formam redacti per renes vesicam versus proliciuntur. Quod tamen de ijs solùm, quæ propriè talia sunt, audiendum, non verò de illis, quæ impropriè diuretica appellantur, qualia sunt, quæ urinæ excretionem in tantùm solùm reddunt uberiorem, in quantùm largiorem aquositatem corpori suppeditant, aut nimiam, & serositates, quæ propria urinæ sunt materia, exsiccantem, & ablumentem

sive humorum, sive viscerum caliditatem temperant, adeoque per accidens saltem sunt causa, quod urina copiosius profluat.

Recensentur verò inter propriè diuretica communiter ab Authoribus, & in specie à Daniele Sennerto sequentia: rad. petrosel. apij, fœniculi, rusci, gramin. eryngij, glyz. asparag. valerian. pimpin. spicæ nardi, asarum, absint. Eupat. capil. vener. urtica, beton. chamæpit. chærefol. ruta, scordium, cic. rub. sem. anis. sem. lelel. chærefol. miliij sol. saxifrag. malu. althæ. bac. junip. amygd. amar. nucl. persic. & ex ijs aqua cum maluat. destil. ficus, cinam. cubeb. cardam. cassia lign. thereb. spir. sal. sulph. & tartar. quibus ab alijs insuper adduntur rad. asparag. raphan. anonid. rubiæ, fol. virgæ aureæ, turion. asparag. fructus alkekengi. lignum nephris. stercus anserinum, cicadæ, grilli, cantharides, lap. lyncis, judaicus, ocul. 69. salia & lixivina, aqua, & quæcunque ex enumeratis simplicibus parata, aut com-

composita, quorum quàmplurima videre licet apud Rolfinc. in Meth. Med. Comment. & apud alios.

Inter improprie diuretica verò *vinum oligophorum, album, tenuëque, semina 4. frigida dicta melonum, cucurbit. cucum, citrul. & caro eorum, bordeum, fraga, acidula, & serum lactis, quibus accedunt rad. althææ, cichore. fol. althæ. malu, endiu. pariet. melil. acetos, sem. 4. frig. min. pas-sul. &c.* indeque confecta, qualia rursus videre licet apud memoratum Rolfinc.

Jam dirigendo sermonem ad propositum: Diximus superius diuretica calida & sicca esse: quid nî igitur humoribus potius frigidis, quàm calidis, naturis potius frigido, quàm calido temperamento præditis, corporibus potius phlegmaticis, & corpulentis, quàm biliosis, & emaciatis, & affectibus potius à causâ frigidâ, quàm calidâ dependentibus convenient?

Quid igitur Consilij, si urina in rebus contrario modo constitutis veniat movenda? quid, si renes, vesica, cæteriuc

ductus urinarij affectione aliquâ, ponamus, inflammatione, exulceratione, aut alio quopiam vitio, quo in casu ad urinaria tanquam ad partem affectam ducere est vetitum ab Hippocrate, laborent? Numquid in talibus casibus diuretica forent noxia?

Respondeo in tali casu diuretica fore noxia, si quis quibuscunque promiscuè, & citra electionem pro contraindicantis ratione institutam uteretur, concedo si quis verò cum respectu ad contraindicans talia eligeret, quibus illud contraindicans non repugnat, nego. Non repugnat verò improprie dictis diureticis, utpote calidam illam & siccam qualitatem, ratione cujus diuretica in dictis casibus possent obesse, sibi conjunctam non habentibus. Adeoque qui cum diureticis rectè procedere volet, ubi caliditas, quali pollere dictum est solum diuretica proprie talia, ipsi ob concomitans aliquod quodcunque tandem suspecta videbitur, sciet eligere ex diureticis potius improprie

præ talia, tanquam, quæ urgenti diuretica indicanti satisfacere valent æquè, ac propriè dicta diuretica, non tamen caliditate & siccitate ita obesse possunt, sicut illa. Aut certè si ob crassiorem aliquem, viscidiorémve humorem tamen majori attenuatione, aut incisione opus esse videbitur, ex propriè dictis diureticis, caeliger, quæ temperatiora sunt, quales sunt *radices gramin. glycyrr. asparagi, eryngij, ex herbis capil. ven. chamom. ex fructibus cicer. rub. & similia*, à calidioribus verò abstinere, præsertim à *cantharidibus* tale acerrimo, & quasi igneo, vesicæque maximè noxio præditi.

His fundamentis innixas binas potiones proponit Guernerus Rolfin. in urinæ difficultate & doloribus à calculo, quarum ista quidem est Cratonis:

R. Passul. major. min. aa. unc. j. fol. veronicae m. ss. rad. althææ unc. ss. coque in aq. font. q. s. colat. unc. viij adde mel. puri, butyr. rec. aa. unc. ss. f. potio.

Altera, & ea quidem sua est:

℞. Rad. althææ grosso modo incise,
& conquassatæ, drach. vi coque in aq.
font. q. s. Colat. lib. j adde vitel-
lum ovi no. j. butyr. majal. dr. iij
& de ea bibat æger difficili mictione
à calculo laborans.

Quæ ambæ potiones in eo alijs in memo-
ratō casu mihi videntur præferendæ, quòd
indicanti, urinæ scilicet retentæ & pro-
pterea pellendæ suaviter satisfaciant, du-
ctusque abstergant, & tamen dolorem
non exacerbant, quod tamen ex fortio-
ribus, & acrioribus omnino esset perti-
melcendum.

Adhuc ferè elegantior, ubi miti, ac
temperatiore diuretico opus videtur, est
potio ista ejuldem Rolfincij:

℞. Rad. cicher. althæ. aa. dr. ij
glyzyrrh. rasæ, petrosel. aa. unc. i
cicer. rub. unc. ij bord. mund. m. ss.
passul. major. min. aa. lib. ss sem.
malu. althææ. aa. dr. i. 4 frig. maj.
aa. dr. ijs caric. num. X. coque in
s. q.

*f. q. aq. font. Colaturæ lib. ij adde
spir. salis scr. ss nitr. gt. iv. M.*

Item ista emulsio:

*R. Sem. 4. frig. maj. cum cortic.
aa. dr. ij alkekengi. dr. iij. melon.
dr. ij contusa emulgeantur cum aq.
albh. & lactucæ vel seri lact. stil. q. s.
Colaturæ unc. xij adde Sacch. q. s.
vel loco ejus syr. de althæa Fern.*

Atq; ex istis demum opparet, qualiter per artificiosam electionem quoque difficultatibus in ulu diureticorum ratione occurrentium quandoque contraindicationum intervenire solitis obuiare commodè liceat.

CAPUT XV.

*De artificiosa electione inter alterantia
instituenta.*

ALterum, & hætenus dictis non minus famolum in Arte Medica remedium genus sunt alterantia. An proinde, & quantum in superandis in complicatorum curationibus occurrere solitis

difficultatibus possit facta quoque inter ista artificiosa electio, in præsentì dispicere juvabit.

Sciendum verò est eorum munus seu facultatem esse præternaturales sive humorum in corpore existentium, sive partium corporis ipsarum qualitates alterare, seu in statum connaturalem, vel saltem meliorem reducere, adeoque pro indicante suo humores in corpore existentes, vel partes ipsas, prout præternaturali aliquâ qualitate, quæ in partibus communiter intemperiei nomine venit, affectas agnoscere; perficere verò talem actionem mediante tali aut tali qualitate cuilibet tali medicamento à natura in prima elementorum mixtione inditâ: sic refrigerat lactuca mediante frigore, in prima elementorum mixtione ob exsuperans in ea aqueum, adeoque frigidum elementum, ipsi indito, calefacit econtrà mentha mediante calore in prima elementorum mixtione ob exsuperans in ea igneum, adeoque calidum elementum, ipsi indito, & sic de cæteris.

Jam

Jam quemadmodum sunt variæ elementorum missiones, ita quoque varij qualitatum eisdem propriarum concursus, & quemadmodum elementa variè invicem concurrere valent, ita ut nunc unum solum cætera in misto superet, nunc plura, ita quoque qualitates eis proprias contingit variè ad invicem se habere, ita ut nunc unica qualitas cæteras omnes superet in tali misto, nunc plures. Et inde est, quòd non solum hoc numero alterans sit refrigerans, illud verò calefaciens, hoc humectans, illud exsiccans, verùm etiam, quòd hoc sit refrigerans simul & humectans, illud econtrà calefaciens & exsiccans, aut hoc refrigerans simul & exsiccans, illud econtrà calefaciens & humectans, aut planè etiam contrarijs, uti testatur Gal. lib. 3. de simpl. Med. fac. c. 14. & 15 polleat facultatibus. Quod ipsum suo modo ratiocinari licet etiam de secundis qualitibus, quæ sunt emollire, indurare, condensare, rare facere, resolvere, attenuare, incrassare, attra-

attrahere, repellere; uti & de tertijs, quæ sunt urinam movere, cranem generare, calculos frangere, menses ciere, & vomitum proritare, facultatibus.

Pari modo, quemadmodum in mistis talis contingit elementorum concursus, ut in hoc, aut illo numero misto hoc aut illud elementum plùs exsuperet, cætera, quàm in altero numero misto, ita etiam fit, quòd in hoc aut illo numero misto alterante, una aut plures qualitates magis aut minùs excedant cæteras, quàm in altero numero alterante, atque adco accidit, quòd intra eandem speciem unum alterans sit intensius altero plùs vel minùs, prout in eo est plùs aut minùs de tali, aut tali elemento, consequenter intensior est hæc aut illa qualitas, quàm in altero. Inde postmodum talia aut talia in primo gradu, in secundo gradu, in tertio aut quarto gradu. Et in primo quidem gradu, si corpori humano admota illud vix sensibilibiter afficiunt: in secundo, si manifestiùs, citra tamen ullam

lam læsionem corpus afficiunt : Inter-
tio, si non solum manifestè corpus affici-
unt, sed vehementer, & cum molestia :
in quarto denique, si corpus vehemen-
tissimè, & cum maxima læsione affici-
unt: qualia sunt græcis *narcotica* & *hyp-
notica* stupefacientia, & somnum conci-
liantia, dicta. Item *cataretica* exeden-
tia, seu corrodentia, *pyrotica* adurentia,
Escharotica crustam inducentia, *caustica*
idem quod *Escharotica*, sed adhuc cum
majore vehementia facientia. Quorum
omnium exempla videre est pluribus apud
Danielem Sennertum Instit. Med. lib. 5.
p. 1. l. 1. c. X.

Jam tandem ad nostrum propositum.
Quandoquidem inter alterantia juxta jam
dicta tanta est diversitas, ut non solum
ex eis alia sint calefacientia, alia refrige-
rantia, alia humectantia, alia siccantia,
sed præterea quædam calefacientia, & hu-
meccantia simul, quædam refrigerantia
& siccantia, & neque hoc quidem in
gradu semper æquali, sed nunc intensio-
re

re, nunc remissiore, prout nimirum in hoc aut illo numero alterante hoc aut illud elementum, hæc aut illa qualitas cæteras plùs aut minùs superat. Quin imò propter variam, & eam vix explicabilem dictorum elementorum permissionem, & eorundem qualitatum combinationem plurima eorum, & alijs præterea polleant facultatibus, videlicet attenuandi, incrassandi, astringendi, laxandi, rarefaciendi, condensandi, exedendi, consolidandi, & similibus, procul dubio se ille, qui hoc ipso, quòd hujus aut illius alterantis occurreret indicatio, mox quodcunque obvium ex illa specie arriperet, puta, ex calefacientibus quodcunque calefaciens, aut ex refrigerantibus quodcunque refrigerans &c. maximis difficultatibus involveret, & gravissimis periculis exponeret. Numquid cum sæpe tale refrigerans, aut calefaciens arripere contingeret, quod aut respectu indicantis minùs efficax esset, aut illud longè excederet, adeoque dum fortè intenderet

tan-

tantum, aut tantum calefacere, aut refrigerare, humectare, aut siccare, id vel vix efficeret, vel intensius efficeret, quam indicans postulat: adeoque loco moderatæ calefactionis adureret, & vesicas excitaret, loco moderatæ refrigerationis congelaret, & sensum adimeret, loco moderatæ humectationis planè mollitiem induceret, & loco moderatæ exsiccationis omnimodam indurationem. Vel posito quòd is indicanti æquale, & proportionatum alterans secundum eam, quam intendit, qualitatem exquisiverit, adhuc tamen omnem difficultatem non evasit, eò quòd illud ipsum alterans indicanti undique proportionatum & conveniens, possit habere sibi adjunctam adhuc aliam quampiam qualitatem, sicut id jam aliàs ex Gal. fuit prolatum, propter quam ejusdem usus ratione contraindicantis adhuc sit suspectus, & propterea intermittendus, & ejus loco aliud alterans quod ejusdem quidem sit, quam indicans postulat, facultatis, non tamen

men sibi ullam aliam contraindicanti noxiam habeat conjunctam qualitatem, eligendum. E. G. si in prægnaute calefaciente facultate esset opus, aut in puerpera refrigerante, sint econtrà ex calefacientibus quàm plurima, quæ præter calefactivam, quoque mentes ciendi, fatumque expellendi habeant facultatem, & ex refrigerantibus multa, quæ præter refrigerantem, quoque astringentem vim possideant, quarum tamen utraque est periculosa, illa scilicet in gravidis, ne fatum præcipitet, hæc in puerperis, ne lohia ad earum salutem tamen usque adeò necessaria, sistat. Quid nî, quoque horum loco, alia essent artificiosè, nisi impingere velles, eligenda? Quod ipsum ratiocinari licet & de alijs simili modo, ut propterea ampliùs dubium non sit, quoque mediante artificiosa inter alternantia instituta electione plurimas in complicatorum curationibus occurrentes difficultates dexterrimè posse evitari.

Quò verò in specie, quanam ex alternan-

rantibus, & quonam in intensiōis gradu sint talia, aut talia, ne ex illis hīc adductis opus istud proposito, & intentione nostrā longius evadat, adire potes Galenum de simpl. Med. facult. & post eum in specie Daniele Sennertum lib. 5. Instit. Med. p. 1. S. I. c. 3. & sequent. ubi non solum omnium ferē alterantium qualitates in unum collectas reperies, verum etiam alia quam plurima ad pleniorē præsēntis materiæ intellectuonem multum conducibilia.

Alterantibus quidem cōmuniter corroborantia, & specifica, seu cuilibet parti specialiter dicata, & eandem prae feliquis sive ob sympathiam, seu vim quamdam occultam, sive manifestam respicientia adnumerantur: in quorum usu verò, quia eadem ferē veniunt animadvertenda, quæ in simpliciter alterantibus; non nimirum hoc ipso, quod quæpiam pars sit corroboranda seu specialiter respicienda, mox licere arripere quodcunque talis partis specificum, sed debere videri,

an id non fortè possit esse ratione alterius
 cujuspiam sibi adjunctæ qualitatis sus-
 pectum, adeoque potius intermittendum,
 quàm usurpandum, & ejus loco potius
 aliud quodpiam tali suspectâ qualitate
 non præditum eligendum. Quoniam,
 inquam, eadem veniunt in istis animad-
 vertenda, quæ in alterantibus, speciali-
 ter de eis agere, superfluum videtur.
 Exempla verò eorundem videre licet
 apud paulò ante citatum Donielem Sen-
 nertum, l. 5. Inst. Med. p. 1. S. 1. c. 4.
 & adhuc fusiùs apud Guern. Bolfinc.
 Meth. Med. specialis Comment. lib. 7.
 Sect. 1. c. 1. & sequentibus.

CAPUT XVI.

*De artificiosa electione inter alexiphar-
 maca instituenda.*

ALexipharma seu venenis, & vene-
 natis dispositionibus dicata medica-
 menta, eò quòd occultis (etsi id alijs ali-
 ter placeat) censcantur agere qualitati-
 bus, sicut vulgaria alterantia manifestis,
 quis quoquè suo modo alterantia nomi-
 nare

nare posset: ut propterea post vera alterantia non immeritò quoque alexipharmaca in examen vocentur.

Considerare verò ea licet duplici modo: uno, quo alexipharmaca sunt, altero, quo simpliciter mista: quà alexipharmacorum idem quidem, & communis est omnium usus venenis, & venenatis morbis resistere, ut propterea quoad hoc nullus sit scrupulus, sive uno, sive altero eorum in casu necessitatis utaris, dum modo tali aut tali veneno appropriato, quemadmodum similium exempla videre licet rursus apud Sennertum & alios Authores. Verùm difficultas in eis, quà mistis est, adeoque præter dictam alexiteriam, & occultam, adhuc alias manifestas qualitates sibi conjunctas habentibus, ad quas nisi quis respectum haberet, sed occurrente necessitate, quocunque alexipharmaco uteretur, sæpe necessariò impingeret, quod tamen ne ei, si artificiosam inter ea electionem adhibeat, accadat, periculum non est.

Veritatem hujus si cupis, alexipharmaca singula in particulari considera, & videbis, quòd eorum alia sint calida, alia frigida, vel saltem temperata; alia præterea astringentia, & incrassantia, alia aperientia, & attenuantia, alia insuper mentes, aut urinam, vel etiam ipsum factum pellentia, alia alijs adhuc qualitatibus prædita, sic inter calidiora est *dictamnus*, *carlina*, *angelica*, *zedoaria*, *pimpinell.* *petasitis*, *allium*, *card. ben.* *ruta scordium*, *theriaca*, *mithridat.* Sal CC. volat. spiritus ejus, sulphur &c. Inter frigida *tormentilla*, *bistort.* *scorzon.* *bol. armen.* *ter. sigil.* CC. os de corde cervi, cornu alcis, unicorn. lap. bezoar. (quæ duo tamen multis videntur plus in spe & opinione, quàm in re ipsa valere) *saphirus*, *hyacinth.* *granat.* *smaragd.* *coral.* *nitrum*, *succus citri*, *granator. rub. idæi* &c. Inter astringentia & incrassantia rursum *tormentil.* *bistorta*, *bol. armen.* *ter. sigil.* *coral. rub.* CC. &c. Inter aperientia econtrà & attenuantia dicta calida fermè omnia. Inter mentes, factum,

tum, & urinam pellentia, rursus *dictamus*, *angelica pimpinel.* teste Galeno ad Pamphilianum, theriaca, & magna eorum, quæ calida sunt, pars. Et ex ijs denique, quæ adhuc alijs qualitatibus quandoque suspecta sunt, est camphora, de se valde alexipharmaca, sed quòd caput valde petat; teste Minderero in Med. Milit. & Etmüllero de febr. maligna in ijs, qui capitis affectibus sunt obnoxij, valde cautè usurpanda. Idem est & de lapide *bezoardico maximo illo*, & pretiosissimo, & de quo specialem tractatum conscripsit Calparus Bauchinus, alexipharmaco, qui ipse quoque eò, quòd teste Paulo de Sorbait Archiatro quondam Cæsareo cap. de variolis ob vim quamdam mercurialem humores ad caput & fauces ad eò sublimet, ut planè apoplexiam causare possit, & Ferdinandum 4. Rom. Regem variolis laborantem in maiore quantitate exhibitus aliquando interfecerit, cautè, præcipuè in dosi maiori, venit usurpandus. Et sic de alijs.

Inter quæ omnia, nisi quis aptam electionem facere, & loco hujus aut illius, quòd ratione concurrentis alicujus contraindicantis suspectam aliquam sibi conjunctam habet qualitatem, aliud quoddam, quod simile quid non habet, substituere sciret, necessariò impingeret, atque sæpe in prægnantibus venenum & malignitatem in corpore oppugnando abortum procuraret, in puerperis lochia sisteret, in intense febricitantibus febrem adhuc magis accenderet, & in similes turpissimos errores incideret, quod verò tamen prudenter noverunt mediante dictâ artificiosâ electione evitare Practici cautiores, quemadmodum id præcipuè videre est apud Ettmullerum de febre Maligna, Mindererum in Medicina Milit. ubi dum in malignis theriacæ caliditatem metuit, ejus loco electuario Diascord. Frac. tanquam minùs calido utitur; porrigit id insuper etiam in aceto, aut succo acetosæ rec. expresso, quòd ejus caliditatem adhuc magis infringat, & apud alios. Imò
etiam

etiam in præfente tractatu cap. de sudoriferis, & in parte fecunda de febre Miligna.

CAPUT XVII.

*De artificiofa electione in victu
inftituenda.*

QUandoquidem de electione inter ea facienda, quæ res præter naturam dictas, morbum nempe, causam ejus, & symptomata respiciebant, hætenus actum, conveniens videtur, ut in præfenti de electione quoque inter ea, quæ ea, quæ in homine secundum naturam sunt, respiciunt, instituenda fiat locutio. Sunt verò talia, vel medicamenta, vel alimenta, quæcunque verò intelligas, est de utrisq; eadē quoad rem nostram ratio, nimirum in quibuscunque subinde oportere certa quæpiam præ alijs eligere, quemadmodum de illis jam quidem capite 15. sub nomine corroborantium mentio facta, nunc verò facienda superest de alimentis. Vbi quidem advertendum alimenta aliter etiam sub victûs nomine ve-

nire, quemadmodum illud patet ex Hippocrate, qui in suis aphorismis hinc & inde, præcipuè in Sect. 1. hujus nominis sapius meminit, semper per illud nutritionem, & ea per quæ talis perficitur, alimenta nempe, subintelligendo: sub quo proinde nomine, & nos ea hîc accipimus.

Difficultas verò, si præcisè ad rem nostram loquamur, in eo est, quòd vires debiliores, tanquam verum victus indicans refectionem quidem postulent, ventent verò eam per alimenta fieri nunc vitiosi in corpore humores, vi Hippocratici illius; 1. aph. 10. *Impura corpora, quò plus nutriveris, magis lades.* Nunc morbi ipsi, vi rursus Hippocratici illius 7. aph. 65. *si quis febricitanti cibum prabeat, valenti quidem robur, agrotanti verò morbus fit.* Aliàs verò etsi ea quidem admittatur, non tamen admittitur qualiscunque, sed nunc tenuis, nunc alia, prouti id rursus colligitur ex dicto Hip. victum suis ægris nunc medioerem, nunc tenuem, nunc

nunc tenuissimum ordinante. Cui accedit, quòd ciborum plerique teste Henrico Mundio in suis prolegomenis de cibis, præter nutritivam quoque alias medicamentosas sibi habeant adjunctas qualitates, puta, refrigerandi, calefaciendi, humectandi, exsiccandi, astringendi, laxandi, attenuandi &c. Ratione quarum propterea læpe suspecti redduntur: atque adeo exoritur quæstio, quidnam igitur agendum in similibus dubijs casibus Medico?

Respondeo cum occurrente cibandi necessitate debere cibationis indicans commensurare cum ejusdem cibationis contraindicante, atque videre, num contraindicans illud adeò cibationis indicanti prævaleat, ut eam citra majus ægri detrimentum prorsus non admittat, qualiter eam non admittunt ex Hippocratis sententia vitiosi in corpore humores, priusquam per apta remedia sint è corpore educti, neque febris tempore paroxylmi, quo cibum dare esse noxium asse-

rit idem Hip. I. aph. ij, aut eam admittunt quidem, sed non quamcunque, verum exquisitam aliquam? In primo casu eam vi illius, quod suo loco diximus, se nempe urgentiori semper esse accommodandum, prorsus pro tunc omittet; in secundo casu verò talem victus rationem eliget, quæ præ cæteris à contraindicante recipi, & tolerari videtur.

Toleratur verò à morbis longis, ut de plena, quæ solum sanis competit, nil dicam, mediocris: ab acutis tenuis: à peracutis tenuissima, quemadmodum ista omnia luculenter expressa apud Hip. I. aph. 4. & sequentibus usque ad duodecimum videre est, & post eum apud Gal. de victus ratione in acutis, Volleriolam, & alios, qui in Hippocratis aphorismos sua ediderunt Commentaria. Vbi quidem, & cujusvis victus materias reperire est; pleni nimirum victus ea omnia, quibus homines sani uti solent, & quibus vires in pleno suo vigore conservantur, aut etiam augentur, quales sunt carnes,

ova, pisces, legumina, & frumentacea
 fercula quæcunque, si tota ingerantur.
 Mediocris ista ipla, si in minore quantita-
 te assumantur, & ad vires non tam au-
 gendas, quàm, ne magis labantur, tuen-
 das. Tenuis, ea, quæ vel in valde par-
 va quantitate assumuntur, aut certè par-
 cè nutriunt, qualis est ptisana, seu hør-
 dei cremor. Tenuissimi tandem om-
 nimoda inædia, aut ad summum melicra-
 tum. Quæ tamen nostro hoc, quo ho-
 mines, secus ac Hip. & Galeni tempore
 plurimùm esse, & parùm exerceri solent,
 ita strictè observare vix licet, præcipuè in
 eis regionibus, ubi lautius victitandi mos
 est, & propterea consuetudini aliquid,
 vel ipso Hip. docente I. aph. 17. conce-
 dendum. Quod ipsum puta & de anni
 tempore, cujus intuitu I. aph. 15. ple-
 niùs esse cibandum in hyeme & vere do-
 cet idem Hip. cò, quòd tunc temporis
 plùs sit calidi innati in homine, quàm in
 cæteris anni temporibus. In æstate verò
 & autumno partiùs, ob contrariam ratio-
 nem.

nem. Et hoc præcipue, si cibandi pueri sunt, aut adolescentes, quos, quia plurimo pollent calido innato, etiam copiosiore indigere alimento dicit idem Hip. 1. aph. 14. Senes verò contrario modo, uti istud ipsum ibidem afferitur 1. aph. 13. Victum tenuissimum verò, seu extremè tenvem, qualem diximus esse omnimodam inædiam planè non, vel certè rarissimè injungere licet, ne ægrum nimirum ab uno victûs extremo, plenissimo nempe, qualis nunc in usu apud pleròsque esse solet, deducendo ad alterum, quod periculosum cenet Hip. 2. aph. 51. merâ fame interfecisse videamur. Pro tenui etiam vix amplius ptisana, quæ antiquis simplex hordei decoctio, vel certè expressus ex eo succus est, nobis hordei cremor dictus, sed hordeum ipsum, præcipuè suevicum illud *schwäbische Gersten* / panatellæ, spinatia, pullorum jura, & similia conceduntur. Quin imò, si ægris vires planè videntur prostratæ, ex caponū carnibus contula jura ein gestes-
nes!

nes/& gelatinæ Capaun Sulz juxta ci-
tatum illud Hip. 1. aph. 9. *Conijcere au-*
tem oportet, num sufficiat agro is victus &c.

Quoad medicamentolas tandem cibo-
rum qualitates oportet se similiter indi-
canti cum respectu ad contraindicans ac-
commodare, adeoque ubi refrigeratione
aut aliâ qualitate est opus, eligere tale
quid pro ægri refectione, quod præter-
quam quòd ægrum competenter nutrire
valeat, simul etiam refrigerante qualitate
polleat, aut saltem non calefaciente, aut
alio quocunque modo contraria; id quod
quidem docemur ab ipso Hip. 1. aph. 16.
dum febricitantibus non quemcunque,
qui saltem victis indicanti simpliciter sa-
tisfaceret, sed in specie humidum cibum
conferre notat, qui nimirum simul & vi-
res reficiat, & febrilem siccitatem oppu-
gnet. Pari ratione ex Galen. 10. Med.
C. 1. dum hæcticis victum humidum &
frigidum ordinat, à melle econtrà tan-
quam calido & inbilem facile convertibili,
adeoque feбри noxio per se abstinere
ju.

jubet, uti & à nulla. Ac tandem à Joanne Tilemanno dum diætam aliam facit refrigerantem, aliam calefacientem, aliam humectantem, aliam siccantem. Quare hoc? nisi ut non solùm nutritionis indicanti se accomodet, verùm etiam ipsi morbo, non semper eandem, sed nunc hanc, nunc illam in medicamentis, consequenter & in victu, medicamentosam qualitatem pro sui curatione exposcenti: Nullum, si quidem teste Gal. de usu theriacæ ad pamphilianum, *tam efficax remedium Medicina habet, quod solitum auxilium afferre queat, si ei victus vel resistat, vel non adiuvet.* Et ista tandem etiam breviter de artificiosa electione in victu, & ejus materijs facienda.

De qua etiam planè ad propositum Galenus 8.

Met. c. 9.

CAPUT XVIII.

*De artificiosa electione inter ea, quæ
per se, & per accidens operan-
tur, instituenda.*

Dictum fuit superius capite 7 inter me-
dicamenta alia esse, quæ per se, &
ex intrinseca sibi que innata virtute suas
edunt operationes, alia quæ per acci-
dens, & ex vi aliunde ipsis adveniente:
juvat igitur in præsentî pro artificiosæ ele-
ctionis coronide quoque breviter perspi-
cere, num fortè quoque inter ista facta
quandoque artificiosa electio, aliquid ad
nostrum propositum conferre valeat,
nec non? Et dico, eam omnino confer-
re, cò quòd possit dari casus, ubi ea, quæ
per se ex intrinseca sua virtute nostræ in-
tentioni satisfacerent, ad manus vel non
habeamus, vel habeamus quidem, sed ex
alio aliquo capite nobis suspecta videan-
tur, illa econtrà, quæ per accidens tale
quid præstare valent, dicto modo suspe-
cta non sint. In tali inquam casu omni-
no

no consultum est, ista potius, quàm illa usurpare, utpote quòd taliter æquè satisfiat nostræ intentioni, ac si uteremur per se operantibus, & tamen non incurritur inde ullum periculum, quod metuendum foret ex ulu per se operantis, quem admodum illud pluribus videbitur suo loco, ubi refrigerantium ex alio capite suspectorum loco, venæ Sectione, purgantibus, diaphoreticis, diureticis, & hæmagogis utemur. Et patet id etiam ex Hip. qui 5. aph. 21. pro Tetano frigido morbo curando frigida largâ perfusione usus est.

Quibus quadamtenus adijcere liceret & illum practicandi modum, quo mediâ quasi interindicans & contraindicans viâ proceditur, ad exemplum rursus jam dicti Hip. 6. oph. 12. qui ne in diuturno hæmorrhoidum fluxu omnino inhibendo ægrum in hydropem aut tabem deduceret, sinendo verò eum, ægrotum cum tempore pariter perderet, mediâ aliquâ viâ processit, neque nimirum di-

ctum

Etum fluxum omnino inhibuit, neque eum in sua continuatione permisit, sed occlusit reliquas, unam autem apertam servavit: quò sic nimirum partim evitaret unum, partim alterum impendens periculum. *A diuturnis hæmorrhoidibus curato, nisi una quæpiam servetur, periculum aquæ inter cutem, vel tabis impendet.* Quamvis impendens illud periculum ex omnimoda hæmorrhoidum præclusionone, adhuc aliter evitare liceret, si quis nimirum sæculentum illum, & melancholicum sanguinem, qui post cohibitum hæmorrhoidum fluxum in corpore retentus alicujus damni causa esse posset, per Sectionem aliarum venarum suo tempore emitteret, vel etiam mediantibus sanguisugis ex ipsis hæmorrhoidalibus venis. Neque tamen metuendum foret, ne taliter rursus pristinus nimius fluxus reluticaretur, id enim facile non accidere ipse testari possum, qui etsi sæpius talibus, sanguisugas admoverim, numquam tamen nimis copiosum excitatum fuisse fluxum observavi.

I

At

Atque ista sunt, quæ pro probatione, quod reverâ pro Complicatorum affectuum curatione ritè instituenda, & difficultatibus in ea ratione contrariarum indicationum occurrentibus feliciter superandis non sit melius medium, quàm artificiosa inter remedia electio, breviter adducenda videbantur: ubi scio quidem adhuc longè plura induci potuisse, quod sperem verò Benevolum Lectorem in eis ad horum normam ipsum se facilè inventurum, ab eis Studiò supersedeo.

CAPUT XIX.

De astuto remediorum in complicatorum affectuum curationibus usu.

Quantùm igitur ad superandas ex complicatorum affectuum curationibus resultantes difficultates artificiosa remediorum electio, quam pro primo, & præcipuo complicatos affectus dextrè curandi medio proposueramus, valeat, ex hætenus dictis, uti reor, satis patescit. Nunc igitur super est solùm determinare, quid

quid ad eandem intentionem consequendam quoque astutus eorundem remedium usus, quem pro secundo, etsi re ipsâ primo illi non secundô complicatos affectus curandi medio adduxeramus, valeat.

Neque verò quæstio est, de usu illo medicamentorum ordinario, qui affectibus quibuscunque etiam non complicatis competit, & ad quem sufficit, modò se quis indicanti accommodet, adeoque utatur remedijs simpliciter eo, quo ab indicante fuere indicata, modo, sed de eo, qui solis complicatis proprius est, & in quo etiam contraindicantis respectum habere necesse est.

Rei difficultas verò in eo versatur, quod in similibus casibus indicans quidem indicet remedium tali aut tali modo usurpandum, verùm talem usurpationem prohibeat unâ concurrens contraindicans. E. G. si veniret expurgandus quispiam copiosissimâ Cacochymiâ refertus, sed viribus valde destitutus: in tali casu maximâ

cacochymia indicaret purgans medicamentum in summa dosi, prohiberent id verò in ea quantitate prostratæ vires; unde exoritur quæstio, quidnam in tali casu agendum Medico, si indicanti satisfacere vellet, absque eo, quòd tamen vires adhuc magis offenderet, præcipuè si supponamus Medicum ob quamcunque tandem causam non posse facere minùs, quin necessariò tali numero medicamento utatur?

Ad quod igitur ut respondeam, dico, istam quidem difficultatem non esse de nihilo, tantam tamen non esse, quæ per astutum ejusdem numero purgantis usum nequeat superari. Quis ergo est astutus ille usus? dico, esse ejusdem medicamenti in minori quidem quantitate exhibitionem, sed toties iteratam, donec dicta cacochymia universim exhauriatur. Sic enim satis fit indicanti cacochymia, & tamen in debiles vires non peccatur, utpote quæ ad paulatinas tales expurgationes etsi sæpius repetitas facilè non deficiunt,

unt, veluti id colligere licet ex Hip. 2. aph. 51. ubi *plurimum & repentinè vacuare periculosum esse* asserit, *paulatim verò quod fit, esse tutum.*

Sed videamus rem majoris claritatis gratiâ in ulterioribus exemplis: Avicenna apud Sorbait tract. 1. proxeos Med. c. 58. dum frigidam ventriculi intemperiem cum pipere curare vellet, timeret verò ne eodem medicamento hepatis caliditatem intenderet, usus est quidem pipere calefaciente, sed non in quacunque forma, verùm tali, quo illud ita facilè ad hepar non pervenire supposebat, integro nempe. Adjunxit ei etiam, & rursus astutè, ptilanam hepatis simul refrigerandi gratiâ, & quidem in forma liquida, quia nimirum supposebat eam in tali forma citiùs è ventriculo hepar versus rapi, quàm si in solida forma refrigerans aliquod cum pipere exhibuisset, adeoque hâc ratione satisfactum iri & unì, & alteri affectui, absque tamen eo, quod alteruter per alterius remedium offenderetur,

quod tamen non adhibitâ istâ in piperis & ptisanæ usu astutiâ facilè contingere potuisset.

Pari ratione Mindererus in Medicina sua Militari dum ad profligandam malignarum febrium malignitatem, electuario dialcordij Fracast. uti vellet, videret verò aliquando ei per se, & soli usurpato obstare intensum febrilem æstus, illud non per se, & solum, sed cum aceto rosaceo, aut acetossæ succo junctum porrexit: quâ aliâ de causâ, quàm quia supponebat taliter attemperatum iri dicti electuarij caliditatem, quæ febrem aliàs intentam adhuc magis intendere potuisset, absque eo tamen, quòd de alexipharmaca vi ipsi quicquam adimeretur? adeoque taliter astutè succurrit malignitati, absque eo tamen quòd obfuerit febrì, quod tamen ita tutò non effecisset, si soli indicanti, malignitati nempe citra specialem febris in tali casu contraindicantis vices agentis respectum se cum dicti electuarij usu accommodâisset.

Dioscorides etiam dum ad curanda ulcera ærugine uti vellet, tanquam medicamento desiccante, & detergente, sciret verò ei per se usurpatæ tantam acrimoniam inesse, & erodendi vim, quæ & dolorem nimis intenderet, & ulcera profundiora efficeret, quid fecit? addidit ei valdè astutè ceram, & oleum tanquam talia quæ anodynâ suâ virtute dolorem demulcerent, & humiditate suâ atque lentore æruginis acrimoniam eatenùs obtunderent, ut ei tamen sufficiens permitteretur ulcera desiccandi, & detergendi, adeoque carne implendi facultas.

Non absimili modo Bartholomæus Maranta in Meth. dignosc. simpl. lib. 3. c. 8. asserit scammonio & similibus vehementissimis medicamentis nunquam esse utendum solis, sed semper alijs correctivis, & vîscera, quibus similia medicamenta veneni ferè instar solent esse infecta, corroborantibus, & ab eorum maximâ acrimariâ ea defendentibus, junctis. Quare? proptereâ, quia se sola usurpata

expurgarent quidem humores peccantes, propter quos porriguntur, verum simul visceribus maximam vim inferrent, adeoque dum quis per talem eorum usum adniteretur succurrere uni, obesset alteri, quod verò minimè metuendum, si usus cautè, & cum respectu ad contraindicans instituitur.

Rursus Dioscorides ad oculorum vitia acatiæ succum eatenus lavare jubet, ut aqua pura evadat. Profecto non sine misterio, propterea nempe, ut acrimoniam oculis noxiam, quæ dicto succo inest, eluat, adeoque astutè præcaveat, ne dum cum dicti succi vi astringente, repellente, & refrigerante intenderet succurrere uni vitio, calidis nempe defluxionibus, obesset ob adjunctam ei acrimoniam alteri, dolori nempe.

Verbo, ne plura inducendo exempla tempus perdam, dico omnes ferè medicamentorum usitatas præparationes, quales fiunt macerando, decoquendo, urendo, limando, terrendo, & similibus in-

fini-

finitis propemodum modis propterea potissimum fieri, ut per talem præparationem aliquid tale eis adimatur, quo fortè conferendo uni intentioni possent obesse alteri. Dixi potissimum, quia scio etiam alias esse subinde talium præparationum rationes, de quibus verò hîc non est discurrendi locus.

Sunt & aliæ quàm plurimæ tales astutæ medicamentis utendi rationes, qualis est illa, quâ quia metuimus, ne in concursu duorum affectuum, V. G. intemperici ventriculi frigidæ, & hepatis calidæ per medicamenta pro utroque affectu intus exhibita alteruter exacerbetur, dum unum curamus per interna, alteri per externa opem ferimus, vel utrique mederi conamur solum externis.

Item illa, quâ, quia veremur, ne purgans medicamentum tenellum lactentis adhuc infantuli corpusculum fortè offenderet, si ei purgatione opus est, purgans non infanti, sed nutrici porrigimus. Vti & ea, quâ dum adest quidem indicans

alicujus medicamento, verum ei obstitit aliquid propterea prius è medio tollendum, ab eo tam diu superfedemus, donec ille affectus, qui obstat curationi alterius, sit è medio sublatus. Quemadmodum talis processus exemplum nobis suppeditat Hip. 1. aph. 22. *dum concocta medicari jubet, non crud.* Item 2. aph. 9. dum cum qui purgare vult, corpus prius fluxile facere jubet. Vbi quia prævidet materiam adhuc crudam existentem medicamento citra magnam vim, adeoque corpori inferendam noxam non cessuram, idem est, si in via quid ei obstat, E. g. nimia sæcum induratio & siccitas, qualis fuit in rustico illo, de quo memorabilem historiam nostram videre licet in Ephem. Nat. Cur. Dec. 2. a. 8. obs. 72. post sylvestrium pyrorum esum, copiosæ obstructions, aut quid simile, etsi adsit purgantis medicamento indicans, tamen illud tam diu non esse exhibendum censet, donec prius sit sublatus impedimentum illud. Et sic de alijs. Ex
qui-

quibus omnibus tandem dilucidè satis apparet, etiam per certum, & astutum remediorum usum plurimis in complicatorum curationibus occurrere solitis difficultatibus percommode illudi posse, adeoque etiam astutum remediorum usum esse unum ex præcipuis complicatos affectus ritè curandi medijs.

Rem igitur universam, ut pro coronide breviter recapitulemus, dico, quòd eum qui complicatos affectus dextrè curare exoptat, omnium primò bene peripicere expediat, num tales affectus verè complicati sint, nec non? Quod si non, tunc res plana est, & licet ei curare priùs quemcunque lubet, & vel seorsim quemlibet, vel simul, prout ei commodius videtur; quòd si verò complicati sint, quod ex indicantium contrarietate desumitur, tunc videndum ei est, an affectus illi æqualiter urgeant, vel unus altero magis urgeat, vel magis quidem non urget, talis tamen est, quo non priùs sublato nequeat curari alter? Hoc cogni-

gnito, si affectus sunt inæqualiter urgentes, aut unus eorum talis, quo non prius sublato nequeat percurari alter, tunc ad eum primariò universam curam dirigere debet, qui urgentior videtur, aut saltem alterius affectûs curationi tanto impedimento est, ut eo prius non sublato, nequeat auferri alter, altero interea, id est minùs urgente, si aliter fieri nequeat, vel omnino neglecto, vel certè (si tamen etiam pro eo aliquid facere licet, quemadmodum id suadet Galenus) secundariò solùm respecto. Quod si verò affectus illi æqualiter urgentes sint, tunc utrumque quidem æqualiter respicere expedit, ne per id verò ab usurpatis contrarijs remedijs alteruter affectus exacerbetur, videndum est, ut id artificiosè evitetur, vel per ingeniosam remediorum electionem, vel per astutum quemdam eorundem remediorum usum. Quo non dubito fore, ut quantùm ad nos, quæcunque non minùs complicatorum, quàm non complicatorum affectuum curatio-

nes

nes nobis succedant quàm optatissimè. Viderint interea tamen Ponacæistæ illi Paracelsici, de quibus plura etiam Waelæus in Meth. Med. qui totam suam scientiam Medicam sæpe in unico solo, vel altero medicamento panacæa ab illis dicto ponunt, quânam ratione tam varijs, & oppositis indicationibus unico tali medicamine satisficient. Idem dico de alijs quamplurimis Medicastris purè Empiricis. Non satis est etenim ad Medicinam ritè exercendam, quòd quis unum aut alterum medicamentum purgans, corroborans, alterans, urinam sudoremque movens, præscribere noverit, sed magnâ in eorum usu electione, quod non nisi diuturno, & eo assiduo labore: volo dicere, diurnâ, nocturnâque librorum lectione, & quotidianâ in praxi Medicâ exercitatione vix consequi licet, opus est.

Sed dicet quispiam stante istâ doctrinâ plurimas tum veterum, tum modernorum formulas seu compositiones à tot jam sæculis à Practicis receptas fore, ut in
utiles,

utiles , & ineptas reiiciendas , eò quòd eorum quamplurimæ sint ex contrarijs in vicem permistis compositæ , qui tamen practicandi modus superius capite 6. fuit reiectus. Antecedens constat inductione : sic syrupus de mentha maior Melusæ refrigerato & debili stomacho dicatus pro ingredientibus habet succum granatorum acidorum, & cydoniorum refrigerantes, & mentham galliam moshcatain, & vinum antiquum calida. Syrupus de endivia compositus inter tot refrigerantia recipit etiam melissam 2. gradu calidam, borroginem, eupatorium, & buglossam. Syrupus de nymphæa compositus inter cætera refrigerantia etiam radicem fæniculi 3. gradu & spicam 2. gradu calidam, & sic de alijs quàm plurimis, uti de theriaca solis ferè calidis constante, & tamen opium frigidissimum unà recipiente. 2dò ad quid ergo erunt tot ex diversis conflata compositiones, si non ad affectus diversos? Imò taliter neque Galenus rectè facit, dum 10. ad Glauc. in compli-

cata

cata dispositione ex bile & pituita ptisanam cum pipere propinat. Ac tandem tertio si per temperata instituta curationes sint invalidae, sequitur temperata frustra esse à DEO creata. Verum Respondeo 1. non omnia medicamenta, quae ex diversis sunt composita à nobis fuisse reiecta, neque in omni casu. 2do sciendum est saepe in compositione medicamentorum addi aliquod caeteris ingredientibus contrarium, ut ea fortè nimis intentia attemperet. Saepe quoque pro tertio non quia contrarium est, sed quia alia qualitate caeteris ingredientibus specialiter correspondente & à Medico intentata praepollet. 4to ut reliqua ad aliquam partem, quam à proprietate respicit, deducat. Hinc syrupo de mentha additur succus cydoniorum, & granatorum acidorum, non quia frigidi sunt, & menthae, galliae malchatae, vinoque antiquo contrarii, sed quia vi sua astringente, & ventriculum roborante à Medico in ista compositione primario intentata menthae, gal-

galliæ moschatae & vino antiquo correspondent. Pariter syrupo de endivia composito melissam & cætera vix modicè calida scilicet borraginem, buglossam & eupatorium, ut vel cæterorum refrigerantium frigiditatem non nihil retringant, vel ut eorum vim refrigerantem ad eas partes, quibus à proprietate sunt dicatae, secum deducant, addi probabile est, melissam videlicet, ut deducat primariò ad cor, & uterum, borraginem, & buglossam, ut deducat ad cor & lienem, eupatorium, ut deducat ad hepar. Syrupò tandem de nymphæa composito quoad cætera ingredientia refrigeranti, & humectanti addi radicem fœniculi, & spicam calida, ad refrigerantibus illis majorem penetrandi vim contribuendam, & ad impediendum, ne illa suâ frigiditate se sola usurpata fortè obstructions inducant in visceribus. Idem esto iudicium & de alijs similibus compositionibus à multo jam tempore consuetis, quamvis sæpe teste hinc & inde in suis animadversionibus

bus in Phormacopæiam Augustanam Zwelfero, defectuosis. Planè hujus nostræ opinionis videtur esse Joannes Cajus Britannus de Meth. Med. ex Gal. & Montani sententia lib. 2. dum docet omnibus medicamentis pro alteranda quapiam parte usurpandis semper aliquid talis partis naturali temperamento correspondens addi debere, & proinde dum cor venit refrigerandum, reliquis refrigerantibus calidum aliquid convenienter addi, eò quòd cordis naturale temperamentum aliàs sit calidum, dum cerebrum econtrà calefaciendum, aliquod frigidum, quia cerebrum naturâ suâ est frigidum: ita, inquit ille, & medicamen efficacius felicitusque vires suas proferet, & à membro, quàm si nullo prorsus secundo adjecto admoveveretur, facilius admittetur.

Quòd verò Opium theriacam ingrediens attinet, si cum Joanne Schrædero in sua Phormacopæia cap. de opio, Guernero Rolfinc. in Meth. Med. Comment. lib. 12. Cap. 3. Ettmüllero de febr. ma-

lign. & alijs recentioribus dixero id esse calidum, objectioni jam plenissimè satisfeci. Suspitor tamen illud etiam ex alia intentione cæteris calidis addi, & fortè, ut deleteriam venenorum (quorum oppugnandorum causâ potissimum excogitata est hæc compositio) acrimoniam, quam eorum pleraque præ se ferre solent, non nihil obtundat, & sensus ipsos, quò minus ab ea lædantur, aliqualiter consopiat, vel etiam, ut cum cæteris venenum ipsum per sudores (quam vim quoque ipsi moderni tribuunt) è corpore tantò dexterius eliminet. Joannes Montanus in examine Aureæ Alexandrinæ in ea est sententia, quòd opium ex eo addatur theriacæ, & similibus compositionibus, ut somnum conciliet, aut saltem vigilias facilè ex similium calidissimorum usu inducibiles, quemadmodum contigisse id memorat quondam Antonino Imperatori theriacam sine opio usurpanti, moderandas. Galenus denique ratione usus ptisanæ cum pipere potius laudandus venit,

nit, quàm culpandus, eò quòd talia, & taliter simul commiscuerit, quibus duobus contrarijs intentionibus latisfecit, absque eo, quòd alterutrum offenderit, uti id jam aliàs dictum fuit. Neque magis temperata sequitur frustra fuisse à DEO creata, eò quòd si alium usum in Medicina non haberent, habent istum, quòd conservando naturali partium tono, qui in temperamento quodam consistit, inserviant.

Atque ista tandem sunt, quæ de complicatorum curatione rectè instituenda, in genere breviter dici poterant, exactius, uti spero, in altera hujus tractatûs parte ex exemplis, seu particularibus casibus medicis à Benevolo Lectore capienda.

Non nobis Domine, non nobis,
sed Nomini tuo da gloriam.

Palm. 113.

MARCI GER-
BEZIJ PHILOS. ET
Medic. Doctoris
INTRICATI EX-
TRICATI MEDICI
P A R S II.

*De Morbos Complicatos
curandi ratione in particulari.*

C A P U T I.

De Hydrope cum febris Complicato.

TAnti fecit, procul dubio ab Hippocrate, qui ex hoc fine conscripsit libros Epidemiorum, edoctus Galenus noster exercitationem in particularibus, ut eam pluribus in locis suis sequacibus, utpote talem
sine

sine qua universalis doctrina frustranea quasi sit, iteratò commendare non dubitaverit. Sic lib. 9 Meth. *Artis Medicæ studiosi illamque addiscentes in particularibus exemplis exercitari convenit.* lib. 8. Meth. *Artis cujuslibet finem, qui consequi parat, duobus his veluti cruribus, vel instrumentis uti debebit: Methodo in universalibus, in particularibus exercitatione.* Ac tandem lib. 9. de placit. Hip. & Platon. *Artificem bonum efficere non potest universalis Methodus, sine exercitatione multa in singularibus.* Apud Valleriolam lib. 1. de loc. Commun. Cap. 7. ut proinde maximè congruum futurum sit, si proposita hætenus in genere nostra de complicatorum affectuum rectè instituenda curatione doctrina nunc in particularibus casibus medicis veluti exemplis deducatur, ut sic nimirum si ea fortè verbis pro cujuslibet captu satis dilucidè ibidem expressa non fuit, hîc in exemplis tantò clarior evadat.

Occurrit verò omnium primò hydrops ut cum febribus complicatus. Hujus communiter tres species enumerantur : Leucophlegmatia nempe, seu anasarca, Ascites, & Tympanites. In anasarca universum corpus ab humore pituitolo intumescit. In ascite verò & tympanite solum quidem abdomen (cæterarum enim partium inferiorum, quæ plerumque quoque unà intumescunt, tumor hîc non consideratur) intumescit, à diversa tamen causa, ibi scilicet à serosis & aquosis humoribus, hîc verò à flatibus, quamvis utrinque aliquid de una, & de altera causa subsit, à potiori tamen fit denominatio.

Singulas has hydropis species cum febribus nunc intermittentibus præsertim quartanâ, nunc cum continuis concurrere contingit, & semper quidem cum complicatione, cò quòd febris morbus calidus sit, hydrops econtrà morbus frigidus, unde etiam semper remedia contraria ab ijs indicantur, à febre scilicet ratio-

ne caloris præternaturalis refrigerantia ,
 ab hydrope verò in anasarca ratione hu-
 moris pituitosi in ea peccantis , in ascite
 ratione humoris aquosi , ac tandem in
 tympanite tum ratione flatuum , qui ca-
 lidis discuti volunt , tum ratione eorum
 causæ materialis , quæ teste Francilco Syl-
 vio dele Boë semper est humor frigidus ,
 & pituitosus , calefacientia ; ut purgantia
 præ cæteris quoq; in hydrope necessaria ,
 quæ teste Gal. quoque calida sunt , tacc-
 am. Vnde propterea oritur quæstio ,
 quidnam igitur agendum Medico , ut istis
 tam contrarijs indicationibus tamen sa-
 tisfaciat , absque eo , quòd in uno aut al-
 tero impingat ?

Insistendo proinde fundamentis in
 priore hujus tractatûs parte datis , dico
 esse omnium primò inter febres distin-
 ctionem faciendam , num nimirum eæ
 intermittentes sint , num continuæ : at-
 que si continuæ , num acutæ , vel non
 acutæ. Et quidem si intermittentes in-
 telligantur , dico cum eis non tantam esse

difficultatem, cò, quòd ipsæ talis naturæ sint, ut ablatâ suâ causâ etiam ipsæ citra ulteriorem opem emanant, caula autem alijs remedijs non indiget, quàm deobstruentibus, & evacuantibus, quæ verò hydropi contraria non sunt, consequenter citra nocumentum in usum duci possunt. Idem puta de hydrope respectu febris, qui quoque pro sui curatione alijs ferè non indiget, quàm ipsis dictis deobstruentibus & evacuantibus. Quemadmodum istud colligere licet ex Martino Rulando Cent. 2. Curat. 61. ubi Alcitem cum quartanâ unis iisdemque remedijs feliciter percuravit, sicut & nos ipsi primò elapsâ hyeme Lanionis uxorem ipsâ dictâ febre quartanâ tandiu detentam, donec ei tandem etiam alcites supervenerit, iisdem remedijs feliciter resanavimus. Bibebat nimirum de tali vino per aliquod tempus quotidie mane:

*R. Rad. asparag. gramin. fenic.
 filic. maj. polypod. querc. aa. unc.
 ß. berb. cuscut. agrimon. scolopendr.
 cha-*

chamædr. soldan. aa. Mij summit.
cent. min. mss comar. absynth.
card. ben. aa. pij flor. 4. cord.
genist. aa. pj cort. tamarisc. fra-
xin. aa. drach. iss fol. sen. s. st.
unc. iss. mechoac alb drach. vi belleb.
rigr. pp. drach. i. sal. tart. drach. iss
cinam. acut. drach. ss. macis. scrup.
i. sem. anis. fœnic. aa. drach. i. M.
Concisa dentur pro sacculo in 5. sex-
tarijs vini albi infundendo, quo ab-
sumpto super affundantur alij totidē
sextarij, & continuetur potus.

Semper etiam vesperi diebus saltem à pa-
raxylmo vacuis assumebat de Spir. sal. ar-
mon. tinct. tartar. & essent. absynth. invi-
cem permixtis gut. i 5. vel etiam 20. &
plures, à quibus lervatâ præterea bonâ vi-
ctûs regulâ, & febris & hydrops mitior
videbatur. Tandem fuit adhuc bis per in-
tervalla cum similibus pillulis expurgata:

R. Mass. pil. tartar. Schrad. drach.
ss extr. belleb. nigr. magist. jalap.
pin. sub. aa. gr. iiij M. cum tinct.
tartar. f. pil. non ix. K 5 la.

Intermedijs verò diebus usa est omni manè præfatâ mixturâ ex *Spir. sal. armon. tinct. tartar. & essent. absynth.* In potu, quod vinum album, & tenve erat, habebat infulum *absynth. & card. bened.* atque sensim convalvit tam à febre, quàm ab hydrope, quàm felicissimè. Unde quidem clarè apparet, ut iteratò dicam, hydropi cum febribus intermittentibus concurrenti tantam difficultatem non inesse, consequenter si quæ est, ea potius in continuis erit, utpote, quæ citra refrigerantium, & humectantium ulum curari vix posse videntur, quàm in intermittentibus.

Quid igitur, si febris hydropi juncta continua sit, adeoque pro sui curatione remedia hydropis curationi contraria humectantia nempe, & refrigerantia indicans? R. rursus secundùm data nostra fundamenta esse ulteriùs dispiciendum, num illa febris acuta sit, num non acuta? 2dò qualiter se ratione periculi, seu urgentiæ respectu hydropis habeat, num
nimi.

nimirum ut æqualiter, urgens, vel magis, minùsue urgens? atque his demum præcognitis primò esse de curatione determinandum, num ea nimirum hydropi potiùs, vel feбри primariò debeatur, aut utrique æqualiter. Et quidem si febrim acutam supponere velimus; dico curationem primariò neque ad utrumque, neque ad hydropem potiùs, quàm ad febrim esse dirigendam, sed potiùs ad febrim præ hydrope, cò quòd siue tales febres 2dùm suam naturam consideres respectu hydropis, siue secundùm partem, quam primariò afficiunt, siue facultatem, quam primariò lædunt, quoad singula eas magis urgere depræhendes, quàm hydropis quamcunque speciem; & quoad naturam quidem propterea, quòd talium febrium natura sit, ut citò & cum vehementia properent ad suum finem, propter quam causam eis Hip. 2. aph. 23. pro termino diem 14. posuit, & 2. aph. 19. etiam incertæ esse prædictionis ratione salutis & mortis edixit, cum tamen hydro-

hydropis natura sit lentè potiùs, & citra violentiam affligere, & non nisi tardè finiri. Quoad partem affectam verò, quòd in febribus sit cor, pars quâcunque in hydrope primariò affici solitâ parte præstantior. Ac denique quoad læsam facultatem, quòd in febribus sit vitalis, quæ rursus eminentior est naturali, quæ in hydrope primariò læditur. Quia, inquam, quoad omnia tales febres urgentiores sunt hydrope quocunque, evidenter sequitur ex nostris fundamentis curam primariò ad eos potius, quàm ad hydropem esse dirigendam, adeoque usurpanda refrigerantia, etsi hydropi contraria, & noxia. Quamvis tamen, si & pro hydrope unà aliquid facere liceat, optimum sit, ut id quoque saltem secundariò fiat: ne nimirum, dum in febre dicta opugnanda sumus occupati, hyrops interea omnino neglectus nimium quantum increascit. Verùm, licetne quid tale etiam pro hydrope facere? Dico quòd ita: diximus siquidem in doctrina univer-

salī, dari talia medicamenta, quæ præter refrigerandi, etiam aperiendi, deobstruendi, & urinam pellendi aliquali virtute pollent, quòd si igitur ad curandam febrim similia præ alijs eligentur, procul dubio tali modo satisfiet refrigerantia indicanti feбри, & tamen hydropi per id nulla noxa inferetur, quin potiùs etiam ipsi unà consulatur. Sunt verò talia *cichoreum, agrimonia, capil. ven. rad. gramin. asparagi & similia.* Ex quibus proinde poterunt confici vel iura, vel syrupi cum *Spiritu vitriol. vel salis* ad gratiam acidulati, admistis etiam, si lubet *oculis cancer.* quoque diureticis, & feбри convenientibus. Quò revocare licet etiam apozema illud Fernel. in Meth. Med. l. 5. c. 5. descriptum.

R. rad. cichor. oxalidis, gramin. asparag. aa. unc ss herb. endiu. scariol. agrimon. polytrich. Collitrichi, adiant. albi aa. Mj. sem. cucurbit. cucum. melon. & citrul. aa. dr. ij. coquantur ex aqua lib. ij.

*ad dimidias, colato & expresso juri
adde sacch. alb. unc iij f. apozema.
Clarificetur, & aromatizetur dr.
ij santali citrini, & detur ad usum.*

Quò facit etiam acidularum potus, ut
pote quibus etiam vis inest non solum
obstructiones efficaciter reserandi, & vi-
scerum excedentem caliditatem tempe-
randi, verum etiam aquosos humores
per urinam & alium educendi. Quem
quidem in finem inter cæteras conve-
nire possunt Spadanæ à Lazaro Riverio,
aut Roitlchenles à D. Joanne Baptista
Wagnero Medico Græcensi in Roitlcho-
crene Joannis Benedicti Gründellij sic
commendatæ: *in Cachexia, & principio
Ascitis ex reliquijs febrium causatis* (pro-
cul dubio etiam ipsis febribus adhuc præ-
sentibus) *aut per se ex bile, humoribus
adustis, & obstructionibus ortis, plurimo-
rum recorder exemplorum, ubi ex metho-
do plurima fuerunt in cassum exhibita: ul-
timatim acidulæ Roitlchenles per plures se-
ptimanas medicinaliter potæ palmam repor-
tarunt,*

târunt, & patientes totaliter restituerunt.
 Hoc tamen circa acidulas hîc notandum
 velim, eas in tali casu non esse bibendas
 in quantitate ordinaria duarum vel pluri-
 um mensurarum, eò quòd taliter nimi-
 am fortè purgationem efficerent, in acu-
 tis febribus aliàs ob vires, quas nimium
 depalcit, vel diarrhæam, quæ ex facili
 concitaretur, suspectam. Vnde partior
 dosis tutior erit, quæ nimirum non tam
 aluum moveat, quàm sitim extinguat,
 & febrilen æstum (cujus solius hîc pri-
 mariò rationem esse habendam, dictum
 est) temperet: Quò per urinam tamen
 efficacius operentur, liceret eis aliquid
 succi limonum, vel etiam Spir. sal. aut
 vitriol. aliàs febribus convenientium
 adijcere. *In Causo & tertiana continua*
manè solùm quandoque unum cyatū præ-
bui. Idem Wagnerus. Propulsatâ ta-
 liter febre, si ad attemperandum adhuc
 fortè residuum aliquem viscerum præter-
 naturalem æstum, acidulas continuare
 luberet, liceret id facere in quantitate eti-
 am

am majore, eò quòd tunc non ampliùs febris respectus superesset habendus, sed solius hydropis, cui, modò permittant vires, etiam largior expurgatio competit.

Et hæc de febribus continuis acutis cum hydrope concurrentibus. Quid verò si febres illæ lentæ sint, aut hæctica, quales communiùs hydropi esse conjunctas scimus? *R.* tales febres in concursu cum hydrope non primariò esse respiciendas, sicut de acutis dictum fuit, sed saltem secundariò, in tantùm nimirum, ut tam calidis ob earum respectum non utamur, quàm uteremur si eæ abessent: & ratio est, quod tales febriculæ neque magis urgeant, quàm hydrops, neque refrigerantibus ritè percurentur. Primum patet ex eo, quòd tales febriculæ nulla urgentiora symptomata sibi conjuncta habeant, quàm ea sunt, quæ hydropem communiter comitantur, neque hominem citiùs, quàm hydrops necare solent, imò hydropem usque ad mortem comi-

tantur. Secundum probatur auctoritate Joannis Jacobi de Maphæis, qui in Epist. 3. responsoria ad D. Schönfelderum Monachij hac de re data expressè afferit, *tales febriculas symptomaticas frigidis non tolli, sed deobstruentibus, & urinam moventibus.* Sentit namque & ipse tales febres non tam à languine in venis effervescente quàm (ut verbis Pauli de Sorbailh cap. de hydropo in responsione ad objectionem 7. loquar) *potius à putredine, & stagnatione humorum in abdomine contentorum, ibidemque diutius, quàm par est, morantium, & quò insitus viscerum calor minùs ventilari queat, obstruendo impredientium, procedere:* qui procul dubio antequam refrigerantibus corrigerentur, & contractâ quasi lixiviosâ naturâ exverentur, in quantitate interim lummè accrescerent, & viscerum aliunde in tali casu graviter laborantium reliquum nativum calorem omnino suffocarent. Vnde quidem colligitur præstare in talibus casibus curam primariò ad hydro-

L

pena

pem, utpote magis urgentem, imò talem, quo non priùs percurato, neque tales febriculæ curantur, dirigere, & obstructionibus reserandis, humoribus per aluum urinamque educendis, visceribusque confortandis insistere, quibus factis, unà & dictas febriculas evanescere necesse erit. Aut si cæ adhuc perseverarent, qualiter contingit hecticis, liceret postea & ipsas aptis ad id remedijs conari expugnare, quemadmodum id nos aliquando in Religioso Soc. JESV fecimus, uti postea videbitur.

Tali methodo fuit feliciter percurata aliquando à me affinis mea Domina Wobelschin Matrona piissima ex non ritè servata præcipuè tempore puerperij vivendi regula facta ascitica cum febre lenta continua, difficili anhelitu, siti, mensium emanatione, urinæ primùm imminutione, ultimatim verò terè omnimoda obstructione, alijsque accidentibus hystericis.

Omissis nimirum refrigerantibus, quæ febris aliàs debentur, unicum illud intendebam, ut kydropi tanquam urgentiori remedia accomodarem, obstructiones scilicet referarem, & peccantes humores seroso-pituitosos è corpore educa-
rem, id quod quidem feliciter me præstaturum sperabam sequentibus remedijs & pro humorum expurgatione

℞. rob. ebul. drach. i magist. jalap.
pin. sub. gr. xiv Spir. sal. coag.
Myns. gr. vi extr. castor. gr. i ol.
mac. grj M. cum sacch. f. bolus
pro una vice sumendus.

Cum quo etiam copiosè fuit expurgatâ.
Hinc per quatrimum conabar obstru-
ctiones referare, & remoratae urinæ pri-
stinum liberum fluxum reducere sequen-
tibus pulvisculis:

℞. pulu. deopil. rub. dra. ss sal. ab-
synth. genist. stipit. fab. ocul.
cancr. Spir. sal. coag. Myns. aa.
gr. xv M. f. pulu. dividatur in 4.
partes æq. quatuor matutinis con-

*Sequenter ex jurecic. rub. cum rad.
petrosel. alterato sumendas.*

Quo tempore jubebam etiam infimum
ventrem cum talium specierum decocto
calidè foveri :

*℞. herb. malu. pariet. puleg. sum-
mit. chammom. melil aa. Mj rad.
bryon. unc. ijs baccar. laur. junip.
aa. m. i sem. fenic. unc. i M. con-
cisa & contusa coquantur in aqua
pro fomento.*

Peractâ fomentatione insuper fiat peruna
Etio cum ol scorpion. & acinorum ebuli
invicem permistis. Ex quorum usu uri-
na etiam copiosior prodivit. Quòd ab-
dominis tumor nihilo tamen adhuc mi-
nor videretur, pro ulteriore illius oppu-
gnatione jubebam memoratum bolum
hydragogum rursus iterare, ac pro viri-
bus insuper corroborandis quandoque
de tali electuario castaneæ magnitudine
accipere :

*℞. conseru. menth. melis. aa. unci. ss
absynth. drach. ij rob. cynosb. unc. ss
Spec.*

*Spec. diarrh. Abb. dr. j. conf. alch.
incompl. scrup. ij ocul. Cancr. pp.
scr. j diamarg. frig. dr. ss essent.
salu gt. ij M. cum syr. flor. tunic.
f. elect.*

Quando verò hysterica accidentia urgent, è quibus præ cæteris molestior erat pectoris quæpiam compressio, & uteri in abdomine globi instar per intervalla recurrens dolorifica convolutio, biberet cochleatim de aqua hysteriaca:

*R. aq. menth. meliss. aa. unc. iss
hyster. unc. ss cinam. dr. ij tinct.
castor. gt. vij Spir. sal. armon. gut.
xij magist. ungu. alc. matr. perl. aa.
gr. xv ol succin. essent. salvia aa.
gt. j M. detur cochleatim, uti su-
prà dictum.*

Vteri regionem tunc etiam inungeret cum oleo millefolij sibi aliàs in tali casu sæpius experto remedio.

Sed quàm mira naturæ vis! dum Ego sic me nescio quantum laborem in expugnando hoc tanto, tantisque accidenti-

bus stipato malo habiturum metuerem, accidit, ut ad solùm unicâ vice iteratum præfatum bolum hydragogum aliud & vesica adeò copiosè fuerint soluta, ut in primo intuitu mihi potius de infausto eventu metuerim, quàm quid aliud, de territus Avicennæ illo: *Constrictio anbelitûs, & solutio ventris, in tribus diebus mortem significat.* Item Hip. illo I. aph. 3 sic & evacuationes, quæ ad extremum tendunt, periculosæ. Profluebant verò totâ illâ die, quâ dictum bolum assumplerat, & sublequente nocte serositates tum per anteriora, tum per posteriora adeo copiosæ, ut frequentia excretionum quasi unica sedes videretur, verum microcosmi diluvium! sensim & sensim rariores quidem excretiones illæ factæ, adeò tamen institère, ut usque in tertiam à curationis principio septimanam citra alterius purgantis aut deobstruentis assumptionem universum ferè malum felicissimè exhauserint. *Hydrope nimirum detento, si aqua è venâ in ventrem, id est in intesti-*

testina, *confluxerit, solutio morbi fit* Hip.
6. aph. 14.

Materia verò excreta non erat eadem, sed nunc tenuis & aquosa simulque turbida, nunc crassa & pituitosa, nunc lymphida terè instar aquæ fontis ad sensum frigida, nunc atra, viridis, flauæve.

Præterlapsis sic tribus septimanis, remisso interea ut plurimum abdominis & crurum tumore tandem excretiones aluinæ non solum rariores effectæ sunt, verum etiam ipsa excrementa concoctiora: econtrà eorum loco sudor totum corpus adeò copisè inundare cæpit, ut vix efficacissimo diaphoretico ampliorem concitares; Et duravit hic rursus ferè citra remissionem absque ullius alterius præter electuarij corroborantis assumptionem usque in diem decimum quartum cum maximo dominæ patientis levamine, imò totali reconvalescentiâ. Quis amabò artifex dogmaticè magis processisset? me hercule naturam imposte-
rum nemo, *licèt rectè facere non didicerit,*

nisi Idiota , *ineruditam* , & *improvidam* contra Hip. vocabit; hæc siquidem uti lib. 1. de loc. com. c. 5. inquit Valleriola, & præsens noster docet calus , *adversus morbificam causam impetu valido insurgens* , & *decretoria* , *excretionésque vehementes molitur* , & *concoctione* , *discretionem* , *tandemque vacuatione à lethalibus morbis egrum sæpe liberat.*

Toto hoc tempore Ego terè tantum spectatorem egi edoctus à Gal. 1. aph. Comment. 20. *Natura tum totum permittendum* , *cum integrè judicat: ubi verò non integrè judicat, id quod deficit, supplere nos convenit.* Nec ægra assumpsit aliud , quàm quandoque de supra scripto electuario corroborante , & pro hysteris accidentibus , quæ tamen ab evacuato corpore eam admodum ampliùs non affligebant , urgente necessitate de mistura seu aqua hysterica. Atque sic (laus supremo Archiatro) convaluit quàm felicissimè , Curâ , uti ex præscriptis videre est , non ad febrim , sed ad hydro-

pem

pem directâ, quamvis tamen per accidens eadem curatio etiam ipsi feбри conduxit, obstructionibus scilicet à quibus dicta febris fovebatur, reſeratis, & peccantibus humoribus eductis.

Ne ex residuis fortè tamen quibusdam in corpore relictis vi Hippocratici illius 2. aph 12. *quæ in morbis post crisim relinquuntur, recidivas facere consueverunt*, recidiva contingeret, consultum judicavi, ut ægra non solum in competente diætâ adhuc ulterius perseveraret, verùm etiam saltem bis in septimana de talibus pillulis aliquot acciperet:

R. tartar. vitriol. sal. genist. ocul. cancer. pp. aa. dr. ss borac. ven. scr. i magist. jalap. gr. xvi M. f. pulvis, qui excipiatur tereb. cypr. suc. limon. lot. q. s. & f. pil. instar pisi minoris pulu. liquiritiæ involvende.

Quibus factum est, ut illa etiamnum jam in septimum annum sana degat, menstruis primò post anni spatium rursus revocatis:

L 5

quia

quin imò eatenus se recollegit, ut ab eo tempore jam alterius prolis mater præter omnium expectationem evalerit.

Huic non absimili methodo fuit à me curatus quoq; Admod. Reverendus Pat. de Georgio Soc. JESU alicitico-hecticus, curâ scilicet non ad hecticam, sed ad ascitem tanquam magis urgentem primariò directâ: quamvis tamen saltem in tantum quoque hecticæ respectum habuerim, ut manerem penes remedia temperatiora, qualia erant:

*R. rad. ireos nostr. gram. asparag.
aa. dr. ij rad. chin. unc. ss cort.
med. sambuc. ebul. aa. dr. j fol.
agrimon. cicbor. soldanel. aa. Mj
flor. gerist. cent. min. aa. p. ij fol. sen.
s. stip. unc. iss mechoac. alb. drach.
vj sem. cartham. cont. unc. ss troch.
de Eupat. dr. iss lantal. citr. dr. ij
sal. tart. dr. ij passul. min. mund.
unc. j sem. fenic. dr. j cinam. drach.
j M. concila dentur ad chartam pro
vini albi sextarijs 5. de qua infu-
sione*

*sione bibat quotidie haustum unum
præ assumpto jusculo.*

Quod ipsi quoque utcumque multum sericum bile tincti indies educere solebat. Quibus diebus verò, ut unà etiam viribus consuleretur assumebat semper vesperti de tali electuario corroborente:

*R. conseru. ros. borrag. menth. aa
unc. ss rob. cynosb. dr. vi spec.
diarrh. Ab. diatr. santal. aa. dr. i
conf. alcher. compl. man. xti perl.
aa. scr. ij troch. de Eupat. 3i. M.
cum syr. flor. tunic. f. elect. castaneæ
magnit. assumendum.*

Ventrem etiam semper vesperti ungebat cum ung. de arthanit. Carmin. Myns. ol. scorpion. & granorum ebul. invicem permistis.

Pro difficili respiratione cum utilitate subinde lambebat de oxymel. squil. cum modico aquæ asthmat. diluto.

Pro siti bibebat quandoq; vinum enulatum, seu cui radice enulæ erat infusa, aliàs verò, si vinum nimium ipsum accenderet, aquam cum rad. gramin. lign. santal.

santal. lentisc. & modico cinam. decoctam,
 & hanc in minima, quàm poterat quan-
 titate.

Ablumpto præfato vino hydragogo
 quievimus per triduum nullo interea ac-
 cepto medicamento, excepto dicto ele-
 ctuario corroborante. Hinc rursus pec-
 cantes in abdomine humores educere
 tali bolo aggressi sumus:

*R. rob. ebul. dr. i magist. jalap.
 pin. subact. gr. xi Spir. sal. coag.
 Myns. tartar. vitri. aa. gr. vi ol.
 mac. gut. i M. cum sacch. f. bolus.*

Quo rursus ingens humoris serosi bile tin-
 cti cum notabili non solum abdominis
 mollitie, verum etiam immixtione,
 quantitaseducta fuit. Inde rursus quie-
 vimus unâ die, postea per quatrimum
 consequenter pro diuresi magis promo-
 venda assumpti fuere tales pulvisculi ex
 jure cicer. rubeorum cum petrosel. al-
 terato:

*R. sal. junip. stipit. fab. tartar. vitr.
 ocul. cancr. pp. aa dr. ss M. f. pulu.
 dividendus in 4. p. æq.* Qui

Quibus elapsis rursus repetiit memoratum bolum hydragogum, & rursus cum tanto levamine, ut tum crura, tum abdomen in totum detumverint. Pro meliori tamen recidivæ evitatione interpositâ duarum dierum quiete, usurpato interea saltem electuario suprascripto corroborante, dictos pulvisculos diureticos adhuc per quatrimum repetiit, & eo exacto iterum cum laudato bolo hydragogo purgavit, atque ita Convaluit (laus DEO) quoad abdominis tumorem in integrum, solâ adhuc residuâ dictâ illâ febriculâ hecticâ, à qua tamen se facile liberatum iri sperabat per usum lactis asinini cum pulu. Haly contra phtisin, à se jam aliquando in eadem febre Passavij cum optato effectu potio.

Intermissis proinde alijs remedijs asina fuit quæsitâ, quòd verò non reperiretur, ejus vices capra supplere debuit, sed primò post aliquot septimanas, & postquam neglectum nimis diu malum jam nimium increverat,

Pota-

Potabatur igitur lac caprinum omni manè immediatè ab ubere adhuc calidum cum admisto dicto pulu. Haly & Anonymo per 4. integras septimanas, verùm non cum eo, quod Reverendus patiens expectabat, effectu: procul dubio, quòd malum jam nimium increverat, neque lac jam eo, Canicularium scilicet tempore, quo pascua præ ariditate sunt ferè exlucca & effata, eam virtutem habebat, quam habere solet tempore vernali. Et proinde de salute ulteriùs recuperanda undique desperabatur. Ne desolatus taliter æger tamen omnino ut desperatus derelinqueretur, cum ulteriùs cum sequentibus quidem sustentare conatus fui:

*R. conseru. flor. nymphae. borrag.
viol. aa. unc. ss conf. alch. compl.
diamarg. frig. aa. scrup. ii pinear.
mund dr. ii rasur ebor. scr. ii off.
de cord. Ceru. scr. j. coral. rub. pp.
scr. j cum syr. gemat f mistura mol-
lis castaneæ magnit. quotidie mane
assumenda.*

Cui

Cui etiam superbibatur ad unc ij de tali
aqua antihectica:

℞. carn. testud. unc. iv pulmon.
vitul. & cord. ejusdem aa. unc. iij
bord. mund. unc. ij rad. consolid.
maj. unc. i/s herb. hepat. nobil. ve-
ron. agrim. aa. p. i passul. damasc.
glyz. yr. rasæ aa. dr. vj sebest. jujub.
aa. num. xijs sem. melon. cucurb. ci-
trul. aa. unc. s/s lactuc. papau. alb.
aa. dr. ij bulliant invicem in s. q.
aq. in olla vitreata ad perfectam
carnium decoctionem. cujus brodi
lib. iv adde aq. borrag. buglos. ros.
aa. lib. i spec. diamarg. frig. 3ij
sacch. ros. unc. vj flor. cord. aa.
pj M. & in B. M. per Alembicum
vitreum distilla ad præfatum usum,
jmo & aliàs interdiu.

Sub vesperum verò detur talis emulsio.

℞. amygd. dulc. excort. par. iij
pistac. non rancid. dr. ijs sem. 4. frig.
maj aa. 3/s papau. alb. 3/s cum aq.
bord. unc. iv f. l. a. emulsio, cui
adde

*adde rotul. man. xti perl. dr. ij dia-
marg. frig. scrup. ss M. & detur
ului.*

Pectus & spina dorsi bis quotidie inur-
gatur cum simili unguento:

*R. vagu. resumpt. unc. j refriger.
Gal. ol. viol. aa. unc. ss M. f. linim.*

Diæta observabatur refrigerans, hume-
ctans, & reficiens, quales erant pana-
tel. hordeata, amygdalata, contusa,
ova sorbilia, testudines, poma & pyra-
casta, jura pullorum & capon. junio-
rum cum endiu. alterata &c. Quibus
semper cochlear ss aut etiam unum de
gelatina caponis cum admistione spec. de
gem. frig. & pulu. Anonym. parata inde-
batur. Passulæ etiam non tantum in
aq. ordinaria cum hordeo sem. anis. &
rad. liquir. decoquebantur, verum eti-
am pro comestione variè paratæ daban-
tur. Quandoque etiam edebat de tali
pulte.

*R. caudar. cancer. fluviat. mund.
q. u. bulliant cum affus. lact. vac.*

q. l.

*q. s. usque ad lactis ferè consumpt.
hinc contundantur in mortar. la-
pid. cum pistillo lign. postea rursus
affuso novo lacte, additoque farinae
bord. & amyl. aa. pj. lactis amygd.
dulc. unc. ij vitel. cwi rec. nò. i
sacch. alb. unc. iij coquantur ad pul-
tis consistentiam.*

His inquam omnibus cum maxima dili-
gentia in ulum ductis cum quidem ulte-
riùs sustentare conatus fui, impedire ta-
men non mihi erat possibile, quin Adm.
Reverendus patiens deficientibus in-
dies magis viribus totus excarnis sub
æqui noctium hyemale in Domino obje-
rit, Cui proinde DEus sit propitius!

Eandem Methodum sibi quoque fa-
visse expertus est ante aliquot annos La-
nista Labacensis Joannes Casparus Zira
jam aliquot annis liene terythosus, non
pridem etiam ter per intervalla vomitum
cruentum cum ingente sanguinis purissi-
mi per superna rejectione passus, tunc
verò insuper planè factus tympaniticus

cùm febricula utcunque intensa continua, difficili respiratione, siti, levi tussicula, & doloribus punctorijs circa umbiliciregionem. Hic siquidem ab alio Medico, & quidem expertissimo, atque vel propterea ad plures provincias suo tempore in Casibus arduis, & ab alijs pro incurabilibus habitis sæpius vocato p. m. viro D. Jo. Baptistâ Gonsero hujus inclytæ provinciæ tunc temporis Physico Rudolphsbertensi per aliquot decoctû omnes humores respiciens per octiduum fuit expurgatus, ei pro tunc ulteriorem expurgationem non esse necessariam judicabam, sed solùm obstructionum reserationem, & flatuum actu urgentium discussionem, non neglectâ tamen omnino, eò, quòd utcunque intensa esset, unâ concurrente febriculâ secundariò tamen solùm respectâ. Adeoque uti quidem determinaveram carminativis, sed non intensè calidis, præcipuè quòd per talia rarefacto rursus sanguine ex facili nova cruentæ vomitionis recidiva concitari potuisset.

Qua-

Quare omnium primò ei ordinati fuère
tales pulveres carminativo. deobstructivi:

℞. Spec. dianis. dr. ij diarrhod. abb.
diatr. santal. troch. de rhab. de
eupat. aa. dr. ss tart. vitr. scr. ij
spir sal. coag. Myns. gr. xv. flaved.
cort. citr. sic. scr. j oleo sacch. citr.
scr. j sacch. ros. tab. dr. iij M. f.
pulu. dividatur in 7. partes æq.
quarum omni mane detur una ex
brodio.

Vespertino tempore pro corroborandis
viribus capiebat castaneæ magnit. de tali
elect. corroborante & deobstruente.

℞. conseru. ros. borrag. menth. aa.
dr. vj spec. diarrb. abb. diatr. san-
tal. aa. dr. j conf. alcher. compl.
scr. ij diamarg. frig. dr. ss tart.
vitr. scr. j spir. nitr. dulc. ros. aa.
dr ss M. & cum s. q. syr. de pomis
f. mist. mollis pro usu præfato.

Quo ipso tempore quoque bis de die uni-
versum abdomen tali ung. Carmin.
ungebatur.

R. ung. carmin. Myns. de alth. comp. aa. unc. i ol. lil. alb. laurin. aa. dr. ij ol. de later. dr. j M. f. ung. pro usu dato.

Alternis etiam diebus, vel si dolores pungitivi circa umbilicum & hypochondria urgebant, etiam singulis clysterem domesticum plerumque ex solo decocto summitatum anethi, & chammom. cum additione ol. chammam. & modici jal. pro stimulo confectum admittere solebat.

Hinc purgabatur tali hydragogo:

R. rob. ebul. drach. j magist. jalap. (facillimæ enim erat purgationis) gr. vj Spir. jal. coag. Myns. tart. vitr. aa. gr. vj ol. cort. aurant. gt. ij M. f. elect. unâ vice lumen-
dum.

Sanctè dico hæc medicamenta sola tantum levaminis ei attulisse, ut ipse, qui de ulteriore sua reconvalescentia jam in totum desperaverat, se rursus reducendum non ampliùs dubitaverit: quotiescunque enim aliquem ex præscriptis pulvisculis asu-

assumeret , non solùm ingentem flatuum tam per superna,quàm per inferna copiam excernere solebat , verùm etiam paulò post corporis beneficium subsecutum. Quo non minorem opem sensit quoque ex clysteribus. Electuarium hydragogum pariter cum adeò copiosè, & toleranter expurgaverat , ut illius sat alias blandam operationem , & excrementorum quantitatem admiratus fuerit.

Subsequente die rursus rediit ad dictos pulveres carminativos, & reliqua superius recensita remedia , & inde rursus dicto electuario expurgatus fuit , cum valde sensibili abdominis detumescencia & cæterorum symptomatum remissione : post quæ determinaveram quidem ei vinum aliquod hydragogo-deobstructivum per aliquot dies propinare , ast ille rursus ad priores carminativos pulveres redire ipse rogabat , utpote quorum effectum jam aliàs expertum haberet ; quos ei etiam libenter admisi , & proinde rursus omnia præfata per aliquot dies consequen-

quenter repetijt, & cum tanto quidem emolumento, ut de tumore abdominis vix amplius vestigium appareret, persistente solo adhuc, & tunc primò sub sensum cadente splenis scyrrhoso tumore, dum tangeretur (quod valde mirabar) à longè perceptibilem sub digitis crepitum edente: Cui tumori proinde postmodum etiam specialibus quibusdam fuit obviam itum. Ratione tympanitidis verò ei nihil aliud adhuc superesse judicabam, quàm ut per aliquot dies adhuc penes aptam diætam, de talibus pillulis quotidie ad 5. 6. aut 7. deglutiret:

R. tereb. cypr. suc. limon. lot. dr. iiij magist. jalap. pin. sub. gr. xiiij tart. vitr. spir. sal. coag. aa. scr. j ocul. cancr. pp. dr. ss sem. cymmin. pulv. scr. j pulv. liquir. q. s. M. f. pil. instar pisi min. dentur ad scabellulam pulv. liquir. involuta.

Ex quorum usu urinam emittebat solito copiosiore, & sedes semper aliquot habuit. Atque ita (laus supremo Archiatro

chiatro. DEo.) tympaniticus hic desperatus ab alijs habitus feliciter reconvaluit, curâ uti ex præscriptis colligere est, non tam ad febrim, quàm hydropem directâ.

Huic contrario modo econtrâ, curâ scilicet non tam ad hydropem, quàm febrim directâ curatus fuit miles ille Cælareus (cujus curationem tanquam rariorem Ego anno 1689. Academiae Imperiali-Leopoldinae Nat. Cur. pluribus communicavi) jam pridem cachecticus, à paucis verò tempore factus etiam actualiter asciticus cum valde elato abdominis, & crurum tumore, cum superveniente demum etiam febre continuâ acutâ, malignâ, aliàs tunc temporis passim in hac nostra urbe epidemicè grassante. In hoc à Medico ordinario respiciebatur pro tunc saltem febris, hydrops curatio verò interea differebatur. Quamvis fortuna ei admodum faverit, ut eodem tempore, quo febris, etiam ipse hydrops ascites solveretur. Dum nimirum in summo esset febris, atque æger totus extra se per plu-

res dies deliraret, factus est abscessus in scroto, & scroto à testiculis (mediante gangrænâ) separatio, febrisque unâ cum hydrope radicalis solutio, separationem illam nec ipso ægro prius advertente, quàm postquam ad se redierat.

CAPUT II.

De febre cum malignitate complicata.

IN illis febribus, quas ob insignem, quam præferunt malignitatem, & symptomata, quàm à febre simpliciter putrida continua procedere communiter solent, longè graviora malignam dicimus, quoque occurrunt complicationes, ad hunc ipsum modum tractandæ. Sic alexipharmaca, quorum quàm plurima sunt calida, à malignitate indicantur, quæ verò, ut talia, à febre non admittuntur. Sic & venæ Sectionem febris exposcit, quàm econtrà utpote malum ad interiora revocantem repudiat malignitas. Sic denique præsens cacochymia purgantia indicat, quæ econtrà suspecta reddun-

redduntur non solum à facilè inde concitabili infistibili diarrhæa, verùm etiam à revocatione malignitatis ab exterioribus ad interiora.

Quid igitur agendum in tanta ambiguitate Medico? R. cum sicut in hætenus dictis casibus ex utriusque tum febris, tum malignitatis ad invicem factâ comparatione, quòdnam ex illis magis vel minus urgeat, vel an utrumque æqualiter urgeat juxta suo loco data fundamenta respicere debere, & exinde demum concludere, quod eorum primariò, quod secundariò, aut an non utrumque æqualiter sit respiciendum.

Atque si febris ei ex æstu majore, & pulsu frequentiore, concitatorièque malignitati prævalere videretur, oporteret eam præ malignitate respicere, adeoque uti refrigerantibus à febre indicatis, & putredini resistentibus, verùm ne malignitas interea omnino neglectâ fortè periculosa nimis evaderet, talibus, quæ simul etiam ipsam corrigere valida sunt,

M s

qua-

qualia sunt, E. G. *ulmaria*, *acetosa*, *tormentilla*, *bistorta*, *bol. armen.* *terr. sigil.* *CC. coral.* *os de cord.* *Ceru. lap. prunel. flor. nitri* *Myns. mater perl. lap. bezoard. unicornu*, *spir. vitr. nitri & similia.* Vitare econtrà deberet calidiora, æstus febrilē, sanguinis fluxibilitatem, effervescentiam, & volatilitatem augentia etsi quoque alexipharmaca: qualia sunt in specie *salia volatil. quæcunque præcipuè aromatica*, *Item tberiaca, Mithridat. &c.* Quorum magnam seriem in praxi sua de febr. Malign. adducit doctissimus Ettmullerus in tractanda cautè hâc febre, si quis alius, circumspectus, & propterea præ omnibus alijs in specie quoad hanc materiã lectu dignissimus.

Quod si verò malignitas febri prævalere videretur, quod ex æstu corporis minore & pulsu minùs concitato, cæteris symptomatibus econtrà præcipuè innotetâ cordis anxietate, & virium jacturâ ferocissimè lævientibus, non ita difficulter conijcere est, quod plerumque quidem
in

in morbi principio, & augmento putredine, adeoque febre nondum adeò in valescente contingit, tunc calidioribus, & valentioribus, volatilibusque securius, imò ut natura ad expellendam malignitatem tantò magis excitetur, necessariò utetur. Neque tamen hoc ipsum sine moderamine, ne fortè taliter neglecta omnino febris, nimium intendatur, & solutâ affatim sanguinis compage spiritus nimium, consequenter & vires dissipentur.

Venæ Sectio utpote malignitatem ad intro revocans, & vires solùm minuens, communiter damnatur, solo quantum scio Minadoo Medico Italò, à quo apud Michaëlem praxis Clinicæ particularis casu 2. ea adeò commendatur, ut si quem in febre maligna hâc celebratâ interire contingat, mortem nulli adscribendam censeat, quàm non in sufficienti quantitate emisso sanguini. Cùm quo etsi teneant quipiam adhuc alij, nemo tamen ita absolutè sicut ipse, sed alij eam solùm

volunt celebrari in febre maligna nullis exanthematibus stipata, ijs verò prostantibus nullo modo. Alij verò quidem nec symptomata curant, sed eis etiam jam actu prostantibus venam secari posse censent, si febris sit pro primò maximè intentà, 2dò morbus primò in principiò tertiò vires sint adhuc constantes, & tandem quartò si adsit plethora notabilis, sitis verò ablentibus eam tamen potius intermittendam existimant. Hujus sententiæ est in praxi sua Med. de febr. Malign. Paulus de Sorbaith Eleonoræ Imperatricis quondam personæ Medicus, qui simul tamen jubet, ut, ne exanthemata per hoc fortè retrocedere contingat, aut si jam contigit, ea mox rursus revo-centur, quàm primum à venæ Sectione aliquot potens sudoriferum in dupla dosi propinetur. Expertissimus p. m. Senior noster Medicus, & plùs quàm per 50. annos felicissimus practicus D. Franciscus de Coppinis in quodam discursu hac de re aliquando mecum habito dixit se præ-

len-

sentibus exanthematibus nulli unquam
venæ Sectionem suadere, quòd si eam ta-
men ob intensissimam febrim & maxi-
mam plethoram celebrare deberet, ei
mox cucurbitulas scarificatas externis
partibus admotas subjungeret, ut sic ni-
mirum recursum malignitatis ad interio-
ra inhiberet.

Ego nullius experientiam damno, cum
veritate tamen dico, me venæ Sectionem
prostantibus jam exanthematibus toties
infeliciter ab alijs fuisse ordinatam recor-
dari, ut eam nulli, qui aliàs suæ famæ,
& ægrorum salutis consulere cupit, facile
suaderem, sed potius ejus vicarias exter-
nas scarificationes cum affixis cucurbitu-
lis: Vel certè si adsit ejus maxima ne-
cessitas videlicet ardentissima febris, &
maxima plethora, atque adeò majus vi-
deatur posse ægro inferri periculum ex
ea intermissâ, quàm celebratâ, tunc de-
bere ei mox subjungi vel fortissimum ali-
quod, & ex volatilibus confectum su-
dori-

doriferum cum Sorbaitio, vel cucurbitulas scarificatas cum Dño de Coppinis.

Quòd si verò malignitas prævaleat, & febris sit mitior, aut multum jam progressa, judico præstare, ut venæ Sectio omnino intermittatur, & malignitati potius in tali casu magis urgenti expugnandæ opera impendatur, præcipuè si plethora absit.

Prævalente verò quidem febre, imò & plethorâ ipsâ, sed viribus non satis constantibus, adeoque venæ Sectioni sufferendæ imparibus, putarem sanguinem quidem absolutè posse mitti, quò nimirum plethoræ, & urgenti præ malignitate feбри consulatur, sed non per venæ incisionem, verum potius per cutis affixis cucurbitulis scarificationem, eò quòd taliter feбри & plethoræ quodammodo satisficeret, & tamen malignitati, & exanthematibus nulla noxa inferretur, uti neque viribus, quin imò hoc modo malignitas potius ad extra traheretur.

In febribus malignis verò absque exanthema-

thematibus, venæ Sectio quidem securior videtur, malignitate tamen multum prævalente censeo eam & in illis melius intermitteri; secus tamen, si febris, & plethora prævalerent.

Cacochymia plerumque pro minus urgente reputatur, & proinde ejusdem expurgatio usque ad totalem & febris, & malignitatis debellationem differtur, nisi materia planè turgeat, aut cardialgiam nullis nec externis, nec internis cedentem inducat, ubi blanda vomitaria sunt convenientia vel planè in principio morbi etiam per alium lenientia: præcipue si, uti inquit memoratus Paulus de Sorbaith de febr. hungarica & petechiali, *prava & crassa præcesserit dieta, qualis est in castris; si ager aquæ vel cerevisiæ plurimum ingesserit, puncturas, vel gravitatem, cum nausea, vel vomitu in stomacho, sentiat, si fomes iste ob morbi augmentum, corporis intima nondum penetraverit.* Fortia verò purgantia omnino in morbi finem differantur, Imò nec acriores clystere-

steres sunt omnimodè tuti, præcipuè tempore expulsionis exanthematum; agitata enim materia acrior salino-sulphurea, & ad intestina deducta faciliè diarrhæam insistibilem, & malignitatem aliàs ad extra tendentem, ad interiora revellendo cum inevitabili ægri interitu inducit. Suadetur verò ex vomitorijs à Joanne Michaële in specie *oxyfacch. vomit. Angeli Salæ.* utpote simul malignitati resistens. Proleniente verò posset servire talis potio:

R. decoct. tamarind. in aq. scorzon. fact. unc. ij syr. ros. sol. unc. ii flor. nitr. Myns scr. ss spir. rosar. gt. vi M. f. potio.

Aut *R. agarici (cui quoque vis alexipharmaca tribuitur) dr. ij fol. sen. s. st. unc. ss infunde in aq. scorzon. unc. iv per noctem, mane in colat. dissolve manna el. dr. x flor. nitr. scr. j aq. flor. citri parùm M. f. potio.*

Quocunque verò modo se habeat febris, & malignitas, si eis adhuc aliquod gravi-

us accidens superveniret, qualis est angina, pleuritis, phrenitis aut quid simile, cum talia adhuc certius, & gravius, quam ipsa malignitas, minentur periculum, sanguinem pro revulsione mittere omnino esset necessarium, observatis saltem in emittendi sanguinis quantitate ægri viribus, quod quia non erat factum in comite quodam de Witkenstein febre malignâ cum peteckijs & pleuritide laborante contigit, uti notat toties memoratus Paulus de Sorbaith, eum decimâ morbi die interiisse, cum tamen id fortè ei celebratâ in tempore venæ sectione non accidisset. Ast desuper juxta antedicta externis partibus cucurbitulas affigere, & ad intro efficacia sudorifera in dupla dosi porrigere, conveniret.

Ad istum modum curavi Ego anno 1685. ad initium autumnii, quo tempore aliàs febres istæ nunc cum, nunc sine petechialibus maculis erant apud nos familiares, duos Studiosos in una eadêmque domo febre malignâ decumbentes,

N

utrum-

utrumque plethoricum, & utrumque febre magis urgente, quàm malignitate laborantem, ac utrumque dictis exanthematibus expertem.

Horum utrique mox in principio & alterâ morbi die dum vires adhuc constarent, prætermisso, quòd corpora haberent aperta, neque materia admodum turgeret, leniente, & clystere venam brachij sinistri, cò, quòd in autumno fuerimus, medianam aperiri, sanguinemque in quantitate febris & plethoræ, quantum videbatur, proportionata exinde educi curavi.

Postea, ut bis quotidie manè scilicet, & post prandium horâ 4. vel 5. de tali pulvere alexipharmaco acciperent iussi:

℞. Cc. sine igne calcin. dr. i flor.
nitr. scr. i ss lap. bezoard. or. scr. ss
coral. rub. pp scr. i fol. auri nò i M.
f. pulvis dividatur in 4. pr. æq.

Quarum una detur pro vice ex tali vehiculo:

℞. aq.

*R. aq. scorzon. galeg. aa. unc. iij
 syr. rub. Idæi unc. i spir. vitr. q. s.
 ad gratam aciditatem.*

Continuârunt cum his per triduum, eis
 tamen non obstantibus utrique supervene-
 runt præter insolitas cordis anxietates
 capitis dolor intolerabilis, vigiliæ conti-
 nuæ, sitis inextinguibilis, linguæ asperi-
 tas prunellâ dicta, & uni quidem deliri-
 um ferè continuum, alteri delirium qui-
 dem valde interpollatum, versus vespere-
 rum nimirum, & usque ad mediam no-
 ctem, quo tempore tales febres commu-
 niter incrementum solent; ast diarrhæa tan-
 tò immanior. Quibus visis ratione pru-
 nellæ, uti & delirij ipsius, capitisque do-
 lorum venas sublinguales, raninas dictas
 aperiri curâssem, ast in eo, qui diarrhæ-
 am patiebatur, viribus non confidi: adeo-
 que curavi id fieri saltem in eo, qui diar-
 rhæâ immunis erat, & magis delirabat:
 quò simul tamen alteri succurreretur,
 author fui, ut uterque de tali mucila-

gine sæpius in ore detineret, & postmodum eam vel deglutiret, vel reijceret.

R. mucilag. sem. cydon. psyllij aquâ prunel. extr. aa. unc. i suc. vel aq. semperu. maj. suc. cancr. fluviat. aa. unc. iss flor. nitr. vellap. prunel. 3j diamorrh. usit. unc. i
M. pro usu præfato.

Super quod lingua cum dentiscalpio abradatur.

Pro virium corroboratione:

R. aq. cord. Herc. (ax. 2dæ unc. iss ceras. nigr. totius citr. aa. unc. ij corfunc. 3ij conf. alch. compl. scr. ij spec. de hyacint. dr. ss marg. pp. scr. i lap. bezoard. or. gr. iv spir. ros. scr. i fol. auri num. i *M.* detur cochleatim.

Extra simul cordis regioni admovebatur Epithema tale uti & pulsibus:

R. aq. ros. borrag. flor. (ambuc. aa. unc. ij flor. citr. unc. i spec. pro Epith. cord. 3j acet. rub. idæi unc. ss camph. croc. aa. scr. ss *M.* f. Epith. Pro

Pro vigilijs & delirio dabantur ei, qui diarrhææ expers erat omni vespere ante somnum emulſiones confectæ ex amygd. dulc. ſem. limon. card. ben. napi, & papau. albi cum rotulis man. xti perlatiſ dulcificatæ. Et inſuper carpiſ manuum, & fæmoribus veſicatoria applicabantur. Ei verò qui diarrhæam patiebatur, & minùs turbabatur, ungebantur ſaltem tempora cum

℞. ung. alabaſtr. popul. aa. dr. j
ol. nucif. expſ. ſcr. ſſ opij theb.
cum ol. nymph. ſubact. gr. vj M. f.
ungu. ſomniferum.

Interea tamen pulvis ſuperiùs deſcriptus alexipharmacuſ quotidie more ſolito continuabatur, ſolùm, quòd poſtquam diarrhæam in altero incepifſe, & excedere animadvertiſſem, eidem pulveri loco ſorum nitri, in diarrhæiſ ſuſpectorum, tantundem boli armeni & cryſtal. pp. in eo, qui eam patiebatur, admiſcere, & extrà abdomini aſtringentia inungere, & ſol. plantag. menth. & fl. roſ. rub.

in aq. ferratæ & vini rubri aa. p. æq. cocta
calidè eidem abdomini & lumbis instar
catapl. applicare cæperim. Quibus ta-
men non obstantibus diarrhæa usque in
morbi finem, adeò vehemens perseve-
ravit, ut omnia subtus ægro ipso inscio,
aut retinere non potente, ruerent. Cly-
steres abstergentes, & astringentes, in ta-
li casu aliàs efficaces, etiam ipsi propo-
sueram, ast eos non admisit. Evasis ta-
men tandem feliciter, etsi longo tempo-
re ad virium recuperationem indiguerit.

Ecce quàm in utroque patiente perbel-
lè utrique satis factum fuit, feбри nimirum
& malignitati, absque eo, quòd ulla in
remedijs subsecuta sit contrarietas, quia
nimirum electa fuerunt alexipharmaca ta-
lia, quæ non solum malignitatem oppu-
gnarent, verùm etiam simul feбри prod-
essent.

Non verò dabantur illi, qui diarrhæ-
am patiebatur emulsiones vespertinæ, et-
si eis ratione febris & vigiliarum quoque
indiguisset, eò, quòd utpote refrigeran-
tes,

tes, & actu frigida sumptæ diarrhææ obesse potuissent.

Neque vesicatoria ei admovebantur, cò, quòd adeò non deliraret, sed saltem quandoque turbaretur, & quòd acres illi humores, qui apud alterum copiosius caput petebant, apud istum ad alium ferri viderentur.

Nec venæ sublinguales ei fuere aperta, cò, quòd viribus, debilior videretur, & diarrhæa hac in parte videretur contraindicans urgentius.

Cæterum maculis petechialibus præsentibus eodem tempore quoque, ut jam prius dictum, apud nos frequentissimis ferè eodem modo procedere feliciter solebam: solum quòd dum febrem admodum intensam non reperirem, & naturam in expellendo legniorem viderem, ad calidiora & volatiliora alexipharmaca & diaphoretica audatior confugere solitus fuero, & præ cæteris ad *sal. volat. CC.* quod prius dictis nunc in maiore, nunc in minore quantitate, prout malignita-

tem magis aut minùs urgere conijciebam, admiscebam, ad theriacalia tamen facile non deveni, territus infausto eventu illo, qui in textore, de quo jam aliàs, acciderat.

Venam nulli, etsi Septalius & alij contrarium sentiant, nisi ante petechiarum eruptionem vocatus fuerim, atque febrem & plethoram urgentiorem advertentim, incidi curavi.

Neque Epithematis facilè (quæ quandoque refrigerata, vel ab incautis frigide applicata macularum regressum causant) ulus fui, bene verò loco eorum confect. alchem. ad pannum lcharlatum extensam, & aliquot guttulis ol. citri, vel etiam aceti pro majori penetratione perspersam cordis regioni applicui.

Emulsionibus refrigerantibus quoque cautè usus sum, & tunc quidem semper cum semine citri, card. ben. & napi temperatis, & cum CC. pagiricè pp. aut etiam conf. man. xti perlata permistis.

Temporibus tamen suprà scriptum somniferum in excessivis vigilijs ad noctem

Item inungere non intermisi, & semper laudano opiato à quibusdam intrò in tali casu exhiberi solito, id prætuli, territus infauſto exemplo cujusdam Tibicinis uxoris, cui febre acuta cum continuis vigilijs detentæ Medicus emulſionem cum admisto dicto laudano opiato ordinaverat pro tribus vicibus simul, illa verò arrepto vase, in quo Emulſio illa asservabatur, tanquam maximè sitibunda, totum unâ vice ebibit, deſuper ſuaviter quidem indormiſcens, ſed nunquam poſtmodum expergeſacta.

Veficatorijs quoque pro neceſſitate, urgente ſcilicet vel delirio, vel ad ſomnum, qui diuturnior eruptionem exanthematum retardat, nimîa præclivitate, aut Epilepſiâ, ſicut in coqua illa cujus memorabilem hiftoriam noſtram videre licet in Ephemeridibus Nat. Cur. Dec. 2. anni 9. obſ. 64. liberè utebar.

In diætâ attendebam præcipuè, ne ægri frigide nimis jacerent, aut aliàs frigido aëri ſe exponerent. Quoad cibum ſe

cum jusculis caponum & pullorum, panatellis, hordeatis, & avenatis succo citri, vel granatorum acidulatis contentarent. In potu verò omisso vino (etsi illud non omnino interdicit Ettmullerus, Henricus ab Heer verò etiam cum ejus usu faminam desperatam rursus fuisse restitutam memoret, obs. 5.) cum aquâ ex incocta rad. scorzon. hordeo CC. usto & sem. coriandri cum spiritu vitr. acidulatâ, aut si alui fluxus urgeret, cum aq. cui radix tormentil. gran. cherm. & CC. ustum cum modico sem. Coriandri fuit incoctum, boni cosulerent. Atque sic tractati ægri (laus DEO) convalescebant feliciter.

Morbo tandem sic superato, & appetitu rursus aliquantulum restituto ampliorem vivendi viam ingrediebamur, neque tamen prius, quàm corpus fuerit ritè expurgatum, & à morbi reliquijs mundatum. *Corpora enim impura*, uti 2. aph. 10. annotavit Hip. *quò plus nutriveris, eò plus lædes.* Et rursus 2. aph. 12. *quæ in morbis post crisin relinquuntur, recidiva facere consueverunt.* In

In variolis & morbillis eadem est, & circa sudorifera, & venæ Sectionem, atque purgantia habenda animadversio: sudorifera scilicet, ubi febris major est, & natura in expulsiōe utcunque prompta, si eorum usus tamen videtur esse necessarius, debere esse temperatiora, & venæ Sectionem intermitteri, quam si tamen febris ardentior, & plethora major omnino urgeret, ea per cucurbitulas scarificatas meo iudicio tutius perficeretur. Quamvis eam tamen neque in ipsis pueris intermittendam putet Wolffgangus Höfferus in Hercule suo Medico lib. 7. de morb. infant. *Quod venæ Sectionem at-
tinet eam in principio adhibere, ubi febris
valde est intensa, corpus plethoricum, & vi-
res constant, etiam in pueris, qui à sponta-
nea superveniente hæmorrhagia narium ali-
quando plurimum juvantur, nihil vetat,
& tantum abest, venæ Sectionem naturæ
cursum impedire (etiamsi proximè immine-
at exanthematum eruptio, vel jam aliquos
macula appareant) ut eum insuper juvare
possis.*

possit. Imò in similibus circumstantijs quoque Paulus de Sorbait cap. de variolis idem practicandum cenet non solum in principio, & sub variolarum eruptione, dum scilicet aliquot saltem, uti habet Höfferus, maculæ prostant, sed etiam in morbi progressu, si circa decimum, vel undecimum morbi diem ex linguæ ariditate, corporis jactatione, calore, & siti ingentibus advertatur intendi febris. Hoc in casu plerumque desperato, etsi omnes variolæ extant, contra vulgi opinionem, si corpus sit plethoricum, ob indicans febrile, seu calorem præternaturalem ingentem, phlebotomia, vel vicaria scarificatio in parvulis celebrari jure merito potest, ita tamen, ut immediate post diaphoretica vebementiora porrigantur. Cum quibus etiam conferre licet Grassium Ephem. N. C. A. 3. obs. LV.

Nihil tamen melius est, quam si Medicus adhuc ante exanthematum eruptionem advocetur, & visâ plethorâ atque febre intensâ mox venam aperiat in adultiori-

tioribus, in pueris verò sanguisugas applicet: sic enim omne ex tardiùs celebranda venæ Sectione fortè oriturum periculum præcavetur: imò fit, ut natura sic parte aliquâ sanguinis & humorum ademptâ cæterum faciliùs vincat, & ad extra protrudat.

Purgationem ad finem usque morbi protrahere consultum est, imò nec quidem multa obstructæ diutiùs alui cura habenda, eò quòd ea durior expulsionis exanthematum conducit. Vbi tamen sollicitanda venit, id fiat vel per suppositoria mitissima, vel clysteres purè lenientes. Quamvis tamen si corpus videatur valde cacochymicum, non obsit mox in principio, & antequam variolæ aut morbilli proruperunt, leniens aliquod porrigere, eò quòd per id multa, quæ fortè obdiætæ cacochymix præsentiam supervenire possent, accidentia, præcipuè funestæ diarrhææ præcaveri possint, prouti id Ego sæpius expertus sum, & suadet id etiam Ettmullerus de variolis & morbillis, ad id
in

in specie mercur. dulci cum uno aut altero granulo pulv. jalap. pro stimulo addito utens, quod ipsum feliciter practi-
cavit etiam Grassius in Ephem. Nat. Cur. A. 3. obs. 56. Item Bauchardus obs. 9. in Ephem. N. C. ejusdem anni.

CAPUT III.

De complicationibus in passione Hypochondriaca occurrentibus.

Ventriculi frigidam, & hepatis calidam intemperiem, nisi ea maturè & per regulatam diætam, & idonea medicamenta corrigatur, successu temporis necessario passio illa, quam ab regionem, quam occupat, hypochondriacam dicimus, consequitur, omnium terè morborum seminarium. Istâ enim existente viscerum antipraxis seu contrarietate, non possunt non in corpore, & præcipue hypochondriorum, ubi infiniti quasi dantur valorum ramuli, dicta regione plurimæ generari obstructions, & humorum exustiones, flatûsque, genuina acciden-
tium

tium hypochondriacis accidere solito-
rum causa. Ventriculus enim præter na-
turam frigidus non potest, nisi cibum in-
concoctum, & suo modo crudum relin-
quere, germanam, siquidem juxta com-
mune axioma, *prima concoctio non corri-
gitur per secundam*, obstructionum ma-
trem; hepar verò præter naturam cali-
dum non potest non eundem plùs debito
adurere, acrem reddere, atque in flatus,
& vapores corporis partibus, ad quas eos
postmodum deferri contingit, pro ea-
rum diversitate diversè molestos, resol-
vere; adeoque esse causa omnium, de
quibus hoc malo detenti conqueri solent,
accidentium. Quânam verò ratione id
obtingat, nolo accuratiùs investigare,
sed brevitatis gratiâ B. L. ad alios, quo-
rum propriæ sunt tales contraversiæ, in
specie ad Paulum Zachiam, qui de hoc
affectu specialem conscripsit tractatum,
relegatum volo.

Suppono tamen cum Joanne Michaë-
le proximos Clinicæ spec. casu 16, & apud
Gal.

Gal. 3. de loc. affec. cap. 7. Diocle, salvis aliorum, quorum tot ferè sunt hac in re, quot capita, judicijs, passionis hujus primum & primarium subjectum esse ventriculum, & hinc primò hepar, lienem, panchreas, & cæteras in hypochondris contentas partes.

Causam verò dictarum partium inæqualem temperaturam sive à parentibus hæreditariò contractam, sive postmodum per diversos in se xrebus non naturalibus commissos errores, acquisitam, depravatam concoctionem, atque inde ortas obstructions ordinariè hîc inculari solitas. His enim partibus debito modo constitutis debitè peragitur humorum concoctio, & digestio, & eâ bene peractâ quiete se ibidem, & in cætero ab hiscè suam alimoniam mutuante corpore omnia, hiscè verò malè constitutis obperversa eorum fermenta omnia fieri contraria necesse est, atque non solum ibidem, necio, quantos tumultus & meteorismos, verùm & in cæteris cum ijs medi.

mediantibus venis , arterijs , nervisque
communicantibus corporis partibus.

Intemperatura verò illa est , quòd ven-
trculus sit solito frigidior , hepar verò , &
fortè adhuc aliæ , videlicet lien mesen-
terium , & illud perreptantia vasa , in hy-
pochondrijs contentæ partes debitò cali-
diores. Vnde quidem prima eruitur
complicatio , quòd nimirum ventriculus
indicet pro sui curatione calefacientia ,
hepar verò & reliquæ hypochondriorum
partes justo calidiores refrigerantia.

Ventriculo existente sic frigidiorè , de-
bilique cibaria ei oblata indebitè conco-
quuntur , & chylus ex ijs generatus re-
linquitur suo modo crudus , crassus , &
viscosus , variâsque subiens ob perversum
fermentum vicissitudines adhuc alio mo-
do vitiosus , qui ad minimos arteriolarum ,
venularumque ramusculos seu divarica-
tiones delatus , quoniam eas tanquam ta-
lis , promptè permeare nequit , illas obstru-
it ; à quo postmodum altera exturgit
complicatio , nimirum , quòd obstructio-
nes

nes istæ utpote ab humoribus crudis, crassis: & vilcosis causatæ indicent remedia incidentia, attenuantia, & aperientia, quæ verò tanquam calida ab hepate & cæteris calidioribus hypochondriorum partibus frigida potius exposcentibus contra-indicantur.

Atque ex hinc oritur dubium, quânam methodo hinc tam contrariis indicationibus satisfacere liceat, absque eo, quòd alicubi impingatur?

Porro in Methodo Complicatorum generali dictum fuit, quòd si duo simul concurrentes affectus sint tales, quorum unus magis urget altero, is prius & primariò curari debeat, qui magis urget; dum verò uterque æqualiter urget, uterque simul, & primariò curari debeat.

Frigidam igitur ventriculi intemperiem, & obstructions hypochondriacas, si respectu hepatis, & aliarum in hypochondrijs contentarum partium caliditatis consideremus, rem non semper æquale habere vel exinde elucescit, quòd reperi-

periantur quipiam ob d'ctarum partium ingentem caliditatem, & siccitatem humorumque adustionem adeo macilenti, & quasi exlucci, ut præter cutem, & ossa, vix aliquid carnis habeant, ad quodcunque etiam calidum assumptum in hypochondrijs, & propter inde ad fauces exhalantes vapores in ipsis faucibus ingentem & siccitatem, & ardorem persentiscunt; quod ipsum patiuntur & à sumptis fortioribus & acrioribus purgantibus, utpote non solum accendentibus, & bilem apud tales ob viscerum caliditatem acerrimam commoventibus, verum etiam multum humiditatis, bilem illam alias temperantis & diluentis educantibus.

Alij econtrà temperatiores ista non ita patiuntur, & obesiores sunt. Vnde patet viscerum illam caliditatem quandoque esse intensiorem, quandoque verò remissiorem, adeoque nunc urgentiorem, nunc minùs urgentem, consequenter etiam deobstruentia medicamenta exposcere, & admittere non semper æqua-

lia, sed nunc calidiora, nunc frigidiora. Ex quibus quidem quantum aberraret ille, qui occurrentibus obstructionibus semper, & indiscriminatim iisdem uteretur calidis deobstruentibus, facile elucelcit.

Nos proinde ad indicantia, & contraindicantia magis attenti, inter deobstruentia talem electionem observandam censemus, ut in subjectis calidioribus, siccioribus, biliosioribus, & magnam viscerum caliditatem, humorumque adustionem habentibus usurpentur frigidiora, sed (quò obstructionibus tamen succurratur) quæ ex eis tenuioris sunt substantiæ, vel certè si quandoque ob maiorem deobstruendi incidendi, & attenuandi necessitatem calidiora eis intermiscenda, ex ijs temperatiora solum eligantur.

In subjectis, verò temperatioribus, nec admodum biliosis, adeoque tantum viscerum æstum humorumve adustionem non habentibus calidiora, utpote contraindicante dicto viscerum calore & humorum adustione minus, secus ac in calu priore, prevalente.

Apta

Apta verò pro primo casu sunt præ cæteris *serum lactis caprini*, quo teste Brunero Consil. 7. *venæ mesaraicæ refrigerantur, & minera obstructionum eluuntur.* Item *acidulæ, nitrum, mars, tartar. atque ex ijs parati spiritus, tincturæ & similia*, uti & ex vegetabilibus ea omnia, quæ refrigerantia tenuioris, adeoque penetrativæ, & aperitivæ, seu deobstructivæ censentur substantiæ, quale est *gramen, cichoreum, asparagus, endivia, taraxacon, & ex temperatioribus eryngium, eupatorium, scorzonera, adiantum, cuscuta, ceterach, scolopendrium, polypodium, fumaria &c.*

Hinc qui in talibus calidis, biliõsis, & macilentis subjectis obstructiones hypochondriacas rectè curare volet, poterit præmissis aliquo leniente primas vias ab humorum ibidem stagnantium laboribus evacuante, & si plethora adesset, sanguinis è brachij mediana, vel salvatella, aut si ad hæmorrhoidales venas natura ex consuetudine, pruritu, aut turgescencia

inclinare videretur, ex iisdem per hiru-
dinum applicationem in l. q. emissionem,
pro ulteriore obstructionum hypochon-
driacarum reſeratione quotidie ſerum la-
ctis, in quo aliquod, vel plura ex me-
moratis ſuperius vegetabilibus fuerunt in-
cocta, & calybs ignitus ad ter extinctus
ſemper ad aliquod uncias, puta 8. aut 10.
ad ſummum ad lib. j propinare, & hoc
ad minimum per 15. vel 20. dies conſe-
quenter, prouti id etiam ſuadet Paulus
Zachias de affect. Hypochondr. lib. 1.
c. 24.

Ne verò ventriculus frigidior per id of-
fendatur, oportebit ei per illa, quæ de
ejuſdem intemperie corrigenda poſtea af-
ferentur, tam internè quàm externè pro-
ſpicere.

Gratius verò illud ſerum evadet, ſi præ-
ter præfata ei ſimul paſſulæ minores fue-
rint incocta, vel ſi decoctioni aliquid de
ſyrupis aperitivis temperationibus, qualis
eſt *byzantinus*, de *ſcolopendr. capil. vene-*
ris, de *enzivia* & ſimilibus fuerit additum.

Eſſi.

Efficatius verò, si ei insuper aliquid *cry-*
stal. tartari, aut *pulu. hepat. rub.* addi-
deris. E. G.

R. rad. gramin. cicbor. sylu. aspa-
rag. aa. dr. iij herb. agrimon. sco-
lopendr. cuscute. cicbor. hepat. nob.
*aa. Mj flor. 4. cord. cicbor. aa. p*j**
*coq*3* in seri. lactis capr. s. q. ad colat.*
lib. iss cuius clarificati & marte
per extinctionem imprægnati bi-
bantur omni mane unc. 6. ad 8.
& ultra, per se, vel cum additione
unc. i syr. bizant. & scrup. i cry-
stal. tarta. cum modico aq. flor.
citr.

Continuatâ sic per dies plures curâ deob-
structivâ, & attemperativâ, poterit qui-
dem fieri humorum ab obstructionibus
jam solutorum ulterior expurgatio, sed
medicamento neque valde calido, nec
vehemente, siccanteûe: quale quidem
esset, si sero lactis per dictorum incoctio-
nem prius alterato quæpiam purgantia
humori præ cæteris peccanti accommo-
data,

data, ut *fol. sen. rhab. manna, polypod. querc. tamarind.* aut similia in coquerentur, E. G.

R. Rad. cichor. gramin. asparag. aa. dr. ij herb. agrimon. cuscut. scolopendr. aa. mss flor. 4. cord. aa. p. fol. sen. s. st. unc. ss rhab. el. scr. iv crem. tart. 3j coque in s. q. feri lactis caprin. ad colat, unc. iv cui adde syr. diaser. unc. j aq. flor. citri parum, tartar. vitr. scr. j M. f. potio.

Vbi quidem ex Paulo Zachia notandum tales patientes non faciliè esse cum medicamentis in solida aliqua forma, præcipuè pillulari, purgandos, eò, quòd talia non solum plùs iusto calefaciunt, & vel majore, cum violentia, vel nullo modo operantur, verùm etiam potionum instar non ita in partes remotiores penetrant, operationes namque suas attractionis vi edunt, ventrem præterea magis astrictum, quàm antea erat, reddunt.

Atque siquidem tanta obstructionum
con-

contumacia vix unico tali processui cedit ; oportet his factis rursus ad dicta , vel similia aperientia redire , ac tandem iterum corpus per intervalla dicto modo expurgare. Vel licet etiam cum acidulis rem aggredi , utpote non solum alterantibus , & deobstruentibus , verum etiam expurgantibus & diureticis , adeoque singulis in tali casu occurrentibus indicationibus perbellè satisfaciendis. Sed cave , ne eas interna viscera læsa habentibus propines , aut eos , quibus non transeunt , aut grave aliquod accidens inducunt veluti vomitum , aut quid simile , cum ijs cogas. Loco acidularum quidem non inconvenienter propinaretur serum lactis caprini , sed quò promptè transiret , non minùs copiosum , quàm acidulæ potari deberet , ad exemplum Dioscoridis qui l. 2. c. 62. ejus heminas quinque pro vice concedit. Accipitur verò hemina diversimodè , ab alijs pro unc. ix ab alijs pro x & pluribus , adeoque heminæ s. uti calculat Steph. Rod. Castrensis in

tract. de sero lactis c. 5. facient lib. circiter iv, & plus, quâ dosi nos communiter acidulas propinamus. Hippocrates planè Cotylas, quarum una capit unc. ix. octo propinabat, quæ faciunt rursus juxta calculationem memorati Roderici Castrensis lib. vj & unc. ij quemadmodum nos quoque quandoque cum acidulis cò usque, & ulterius ascendimus. Et ista dosis quidem deberet tota saltem intra horæ spacium epotari, intermedio tempore, sicut in acidularum potu, suadente sic Dioscoride obambulando, & ventriculum, ne feri frigiditate magis offenderetur tam cum internis, quàm cum externis calefacientibus & roborantibus fovendo. Primo haustui, si quis ad unc. ij de syrupo rot. aut viol. solutivo adderet, serum tantò promptius transire faceret, & ei minor quantitas transeundo sufficeret. Conferatur quoad hoc etiam Zachias de affect. hypochon. l. i. cap. 24.

In Catu secundo, in hypochondriacis scilicet, qui temperationis sunt naturæ,
&

& habitus obefioris, quæ convenire possunt sunt, rad. *aperit. maj. rub. tinctorum. cappar. anonyd. chelidon. utriusque, filicis, berb. cuscute. absynth. pont. chamædr. chamæpit. fumar. cochlear. lupul. becabung. thymi, Epithym. cort. rad. tamaris. cappar. sem. 4. calida utraque, crem. tart. & ex eo parata, uti & martilia quæcunque quorum exempla vid. apud Zachiam de affect. hypochond. l. i. c. 21. de chalybe. Salia ex vegetabilibus præcipuè amaris parata, quale est sal absynth. cent. min. &c. oxymel tam simplex quam comp. squilliticum, & chalybeatum &c. quibus omnibus vis magna deobstruendi tribuitur.*

Præmissis proinde lenientibus, & si videtur, venæ Sectione, pro obstructionum reseratione, & vitiosorum humorum præparatione enarrata in sero lactis caprini, quod teste Zacuto Lusit. in morbis tam calidis, quam frigidis convenit, utpote ex sententia Mesuæ alienas qualitates facile recipiens, decoquantur, & in lupinis statuta dosi per dies plures vel per se,
vel

vel addito in colatura *syrupo de polypod.* ad unc. i ad ii de *fumaria*, de *duabus*, de *5. radicibus*, *similiue aliquo*, nec non *scrup. i crystal, tart.* consequenter bibantur. Rarius saltem *Epithymum* incoxit. Qui pulveres præoptat, quotidie accipiat à dr. ss ad dr. i de pulvere confecto ex *tart. vitr. facul. aron. sal. fumar. fraxin. absynth. craco mart. aperit*, vel *pulu. Cachect. Querc.* aut similibus. Quò pertinent etiam *tinct. tart. martis aperit.* & plurima alia, quæ præcipuè videre licet apud Zachiam.

His sic per aliquot dies continuatis superest ad peccantium, & ab obstructionibus solutorum humorum educationem devenire; quod quidem eodem modo commodissimè fieri potest, si sero lactis per memorata aperitiva alterato peccantibus humoribus accommodata purgantia incoquantur, atque cum additione *syr. de polypod. de pomis*, aut alio simili propinentur, vel si cuiusdam pillulæ magis arriderent: tunc

R. pil.

*R. pil. turt. Schræd. melanag.
Querc. aa. gr. xv extr. belleb. nigr.
gr. vi scammon. sulph. gr. ij M.
cum tinct. tartar. f. pil. non ix pro
dosi.*

Expurgato sic corpore, cùm affectus sit
semper contumax, neque levioribus, aut
citò cedat, licet rursus ad præfata, aut
similia, quorum copiam transcribere li-
ceret ex citato Zachia & alijs, deobstru-
entia redire, & hoc toties, per intervalla
semper corpus aptè expurgando, donec
malum in integrum cefisse videatur:
quamvis ægri tam diuturnam patientiam
vix unquam habeant, sed remedia pertæ-
si plerumque ante obtentam salutem à
cura desistere soleant; quæ etiam unica
est causa, quòd vix aliquis eorum in inte-
grum restituatur.

In diætâ non minor habenda discretio,
cò quòd nec ipsa omnibus eadem com-
petit, sed pro subjecti diversitate varian-
da venit, biliosis siquidem, macilentis,
& magnam viscerum calitatem & sicci-
tatem

tatem, humorumque exustionem habentibus æquè calida non competere, ac contrario modo constitutis per se clarum est, quamvis tamen ob viscerum caliditatem neque posterioribus calidis nimium delectari tutum sit, sicut nec illis, frigidis, sed meliùs sit utrisque, præcipuè verò illis penes temperata manere. Quantum enim multus refrigerantium usus, etsi incensis visceribus aliàs conferre videatur, oblit, edici non potest, concipi tamen potest, si consideretur frigida omnia ex natura sua (nisi planè tenuium sint partium) stiptica esse, vias sibi præcludere, obstructions augere, & in stomacho digestionem impedire, adeoque dare causam, quò ab eo aliàs debili & frigido ingesta non rectè concoquantur, sed cruda & indigesta relinquantur, vera postmodum, cum prima concoctio non corrigatur per secundam, futura obstructio-num, & flatuum materia. Vnde quidem, quàm malè practicent illi, qui suis patientibus semper jejunè, aut saltem pro-

pri-

primo haustu in mensa frigida potum sua-
dent nescientes quòd

*Potus aquæ sumptus comedenti incom-
moda præstet,*

*Hinc friget stomachus, crudus & inde
cibus.*

facile conijcitur.

Quid igitur eis tandem bibendum, ne
impingant, quandoquidem aqua tan-
quam refrigerans sit declarata pro noxia,
vino verò tanquam calefacienti videan-
tur repugnare calidiora viscera? Re-
spondeo cum Paulo Zachia l. i. de affect.
hypochondr. c. 14. hac quidem in parte
quemlibet tuam posse consulere experi-
entiam, & cum eo, quod magis ipsi
prodesse videtur, tenere: in genere ta-
men videri optimum esse, si quis penes vi-
num cum aqua plùs aut minùs pro cor-
poris constitutionis diversitate dilutum,
& illud potiùs ad facilitandam ventriculi
digestionem potentius, quàm debilius,
semper tamen album, tenue, defæcatum,
& diureticum permaneat, aut si potenti-
us illud sibi obesse sentiat, non bibat de
co

eo continuò, sed saltem pro primo, ad facilitandam digestionem, in pastu haustu, reliquum verò de leviori, & tali, quod sibi conducibilius videtur. Sed dilutio illa vini cum aqua longo tempore, antequam bibatur, fieri debet, ut nimirum melius invicem permisceantur, atque adeo minùs noxia evadant.

Sed quid, si quis interdium sitiat; debetne cum vino potius, aut cum aqua tenere, aut ab omni omnino potu abstinere? Respondeo rursus cum memorato Zachia, talem non debere ab omni potu abstinere, etsi ille quidem intra unum & alterum pastum assumptus coctionem aliquam retardare possit, eò quòd illud damnum tantum non sit, quanta esset noxa ex nimis diuturna hypochondriorum calorem nimis intendentis, corpus exsiccantis, humores adurentis & sanguinem incrassantis sitis tolerantia: non debere tamen bibere vinum purum, eò, quòd tale non solum sitim æquè non extinguat, ac aqua, verum etiam

etiam quòd corpus & sanguinem accen-
dat; sed aut cum plùs, quàm medietate
aquæ dilutum, aut aquam solam cum
stomachicis & flatus discutientibus, qua-
lia sunt sem. anil. fœnic. coriandr. cinam.
cort. citr. & similia, decoctam, aut eti-
am simplicem fontanam, si bona ad
manus habetur, vel Nocerianam. Ne-
que id cum tanto, quantus communiter
haberi solet, quoad quantitatem scrupu-
lo, præcipuè in biliosis, siccis, & valde
accensis corporibus, adeoque humecta-
tione, & attemperatione indigentibus,
cui verò contrarium efficit parcior hau-
stus; facit nimirum, quòd hypochon-
driorum æstus augeatur, humores exuran-
tur, fæces exsiccentur, venter induretur,
sanguis crassescat, atque majores obstru-
ctiones inducat, minùs promptè circu-
letur & distribuatur, atque alvus minùs
correspondeat. Est bene quidem verùm
inde quandoque majorem mox sentiri in-
flationem, verùm, si rectè attendamus,
ea durabilis non est, sed paulò post discu-
titur,

titur, adeoque tantæ considerationis non est, ut propter eam quis urgente intensâ siti & alijs correspondentibus circumstantiis, corporis scilicet siccitate, viscerum æstu, humorum biliosorum copiâ, anni tempore, & similibus à potu abstinere debeat. Aliud est in subjectis temperationibus & contrario modo se habentibus, nimirum magis ventriculi frigiditate, debilitatêque, atque crudorum succorum copiâ, quàm viscerum accensione & biliosorum adustorumque humorum quantitate laborantibus, quibus propterea sicut sitis tanta esse non solet, ita largior potus magis nocet. Atque adeò in omnibus, ad indicantia & contraindicantia rectè attendendum, & ei semper, quod prævalet, se primariò accommodandum.

Quod ipsum puta & de cibo, in quo etiam scrupulosissimi solent esse similes Patientes: videlicet optimùm esse, si is pro possibili servetur temperatus, dummodo etiam quoad cætera sit aptus; non sit nimirum flatulentus, difficulter digestibilis,

lis, acris, aut salus, aut aliàs naturæ contrarius, quamvis tamen non nihil calidior temperatioribus & obefioribus subiectis, majore ventriculi frigiditate, & crudorum humorum copiâ, quàm cæterorum viscerum caliditate, & biliorum, acriûmque humorum quantitate laborantibus, non omnino obsit. Neque in illius quantitate tantus rigor observandus, præcipuè in siccis, biliosis, & valde extenuatis corporibus, quibûsque alius durioresse solet: eò quòd experientia doceat, tales se jejunè deterius, quàm postquam cibati fuère, sentire, & aluum minus correspondentem habere, quàm dum copiosius comederunt, quemadmodû tales notavit sæpius memoratus Zachias. Secus econtra est, cum obefioribus, & plurimis pituitosis frigidisque cruditatibus abundantibus, qui propterea etiam faciliùs jejunium tolerant, & ad parcam comestionem meliùs se sentire solent. In singulis tamen ad id, quod natura recipit, & ad quòd meliùs se sentit, ad-

vertendum, & secundum id se regulandum. Prouti plura ea de re legere licet apud toties citatum Paulum Zachiam in diæta hypochondriacorum: ubi & de cæteris sex rebus non naturalibus, quas nos verò brevitatis gratiâ studiò prætermittimus, perbelle discurritur.

CAPUT IV.

De apoplexia cum febre complicata.

A Poplexiæ morbo attonito Celso dictæ, & alijs soporosis affectibus, Cæro nimirum, Comati, Catalepsi & similibus subinde quoque febres supervenire contingit, quemadmodum talis concursus meminit Hip. 6. aph. 51. quoniam igitur quoque horum curationes sint ratione refrigerantium à febribus indicatorum dictis affectibus utpote à causa frigida communiter dependentibus contrariæ, non levis momenti exoritur controversia, quânam ratione quoque in istis procedendum, ut succurrendo uni, non peccetur in alterum.

Verùm respondeo, quòd, sicut in his eadem est difficultas, quæ fuit in alijs hactenus allatis casibus, ita idem processus: nimirum ad eum esse curationem primariò dirigendam, qui magis urget, aut si uterque affectus æqualiter urgere videretur, ad utrumque quidem primariò, sed ne ratione contrarietatis remediorum impingatur, præcavendo aut per artificiosam remediorum electionem, aut per astutum eorundem usum.

Jam igitur manendo in Apoplexia, si febris ei superveniat: ad quam venit cura potius dirigenda, ad apoplexiámne, vel ad febrim, aut ad utrumque simul? Respondeo quòd ad apoplexiam, cò, quòd ista periculosior consequenter urgentior sit quâcunque febre, quemadmodum id conijcere licet ex utriusque ad invicem comparata natura, parte, quam afficiunt, & facultate quam primariò lædunt, quæ singula sunt in apoplexia majoris considerationis, quàm in febre, consequenter urgentiora; Natura nimirum apoplexiæ

P 3

est,

est, quòd intra 7. dies terminetur teste Hip. 6. aph. 51. febris verò, quòd terminetur intra dies 14. Pars primario affecta in aploplexia est cerebrum, in febre verò cor: facultas primariò læsa in apoplexia est animalis, in febre verò vitalis; numquid verò illa istis sunt considerabiliora, quandoquidem acutior consequenter considerabilior est affectus, qui citius & cum maiore violentia tendit ad suum terminum, quàm ille qui tardiùs; pars præstantior illa, quæ rationalis animæ est sedes, qualem appellat cerebrum Gal. 13. Meth. Med. Cap. 21. & post eum Casparus à Reies in Campo suo Elysio Jucundarum quaestionum quæst. 45. num. 43. quàm illa, quæ talem titulum non meretur, quale est cor; facultas etiam eminentior illa, quæ nobiliores edit operationes, quales sunt animales, quas edit facultas animalis, quàm illa, quæ minùs nobilium est causa operationum, quales sunt vitales, quæ à vitali procedunt facultate: adeoque constat apoplexiam quoad

om.

omnia esse febre considerabiliorem, consequenter ad eam præ febre curam esse dirigendam. Quin imò, si Hippocrati fides habenda, quòd nimirum superveniens apoplexiæ febris eam solvat, febris in tali casu non solum melius negligetur, verum, si non adsit, si possibile erit, inducetur. *Qui valentes capitis doloribus corripiuntur, & protinus muti fiunt, & sterunt, intra septem dies intereunt, nisi febris eos prebenderit.* 6. aph. §1. ubi tamen advertere licet non quamcunque febrem ad id sufficere, sed illam solum, uti bene notat in Comment. citati aph. Christophorus à Vega & Lazarus Riverius lib. 1. proxeos c. 2. quæ valida & acuta est, essentialis, ac ab humorum & spirituum effervescencia oriunda; quæ verò remissior est, & ab universalis sanguinis accensione non procedens, aut talis quidem, sed tardius, & naturâ jam valde prostratâ superveniens, id præstare sufficiens non est. *Apoplecticæ enim affectiones, ut in Coacis habet Hip. derepentè exsolutorio*

*modo fientes, febre temporis progressu acci-
dente pernicioſa. Priùs enim naturam de-
ficere, quàm à febre frigidos illos & pitui-
tolos humores concoqui, ac abſumi con-
tingit, quemadmodum illud taliter ante
paucos annos accidiffe recordor nobi-
li Matronæ, temperamento pituitolo, &
capite grandiore collóque brevior, qua-
les præ cæteris eſſe apoplexiæ obnoxios,
teſtis eſt experientia, prædita, & poſt per-
peſſum non ita pridem alium quempiam
gravem morbum ad autumnii principium
rectè ſub lactucæ, quâ maximopere dele-
ſtabatur, eſu factæ apoplecticæ cum re-
pentè oborta motûs & ſenſûs, ipſiusque
reſpirationis, quæ ſtertoroſa valde erat,
inſigni læſione: Cui etſi tertiâ adhuc ab
inſultu die febris continua acuta ſemper
poſt meridiem verſus velperum exacerbari
ſolita tertianam duplicem æmulans ſu-
pervenerit, apoplexiam tamen non
ſolvit; quin imò Patienti aliunde par-
tim à præcedente indiſpoſitione, partim
à paroxyſmo apoplectico toti proſtrata,*
&

& solutionem morbi, quæ à febris sperabatur, expectare impotenti perniciola fuit. Etsi enim omnia ex arte adhibita fuerint, illa tamen ad initium diei octavæ interijt. Nimirum

*Non est in Medico, semper relevetur,
ut ager,*

Sed sæpe doctâ plus valet arte malum.

Instituebatur verò Curatio ad data nostra fundamenta, respectâ nimirum non febris, sed potius apoplexiâ tanquam urgentiore, datâ prius domino Marito ex Hippocratis illo 2. aph. 42 *solvere apoplexiam fortem*, (qualem istam fuisse stertorosa respiratio arguebat) *est impossibile*, *levem verò non facile*, de morbi eventu prognosi, modo sequente: omnium nimirum primò mox ab insultu, ac esse poterat, pro peccantium ipsum cerebrum, aut juxta alios, ventriculos ejus inundantium, & vel sic solitum & liberum spirituum animalium ad inferiores partes influxum intercipientium pituitolorum humorum à capite revulsione præter extre-

morum fiftiones , & ligaturas dolorificas talis clyster appropriatus erat injectus:

℞. decoct. emol. cum herb. salu.
calamenth. majoran. rutæ, cent.
min. aa. mss cartham. contus. unc.
ss flor. stæchad. primul. ver. aa. pij
chammom. pij facti lib. i in quo diss.
elect. diaphæn. bened. laxat. aa.
dr. vj hier. Logad. dr. ijs mel.
anthos. unc. i sal. gem. dr. ijs M. f.
clyster.

Per os verò eodem tempore, & postea per curæ decursum læpius per intervalla pro humoribus tum præparandis, tum discutiendis, uti & cerebro corroborando, motûque ordinario spiritibus animalibus interceptis rursus reducendo talis mixturæ apoplecticæ cohlear unum aut alterum porrigebatur:

℞. aq. apoplect. lauend. lil. conual.
aa. unc. iss. syr. de stæchad. 3ij
spir. sal. armon. lcr. i tinct. castor.
gt. xv ol. succin. caryoph. essent.
salu. aa. gt. iij M.

Tem.

Tempora etiam, nucha, & spina dorsi ungebatur cum *ol. succini, castor. lumbr. ter. & spicæ*. Naribus quoque admovebatur nunc *ruta hortensis cum aceto acerrimo contrita*, nunc. *ol. succini stil. cum spir. sal. armon.* permistum.

Pro facilitanda loquela ordinata quidem fuit oris collutio ex *aq. majoran. & ceras. nigr. cum theriaca & spir. serpil. permista*, quæ verò in usum duci ob ægræ debilitatem non potuit.

Altero mane loco memorati clysteris pro ulteriore humorum revulsione & educatione fuit tale purgans exhibitum:

℞. *Extr. pil. cochiar. dr. ss extr. castor. gr. iv troch. alband. gr. vj dissolu. in aq. lauend. unc. iss syr. de Stach. ziiij ol. succin. gt. ij*
M. f. potio.

Quam vix quidem assumpserat, aliquoties tamen toleranter deiecit, absque tamen notabili melioratione, ut propterea pro adhuc majore revulsione Ego adhuc eo vespere vesicatoria nuchæ & brachi-

ijs,

ijs, cruribusque apponenda censuerim, quod verò quia à Domino marito impetrare non potui, eis cucurbitularum siccarum seu ventolarum post scapulas tractionem substituere coactus fui, quæ verò tam parùm profuit, quàm cætera.

Vt adeò tertiâ die rursus memoratas pillulas repetendas judicaverim, unâ cum primâ die factis inunctionibus &c. Sed ecce verius vespere facies rubicundior, pulsus frequentior, & respiratio concitator deprehenditur, ægra ipsa etiam primâ vice balbutiente licet linguâ haustum indefinenter desiderare caput. Ex quibus accessum febris coniecimus, sperantes quidem ex allegato Hip. prognostico meliora, sed, prouti eventus postea docuit, frustrâ.

Quartâ & quintâ die loco pillularum clyster fuit injectus, sternutationes movebantur, ori etiam *radix imperat*. non nihil conquassata indebatur, cum quibus multum quidem phlegmaticæ materiæ prolicueramus, sed quòd eam ex ore ex-

tra-

trahere non potuerimus, consultum duximus à similibus remedijs, præcipue radice imperatoria rursus desistere. Capiti insuper cum cucupha prospeximus, & virium debilitati cum cordialibus memoratæ mixturæ apoplecticæ additis. Ægra interea manè semper se aliquallyter tolerantius habere videbatur, versus vespærum verò & usque ad mediam noctem rursus deterius.

Sextâ die pulsus intermittere animadvertus est, & clyster, quia diu retentus non fuit, cum minori effectu injectus. Quare

Septimâ die in minore quantitate, quò fortè diutius retineretur, iniiciendum suasi, ast nullatenus diutius retentus, sine effectu mox redditus est, Dñâ patiente se tamen melius, quàm unquam hætenus habere visâ; intelligibilius enim loquebatur, facilius respirabat, de extrema capitis debilitate & omnium artuum intolerabili dolore conquerebatur, quæ melioratio tamen diu non perduravit, sed

sed vix meridies adfuit, & mox confusus stertor, somnus profundissimus redire, pulsus plùs, quàm unquam hactenus concitari, respiratio difficilior, inordinatior, & frequentior reddi, corpus ipsum copiosissimo sudore, secùs ac alijs diebus, inundari visum fuit. Quo quidem in statu tam diu perseveravit misera Matrona inexcitabilis, donec ad initium diei octavæ piè in Domino obierit.

Procul dubio natura extremas suas vires ad propullandam ex partibus principibus morbi causam, & taliter superandum morbum ipsum septimâ die impenderat, verùm ejus gravitate oppressa in ipsa de victoria concertatione defecit: ut adeò perprovidè adverterit Gal. in historia Hermocratis, prope mortem sæpius alleviationes contingere, sed quibus fidendum non sit.

Sed diceret quispiam apoplexiâ quandoque à sanguine, ut in plethoricis, aut ijs, qui graviter percussi ad caput fuère, vel ex alto cecidère, vel quorum cerebrum

brum erysipelatosa inflammatione affectum est &c. ortum ducere, ergo in his saltem casibus supervenientis febris quoque ratio erit habenda. Sed respondeo tales casus esse extra nostrum suppositum, eò, quòd hîc solum de apoplexia cum febris complicata, adeoque tali, quæ à causa frigida, crassis scilicet, & pituitosis humoribus dependet, quærat, in dictis casibus verò nulla esset apoplexiæ cum febre complicatio.

2dò posset quis rursus dicere, febrim posse per se adeò gravem esse, ut discusso etiam apoplectico paroxysmo se sola ægrum è medio tollere possit; ergo in tali casu, à quacunque etiam causa procedat apoplexia, febris respectum habere oportebit. Respondeo si paroxysmus apoplecticus esset adeò levis, ut à superveniente febre, fuisset omnino discussus, febre nihil ominis graviter in ægrum sæviente, procul dubio ejus respectum quoque haberi debere, ita tamen, ut remedijs pro febre adhibitis cephalica temperatiora saltem

tem ad præcavendam apoplexiæ recidivam semper admiscerentur ; in nostro verò casu apoplecticus paroxysmus nunquam fuit omnino discussus.

Tandem posset quis quærere, cur jam dictæ Patienti sanguis non fuerit missus, cum hoc remedij genus tamen adeò famosum sit in apoplexia, ut vel sola quandoque ad solvendum apoplecticum paroxysmum sufficiat.

2dò cur præfatis cephalicis moschus & ambra, cum tamen ista sint optima cephalica, non fuerint addita. Respondeo ad primum nos venæ Sectionis nullam in ægra nostra habuisse indicationem. Aliud est, ubi apoplexiam à sanguine procedere, aut saltem foveri suspicio est, qualiter contingit in percussis, ex alto deidentibus, aut aliàs plethoricis. Respondeo ad 2dum notum nobis esse moschum & ambram, & ex eis confecta incomparabilia esse corroborantia cephalica, verùm eorum usui hîc obstare videbatur ingens ægræ nostræ ad hystericas passio.

passiones proclivitas, quibus similia valde fragrantia obesse solent. Quamvis Grylingius in suo Florilegio chymiatr. ambram & moschum si cum ol. succini, aut castoreo corrigantur, hystericis non obesse putet, & ab alijs læpius, uti à Riverio Cent. 1. obl. 65. moschum ad hystericam passionem cum fructu exhibitum legamus.

CAPUT V.

De ventriculi frigida & hepatis calida intemperiei complicatione.

Qui hepate sunt justò calidiores, plerumque ventriculo solent esse frigidiore. Quàm difficile verò sit eos percurare, patet ex eo quòd pro primo duæ istæ partes taliter sitæ sint, ut viâ circulationis, idem quod assumitur ad ventriculum, etiam ad hepar perveniat, adeoque idem, quod ventriculum afficit, afficiat successivè etiam hepar. 2dò quòd remedia à dictis indispositionibus indicata sint sibi invicem contraria, calida nempe & frigida, adeoque se invicem in eodem sub-

Q

jecto

jecto non compatiuntur. Quid igitur facto opus, ut memoratæ indispositiones feliciter auferantur, & tamen ratione contrarietatis remediorum nullum sequatur incommodum? R. rem quidem istam primâ fronte valde dubiam, & arduam videri, & methodo vulgari, quæ simpliciter contraria contrarijs curanda docet, vix superabilem, quòd si tamen juxta nostra fundamenta cura instituat, difficultatem tantam non fore, eò quod ibidem plures monstratæ fuerint viæ, quibus cum similibus contrarijs indicatis tutò procedere licet, absque eo quòd ulla inde sequatur inconvenientia: Et primò quidem possunt pro dictarum intemperierum correctione ex ventriculum calefacientibus talia eligi, quorum vis calefactiva ad hepar non pertingit, adeoque quæ corrigant frigidam ventriculi intemperiem absque eo, quòd calidiori hepati offensam ullam inferant, quali quidem virtute pollere diximus in specie *piper* crassè contulum, aut integrum devoratum,

tum, Cui similem virtutem habere etiam *species diatrion. pipereon.* dictas, testis est apud Burnetum Seylerus Consil. 6. l. 4. consil. Craton. & eas præcisè in hunc finem fuisse excogitatas à Galeno. Præstare id verò eò, quòd vis illa eorum calefactiva in tenuiori saltem substantia hæreat, adeoque facilè priùs evaporet, & ventriculo communicetur, quàm ad hepar perveniat. Nunquid verò taliter succurretur ventriculo frigido, absque eò quòd noceatur hepati calido? Cui verò si etiam simul opem ferre velis, adjuuge dictis ventriculum calefacientibus aliquid refrigerans, sed in forma liquida, qualiter fecit Avicenna cum *ptisana*, & habebis tuum intentum. Sed adverte me dicere in forma liquida, & piper integrum, aut crassè contusum, eò, quòd, quæ solida sunt, & in forma densa, in ventriculo diutiùs moram trahant, adeoque vim suam meliùs in eum exserunt, liquida verò è contrà citiùs ex eo rapiuntur, & ad hepar deveniunt, adeoque ventriculum

ita non afficiunt, sed potiùs hepar, & propterea si calefaciendus est solus ventriculus, hepar verò refrigerandum, oportere medicamenta pro calefaciendo ventriculo exhibere in forma solida, & quò negotium adhuc tutiùs procedat, eligere ex eis talia, quorum calefactiva vis leviter eis inhæret, & facilè ab eis separatur, antequam ex ventriculo ulteriùs perveniant, pro hepate verò refrigerando in forma liquida, eò, quòd liquida citiùs ventriculum pertranseant, quàm solida.

2dò licet Curationem ita instituere, ut dum ventriculus dicto modo curatur per interna hepar interea refrigeretur per externa, adeoque dùm ratione frigidi ventriculi intùs exhibetur dictum *piper*, *specièsue diatr. piper.* aut aliud simile, hepatis interea prospiciatur exterius cum *cerato santalino cum ol. ros. malaxato*, aut *ungu. santal. rosaceo, refriger. Gal.* aut similibus, quorum innumera videre est apud Authores. Vel ècontrà, dum interior hepatis caliditas oppugnatur per refrigerantia

rantia interna, intereà ventriculi frigiditas corrigatur per externè admota calefacientia. Censetur verò teste Lazaro Riviò Cent. 1. obl. 49. hepatis præcalido præ omnibus alijs conferre *tinctura coral.* ad eum modum, quem ipse ibidem præscribit, parata, si ejus quotidie duabus horis ante pastum assumantur duo cochlearia. Quod ipsum præstat, teste eodem etiam *tinctura rosarum.* Item *serum lactis capr.* si per 15. dies consequenter, aut etiam plures potetur per se, aut qualiter illud præparat Quercetanus:

℞. *seri lact. lib. ij succi limon. unc. ij succ. pomor. redol. rec. extr. unc. iij omnia simul album. ovi prius agitata ad ignem clarificentur, addendo parùm sacch. de colat. capiantur quotidie unc. v ad viij continuando ad 15. vel 20. dies.*

Item talis Julepus

℞. *rad. acetos. cichor. gram. la, path. acut. aa. unc. j fol. endiu. cichor. acetos. capil. ven. aa. mj*
Q 3
flor.

*flor. cicbor. borrag. buglos. aa. ꝑꝑ co-
que ad lib. ꝑ in colat. diss. lyr. de
limon. unc. iij f. julepus clarus pro
tribus dosibus bis in die sumendis,
qui si simul cum spin. sulph. aut
vitr. ad gratiam acidulabitur, aut
ei ad dr. ꝑ lap. prunel. addetur, tan-
tò efficacior evadet.*

Ex ijs verò quæ interea externè admota
ventriculum calefacere valent, est Empl.
mastibinum, de *tacamach. Schræd. diaphæ-
nic. calidum*, *stomach. Myns. Ol. stomachi-
cum Craton. mastich. nucistæ, menth. ab-
synth. bals. indic. & similia*, quæ cum ad-
ditione ceræ etiam in unguenti consisten-
tiam redigi possunt. Item sacculi ex sto-
machicis, præcipuè *herba. menth. & ab-
synth. parati; crusta panis vino forti infusa
& cum aromat. perspersa &c.*

3tiò licet etiam utramque partem cu-
rare per sola externa, adeoque dum ven-
triculo externè prospicitur cum enarratis
calidis stomachicis, hepati interea admo-
ventur quoque superius allegata hepati-
ca refrigerantia.

Et tandem 4tò si dictæ intemperies essent saltem leves, & nondum radicatæ, adeoque faciliè corrigibiles, posset etiam modus ille, quem proponit Fern. lib. I. Meth. Med. cap. 5. dum in ventriculo frigido & hepate calido existente nunc calida nunc frigida usurpanda docet, transire: siquidem enim in nullo dictorum contrariorum remediorum usu diu esset persistendum, tanta inde noxa oriri non posset, præcipuè si pro ventriculi alteratione talia eligerentur, quorum vis ad hepar non perveniret, imo potius emolumentum, quemadmodum id videre est in acidulas ad hepatis calorem temperandum, & obstructions hypochondriacas sibi referandas potantibus, qui quia istud cum acidulis agendo ventriculum sibi nimis refrigerant, adeò, ut is eis etiam sensibilibus quandoque dolere incipiat, id feliciter præcavent assumptis intra potandum quibusdam calidis stomachicis, E. G. morcel. stomachicis, spec. gross. spec. aromat. ros. aut similibus.

Quem modum feliciter practicavit etiam nephriticus ille apud Jo. Crato. Consil. 9. lib. 1. apud Burnetum qui pro leniendo dolore nephritico semper ante somnum frigidam bibere assueverat, quòd per id verò ventriculum sibi offendi sentiret, semper manè aliquot grana piperis integri cum fructu devorabat.

Ex quibus tandem perbellè apparet, quàm dextrè liceat mediante artificiosâ remedium electione, & astuto eorundem in usu dictas ventriculi & hepatis contrarias intemperies, ad quorum modum & aliæ similes tractari poterunt, percurare, absque ullo inde resultante ex contrarijs indicatis incommodo.

An verò solius *cichorei sylu.* frequens in cibis usus in corrigendis dictis intemperiebus tantum possit, ut eo solo se quamplurimos à dictis intemperiebus in integrum curatos novisse, gloriari possit Domin. Panarolus obsl. 47. pentec. 3. apud Thomam Burnetum, suo loco permutto.

Cæterùm si quis ulteriorem huius pro-
 celsûs Authoritatem, & confirmationem
 desideret, ei propono Aëtium Tetr. 3.
 sermon. 2. c. 14. ubi frigidam splenis in-
 temperiem cum calida ventris intem-
 perie sive ex le, sive ex effusa ab hepate
 in eum flava bile tali, concurrentem
 curaturus, ne alterutram partem per con-
 trariorum remediorum usum offenderet,
 jubet vel spleni extrâ admoveri calida, &
 ventri écontrâ frigida, vel si per interna
 quis calorem ventris oppugnare vellet,
 rem ita instituire, ut frigida pro calidæ
 ventris intemperiei correctione usurpata
 spleni non noceant; quòd quidem fieri
 posse putat, si præmissis mitiore quopi-
 am Cholagogo in cibis qualite quidem
 moderata, sed actu calida offerantur pri-
 mum, postea verò eis actu & potentiâ fri-
 gida superingerantur, qualis est lactuca,
 & frigidus potus & similia; atque taliter
 supponit, frigida illa correctura calidam
 ventris intemperiem, & tamen spleni
 tanquam à præmissis actu calidis defenso,

non abfutura. *Non frigida enim frigidis præsubstrata, splenem illæsum ab ijs, quæ postea ingeruntur frigidis, conservant, ex quibus os ventris corroboratur, & calida ipsius intemperies corrigitur. Optimum igitur fuerit postremum omnium mala punica, aut etiam alia, aut pira, aut quedam, quæ stomacho grata sunt, acceptare. Quamvis tamen ego existimem quempiam non vanè dubitaturum, an taliter satis sit tutus à frigidis splen: censeo esse tamen usurpanda frigida, licet cum aliqua splenis offensa, ratione magis urgentis calidæ ventris intemperiei. Vidimus siquidem per læpe tales, qui scyrrhoso erant splene, aut saltem à frigidis & crassis humoribus obstructo, & tamen febribus acutis laborabant, quibus nisi neglecto saltem quoad interna remedia splene, cum frigidis fuisset succursum, infallibiliter impegissent; ut adeò indubium sit, in tali casu calidam intemperiem cæterarum partium esse primariò respiciendam, & usurpanda frigida etsi de se spleni potius nociva, quàm con-*

conducentia: ne splenis frigiditas, & obstructio tamen per id adeò intendatur, licere eum percalida externè admota defendere.

CAPUT VI.

De complicatione obstructionis splenis cum tussi ab acri & tenui defluxione dependente.

Occasione rectè jam memoratæ splenis frigidaë intemperiei mihi occurrit illa complicatio, quam allegat idem ipse Aëtius Tetrab. 3. sermon. 2. c. 15. quæ nimirum inter splenis ab humoribus frigidis, crudis & crasis dependentem obstructionem, & tussim ab acri & tenui à capite defluxione ortam quandoque simul concurrentes intercedit. In tali enim casu quoque arduus est processus, eò, quòd splenis obstructioni calida potius & attenuantia, atque deobstruentia debeantur, calidæ verò defluxioni, & tussi ab ea dependenti frigida, incrassantia, & condensantia, quæ duo sibi sunt

CON-

contraria, consequenter simul stare non possunt. Verùm difficultatem istam solvit ipse memoratus Aëtius, distinguendo nimirum inter defluxionem pulmonibus exulcerationem intentantem, atque adeò valde urgentem, & inter defluxionem leviozem aliquam, & tale quid non minantem, adeoque non multum urgentem. In primo casu dicit cum internis saltem defluxionem esse respiciendam, adeoque exhibenda talia, quæ peccantium humorum acrimoniam obtundere, caliditatem attemperare, & tenuitatem incrassare, viasque per quas talis defluxio contingit, condensare valent, qualia sunt in specie, uti allegat, quæ ex papavere conficiuntur, sive intus exhibenda, sive externè capiti cum aceto ros. & ol. ros. admovenda, spleni verò saltem cum externis attenuatorijs esse prospiciendum. In secundo casu verò à similibus abstinendum censet, eò, quòd defluxio illa tantum non urgeat, ut Medicum cogat ad dictorum refrigerantium, & inspissantium,

um,

um, frigidae splenis obstructioni noxi-
rum ulum. Vnicam Theriacen tamen
recens cum opio paratam censet esse ta-
lem, quam, etsi calida sit, adeoque quo-
ad hoc calidis illis defluxionem causanti-
bus humoribus noxia, liceat in tussienti-
bus, quibus simul splen affectus est, in
potu exhibere. Procul dubio propter o-
pium acribus defluxionibus dicatum, at-
que adeo eas interea, dum caetera calida
spleni oppitulantur, simul & primario
respiciens.

CAPUT VII.

*De Complicatione inter pleuritidem, &
ei quandoque supervenientem diarrhe-
am intercedente*

Pleuritidi, quæ est inflammatio mem-
branæ costas succingentis, vel muscu-
lorum intercostalium internorum vel ex-
ternorum, cum febre continua, dolore
lateris punctorio, tussi, difficili respira-
tione, & pulsu duro, frequenti, ac serra-
to quandoque diarrhæa, seu alui fluxus
super.

supervenit, teste Hip. 6. aph. 1 6. *pleuritide, aut peripneumoniâ detento alui profluxum superveniens malum.* In tali casu est etiam ambigua curatio, eò, quòd alui fluxus pro sui curatione desideret astringentia remedia, quæ verò materiæ pleuritidem causantis resolutioni, & per sputum evacuationi noxia sunt, utpote materiam illam potiùs inhibentia, incrassantia, & ad reiectionem ineptam reddentia, ac vias ipsas, per quas illa reijci deberet arctiores facientia. Quid ergò in tali difficultate agendum? Si diarrhæam solam respicias pleuritis funesta interet; si pleuritidem cures, & diarrhæam negligas, diarrhæa, uti ex allegato aphorismo patet, & accidit id etiam primò ante triennium famoso cuipiam Soc. JESU Prædicatori, ægrum necabit. Si verò utrumque simul respicias, remediorum oppositio tibi felicem eventum negabit?

Syrupum Myrtinum quidem proponit Lazarus Riverius, cap. de pleurit. & eum expectorationem promovere, & si-
mul

mulalum sistere dicit, quem etiam feliciter se in tæmina pleuritica cum tali alui fluxu expertum scribit Joannes Heurnius ad aph. Hip. 16. Sect. 6. Longè certius & tutius tamen puto processurum eum, qui non reprobato isto syrupo curam juxta nostra fundamenta ita instituerit, ut remedia pleuritidi debita exhibeantur internè, ea verò, quæ aluum cohibere valent, usurpentur externè. Atque adeò dum internè exhibentur pleuritidi appropriata, qualis in specie est divinus ille Mynsichti *pulvis pleuriticus ex aqua papau. er. & card. mariæ* propinatus, ac externè pectori inungitur sequens mihi familiarissimum unguentum:

R. ung. pector.

anadyn. aa. dr. vi sem. cymim. subtilissimè pulverizati drach. i M. f. ung. ter quotidie calidè inungendum.

Cui superponatur quoque mihi familiare, & quidem ex Riverio alicubi desumptum cataplasma confectum ex *farina*
sem.

sem. lini, capis sub cineribus assis, lapone, & melle. Dum ista, inquam, & similia sic pro pleuritide aguntur, possunt pro alui cohibendo fluxu interea extra ventri clysteres injici primò non nihil abstergentes, qualis est :

R. decoct. bord. excort. cum ros. rub. mj facti lib. j vitel. ovorum. ij M. f. clyster.

Quem quidem Galenus & ex eo Riverius abstergere, & astringere dicit, postmodum verò etiam adhuc magis astringentes, sed isti in parva quantitate injici debent, ut nimirum diutius retineri, adeoque efficacius astringere possint.

Ventri etiam & lumbis possunt eodem tempore simili virtute, astringente scilicet, pollentia iungi, quale est *ol. nucistæ expressum, mastichinum, myrtin. cydon.* Item *ung. comitis. Empl. diaphanic.* Cataplasmata ex herbis astringentibus in vino nubro styptico decoctis parata & similia. Atque taliter fiet, quò & pleuritidis satisfiat, & alui fluxui, & tamen per contraria remedia nulli noceatur. Vbi

Vbi tamen advertendum non omnem alui fluxum, qui pleuriticis accidit, esse adeò funestum, ut specialem sui respectum habendum velit, sed eum solum, qui jecore, & ventriculo ob maximam inflammationem in consensum tracto, aut viribus jam valde prostratis, accidit. Si enim pleuritis adeò magna non sit, inquit Riverius, & in corpore contingit multà cacochymià laborante, alui fluxus interdum salutaris esse solet, præsertim si quædam concoctionis signa præcesserint. Et propterea in tali casu sufficit se pleuritidi soli accommodare: non tamen tunc facile propinandum *ol. lini* aliàs etiam in pleuritide expertissimum, ne nimirum per vim ejus laxativam adhuc largiori, consequenter facile noxiæ diarrhææ occasio detur.

CAPUT VIII.

De Complicatione, quæ inter pleuritidem & conjunctam febrim ratione refrigerantium intercedit.

Occasione pleuritidis antecedente capite memoratæ occurrit quoque ea
R
com-

complicatio, quæ ratione refrigerantium à febre indicatorum, sed pleuritidi ex eo noxiorum, quòd refrigerantia materia peccantis concoctioni, & ejus per sputum rejectioni obsint, accidit. Vt propterea tutò tamen cum ijs procedatur, distinctio inter unius & alterius affectus constitutionem, & inter materiam pleuritidem causantem facienda est, num nimirum ea biliosa sit, & tenuis, vel potius pituitosa, adeoque crassa, & viscosa. 2dò an febris conjuncta acuta sit valde, vel saltem mitior? ac tertio an morbus sit primò in principio, adeoque materia primò sit affluens, vel jam ulterius progressus, & materia, ut ita dicam, jam influxa? si primum, materia seu sanguis pleuritidem causans nimirum est biliosus & tenuis, febris valde acuta, & pleuritis primò in principio, adeoque materia peccans nondum parti affectæ omnino impacta? tunc moderatus refrigerantium usus transire potest, adeoque cum Riverrio ad sanguinis ebullitionem & æstum
 quæ

quadamtenus compescendum, fluxionemque sistendam bis aut ter de die de simili julapiò cum fructu propinari:

R. aq. papau. rhead. unc. iv syr.
viol. velejusdem papau. unc. i sal.
pruncl. dr. i M. f. julapium.

Præsentibus vigilijs vesperi ante somnum etiam emulsio ex sem. 4. frig. maj. papau. alb. & lactuca cum decocto bord. & liquir. facta, & cum syr. violat. dulcificata exhiberi; cum ulterioribus tamen narcoticis, in quibus quoque ipsis quipiam sunt quandoque valde temerarij, cautissimè procedendo, neque ad eorum ulum unquam deveniendo, nisi in maxima necessitate, dolore nimirum intentissimo, tussi inani & molestissimâ, atque materiâ influente tenuissimâ, & tunc quidem saltem in minima, dosi qualiter fecit idem Riverius, de laudano opiato in tali casu saltem granum unicum per vices exhibendo.

In casu secundo verò, seu ubi sanguis, seu humor peccans est pituitosus, & crassus,

lus, febris mitior, & pleuritis jam principium transgressa, atque adeò etiam ipse humor peccans parti affectæ jam impactus, à multis refrigerantibus, & figentibus, tutius est abstinere, & ad pleuritidem potius ut urgentiorem primariò curam dirigere, atque adeò uti præter specifica priore capite enarrata, aut alia similia, potius incidentibus, & attenuantibus atque resolventibus, quàm dictis refrigerantibus, & materiam expuendam ad rejectionē contumaciorem reddentibus.

CAPUT IX.

De Complicatione inter hæmoptoism, & tussim à pectoris perfrigeratione dependentem intercedente.

PLANè hætenus allegatorum sortis, & vel propterea hîc quoque memorandus, videtur esse etiam processus ille, quem in curando hæmoptoico illo adolescente, cujus ipse meminit in Meth. Med. lib. 5. c. 13. servavit Galenus: *Alteri verò adolescenti, cui non ex destillatione,*

ne, sed ex refrigeratis spiritibus instrumentis
 orta tussis fuerat, cum sanguinem & ipse ad
 dimidiam heminam reiecisset, statim venam
 incidi, ac bis eodem die ex ea sanguinem de-
 traxi: deinde rursus postridie bis, sed artu-
 um frictione, & vincturâ priore die usus,
 ad vesperam dedi pharmacum nostrum, quod
 diaspermation dicitur. Secundo die post al-
 teram detractionem imposui toti pectori ce-
 ratum, quod ex thapsia conficitur: mox ve-
 speri, ne supra modum calfaceret, id aufe-
 rens. Tertio die rursus ad tres horas impo-
 sito, hominem laui &c. In qua quidem
 curatione istud ad rem nostram adverte-
 re licet: quod pro primò nimirum Gale-
 nus non ad quemcunque nominatorum
 affectuum curam primò & primariò dire-
 xerit, sed ad hæmoptoisin solùm, tan-
 quam vi Hippocratici illius: 4. aph. 25.
 sanguinem (superne quidem efferrî, qualis-
 cunque sit, malum, magis urgentem, &
 propterea à sanguinis missione revulsoria,
 frictionibus & ligaturis curam inchoavit,
 diaspermatumque, quod somniferum, &

ficans est medicamentum sub vesperum
 exhibuit, & altero primò die post alteram
 sanguinis detractionem externè pectori
 ceratum ex thapsia pro corrigenda frigida
 illa pectoris intemperie applicuit. 2dò
 quòd prævideret calefacientia pro frigida
 illa partium spiritalium intemperie corri-
 genda intus usurpata sanguinis excretio-
 ni obesse posse, eis quidem usus est, ce-
 rato scilicet de thapsia, sed solum exter-
 nè, sperans ea taliter usurpata non ita ob-
 futura, ac si intrò exhiberentur. 3tiò,
 quia conijceret ea diutiùs in pectore, et si
 externè solum, relicta partem affectam
 nimium calefacere posse, adeoque san-
 guinem fluxibiliorem reddendo, & ve-
 narum orificia reterendo novæ sanguinis
 excretioni occasionem dare posse, ea
 admovit quidem, sed diu ibidem non
 permisit, verùm tamdiu solum, donec le-
 vem illam perfrigerationem corrigerent,
 minimè verò ulteriùs calefacerent. Et
 tandem quartò quoniam adverteret, ea
 semel admota suæ intentioni nondum sa-
 tisfe-

tisfecisse, illa iteravit, tertio die nimirum
 rursus idem ceratum ex thapsia pectori
 admovendo, quò nimirum saltem itera-
 to usu illud tutò obtineret, quod aliàs,
 sed cum periculo obtinere poterat unâ
 vice. Quâ quidem ratione, quàm bellè
 noxam illam, quam ex calefacientium ad
 tollendam illam pectoris perfrigeratio-
 nem usu timere poterat, evitaverit, ne-
 mo non videt. Quod ipsum fecit & in
 alijs passim in suis scriptis reperibilibus
 casibus, quos verò brevitatis gratiâ lu-
 bentes prætermittibus, sperantes ista, &
 quæ adhuc impofterum de Complicatio-
 nibus, quæ in specie mulieribus acci-
 dunt, afferemus, sufficientia fore, ut
 quis in nostram sententiam eat, nullum
 melius complicatos affectus ritè curandi
 medium esse, quàm artificiosam in reme-
 dijs electionem, & astutum eorundem
 remediorum usum.

CAPUT X.

*De Naturali Mulierum constitutione
atque affectibus cum menstruis, gra-
viditate, & puerperio complicatis.*

ANtequam de affectibus cum Menstru-
is, graviditate, & puerperio, sub quo
nomine non tam partûs tempus, quàm
id, quo lochiorum expurgatio durat, imò
iptam lochiorum expurgationem intelle-
ctam volo, complicatis sermonem exor-
diar, sciendum est cum sexu muliebri,
ex speciali DEi providentia sic à natura
constitutum esse, ut postquam supremus
ille rerum omnium Effector DEUS, an-
tequam hominem suum illud verum, &
unicum prototypon è limo terræ juxta il-
lud; Genes. c. I. *Faciamus hominem ad
imaginem, & similitudinem nostram*, pro-
duceret, jam eum ob tot in eodem l. I.
Gen. cap. 3. vers. 16. & 17. breviter ex-
pressas ærumnas, tantâsque tum elemen-
torum, & humorum humanum corpus
constituentium necessarias actiones & re-
actio-

actiones sui invicem, & consequenter totius constituti destructivas, tum etiam ab extrà occurrentes vicissitudines ultra Job 14. cap. *definiti sunt dies hominis, & numerus mensium penes te est, terminos ejus posuisti, quos non præteribit*, determinatum tempus naturaliter in individuo durare non posse, prævideret, neque eum tamen omnino interiturum vellet, de alio medio, quò is saltem in specie conservaretur, sollicitus fuit: & propterea dum produceret hominem inter cæteras, quibus eum præ cæteris creaturis largissimè dotavit, prærogativas, eundem etiam ad generandum, quo quidem medio se id, quod intendebat, ejus nimirum conservationem obtenturum præviderat, aptum esse voluit. 1. Gen. cap. 1. verl. 28. *Benedixitque illis DEUS, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram &c.* Et propterea cum inter cætera ad tale opus requisita etiam lumen, quod in generatione fætus teste Daniel. Senerto cap. de generat. efficientis primariò

rationem subiret, intra se producendi virtute præditum esse voluit, insuper & famellam ei, quæ materiam, seu subjectum ab Arist. lib. de generat. ad generationem requisitum suppeditaret, adiunxit. *Non est bonum hominem esse solū: faciamus ei adiutorium simile sui. Gen. cap. 2.* quam propterea specialiter præterquam semine, etiam sanguine tanto, quantus non solum ejusdem incremento necessarius esset, verum suo tempore quoque fœtui generando, & nutriendo materiæ loco sufficeret, abundare voluit. Et hic quidem sanguis Medicis communiter menstrui, seu mensium nomine venit, eò, quòd extra gestationis, quo fœtui in utero efformando, & enutriendo, & lactationis tempus, quo is ex utero per vasa epigastrica in mammas delatus, ibidemque in lactis substantiam conversus eidem fœtui etiam extra uterum existenti, donec ulterioribus alimentis assumendis idoneus reddatur, sustentando destinatus est, per quælibet menstrua intervalla, extra uterum,

rum, ut superfluum quid excerni soleat.

Hæc ipsa tamen excretio in quâcunque ætate non contingit, sed in ea solùm, in qua partes genitales in eam jam molem, & perfectionem adoleverunt, quæ fœtui concipiendo, & efformando idonea reperitur, quod plerumque quidem circa 14. ætatis annum primò contingere solet, nunc tamen citiùs, nunc tardiùs; & continuat plerumque ad annum circiter 45. vel etiam 50. antecedens verò, & posterior ætas superfluo sanguini generando inepta censetur: & antecedens quidem, ob corporis tunc plurimo nutrimento indigentis incrementum, consequens verò ob nativi caloris vix pro sua necessitate sufficientem sanguinem generantis penuriam. Quamvis Hünérwolfius in Ephem. N. C. dec. 2. Anni 9. obs. C. adducat filiolum, cui mox à nativitate menstrua fluxerunt. Quod ipsum observavit & Cummenus Ephem. N. C. dec. 1. An. 3. obs. 114. & apud eum Alber-

tus

tus Magnus, & Theod. Kerckringius. Hercules Saxon. verò, & Jacobus Suterus quinto ætatis anno. Fernelius, Bartholinus, Savanarola octavo & nono. Tulpius quarto, & alij alijs ætatis annis. Quemadmodum alij eos etiam post annum 50. fluxisse notârunt, sicut rectè jam dictus Cuiusmenus. Sed ista insolita sunt.

Hoc fluxu menstruatim, & debitè procedente fæmina ut plurimum sana degit, eo verò secùs se habente malè se habet mulier. Hip. 5. aph. 57. *Menstruis abundantibus morbi eveniunt, & subsistentibus accidunt ab utero morbi.* Cujus causam, & generandi modum videtur idem ipse in lib. de morb. Mul. his verbis expressisse: *Sanguis in uteros confluit, veluti effluxurus, cum igitur osculum excitus non fuerit apertum, sanguis autem magis influxerit propter cibos, & augmentum corporis, tunc sanguis non habens effluxum præ multitudine resilit ad cor, & septum transversum.* Addo Ego, & ad reliquas corporis partes. Hinc tot Chloroles, asth-

mata,

mata, febres acutæ, aphonix, cachexix, hydropes, capitis dolores, deliria, arthritides, suffocationes, cordis palpitationes, anxietates, lipothymix, convulsiones, & alia infinita abundè ab eodem Hip. l. i. de morb. Mul. memorata, & rursus novissimè à Luca Schrækio in Scholio super Hellwigij observationem 55. his verbis expressa : *Quam verè in Epist. de Nat. hum. Democritus ad Hippocratem scripserit : Gravis Calamitas sexcentarum ærumnarum mulieri auctor uterus, indies misellæ experiuntur, imprimis si abundans in corpore sanguis consuetà per uterum viâ à natura expurgandus, vel justò parcior effluat, vel planè subsistat. Quas enim non malorum turbas excitat? ipsam cordis invadit regiam, & nobilissimi usûs cerebrum miris modis infestat, atque perturbat. Hinc Cachexiæ infestæ, cordis crebræ palpitationes, periculosæ lipothymix, & præsertim horrendæ sæpius epilepsix. Jam dictum fluxum quamprimùm quæpiam experta est, jam se, nisi aliud quid inter-*
sit,

fit, ex natura ad concipiendum aptam abundè testatur, & licèt teste Daniele Senerto cap. de generat & de fluxu menstruo quæst. 1. & apud eum Guainerio, Brassauiolo, Rondeletio, Trincavello &c. Imò ipsâ experienciâ possibile sit, aliquam hunc fluxum nunquam adhuc expertam concipere, is ei tamen mox à conceptu saltem intra uterum venire debet, aliàs enim fætus acquisitis à spermatica substantia primis saltem & rudibus quibusdam lineamentis, ex quo ulterius incrementumsumeret, non haberet. Hoc igitur habito, si fæmellam cum mare rem habere, ejusdem semen intra uterum excipere, retinere, fovere, atque innato suo calore latentem in semine fætum formandi vim plasticam excitare contingat, tunc ea concipere, seu imprægnari censetur; quam quidem conceptionem nos in hoc tractatu sub imprægnationis, seu graviditatis nomine venditabimus, neque tamen solum illum Conceptionis actum per eam intelligen-

ligentes, sed totum à conceptione usque ad partum gestationis tempus, quod quidem ut plurimum in nonum usque mensem sese extendere solet; citius id tamen finiri, aut ulterius protrahi, quemadmodum aliàs dicitur, inauditum non est.

Totum hoc tempus natura in fœtum ritè efformandum, & ad certam quantitatem enutriendum impendit, quibus acquisitis fœtus ipse exitum affectare, calcitrando membranas, quibus inclusus est, rumpere, & sic in lucem prodire incipit, quem mox præter secundinas, de quibus alio loco, uti & de ulterioribus partûs circumstantiis, ingens sanguinis copia subsequitur, lochialis fluxûs nomine apud Medicos celebris, & quandoque ad tertiam, vel quartam, & ultra septimanam juxta Hip. illud, de Nat. pueri: *Nam & purgatio fit à partu ut plurimum, in fœmellis diebus quadraginta & duobus: atque hæc tardissima est, & perfecta. Vacavrit autem periculo, etiamsi etiam viginti quinque purgatur. In masculo verò pur-*

purgatio fit diebus triginta: atque hæc tardissima est & perfecta, citra tamen periculum fuerit, etiamsi in viginti diebus mulier purgetur. Se se extendens, primis quidem diebus terè sub specie sanguinis, postea verò sub forma aliorum humorum, & ichorum nunc viridium, nunc lividorum, nunc etiam alterius, & non sine factore coloris, quo quidem ex fluxu lælo non minora, quàm ex præposteris menstruis exoriuntur mala, quemadmodum id rursus legere licet in Hip. de morb. Mul: Si verò paulò pauciora, quàm oportet prodierunt mulieri puerperij purgamenta, velut uteris angusto ore præditis, ac distortis, aut aliqua pudendi pars valde fuerit conclusa ab inflammatione, mulier acutè febricit, stomachi dolore vexatur, & dolet totum corpus, & molestè fert, & ad articulos manuum, crurum, & lumborum dolor procedit.

Ex quibus demum omnibus sic se habentibus ultimatim abunde patet, sexum muliebre ob menstruum, cui obnoxius est,

est, fluxum, graviditatem, & puerperium, quamplurimis, præter eos, quos alias ex alijs causis viris communes patitur, subjectum esse affectibus.

Porro, ut ad propositum nostrum tandem deveniamus, plerique tales affectus, tunc eis accidentes cum aliquo ex prædictis, menstruis scilicet, graviditate, vel puerperio complicationem habent, sicut id elucescit ex remedijs ad eorundem curationem plerumque necessarijs. Sic plerique affectus, ex quacunque etiam causa orti vel venæ Sectionem ad sui sublationem desiderant, vel purgantia medicamenta, vel diuretica, vel astringentia, vel refrigerantia, vel similia, quemadmodum id te praxis quotidiana pro indicationum diversitate abundè docebit: ista verò mulieribus in memoratorum aliquo statu constitutis sunt nociva: Sic venæ Sectionem in prægnantibus suspectam reddidit iple Hip. 5. aph. 31. *mulier in utero ferens sectâ venâ abortit.* Purgantia medicamenta verò 4. aph. 1. & 5. aph. 29.

prægnantes purgabis, si materia turgat quadrimestres, & inque ad septimum mensem, sed has parcius: juniores autem & seniores cautè vitare cavebis. Sed numquid toties occurrunt in prægnantibus affectus, qui propter præsentem plethoram, aut febrim aliquam valde acutam venæ Sectione indigent, propter adjunctam verò simul cacochymiam purgatione? Eodem modo numquid in prægnantibus sæpe urina supprimitur, quæ diureticis opus habet, quæ verò propterea, quam cum hæmagogis habent affinitatem, abortum facile causarent? Pariter per sæpe paulò post partum diarrhææ puerperis, aut dysenterix eveniunt, quæ astringentibus curantur; quæ astringentia verò, eò, quòd lochialem fluxum impedire nata sunt, insecure adhibentur. Idem dic de refrigerantibus, sæpe à tunc accidentibus febribus indicatis, à lochijs econtrà, eò, quòd sanguinem incrassando, coagulando, & quasi figendo eorundem fluxum facile impediunt, fere quoque reprobatis.

Dix-

Diæta denique ipsa sæpe à præsentibus morbis acutis prægnantibus supervenientibus juxta Hip. 16. aph. 7. *ubi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extremè tenuissimo victu uti necesse,* indicatur tenuis, quæ verò utpote fætui necessarium alimentum subtrahens, seu potius sufficiens non subministrans omnino inconveniens est. Clarum ergo est affectus mulieribus menstruatis, gravidis, & puerperis evenientes, cum menstruo eorum fluxu, graviditate, aut puerperio plerumque complicationem aliquam habere, quemadmodum id in sequentibus pluribus videbitur.

CAPUT XI.

Quot modis morborum cum menstruo fluxu concurrentium Complicatio contingit?

Affectus cum menstruis, graviditate, aut puerperio concurrentes esse plerumque complicatos, ex rectè antegresso capite habemus: nunc ergo ordo

postulat, ut quótnam modis talis complicatio contingat in præsentí capite dispiciamus, & in specie quidem cum mensibus.

Rodericus de Castro lib. 1. de morb. mul. p. 2. c. 13. affectuum, qui cum menstruis complicantur sex modos proponit.

Primus est, cùm morbus invadit menstruis imminentibus.

2dus, cùm menses ob morbi invasionem inopinatè irruunt, & ante debitum tempus.

3tius, cùm solito quidem tempore veniunt, sed inconvenienter ad tempus.

4tus, cùm mensibus suppressis, remoratis, aut diminutè stillantibus morbus aliunde supervenit.

5tus, dum præexistens morbus à suppressis aut remoratis mensibus intenditur.

6tus, dum præsenté morbo menses stillare incipiunt.

Qui modi tamen commodè ad quatuor mihi reduci posse videntur: si nimis

rum

rum dicatur, quòd primus modus sit, dum morbus quispiam supervenit mensibus jam jam instantibus.

Secundus, dum mensibus jam actu fluentibus morbus supervenit.

Tertius, dum morbo actu existente menses superveniunt.

Et tandem 4tus, dum morbus menstruis suppressis supervenit.

Exempla horum modorum si pro majori rei claritate requiris? finge tibi pro primo modo morbum quempiam rectè circa id tempus, quo menstrua expectantur, puta duobus, tribus vel quatuor diebus antè (quamvis rarò ita determinatum typum observent, ut non aliquando pluribus diebus vel anticipent, vel postponant quemadmodum id colligere est etiam ex Aëtio & Avicenna inter unam & alteram menstruationem propterea 22. aut ad summum 30. dies ponentibus) accidere, qui pro sui curatione sanguinis missionem, & eam quidem propter summam acutiem in brachio postulet, aut

astringens aliquod medicamentum, purgansue: numquid, si talia in usum vocabis instantes menses interturbabis? & per sanguinis in brachio missionem quidem sanguinem jam tunc deorsum versus uterum tendentem sursum revellendo, per astringentia verò cum incrassando, & ad fluxum ineptum reddendo, vasâque ipsa, per quæ is effluere deberet coarctando, ac per purgantia denique naturam ab utero, ad alium divertendo? adeoque causa eris, quòd menstrua tunc instantia non fluent, & per consequens, quòd ob ea sic suppressa miseræ patienti fortè ea mala evenient, quæ nos capite præcedente ex suppressione mensium evenire solere, diximus.

Quod ipsum puta, & cum longè majori prærogativa de modo secundo, si nimirum mensibus actu jam fluentibus morbum quempiam, qui pro sui curatione aliquod ex memoratis remedijs postularet, supervenire contingeret; in tali videlicet casu dicta illa remedia adhuc magis

gis esse suspecta, tanquam naturam adhuc evidentiùs in cursu suo naturali interturbantia, quàm ubi menses nondum adfunt, sed primò expectantur.

In modo tertio, si pro præexistente morbo universalia remedia antequam menses supervenerunt celebrata jam fuerunt, adeoque nihil ratione morbi amplius agendum superest, quod supervenientibus mensibus obesse posset, tunc difficultas quidem ratione supervenientis menstrui fluxus nulla est, dummodo fluxus ille sufficiens sit, quin imò, talis fluxus sæpe etiam salutaris esse solet, & morbi illius totalem solutionem promovere, verùm difficultas est in tali casu, ubi menses mox in morbi principio, & antequam universalia illa remedia fluxui illi noxia celebrata fuere, superveniunt. Item si fluxus ille paucus nimis sit, aut sufficiens quidem naturæ naturaliter constitutæ, non verò ut ægrotanti, seu sufficiens quidem naturæ, non verò morbo adhuc largiorem sanguinis evacuationem, quàm

per illum fluxum fiat, postulanti. In tali nimirum calu, si remedia illa morbo quidem conferentia, sed mensibus noxia ulurpes, morbo quidem proderis, aut nocebis mensibus, consequenter aliorum malorum, quæ mensium suppressionem consequi solent, causa eris: si verò ea intermittas, morbus ipse fortè ægrum interimet.

In modo quarto, siquidem Methodus Medendi ordinaria juxta suo loco dicta omnem curationem à causæ oppugnatione ordiendam suadet, hæc autem sunt suppressi menses, utique hos referare, & provocare foret necessè: Sed quid si aut ipse concurrens morbus talia remedia pro sui curatione indicet, quæ dictæ mensium provocationi sunt contraria, aut ipsa mensium provocatio talibus indigeat, quæ concurrenti morbo adversantur? quæmadmodum id fieret, si ex suppressis mensibus contingeret dysenteria, quæ astringentia, & sanguinem incrassantia postulat, quæ verò suppressos men-

mentes non solum non provocant, verum eorum suppressionem obstinationem reddunt; aut si ex suppressis mensibus febris accenderetur, quæ pro sui curatione refrigerantia desiderat, mensibus econtrà calidis reterari cupientibus.

CAPUT XII.

Circa quæ potissimum remedia contingit morborum cum mensibus Concurrentium Complicatio?

ANtequam, qualiter sit se ex præcedente capite allegatis difficultatibus extricandum, proponatur, conveniens videtur, prius, circa quænam remedia morborum cum mensibus concurrentium complicatio communius contingat, determinare, ut taliter nimirum occurrente in menstruatis alicujus talis remedij indicatione, Medicus cautior esse recordetur.

Respondeo verò eam potissimum contingere circa jam præcedente capite memorata remedia, venæ sectionem vide-

licet, purgantia medicamenta, astringentia, diaphoretica, & refrigerantia. Ratio est, quòd ista potissimum sint talia, quæ in menstruatis usurpata menstruo fluxui obesse possunt; & venæ Sectio quidem, si ea in superioribus corporis partibus celebretur, sanguinem ad uterum tunc tendentem ad superiora revellendo: purgantia ab utero ad alium divertendo: quod ipsum puta & de vomitorijs ad superiora divertentibus: astringentia sanguinem incrassando, & vias per quas is effluere deberet coarctando: diaphoretica partim humores ad ambitum corporis divertendo, partim verò serositates ad sanguinis fluxibilitatem necessarias abluendo, quod ipsum ferè puta de diureticis propriè sic dictis: ac tandem refrigerantia sanguinem condensando, & quasi figendo, viasque per quas is effluere deberet coarctando. Quotiescunque igitur horum alicujus in menstruatis indicatio occurret, de complicatione sollicitum oportebit esse Medicum.

CAPUT XIII.

De legitimo remediorum, circa quæ contingunt in menstruatis Mulieribus complicationes, usu.

Siquidem igitur juxta hætenus dicta affectus Menstruatis accidentes pluribus modis cum menstruo fluxu complicari solent, circa plura etiam remedia talis complicatio contingit, de singulis ordine est discurrendum, qualiter nimirum cum hoc, qualiter cum illo occurrente ejus indicatione, & qualiter in hoc, qualiter in illo complicationis modo procedendum, quò succurrendo affectui tale remedium indicanti, ratione mensium tamen non impingatur? Et Respondedo quidem, quòd, si in primo Complicationis modo, ubi nimirum mensium fluxus proximè instat, venæ Sectionis aliqua occurrit necessitas, seu indicatio, eam quidem si instantes menses respicias, potiùs in talo fore, quò natura vergit, celebrandam, quàm alibi, quòd si tamen affectus ille,

ille, propter quem ea celebranda est, urgens valde sit, quales sunt morbi valde acuti, febres videlicet ardentes, & adhuc magis anginae, pleuritides, phrenitides, apoplexiae &c. si valde acreverunt, eam nihilominus in superioribus potius, quam inferioribus celebrandam, eò quòd sanguinis in partibus superioribus emissionis indicatio & necessitas in tali casu urgentior sit, quam quaecunque prohibitio ab instantibus mensibus desumpta. Ne per id tamen revulsus ad superiora sanguis fortè instantes menses impediat, sequenti modo praeavere quodammodo licebit: antequam nimirum, & dum vena in brachio tundetur, fœmora & crura deorsum versùs pannis calidis fricabuntur, ligabuntur, & iisdem interiùs cucurbitulae siccae affigentur, & postea, represso nimirum jam majore dictorum affectuum impetu, si menses non dum venerint, vel venerint quidem, ast in nimis parva quantitate, saphena quoque pedis aperietur. *Quòd si necesse sit, ob vim morbi, venam*
seccam.

seccare instantibus purgationibus, vinculo adhibito ad crura seccare licet in brachio, ut postea soluto vinculo scarificentur tali.
 Andr. Cæsalpin. in speculo Artis Med.
 l. 8. c. 4. Non ignoro quidem Rod. de Castro lib. 4. de Morb. Mul. c. 9. & alios huic nostræ conclusioni esse contrarios, censeréque in instantibus mensibus nunquam esse seccandam venam in brachio, etsi morbus acutus sit, qui illam exigit, nisi menses longiùs adhuc, & saltem octiduo circiter absint, plenitudo maxima adsit, morbus acutus, & fæmina non possit tam confertam evacuationem ex pede sufferre, quàm morbus postulat; aliàs verò si consuetum menstruationis tempus vix triduo, uti determinat memoratus Rod. Castr. aut quotriduo distat, eam convenientiùs in pede institui, etsi morbus etiam sit ex numero acutorum, quod multò deinde magis faciendum, dum morbus acutus non est.

Verùm enim verò, quidquid censeant isti, ego judico se urgentiori semper esse accomo

accommodandum, quoniam igitur morbi acuties, qualis est superius enarratorum affectuum urgentior supponatur, quàm sint instantes menses, dictam in brachio venæ Sectionem dissuadentes, existimo illi potius, quàm instantibus mensibus se esse accommodandum, adeoque sanguinem potius ex brachio, quàm pede esse mittendum. Probatur verò urgentia illa major ex dictorum affectuum, & instantium mensium ad invicem comparata natura, actionibus, quas laedunt, & facultate, quam afficiunt, quæ singula, si exactè perpendantur, longè majoris sunt considerationis in dictis affectibus, quàm in proximè instantibus mensibus. Et si majoris considerationis sunt respectu mensium actu jam fluentium, quemadmodum id postea ex Lazaro River. probabimus, & sentit illud ipsum etiam Sacut. Lusit. de Medic. princ. Hist. l. 1. Histor. 77. quantò majoris considerationis erunt, respectu mensium nondum fluentium, tanquam quos represso
 fortè

fortè nonnihil per sanguinem ex brachio missum tali morbo revocare per sanguinis subjunctam emissionem semper adhuc liberum existit. Accedit, quòd adducta illa circa crura tempore sanguinis ex brachio missionis cautela, sanguinis alias jam tunc quidem deorsum tendentis ad superiora raptum etiam multum impedire possit. Atque adeò adhuc manet statutum, in morbo quoque valde acuto in instantibus proximè mensibus accidente, sanguinem primùm ex superioribus potius venis, quàm inferioribus esse mittendum.

Aliud esset, si affectus ratione cujus vena esset incidenda adeò acutus & urgens non esset, sed moram permittens, quales sunt aliæ febres simpliciter acutæ continuæ, vel planè nec acutus, satius tamen videretur, fortè ob præsentem simul plethoram sanguinem mittere, quàm menses instantes expectare, in pede potius procul dubio tunc mox sanguis esse mittendus, quàm in brachio.

In alijs, ubi menses expectare tutò licet: eorum fluxus vel expectetur, vel ex talo mittatur sanguis.

Purgantia censset quidem in proximè instantibus mensibus non esse porrigenda Sennertus l. 4. Prax. p. 2. Sect. 2. c. 3. cò, quòd talia humores ad alias partes tunc temporis exhibita divertant, cum quo consentit quidem & Roder. de Castro. levissimorum tamen usum non omnino interdicens: quod si verum tamen est id, quod de purgantibus quibuscunque sentit Wolffgang. Höferus in Hercule suo Med. lib. 7. de Morb. Mul. cap. 1. quòd eorum nimirum *pleraque, si non omnia vim ducendi menses potius habeant, idque vel per se, vel per accidens*, quàm ut eorum fluxum restringerent, existimo eorum usum occurrente necessitate non solùm fore securum, nisi aliud quid ob sit, verùm etiam valde proficuum, utpote etiam ad mensium proritationem conferentem. Vel si quis scrupulosus in hoc planè sit, utatur cum superiùs citato
Roder

Roder. de Castro levioribus purgantibus, quibus nec corpus commovetur, nec natura multum distrahitur, sed ea pluries repetat, quò indicanti cacochymia tamen latisfaciat. Quod ipsum puta cum eodem de Castro ratione vomitoriorum, & sudorem moventium, quæ si vehementiora sunt, sicut ex sententia memorati Daniel. Sennerti, si in suppressione mensium ulurpentur, eam potius contumaciorē reddunt, quàm ut eam reserarent, ita etiam in instante fluxu exhibita, cum ne veniret, facile, præcipuè sudorifera, impedirent.

Diuretica quidem majorem cum menses cientibus communionem habere videntur, adeò ut propter istam causam eorum usum reprobet in nimio mensium fluxu Sennertus, quòd si tamen de propriè dictis diurèticis & ijs fortioribus loquamur, quia serositates ad sanguinis fluxibilitatem necessarias ad vesicam derivant, censeo eorum in instantibus mensibus usum quoque debere esse quodammodo

modo cautiorem, nisi eis de mentes simul cientibus quid addas, atque sic efficias, quò eorum vis non solum vesicam, verùm etiam uterum respiciat, trahátque pro naturæ inclinatione vel ad vesicam vel ad uterum, vel ad utrumque simul.

In refrigerantibus etiam moderatio letanda.

Circa astringentia res gravior videtur, eò, quòd ista sint instanti fluxui menstruali immediatè contraria, secùs ac hætenus enarrata. Quid ergo consilii, si rectè tunc, dum intra bíduum aut triduum expectatur consuetus menstruorum fluxus, atque adeò natura jam actualiter deorsum inclinatur, vires valde depallescens, adeoque ad se curam trahens alui fluxus accideret? licerétne alui illi fluxui cum astringentibus succurrere? Respondeo, quòd ita, eò quòd urgentior sit indicatio, quæ à viribus tunc periclitantibus delimitur, quàm noxa, quæ ex astringentium usu metuitur. 2dò quod perlevente ille alui fluxu aliunde instantes men-

mentes vix venirent, & tamen interea vires periclitarentur, ergo, quò ijs saltem consulatur, cohibendus est potius alui fluxus cum astringentibus, quàm ut ijs intermissis neque mensium fluxus veniat, neque alui fluxus viribus maximè infensus cohibeatur.

Accedit, quòd mensium illam emanationem postmodum cum saphænæ in pedibus apertione (si videretur consultum) supplere liceret. Vel si nec hoc, una mensium emanatio tantum damni non inferet, dumodo videatur, ut illi postmodum, proximâ scilicet lunatione rursus legitimè veniant. Securissimè verò omnium (nisi aliud quid obstat) videtur in tali casu processurus ille, qui cum mentes cientibus rem priùs tentaverit, materiâque alui fluxum causantem ad uterum, quò jam tunc natura vergit, revelare conatus fuerit, & postea primò, si sic res ei non successerit, ad astringentia devenerit; taliter enim quandoque etiam puerperarum diarrhæas feliciter per-

curari suo loco probabimus. Hâc etiam
 methodo satisfaceret naturæ ad uterum
 de se tendenti, & ab eo solùm sympto-
 maticè distractæ, & tamen alui fluxui,
 consequenter & viribus ob ejus conti-
 nuationem periclitantibus consuleretur.
 Neque dicas vires non minùs ex taliter
 provocato mensium fluxu passuras: id
 enim negatur, eò quòd mensiam iste flu-
 xus naturæ consuetus, & familiaris est,
 alui ille fluxus verò minimè. Quòd si
 verò fluxus ille alui admodum vires non
 deijceret, tolerari posset, licèt etiam ipsi
 instantès menses, ne venirent, periclita-
 rentur. Taliter enim suppressus sanguis
 menstruus multùm obesse non posset, eò
 quòd is secundùm se, nisi quantitatè
 (quam verò postea per venæ in talo Se-
 ctionem imminuere liceret) noxius non
 sit, sed solùm per accidens, nimirum ob
 admistos ei alios heterogeneous, & excre-
 mentitios humores unà cum eo singulis
 luationibus aliàs per uterum expurgari
 solitos, qui ipsi verò, siquidem in tali ca-
 sit

su per aluum mediante illo fluxu expurgarentur, damnum, quod aliàs retenti solent, inferre non possent. Vel tentetur res priùs dicto modo cum menstrua cientibus.

Multò adhuc minùs fluxui illi alui, si sanguineus esset, astringentibus foret obviandum, si vires admodum non deijceret, neque graviora symptomata, ut intolerabiles dolores & corrosiones, aut intestinorum exulcerationem, quæ curam propterea ad se traherent, sibi haberet conjuncta, etsi aliàs instantes menses adhuc certius ob sanguinem aliò aversum impediret; cò, quòd per astringentia illa præsertim internè exhibita aliunde instantes menses impedirentur. 2dò quòd dysenteria affectus talis sit, qui ob sanguinem, quem præter cæteros humores educere solet, ipsorum mensium quodammodo vices supplere videtur, adeoque tam facilè sistendus non est, unde licèt per talem fluxum revulso ad intestina sanguine menses instantes quoque, sicut

per astringentium usum impedirentur, tamen exinde mali tantum evenire non posse videtur, quantum ex utriusque subsistentia, seu cohibitione per astringentium usum procurata accideret. Et certe si teste Joanne Hellwigio physico quondam Ratisbonensi obs. CXL. Item Thomâ Bartholino Cent. 1. hist. anat. 16. Rembert. Dodonæo C. 15. obs. Med. Mercato, Brasavolo, Paræo, Aretæo, Benivenio, Nicolao Florentino, Rabbi Moyte & alijs à Schenkio lib. 4. obs. Med. & à Daniele Sennerto lib. 4. prax. p. 2. f. 2 c. 11. citatis mentes per oculos, nares, mammarum papillas, umbilicum, gingivas & cæteras corporis partes innoxie sæpius depleri visi sunt, cur non illud ipsum etiam per alium contingere posset? Imo illud contigisse ipse aliquando vidi, citra ulterius incommodum, in muliere Itala; quamvis ille fluxus, rigorosè loquendo, dysenteria dici non potuerit.

Quòd si verò dysenteria illa vires valde deijceret, procedendum cum ea esset, sicut cum alui fluxu vires depalcente, & præcipuè quidem cum mentes cientibus res primùm tentanda foret, atque, si videretur, sanguis etiam, docente sic Zacuto Lusit. In princ. Med. Hist. l. I. hist. 77. in Commentario, ex talo in eundem finem, ad revulsionem nimirum illuc faciendam, mittendus esset, & postea primò, si ista non prodesse, ad astringentium usum deveniendum.

In Morbis mensibus actu jam fluentibus supervenientibus, & sanguinis missionem postulantibus cum Galeno attendendum venit ad sanguinis effluentis impetum, & quantitatem, quæ, si videatur morbo satisfactura, naturæ negotium totum permittendum, sin minùs: tunc ad supplementum naturæ saphenæ appertione tantùm educatur, quantum morbus postulare videtur. *Itaque si tempore mittendi sanguinis menses moveri, contigerit, sive etiam ora venarum sanguinem*

T 4

fun-

fundere solita sint reclusa, si inspecto fluentis impetu, ipse satis fore videbitur, qui solus, quod requiris vacuet, natura rem omnem permittes: sin minus, tantum ipse detrabes, quò ex conjunctis ambobus perficiatur, quod postulas. Et hoc ipsum quidem solum in affectibus minus acutis, & moram patientibus, aut acutis quidem valde, & de se moram non patientibus, sed nondum adeò suum incrementum attectis. In peracutis verò, uti sunt febres maximè ardentes, lævæ angina, pleuritides, phrenitides, peripneumonia, apoplexiæ cum summa plenitudine, si præcipuè causa eorum parti affectæ ut plurimum impacta jam est, quia menses, & venæ Sectio in pede celebrata vix tam citò, & ex ipso loco affecto tantum, quantum horum affectuum celeritas, & violentia postulat, evacuant, videtur præstare venam proximiorē, brachij, sicut in modo priore, sed cum eadem circa crura adhibitâ cautelâ, incidere: quemadmodum istud expressissimis verbis in

Præ

Praxi sua de morbis acutis puerperarum nos docet Lazarus Riverius : In morbo acuto particulari, ut pleuritide, peripneumonia, angina & similibus advertendum est, an fluxio tantum fieri incipiat, ita ut morbus sit tantum imminens, vel incipiens, & perexigua sanguinis quantitas in parte collecta sit; tunc enim venæ inferiores aperiendæ sunt, ut revulsione factâ ad opposita distantissima præposterus ille humorum motus inhibeatur. Si verò bona ex parte fluxio facta sit, & inflammatio genita, eaque valde urgeat, sive mulier expurgetur sufficienter, sive non: statim venæ superiores aperiendæ sunt è directo partis affectæ, quia talis evacuatio à parte affecta sanguinem educit; at si venæ inferiores aperiuntur, quæ nec proximæ sunt parti affectæ, nec ab ea evacuare possunt: & virtus ab evacuatione labefactabitur, & materia in loco particulari conculcata non minuetur. Atque ita vel totum ferè sanguinem educes ad revelendam materiam morbificam à parte affe-

Ela, vel prius mulier à morbo perimetur, quàm facta fuerit revulsio sufficiens &c.

Idem faciendum est in febribus ardentibus, & vebementibus, &c.

Hæc curandi Methodus non solum in puerperis, sed etiam in reliquis mulieribus morbo acuto correptis, & menstruas purgationes patientibus observari potest.

Ejusdem mentis est & Wolfg. Höffer. in Hercule suo Medico lib. I. c. 13. Anginæ, ut & omnis inflammationis vebementis remedium esse venæ Sectionem rectè institutam, passim constat apud practicos, & quidem tam religiosè, ut ea etiam in muliere menses patiente, nullâ mensium habitâ ratione in brachij vena cephalica instituat. Item Zacut. Lusit. lib. I. Hist. princip. Med. hist. 77. in Comment. & apud eum Mercurial. Ludou. Mercat. Joan. Raphael Moxius, & Roder. de Castro.

Reprelo sic non nihil affectûs illius peracuti impetu per sanguinem ex venis superioribus, & parti affectæ vicinioribus extractum, si videretur necesse, liberum est,

est, postea etiam in pede venæ Sectionem instituere, quod ipsum quidem voluit dicere citatus Zacut. Lusit. dum, postquam in maxima urgente necessitate concessit venam esse leccandam in partibus superioribus, tandem subjungit: *Ea tamen servatâ lege hoc faciendum impera, ut alternatim fiat ex brachio, & crure phlebotomia. Sic enim & utero mandanti, & parti inflammatæ opem præstamus. Evocatis etiam eo tempore mensibus per frictiones, ligaturas, cucurbitulas infernis partibus adhibitas, quibus irruentis sanguinis impetus citius trabatur deorsum. Addit etiam venæ cephalicæ apertionē non ita sursum avocare menstrua, ac si basilica incidatur, subjungit tamen feliciter etiam istam fuisse à Valeriol. in simili casu lectam, & propterea etiam eam posse tutò incidi.*

Per purgantia, qui sibi persuadet, naturam distrahi, & ab incepto alio opere averti, is cum eis fluentibus actu mens-
truis adhuc cautiùs procedet, quàm
men-

menstruis nondum quidem fluentibus, sed tamen proximè instantibus; Qui verò cum citato Wolf. Höffero illa potius menses proritandi, quàm naturam ab eis continuandis distrahendi virtute pollere credit, is quidem menstruis actu fluentibus ab illorum usu non omnino abhorrebit, numquam tamen eis utetur dicto menstruorum fluxu ritè procedente, eò, quòd purgantia porrigendo dictum illum menstruorum justum fluxum adhuc magis augeret, consequenter, novum malum, immoderatum scilicet menstruorum fluxum induceret, bene verò fluxu illo debitè non procedente, sed imminutè. Quin imò tunc etiam cum alijs ad id idoneis remedijs naturæ deficienti opem feret, videlicet cum potionibus hæmagogis, crurum ligaturis, frictionibus, suppositorijs, clysteribus, lavacris, & similibus, quæ menses proritare valent, dummodo ea tamen à morbo præsentè admitti videbit. Et quidem justè: eò quòd tunc menstrua pellendi indicatio prævaleat.

leat. Quando menstrua verò ritè procedunt, præterquam, quòd purgantia ob allegatam causam suspecta essent, non videntur adeò urgeri à præsentè cacochymia, eò, quòd ipse sit, eam per ritè fluentia menstrua unà cum sanguine jam in tantum evacuandam, ut ægræ, donec finiatur in totum ille fluxus, & eam ulterius expurgare licebit, adeò multum non noceat. Neque refert, quòd purgantia quandoque planè etiam in nimio mensium fluxu usurpentur, adeoque non videatur esse ratio, cur non etiam, & multò quidem securius in mensibus ritè fluentibus, si cacochymia eorum indicans adsit, possint usurpari. Respondeo enim disparitatem esse, quòd in priori casu cacochymia supponatur esse indicans magis urgens, & causa continens talis nimij fluxus, quâ proinde per apta cathartica non prius sublata, frustrà sit expectare nimie illius fluxionis cohibitionem: in casu posteriore verò tanta cacochymia non supponitur; quamvis neque in priore casu quæ.

quæcunque purgantia sint tuta, sed, uti bene advertit Sennertus l. 4. prax. part. 2. l. 2. c. 4. leviora solùm, & naturam non ita commoventia, qualis est *syr. ros. sol. manna*, *rhab. fol. sen. & mechoac.* purgantia verò fortiora neque in hac neque in alijs causis exhibere licet: cùm stimulando majorem sanguinis fluxum concitent.

Vomitoria, si eorum, propter abundantem fortè in, aut circa ventriculum caco-chymiam, occurreret necessitas, videntur ab utero ita facilè naturam avertere non posse (dummodo leviora saltem sint) neque multùm commovere, adeoque neque facilè largiorem mensium fluxum caulare, neque eum imminuere; consequenter, nisi ea talia sint, quæ universam naturam violenter commovere valent, qualitercunque se habeat mensium fluxus, satis tutò usurpari posse videntur.

De diureticis dictum superiùs est, ea se-rositates ad sanguinis fluxibilitatem necessarias adimendo menstrualis fluxui per se usurpata quoque facilè obesse posse; adeo.

adeoque eorum usum esse mensibus actu fluentibus quoque insegurum, per se clarum evadit. Nisi necessitate fortè ita impellente quis levioribus (saltem uti vellet, & ijs insuper cum uterinis permistis, ut nimirum menstruus ille fluxus in suo esse tamen conservaretur? Quod ipsum puta & quidem adhuc magis de diaphoreticis, nimirum quoque eorum usum, si per se, & illa fortiora usurparentur, fore mensibus actu fluentibus, noxium.

Multus refrigerantium per se talium usus quoque suspectus esse debet.

Astringentium verò, saltem internus, planè nullus.

An verò menses cientium? Respondeo si menstruus fluxus legitimè procederet, quoque nullus, & multò adhuc minùs, si is nimius esset; si verò imminutus; tunc oporteret videre, qualia menses cientia à præsentè morbo admittantur, qualia non. Sunt siquidem eorum varia, alia nimirum, quæ intùs usurpantur, & ea ipsa vel fortiora, vel mitiora, tem-

temperatiora, vel calidiora. Alia verò, quæ etsi externè solum admota, multum tamen in ciendis menstruis præstare valent: adeoque ubi internorum usus ob morbi cuiuspiã calidi præsentiam videretur suspectus, usurpari poterunt externa; dicto illi affectui fortè non ita contraria, qualia sunt crurum ligaturæ, frictiones, scarificationes, cucurbitulæ, fomentationes, lavacra, suppositoria, & similia, quæ videre licet passim apud Aucthores de mensium suppressione. Talis siquidem fluxus tanquam naturæ amicus sibi restitui semper desiderat, qualiscunque ei perveniat morbus: quòd id tamen præstare non semper liceat cum internis; oportet conari, ut illud præstetur, si possibile est, saltem per externa.

Atque ita apparet, qualiter quoque cum remedijs, ratione quorum contingunt affectuum cum mensibus actu fluentibus concurrentium complicationes, tutò procedere liceat.

Nunc adhuc qualiter procedendum cum talibus remedijs in illo casu, ubi morbo jam actu præexistente menses superveniunt? Ad quod quidem Respondeo, eundem planè esse cum singulis processum, qui fuit in Complicationis modo mox antecedente, dummodo tamen attendatur, circa quòdnam morbi tempus menses supervenerint, & an supervenientes ritè fluant, & morbo satisfaciant, nec non. Quando enim jam tali aliquo tempore superveniunt, quo nullo eis suspecto remedio ampliùs opus est, res in salvo est, & ad aliud attendere non est necesse, quàm ut fluxus ille ritè procedat. Quòd si verò mox in principio morbi, aut augmento & antequam suspecta illa remedia usurpata fuère, superveniant, tunc eadem est circa dicta illa remedia observatio, quæ in præcedente complicationis modo. Quòd si verò supervenientes menses imminutè saltem fluerent, aut aliàs morbo, atque plenitudini satisfacturi non viderentur, oporteret eos

V

cum

cum sanguinis per venæ incisionem emissionem supplere, veletiam, quantum morbus permittere videretur, cum alijs ad idoneis remedijs proritare. Vltiora repetere ex mox antecedente complicationis modo. Quibus ratione mittendi sanguinis addere licet etiam Andreæ Cæsalpini huc quadrantem illam sententiam lib. 2. de febr. c. 29. in Speculo Artis Med. *Si expectatur alia excretio à natura, seu per hæmorrhoides, quæ inceperit tempore mittendi sanguinis: Si sufficiat non detrahendus, si non sufficiat supplendum, ut ex utroque tantus detrahatur, qui sufficiat.* Et paulò post. *Præterea si sufficit evacuatio, quæ à natura fit, ad minuendam materiam, non semper sufficit ad ventilandum in magna febre, nam etiam non existente plenitudine, aliquando venæ Sectio necessaria est.*

Ac tandem si morbus suppressis mensibus superveniret, siquidem id tripliciter contingere potest, ijs videlicet, vel primò cessantibus, vel longiùs ab ijs, vel jam rursus instantibus, & hoc quidem vel ali

aliunde, id est ab alia causa, vel propter eorum suppressionem: Morbi etiam qui accidunt, sicut in prioribus casibus innuimus, sunt varij, urgentes scilicet, mitiores & moram patientes; & unum & alterum antequam cura inchoetur, venit considerandum.

Et quoad primum quidem, si suppressis mensibus affectus quispiam accidat, omnium primò dispiciendum est, quònam suppressionis tempore id acciderit: an mox primò cessantibus, vel longiùs, id est aliquot diebus ab eorum fluxu, mediòve inter unam, & alteram menstruationem tempore, aut planè mensibus jam jam, intra biduum, triduum, quatrídumve instantibus. Si longiùs ab eis, quia aliàs natura tunc non ampliùs deorsum inclinare censetur, adeòque non est, quòd mentes pro tunc quicquam contraindicent, qualiscunque ille sit morbus, res facilis est, quoniam absque eorum respectu indicationibus quibuscunque tum occurrentibus liberè satisfacere licet, ne-

V 2

que

que morbi eo tempore accidentes ratione mensium complicati nomen merentur.

Si verò mensibus primò cessantibus morbus accidat, considerandum qualiter illi cessârint, an naturaliter, id est postquam sufficienter & more solito fluxerunt, vel præternaturaliter v. g. ex errore aliquo in sex rebus non naturalibus commisso, qualiter lotricibus quandoque tempore menstruorum cum nudis pedibus frigidaë insistentibus, Item ijs, quæ in cibis, vel aliàs, astringentia assumunt, ut fabas, castaneas similiaûc edulia. Item observante Joanne Michaële prax. Clin. gen. p. 1. l. 5. de morb. Mul. c. 26. panem è furno calentem, vel etiam observante me lactucas copiosius edunt, antequam latis fluxerunt menses, accidit? In priorer calu, quia menses non sunt causa talis morbi, neque natura amplius verius uterum inclinât, adeoque nec periculum est, ne ex aliquo à morbo, vel ejus causa indicato remedio mensium læsio contingat,

gat, respectus æquè nullus ad menses est habendus, ac in casu prædicto. In casu posteriore verò morbi concurrentis naturam pensare expedit. Num is nimirum ex genere peracutorum, & valde urgentium sit, vel ex genere mitiorum, & moram aliquam patientium? In illis, sicut in hætenus dictis modis, si sanguinem mittere sit necesse is ex superioribus venis est primùm mittendus, sed cum sæpius ibidem memorata circa crura cautelâ, & subjunctâ postea incisione saphænæ, vel alterius cujuscumque venæ patentioris in talo. In his verò id est mitioribus, ex pede sanguis mittendus est, ut taliter nimirum, & morbi necessitati, & mensium diminutioni satisfiat. Imò nisi morbus obstitat, donec natura deorsum inclinare videtur, etiam alijs remedijs menses revocare conandum.

Quid verò si suppressio illa jam esset diuturna, puta trium, vel plurium mensium, & morbus quispiam mitior quidem (de valde acutis enim jã diximus eos om-

nem aliam contraindicationem contem-
nere) sanguinis missionem tamen expo-
scens accideret, aut si etiam extra quem-
cunque talem morbum præcisè ad provo-
cationem mensium sanguis esset mitten-
dus, unde tunc sanguinis illa emissio me-
lius fieret, ex brachiõne potiùs, vel ex
pede? Galenus lib. de Curandi ratione
per sangu. Mission. Cap. 11. putat quòd
ex pede: *Nam plenitudines à suppressis
mensibus ortas, omnino per crura evacuabitis,
sive venam secare oporteat, sive scarificare.
Sectæ enim in cubito venæ mulierum revel-
lere purgationem assolent.* Cum quo pro-
pter eandem rationem Consentit etiam
Sennertus lib. 4. Prax. p. 2. 1. 2. c. 3.
quæst. 2. Aëtius e contra Tetrab. 4. term.
4. c. 57. contrarium tenet, & putat ple-
nitudinem illam per venam in brachio se-
ctam priùs esse imminuendam, & postea
primò ratione mensium suppressorum el-
le secandam venam in pede ad sanguinem
deorsum trahendum. Cum quo tenet
quoque Paulus de Sorbaith Archiater
quon-

quondam Cætareus Prax. Med. tract. 6. c. 10. quæst. 66. Et addit rationem, nimirum, *si ex pede mittatur ex majori parte sanguinis massam ad partes inferiores raptum, & vel inflammationes, vel majores obstructions generatum iri.* Et dicit, se sæpius observasse, in magnis & diuturnis obstructionibus venæ sectione in brachio prius factâ fluxisse menses, quemadmodum in summis urinae obstructionibus ob vesicæ repletionem; & distensionem post vomitum excitatum, revullis scilicet humoribus, urinae fluere incipiunt. Quod ipsum sentio & Ego, quia si plenitudo sanguinis magna est, qualis in diu obstructis mensibus plerumque supponitur, procul dubio mox in pede emissus sanguis causeret, quò universa plenitudo versus uterum rueret, adeoque obstructions ibidem contumaciores redderet, quod verò minimè metuendum, si plenitudo illa per prius in brachio emissum sanguinem fuit quodammodo imminuta. Quamvis tamen non contradixerim Galeno in tali casu,

V 4

ubi

ubi plenitudo tanta non est. Id, cum quo conatur conciliare Galenum & Aëtium Donatus ab Altomari C. 107.

Sed numquid tunc alijs insuper remedijs suppressi menses essent reterandi? R. quòdita, si, & quantum morbus concurrens permittit, & si aliàs tunc tempus consuetum, quo menses ordinariè fluere antehac solebant, adsit: extra id verò minimè, eò, quòd communis observatio sit, naturâ deorsum non inclinante frustra fieri omnia, quæ ad provocationem mensium aliàs facere solent. Potest tamen paulò antè natura ad id sensim, & sensim disponi per expurgantia, & deobstruentia remedia, ad hoc ut suo tempore menstrua ducentibus tantò faciliùs ad intermissum suum debitum rursus perducantur.

Quid verò cum cæteris remedijs quoque mensium fluxui aliàs facilè noxijs, videlicet cum purgantibus, vomitorijs, sudoriferis & similibus, si eorum, tempore primò, & præter naturam cessantium men-

mensium, necessitas occurreret? R. cum eis fore se gerendum ferè eo, quo in proximè instantibus mensibus modo: de quo verò jam superiùs.

Atque ista de morbis cum menstruo mulierum fluxu quocunque modo complicatis.

CAPUT XIV.

De Morbis Cum graviditate Complicatis.

FÆtum in utero materno conceptum, & plerumque ad nonum usque mensem inclusivè, aliàs etiam diutiùs, ut observante Franc. de le Boe Sylvio usque ad duodecimum, aliàs verò etiam brevius, ut teste ipso Hip. de septimestri partu usque ad septimum mensem gestatum, plurimis, donec ex ergastulo illo materno in liberam auram eum venire contingat, periculis esse subjectum jam aliàs in hujus 2dæ partis cap. 10. insinuavimus, & id ipsa quotidiana experientia abundè testatur, ut proinde multis hîc ea propalare fru-

straneum fuerit. Solùm animadverſum
 velim, quemadmodum ejus etiam jam
 aliàs memini, inter cæteras, quarum lon-
 gam ſeriem in examine obſetricum ſol.
 77. venerandus olim, & vel propterea hîc
 memorandus Viennæ in ſtudio Medico
 Profeſſor meus Excel. Dominus Stoko-
 merus, cauſas præſatum periculum pro-
 ducentes eſſe quoque morbos varios mu-
 lieribus interea temporis, quo in utero
 gerunt, accidentes: quemadmodum il-
 lud ipſum luculenter expreſſit in doctri-
 na ſua aphoriſtica Hippocrates 5. aph. 30.
Mulierem gravidam morbo quopiam acuto
corripit, lethale. Item 5. aph. 34. Mulieri
uterum gerenti ſi alvus multùm fluat, peri-
culum eſt, ne abortiat. Item 5. aph. 43.
ſi Mulieri prægnanti fiat in utero eryſipelas,
lethale eſt. Rurſus eâdem Sect. aph. 55.
quæ geſtantes uterum febribus corripun-
tur, & evidenter ſine evidente cauſa exte-
nuantur, eæ difficulter, & cum periculo pa-
riunt, aut abortientes periclitantur. Pa-
riter 5. aph. 60. Si prægnanti purgatio-
nes

nes menstrua cursum suum teneant, bene valere fœtum est impossibile. Et tandem 7. aph. 27. Si prœgnanti tenesmus superveniat, abortûs est causa.

Duplici verò ratione tales morbi id periculum efficiunt. Primò per se, & ratione sui, quatenus ex natura sua, & symptomatum, quibus stipantur, vehementiâ, & matri & fœtui insidiantur. 2dò per accidens, & ratione alterius, quatenus nimirum tale aliquid ad sui curationem indicant, quo in usum vocato periculum notabile matri fœtûque, vel saltem fœtui necessario consequitur.

Prioris generis sunt omnes morbi acuti, qui suâ vehementiâ, & symptomatum sævitie unâ cum Matre, etiam ipsum fœtum præcipitant, vel certè eatenus debilitant, ut neq; Mater fœtû ulterius retinere possit, neq; fœtus ibidem ulterius vivere, sed emortuus à natura tanquam præternaturale quid reiiciatur. Talis sortis sunt juxta præcitatos Hip. aphorismos morbi omnis generis acuti, alui fluxus, adeoque diar-

rhææ,

rhææ, dysenteria, lienteria, Cæliacæ, fluxus hepatici, hæmorrhoidales, & menstruales, nec non hæmorrhagiæ quæcunque, vomitiones, & nimia purgationes, seu hyperchatarles, tenesmi, stranguriæ, tussis vehementes, & diuturnæ, sternutationes, Colicæ, nephritides, Erysipelata uteri, hydropes &c. Quorum quidem alij naturam ad continuam excretionem impellendo, ut diarrhæa, dysenteria, tenesmus, & stranguria: alij nimium uterum concutiendo, ut sternutationes nimia, tussis ferina primis præsertim, & postremis gestationis mensibus affligens: alij corpus ad continuamjectionem, & contractionem urgendo, ut dolor colicus, & nephriticus: alij fœtui alimentum necessarium depascendo, ut hæmorrhagiæ, vomitiones nimia, & quicunque alui fluxus: alij fœtui facile se communicando, ut Erysipelas uteri, febres acutæ, Epilepsiæ, lues venerea, & variolæ: alij, ut hydrops, suffocando, & alij aliter abortûs periculum inducere possunt:

sunt: omnes verò Matrem fætumque debilitando.

Posterioris generis verò sunt pariter isti ipsi, sed sub eo solùm respectu considerata, quatenus Complicati sunt, id est tali aliquo remedio ad sui curationem opus habent, quod graviditati ad debitum, & connaturale partûs tempus perducendæ repugnat.

De his igitur ut talibus in præsentī nobis negotium, quâ ratione nimirum cum remedijs illis à morbis tunc accidentibus quidem indicatis, adeoque, si morbis illis contulere velimus, in usum necessariò ducendis; graviditati verò contrarijs, adeoque potius, nisi fætui obesse velimus, omnino intermittendis, circum eundem, quò sine fætûs læsione aut usurpentur, aut omit-
tantur.

CAPUT XV.

*Circa quæ potissimum remedia contingit
Morborum prægnantibus accidenti-
um Complicatio.*

VT quis in cognitionem eorum veniat, circa quæ potissimum contingunt affectuum prægnantibus accidentium cum graviditate Complicationes, eum ea scire expedit, quæ pro affectibus tunc temporis, cum mulier in utero gerit, accidentibus usurpata, fætum lædere valent, & abortum ante tempus procurare; in eo siquidem talium affectuum cum graviditate complicationem consistere diximus.

Porro quæ ergo talia in specie sunt? R. quòd potissimum venæ sectio, purgantia, sub quibus comprehenduntur vomitoria, clysteres, & suppositoria: diuretica medicamenta, & diætâ tenuis. Ratio est, quòd rectè horum ad expurgandos gravidis accidentes affectus frequentissima occurrat necessitas, quæ ve-
rò

rò singula fætui intentia sunt, & cum facile lædere, & quò is præmaturè ex utero exturbetur, efficere possunt, adeoque abortûs causa esse, quod tamen semper vitare non tolùm humana, verùm etiam divina, uti postea videbitur, lex jubet. Probatur istud verò in specie de venæ Sectione ex Hip. 5. aph. 31. ubi *Mulierem in utero ferentem venâ Sectâ abortire, eoque magis, si sit fætus grandior, exprelsè asserit.*

De purgatione verò 5. aph. 29. ubi rectè propter dictam rationem, abortum nempe facile inde concitabilem, gravidas primis & postremis gestationis mensibus purgare vetat: *prægnantes purgabis, si materia turgeat, quadrimestres, & usque ad septimum mensem, sed has minùs. Minore verò, aut grandiore fætu abstinebis.*

Clysteres etiam abortûs causam esse posse testis est Philip. Jac. Schensfelderus in histor. suis Med. in annotationibus ad historiam 25. ubi quampiam gravidam mox ad clysteris admissionem abortivisse allegat, & propterea ab eo tempore in illa

illa vicinia fœminas à clysterum applicatione sibi, dum uterum gerunt, quàm maximè timere.

Suppositoria etiam non minùs gravidis suspecta reddidit, ipsa pharmacopœcia Augustana, dum in materia de suppositorijs expressè monet, eorum acriora ipsis non convenire.

Vomitoria quidem omni periculo in gravidis carere, videntur non solum communiter omnes Practici censere, dum pro pica affectu prægnatibus valde familiari, nausæa, vomitu, & similibus, à ventriculi indispositione dependentibus accidentibus curandis inter cætera remedia communiter etiam vomitorijs utuntur, verùm etiam natura ipsa, primis gestationis mensibus apud plerasque gravidas planè fœtui innoxias vomitiones movens: id quod fecit apud Hospitalem quamdam nostratem etiam toto gestationis tempore. Quòd ea tamen non solum fœtui necessarium alimentum subtrahere possint, verùm etiam in vomitione

nis actu universum abdomen consequenter & uterum potenter comprimere sit necesse, adeoque per eam compressionem facile fœtum ipsum exprimi ex utero contingeret, cenleo neque horum ulum esse gravidis omnino securum.

Diuretica docet ipse Galenus l. 5. de simpl. Med. fac. c. 22. cum menses cientibus, consequenter cum fœtum pellen-
tibus maximam habere affinitatem, quod ipsum cenlet & Daniel Sennert. l. 4. prax. p. 2. l. 5. c. 3. quæst. 6. & propterea eis in nimio mensium fluxu, ad derivandas sanguinem fluxibiliorem reddentes serositates ad vias urinarias, metuit uti citato lib. & Sect. cap. 6. adeoque clarum evadit, ex sententia Galeni & Sennerti quoque diuretica esse gravidis insegura. Id quod etiam sentit Riverius l. 15. prax. c. 15. *diuretica verò, quia menses quoque move-
re apta sunt, debent esse suspecta.*

Dietam denique tenuem esse quoque fœtui infernam elucescit non solum ex eodem Galeno in Comment. aph. Hip.

30. Sectionis 5. inter cæteras pro aphorismi confirmatione adductas rationes, quoque diætam tenuem allegante: *Talis enim est morbus acutus, & in hoc duplex periculum: unum quidem propter febrem ipsam fatum occidentem, alterum verò, quòd ex longo intervallo cibum dantes ex alimentis defectu fatum destruemus, si verò, ut servemus hunc, non verebimur crebrò cibum exhibere, febres continuas victu intempestivo augentes, mulierem gravidam occidemus.* Verùm etiam ex Aëtio Tetrab. 4. term. 4. c. 18. inter reliqua fatum expellentia, quoque tenuem victum per aliquot dies servandum, recensente.

Ratio verò singulorum est, quòd quem admodum in Comment. 5. aph. 31. docet Galenus, sanguinis missio fatui necessarium alimentum surripiat; purgantia verò, vomitoria, clysteres, suppositoria, præterquam, quòd quoque dictum alimentum fatui surripiant, teste eodem Gal. in Comment. 4. aph. 1. naturam nimis violenter commovent, & ad ex-
cre-

cretionem stimulant : diuretica etiam præterquam, quòd quoque naturam ad excretionem stimulent, inluper teste Sennerto mentes movent : ac tandem tenuis diæta, quòd necessarium alimentum fætui non suppeditet ; ad quæ singula verò facilè est fætum aut præmaturè ex utero præcipitari, aut in eodem priusquam prodeat, emori. Quod ipsum licet quodammodo tenere etiam de sternutatorijs ab Aëtio superiùs citato loco quoque inter fætum expellentia enumeratis, & tanquam ad expulsionem eorum, quæ in utero continentur, facientibus, etiam ab Hip. 5. aph. 49. ad secundinarum expulsionem propositis. *Ut secunda procidat, sternutatorio appposito, & nares apprehendito, & os.*

Ex quibus tandem omnibus clarum evadit, circa sanguinis emissionem, purgantia, vomitoria, clysteres, & suppositoria medicamenta, diuretica, sternutatoria, & diætam, potissimùm contingere affectuum, in utero gerentibus mulie-

ribus accidentium cum graviditate complicationes.

De menstrua ducentibus dictis hæmagogis nihil dico, eò, quòd horum indicans tempore graviditatis, quo menses naturaliter aliàs fluere non solent, nullum adfit. Neque credo quempiam sanæ mentis usque adeò flagitiosum, qui ab horum ulu tunc non abhorreret, cum abhorruerit ab eo, imo jure jurando se nunquam quid tale facturum obstrinxerit ipse, ut Ethnicus Hippoc. in Jure Jur.

CAPUT XVI.

De legitimo remediorum, circa quæ contingunt in prægnantibus mulieribus cum graviditate complicationes, usu.

EX hætenus adductis igitur patet, non solum frequentes occurrere in gravidarum mulierum curationibus complicationes, verum etiam ea, circa quæ, aut ratione quorum contingunt potissimum tales complicationes. Hic igitur adhuc illud resolvendum superest, qualiter

liter cum illis remedijs circumeundum sit, absque eo, quòd ratione fætüs, cui illa infensa admodum sunt, impingatur, si quando eorum necessitas in gravidis occurrit. Occurrit verò frequentissimè: & sanguinis missionis quidem toties, quoties magna adest in gravidæ corpore humorum, plethora græcis dicta, plenitudo, propterea ab Avicenna apud Zacut. Lusit. princ. Medic. Hist. l. 3. quæst. 26. quoque inter cæteras abortûs causas enumerata, vel aliàs prægnantem affligit acutus aliquis, & valde periculosus affectus. Purgationis verò toties, quoties cacochymicis humoribus conspurcatum deprehenditur prægnantis corpus, siue deinde id fiat citra ulteriorem aliquam affectionem, siue eâ præsentem, & à dicta cacochymia dependente. Vomitoriorum, quoties dictis cacochymicis humoribus ventriculus, aut partes ei viciniore molestatur, qualiter fit in gravidis primis gestationis mensibus familiari vomitu, nausea, pica, & similibus.

bus. Clysterum, quoties intestina, aut etiam partes ipsis adiacentes molestiâ aliquâ afficiuntur. Suppositoriorum potissimum quoties alius simpliciter proutanda venit. Sternutatoriorum, quoties caput ab ipsi inhærente pituita violentius per nares venit expurgandum. Diureticorum, quoties urinam quacunque de causa remorata, proliciendi est animus. Actandem tenuis diætæ, quoties acutus aliquis affectus in utero gerentem affligit, vi Hippocratici illius: *ubi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extremè tenuissimo victu uti necesse.* Ubi verò non, sed plenius licet cibare, tantùm à tenui recedendum, quantò morbus remissior extremis fuerit.

Tali igitur occurrente enarratorum remedium in gravidis necessitate, quid nunc, si tali necessitati succurrere velimus, ea in usum ducere erit necesse? Sed quâ ratione, ut absque fætûs noxa ex tali usu impendente id fiat? Hic labor, hoc opus!

Non

Non ignoro quidem modernorum ple-
 rorumque Practicorum audaciam eo us-
 que jam devenisse, ut necessitate taliter
 exigente nullum amplius sibi faciant scru-
 pulum gravidis sanguinem mittere, pro-
 cul dubio inducti ad id auctoritate Za-
 cut. Lusit. in princip. Med. hist. l. i. hist.
 32. in Comment. qui suffultus authori-
 tate Celsi, Avicennæ, Rasis, Hali Abba-
 tis, Christoph. à Vega, Musæ, Fuchsi,
 Ferneli, Mercati, Augenij, Roderici à
 Castro &c. necessitate sic exigente istud
 ipsum suadet, atque se ipsum id feliciter
 in quàm plurimis practicasse his verbis
 gloriatur: *Millies me curasse recordor plu-
 rimas in varijs gestationis mensibus consti-
 tutas, acutissimis morbis detentas, quæ quum
 valentes essent, & largam, suppresso men-
 struo, sanguinis copiam acervare asueve-
 rant, non nisi quàm largâ, copiosâ, & ite-
 ratâ phlebotomiâ à tantis malis evasere im-
 munes, & deinceps suo tempore feliciter
 pepererunt.* Id quod ipsum practicavit
 etiam Amat. Lusit. Curat. 57. Sect. i.

dum semestri Caulone laboranti quater
venam cum fructu aperuit. Id quod in
octimestri pleuritica jam deplorata cum
successu fecit etiam quater ei sanguinem
mittendo quoque superius citatus Roder.
à Castro l. 3. de Morb. Mul. cap. 21. ubi
intuper & hoc addit: *quòd sint plures se-
minæ juvenculæ & bonæ habitudinis, qui-
bus citra morbum, cùm primè gravida fi-
unt, eò, quòd ex copia detenta suffocari so-
let, aut vincula disrumpi, sanguinem
mittere expedit, ac bonum illum habitum
solvere, antequam acutus aliquis morbus in-
vadat.* Quod ipsum practicavit etiam
Forestus l. 16. obl. 30. & 38. & l. 2. obl.
28. & alibi. Item Petrus Salius Diverlus
de aff. partic. c. 22. ubi se gloriatur per
sanguinis missionem primis gestationis
mensibus factam, quàm plurimas ab abor-
tu præservasse, Lazar River. verò lib. 16.
Prax. Med. c. 16. se dicit idem ipsum pla-
nè singulis gestationis mensibus in femi-
na Monspeliensi dexterrimè fecisse, &
eam ab abortu aliàs ei antehac accidere
solito.

solito, felicissimè præservâsse; quos postmodum secuti sunt quamplurimi alij ut Carolus Raygerus in Ephem. N. C. Dec. 1. an. 6. & 7. obs. 204. Joan. de Muralto Ephem. N. C. Dec. 2. An. 1. obs. 103. Rosin. Lentilius Ephem. N. C. Dec. 2. An. 7. in Notabilibus circa venæ Sectionem: Albrechtius Ephem. N. C. Dec. 2. An. 8. obs. 165. & alij, quos singulos verò adducere non minùs videtur fore supervacaneum, quàm laboriosum. Hos inquam imitantes moderni Practici in secandâ gravidis necessitate exigente venâ jam audacissimi sunt. Ast, si istos nos quoque sequemur, quid dicemus ad Hippocratis illud 5. aph. 31. *Mulier utero gerens sanguine ex vena missò abortit, & præcipuè si fœtus sit grandior?* Quid ad alterum Medicorum principem Galenum in Comment. in hanc ipsam sententiam, Hippocrati undique assentientem. Quid ad Donatum ab Altomari, qui lib. de uter. ger. c. 4. expressè dicit, se observâsse absque contraversia

ulla, sanguinis missionem utero gerentibus, pro præservatione abortûs, fluente, vel non fluente ex uteri vasis quibuslibet sanguine multo, aut exiguo, in primis vel in medijs, sive ultimis mensibus nullo pacto faciendam fore? R. cum memorato superius Zacuto Lusit. Riverio, & cæteris prius nominatis Hippocratem, consequenter & Galenum, quidquid dicat Altomarius, per allegatum textum omnem in prægnantibus sanguinis missionem non absolutè damnâsse, quemadmodum id patet ex lib. 2. Epid. Sect. 2. in Med. ubi Lyciæ prægnanti, & plenè inflammatione laboranti aliquoties sanguinem ex cubito emisit. Atque adeò nos, si cum prænominatis Authoribus & Modernis communiter, gravidis in exigente id necessitate sanguinem mitemus, contra Hippocratis & Galeni mentem nihil acturos. Quando enim Hip. in allegato textu illam prohibere videtur, intelligendus est de valde copiosa, & tali, qualis antiquis in usu erat, ad Coty-

las nempe & libras, sanguinis emissione, non verò de parca, & ad uncias, qualis nobis est in usu. Ratio enim quæ communiter pro allegato Hippocratis textu contra venæ Sect. in gravidis celebrandam afferri solet, est præcipua, quòd per eam fætui necessarium alimentum subtrahatur, quod igitur cùm non sit metuumdum ex parca sanguinis emissione, bene verò ex copiosiore illa Hippocratis temporibus consueta, quid nî illa necessitate sic exigente lecura erit? præcipuè si in utero gerens juvencula sit, boni habitûs, rubicunda nimirum, succulenta, & carnosa, venas etiam habeat turgentes, aut aliàs copiosis hæmorrhagijs est assueta, & fortè sæpius hæctenus ex humorum abundantia abortum passa, & insuper fortè primò in primis gestationis mensibus constituta. Talibus enim benè, & si opus etiam iteratò sanguinem emitti præter allegatas Athoritates quoque quotidiana experientia ipsa demonstrat; & videtur ad id nos invitare etiam natura ipsa,

ma.

maximas sæpe hæmorrhagias suâ sponte,
 ad deplendam, quæ sætum suffocare po-
 terat, plenitudinem, citra ulteriorem no-
 xam concitans, prouti talem calum ex
 Savanarola narrat Augenius 5. Epist. 1.
 c. 6. de femina, quæ intra 12. dies plus,
 quam 16. lib. sanguinis per nares excre-
 vit, & tamen sætum suo tempore sanissi-
 mum edidit. Quod ipsum recordatur
 citra noxam contigisse cum Prætoris cu-
 juspiam uxore in 9. mensem gravida Ca-
 lparus à Reies *in Campo Elys. Jucund.*
Quæst. 74. num. 13. Et Ego ipse novi
 feminam, quæ nunquam menstruum ha-
 bet fluxum, nisi dum concipit, id quod
 ipsi etiam pro infallibili factæ conceptio-
 nis signo esse solet, sed nunquam
 ultra bis: postmodum verò maximas pa-
 titur per nares, imò quandoque etiam
 per os sanguinis sed innoxias effusiones.
 Ut taceam hæmorrhagias illas, quas na-
 tura apud multas primis præcipuè gesta-
 tionis mensibus per uterum molitur:
 quæ omnes quid aliud nobis designant,
 quam

quàm ut ad naturæ imitationem necessitate exigente quoque nos idem ipsum per artem, dum natura id non facit, moliamur. Ergo, inquit jam citatus à Reies, si natura hoc molitur, & tam supernè, quàm infernè redundantem copiam, expellit, ut Matrem exoneret; liberèque aërem trahere possit, quò meliùs fœtum suum conservet, ne in tanta venarum plenitudine, illo deficiente aut suffocetur, aut illius copiâ obruatur; si hoc inquam adhuc in statu salutis contingit, quare ubi aegritudo jam urget, & illa humorum abundantia non solum in utero cognoscitur, sed prava etiam qualitas, & purredo adjuncta ex accidentium pravitate notatur, naturam rectè operantem non imitabimur, & per viam, quæ commodior videatur, ferocem hostem districto ense mortem celerrimè minantem, debellare non tentabimus, cum præsertim remedij utilitas baud dubia sit, aborsus verò periculum non utique certum?

Sed dices Hip. 5. aph. 10. dixisse, quòd si prægnanti purgationes menstruæ
cur.

cursum suum teneant, bene valere fœtum si impossibile. Ergo malè inducuntur pro imitatione hæmorrhagiæ illæ, quæ salutem per uterum, gestationis tempore apud quasdam plethoricas per plures menses consequenter contingunt. & negando illatum. Dictæ enim hæmorrhagiæ à nobis allegatæ innoxia supponuntur, utpote moderatæ, & lensim, donec fœtu factò grandiore, & plus sanguinis pro sui nutritione indigente, tandem in totum desinant, deficientes: adeoque quæ necessarium fœtui alimentum non subtrahunt, sed solum id quod de eo residuum est, & in fœtûs primis mensibus adhuc minùs indigentis nutritionem non absumitur, & quod in corpore relictum cum fortè suffocare posset, deplent, non verò tales, quales in allegato textu intelligit Hippoc. Dicit enim *si cursum suum teneant*, id est, in eadem, & eâ magnâ quantitate diu nimis continuent, sic enim procul dubio facilè contingit necessarium alimentum fœtui subtrahi, consequenter

quenter evadere debilem, & infirmum, præsertim ubi gestatio jam in plures menses protracta fuit, & fætus factus grandior copiosiore nutrimento indigere incipit, aut aliàs uterum gerens minùs sanguinolenta est. Dixi: ubi gestatio jam in plures menses protracta fuit. Sciendum namque est teste Antonio Deusingio in Genes. Microcosmi. usque ad trigesimū gestationis diem fætum adeò exiguum esse, ut de eo vix aliquid appareat in utero. Et Ego primò nuper vidi, & hîc manibus rescidi abortum tertij mensis, qui tamen fabam majorem italicam, non dicam, vix superavit, sed vix vix adæquavit. Ex quibus quid aliud concludendum, quàm eum primis gestationis mensibus vix aliquo nutrimento indigere, consequenter ex quacunque leviori sive naturali, sive artificiali sanguinis profusione nutrimenti defectum non percipere. Est bene quidem verum in placenta, & membranarum Chorij scilicet & amnij, quibus fætus involvitur, for-

formationem plùs aliquid sanguinis eti-
am illis ipsis primis mensibus infumi, ve-
rùm illud ipsum tamen tantum non est,
ut ex quacunque sanguinis profusione
mox defectum patiatur.

Urgebis: si ex eò, quòd sæpiùs videam-
us prægnantes plurimùm sanguinis tum
per superna, tum per inferna citra nota-
bilem fætùs noxam effundere, bene con-
cludimus, id ipsum etiam per artem ur-
gente necessitate praticari posse, ergo li-
cebit illud ipsum quandoque etiam ex in-
ferioribus venis tentare, adeoque etiam
saphænas prægnantibus incidere, id quod
tamen planè videtur vetitum? R. istud
quidem in casu extremè necessitatis, &
affectibus periculosissimis ab uterò depen-
dentibus praticari à pluribus gravissimis
Auctoribus, uti id in specie videre est
apud sæpius in hac materia citatum Zacu-
tum Lusitanum princ. Medic. Hist. lib.
1. hist. 32. in Comment. Et ratio est,
quod talia mala ex utero sint, quid ni-
gitur ex eis venis sanguis ipsis erit emit-
ten-

tendus, quæ cum utero magis immediata-
tam habent connexionem, quales sunt
pedum venæ: aliunde fæminæ tunc in-
maximo supponuntur constitutæ pericu-
lo, ergo licebit eis etsi cum periculo, cele-
bratâ in pedibus sanguinis emissionem luc-
currere, cùm meliùs sit etsi dubium, ali-
quod remedium experiri, quàm ægrum
infallibili interitui committere. Quia
imò dicit emissioni illi sanguinis tantum
aborsûs periculum non inesse, quàm
communiter timetur, præcipuè si fæmi-
na sit aptimo corporis habitu prædita, ju-
venis, carnosa, venas latas, plurimo, &
laudabili sanguine turgentes habens: eò,
quòd, uti jam etiam nos priùs diximus,
multas fæminas videre sit, quæ citra abor-
sûs subsecutionem singulis ferè mensibus
usque ad partum copiosam sanguinis per
uterum hæmorrhagiam patiuntur, alias
etiam, quæ, etsi pluries sibi præcisè ad
abigendum fætum sanguinem ex laphæ-
nis emiserint, sui voti tamen compotes
factæ non sunt, quemadmodum in spe-
cie

cie narrat id de quapiam in diuturna ma-
 riti sui absentia illicitè imprægnatâ.
 Ista etsi omnia excogitabilia ad abigen-
 dum fætum adhibuerit, austerissimâ inæ-
 diâ se vix non enecuerit, ex saphæna,
 ter decies copiosum sanguinem emisit,
 ac tandem super omnia ista ter venis le-
 dalibus hirudines admoverit, efficere ta-
 men non poterat, quin suo tempore ge-
 minos obelos, & ovantes pareret. Ex
 quibus tandem clarè apparere putat,
 quàm tuta sit, saltem in plethoricis san-
 guinis ex tali venis emissio: quàm verò
 subinde necessaria, ostendit id præter
 superiùs allegatam rationem, cum expe-
 rientia ipsa, quâ dicit se scire pluribus gra-
 vidis ex utero cum insigni febre epilepti-
 cis ex Medicorum consilio sanguinem ex
 gibbero fuisse emissum, quarum binæ ve-
 rò revocato ad superiora sanguine subito
 apoplecticæ interierint, aliæ verò ingra-
 vescente epiplefiâ, accessionum sævitia
 sint extinctæ, dum interea aliæ, quibus
 in talo emissus fuit sanguis, feliciter pe-
 pere.

pererunt. In specie verò cenlet id faciendum in Epilepsia ex utero, uteri strangulatione, bubone pestilentiali interiores partes occupante, & bubone venereo eandem regionem incolente. Monet tamen securiùs talem operationem institui in postremis, quàm medijs aut primis gestationis mensibus, cò, quòd illi aliàs sint à natura ad partum destinati, quamvis tamen, quoque inter eos ipsos octavus sit periculosior, quàm septimus, & nonus, propterea ab Hippoc. de octimestri part. pro inepto ad vitalem partum edendum declaratus. 2dò quò junior est fœmina, robustior, & magis plethorica, tantò securiorem esse talem operationem, quæ dum non adsunt, debere venæ Sectioni potiùs crurum scarificationes substitui. Ac tandem tertio nunquam debere tantum sanguinis educi, quantum affectus, & plenitudo postulat, cò, quòd prægnanti post curationem viribus opus sit, non solum ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Cum Zac-

cuto consentit Casparus à Reies in Campo suo Elysio Jucund. Quæst. Q. 74. num. 11. & adductis à Zacuto affectibus, in quibus sanguis ex pede mitti possit, addit adhuc uteri inflammationem, erysipelas, & synocham febrem, excluso econtrà, uti videre est in eadem quæst. num. 15. tanquam admodum non urgente, sed potius moram patiente, bubone gallico. *Si enim vehemens ab utero Epilepsia frequentibus convulsionibus, & cum evidenti periculo, ne in apoplexiam transeat, gravidam infestet; si pestilens bubo in inguinibus appareat, dubium non est, quòd in his casibus aliquando sanguis ex talo mitti debeat: Cum enim revulsio, & ex adverso partis mandantis & longè à corde fieri debeat, nullo modo aliunde, quàm à pede sanguinis missionem convenire evidens doctrina est. Deinde si uteri inflammatio, aut Erysipelas, synochæ febris excitetur, quæ in uteri venis focus habeat, unde quæso, & quâ evacuatione ex optima curandi methòdo deducta promptius, ac celerius sævissimis ijs morbis*

suc.

succurratur, quàm missò ex pedibus sanguine &c. Et rursus: quare licebit in deploratis casibus morborum, in quibus ob illorum gravitatem mors imminet, licebit inquam, Christiano Medico aliquid experiri potius, quàm infelicem egrotantem fortunæ, & inexorabili Atropo temere committere. Con-
sentit inquam cum Zacuto Casparus à
Reies, & ab eo citatus Tamayus, Æthæ-
us, Magninus, Dilectus Lusitanus, Ma-
roia, & alij. Et id etiam ratio ipsa, at-
que experientia ab eisdem adducta saltem
in talibus subjectis, quæ prope partum
sunt (quo tempore ipse etiam Hip. lib. 1.
de morb. Mul. ad facilitandum partum
inferiorum venarum incisionem com-
mendavit) robustæ, & plethoricæ, con-
vincere videtur. Quibus accedit etiam
Albrechtij doctrina, quâ loco superiùs
citato sustinet nullum dari remedium
infallibiliter abortûs procurativum: attamen
sentio ego id cum maxima præmeditatione,
ac cautione, saltem in eis, quæ
à partu adhuc longiùs distant, fieri debe-

re, & non nisi in casibus desperatissimis, & ubi aliter periculum, ne à morbi vehementia aliàs & mater & fœtus intereat, præcaveri non potest; ægræ vires, & plethorica constitutio verò abortum certè subsequendum dubium reddunt, imo eundem non subsequendum spem relinquunt; atque id semper in minore, quàm affectus postulat, & vires, atque plenitudo aliàs permetterent, quantitate.

Quò necessitati tamen satisfiat, educatur potius pluribus vicibus tantum, quantum necesse videtur, quàm unâ vice; quia taliter neque viribus, neque fœtui multa vis inferetur, etsi etiam sat considerabilis quantitas sanguinis educatur, eò, quòd antequam alteram venæ Sectionem repetas, natura jam se quodammodo rursus recolliget, & de novo nutrimento fœtui prospiciet: atque taliter & morbo, & plenitudini satisfiet, & tamen fœtui & viribus nihil derogabitur. Atque quò res adhuc cum minori periculo procedat, potest sanguinis illa emissio.

sio mediantibus hirudinibus fieri, quas nos æquè ac venæ Sectionem sanguinem deplere docuimus, sed cum longè minore virium jactura; quod ipsum faciunt etiam teste vel ipso Galeno scarificationes. Cum eis igitur in casibus adeò periculosis potius tenendum erit, quàm cum venæ Sectione: factu interea cum maxima solitudine cum remedijs postea, cum de purgatione in gravidis instituenda fiet sermo, ponendis roborato.

Ex quibus omnibus tandem, ut rem majoris claritatis gratiâ rursus breviter recolligam, manifestum evadit, licere absolute, & quandoque necessariùm esse gravidis sanguinem mittere, & hoc non tantùm ex superioribus, verùm etiam inferioribus venis, etsi cum adhuc longè majori præmeditatione, & cautione ex his, quàm ex illis. Sive autem id fieri debeat ex superioribus venis, sive ex inferioribus, semper ad gravidæ vires, corporis constitutionem, an ea nimirum plethorica sit, nec non, & gestationis tem-

pus esse advertendum ; atque quò utero gerens robustior est, quò sanguine magis abundat, & quò à partu remotior est, seu conceptioni vicinior, tantò securiùs, & plùs sanguinis ei, id quod tamen in pedibus securiùs prope partum fieri censet Zacutus, emitti posse. Nunquam etiam tantùm sanguinis educi debere, quantùm morbus postulat, & plenitudo, virésque aliàs permetterent, sed ob fætus respectum semper in minore quantitate, tantâ nimirum, quæ fætui necessarium nutrimentum non surripiat ; aut si id in majore quantitate faciendum, fiat id partitis potiùs, quàm unâ vicæ ; qualiter fecit in fœmina illa Montpelienfi, cujus jam superiùs mentio facta est, Riverius. *Morborum & mulierum habitus diligenter oportet circumspicere, ut illis remedia convenienter aptari valeant. Hoc perpetuò in memoriam revocantes peccata omissionis leviora esse peccatis commissionis, & satius esse in re dubia infra subsistere, quàm ultra debitos limites progredi. Attamen ubi mani-*
festas

*festas sanguinis mittendi indicationes intue-
mur, præmonitis astantibus, multò majus
ex morbi sævitia, quàm ex venæ Sectione,
tum aborsûs, tum vitæ matris ac fætûs im-
minere periculum; audacter sanguinem de-
trahemus; hoc nihilominus advertendo, ut
sanguinis missio sit parcior, non copiosa, quæ
fætui alimentum subtrahere possit. Et si
multitudo sanguinis largiorem ejus detractio-
nem desideret, partitis vicibus, non semel,
id exequendum erit.*

In specie monet Rosinus Lentilius lo-
co superiùs citato esse primis gestationis
mensibus venæ Sectionem necessariam
ijs, quæ menstrua post conceptionem pa-
tiuntur, & quidem copiâ sat largâ. Item
ijs, quæ aut suppressis diutiùs mensibus,
aut eis instantibus concipiunt, utpote in
quibus major sanguinis copia quasi neces-
sariò supponitur, quales proinde etiam
communiter deteriùs se toto ferè gesta-
tionis tempore habere, quàm eas, quæ
mox post transactum mensium fluxum
conceperunt, videmus, nisi mox in prin-
cipio

cipio gestationis aliqua sanguinis quantitas eis adimatur. Inde etiam non sine ratione Roder. à Castro ad compescendum prægnantium vomitū & nauseam, si alijs remedijs non cedant, sanguinis missionē suadet, lib. 3. de morb. Mul. c. 11.

An verò ex quacunque vena sanguinis ista emissio tutò fiat, magna inter Authores est dissensio, prouti istud videre est apud sæpius citatum Casparum à Reies Quæst. 74. Multi à basilicæ Sectione plane abhorrent, dicentes eam cum internis partibus, consequenter & cum utero maximum habere consensum, & propterea fætui, necessarium alimentum ei subtrahendo, facilius nocere posse, quàm aliam aliquam, esse præterea etiam cæteris ampliore, consequenter sanguinem ex ea cum majori spirituum, & virium dispendio evacuari. Taliter sentit Rod. de Castrol. 3. de morb. Mul. c. 21. Senertus l. 4. Praxeos p. 2. Sect. 5. c. 3. Quæst. 2. Augenius. l. 6. de sang. Miss. c. 3. Mercatus l. 3. de morb. Mul. c. 22. &

& alij, unâ voce afferentes in gravidis ob allegatas rationes nunquam basilicam, sed potius humerariam externam, aut in necessitate adhuc magis urgente medianam esse incidendam, utpote quæ minorem cum utero habent consensum. Sunt tamen econtrâ alij cordatiores, quibus perinde est, siue una, siue altera vena secetur, adeoque qui neque ex basilicæ incisione quicquam mali metuunt. Qualis sententiæ est apud memoratum à Reies Amatus cent. 1. Curat. 57. qui prægnanti Caulone correptæ post cephalicæ Sectionem basilicam aperiri iussit, & cent. 7. Curat. 70. in alia pleuritide detentâ eandem venam secuit. Quod ipsum fecit & Forestus lib. 16. obs. 30. & 38. Item Moxius lib. 2. cap. 19. & Fonseca tom. 1. cons. 93. Imò Hieronymus Accorob. à Schenkio lib. 4. de gravidis adductus, planè extra acuti cuiuspiam morbi urgentiam præcisè ad abortum præcavendum. Id quod ipsum præsticârunt & alij, ad id eâ ratione inducti, quod

quòd ex Anatome constet, memoratos venarum ramos omnes ab una eadè. que venæ ingularis exterioris cavitate prodire, atque adeò perinde esse, sive ex uno sive ex altero sanguis emittatur.

Quidquid verò sit, si Ego in hactam dubia re sententiam meam proferre debeam, dico omnino in basilicæ incisione nos multò cautiores esse debere, quàm in cephalicæ aut medianæ Sectione præcipuè in eis prægnantibus, quæ debiliores sunt, & minùs plethoricæ, neque morbo admodum acuto laborant. Ratio est, quòd ramus iste amplior sit cæteris, adeoque plus spirituum continet, & ex eo inciso sanguis, consequenter & spiritus vitales copiosius, & per consequens cum majori, uti id jam alibi probavimus, virium jactura ruunt, quàm si cephalica, mediana, aut salvatella aperiretur. Ubi igitur prægnantis vires aliàs non adeò vigent, plethora tanta non adest, aut morbus admodum urgens, præstabit securius gradi, & sanguinem potius ex cephalica,

lica, salvatella, medianaue, qui minores
rami sunt, & ex quorum incisione san-
guis adeò impetuosè non ruit, neque spi-
ritus adeò affatim dissipantur, virésue
deperduntur, mittere. In pede verò si
mittendus sit sanguis, etsi quoque com-
muniter à Recentioribus censetur, per-
inde esse, siue hæc siue illa vena incidatur,
à saphænæ tamen Sectione vel propterea
in gravidis omnino abstinendum sentio,
quòd vel vulgus ipsum ab ea sibi admodū
timeat, credâtque ad ejus incisionem
abortum infallibiliter consequi debere,
quamvis tamen contrarium nos doceat
quotidiana experientia, tanquam quâ sci-
mus quàm plurimas sibi præcisè propte-
rea, ut fætum abigerent, eas pluries in-
cidi curâsse, & tamen minimè sui voti
compotes factas fuisse, prouti id jam aliàs
etiam superiùs ex Zacuto probavimus.
Et ista de sanguinis in gravidis missione
satis.

Qualiter verò se cum purgantibus in
gravidis gerere expediat, determinavit
qui-

quidem Hippocrates, 1. aph. 4. *prægnantes purgabis, si materia turgeat, quadrimestres, & usque ad septimum mensem, sed bas parcius. Juniores autem, & leniores cautè vitare oportet.* Verùm adhuc tamen dubium superest, quidnam cum caeco-
 chymia, si eam primis, aut postremis tribus gestationis mensibus adesse contingat; an eam nimirum sic permittere expediat, vel potius contra Hip. sensum cum aptis ad id medicamentis expurgare? Quidquid præsumas, impingis. Si enim purgationem instituis, siquidem teste Galeno in Comment. dictis mensibus fœtus ad uterum se habet, sicut fructus ad arborem, adeoque sicut hic antequam firmiorem pediculum noctus est, & postquam jam maturus evasit, ad levem quemque arboris motum facilè decutitur, ita ille primis & postremis tribus mensibus utero ita leviter adhæret, ut facilissimo negotio inde separetur, quoniam igitur purgantia corpus commovere, & ad excretionem stimulare solent, pericu-
 lum

lum manifestum est, ne sub illa commotione factum ipsum præcipitari contingat. Si verò eam intermittas, cacochymia funesta inferet. Quid, inquam, igitur in tali ambiguitate inchoandum? & dubium quidem istud non levis considerationis esse, quod si tamen ad ea nos reflectamus, quæ in priore hujus tractatus parte cap. 9. de purgantibus protulimus, ea nimirum non omnia æqualia esse, sed alia valentiora, alia mitiora, seu alia non nisi cum maxima vi, & corporis perturbatione, alia verò clementer, & vix cum sensibili corporis commotione vim suam exlerere, rem determinatu admodum difficilem non futuram. Non nimirum erit instituenda purgatio dictis illis primis & postremis mensibus cum violentis illis purgantibus, qualia ibidem adduximus, & si materia non turgeat, neque concocta sit: bene tamen, si materia turgeat, aut concocta sit, cum clementioribus, & propter operationis suavitatem benedictis dictis, quorum plura pariter ibidem

enar.

enarrata fuere. Sic sentit Christoph. à Vega in Comment. super allegatum Hip. aph. Juniora verò & seniores, quæ sunt trium primorum mensium, & trium postremorum, vitare oportet. Idem autem est, ac si dixisset eas purgandas non esse, nisi maximo urgente usu, & ipsis in summo constitutis periculo. Tunc enim purgare utero gestantes primis tribus aut postremis mensibus melius erit, quàm ipsas auxilio destitutas relinquare. Quibus parùm nocere poterit, ubi casus exposcat, manna, aut cassia fistularis, aut syrupus rosatus de novem infusionibus rosarum persicarum, aut etiam rhabarbarum. Item Petrus Forestus lib. 2. obs. Medic. obs. 28. in Scholio: Et sic Hippocrates purgationes concedit in medio tempore, quia tunc fortiores sunt, sic minùs sunt periculosæ. Non tamen prohibet alijs temporibus non posse fieri per lenientia. Sennertus lib. 4. Prax. p. 2. S. 5. c. 3. Quæst. 3. Riverius lib. 15. Prax. p. 26. & alij. Id quod etiam persuadet ipsa ratio à Galeno in Comment. supra allegatum superius Hip. aphorismum addu-

sta, propterea nimirum primis & postremis tribus gestationis mensibus non sunt purgandæ, gravidæ, quòd purgationes corpus fortiter commoveant, adeoque fatum tunc temporis utero minùs fortiter adhærentem facillè præcipitare possint; quod periculum igitur cùm non sit metuendum ex mitioribus purgantibus, eorum usus, semper tutus erit. Quòd vero Hippocrates tamen horum nullam fecerit mentionem, sed dictis tribus primis, & postremis mensibus gravidas purgare absolute prohibuerit, factum est, quòd suo tempore mitiora ista purgantia cognita non dum fuerint, prouti id perbellè notatum reliquit ad nostrum propositum Schenfelderus I. Hist. Med. hist. 32. Verùm Hippocratis tempore purgantia erant validiora, & verè Cathartica, uti aloë, Colocynthis, scammon. turpethum, &c. quæ gravidis non poterant propinari absque vitæ periculo. Nostri autem ætate medicamenta sunt benigniora, atque innoxia, utpote manna, cassia, tamarindi, rhabarb. sen-

Z

na,

na, agaricus, & alia mitiora composita, quibus nostræ Officinæ abundant. Rationi accedit experientia, veluti quâ scimus gravidas quocunque gestationis tempore non contemnendas diarrhæas citra abortum pertulisse. Imò certam Holpitilam toto gestationis tempore ferè quotidie pluries biliosa vomuisse, & per secessum excrevisse, & tandem tamen adveniente legitimo partûs tempore feliciter peperisse, atque tunc primò à dicta illa biliola tum diarrhæa, tum vomitione tandem liberam evasisse. Alias verò fortissima purgantia, & læpe quidem præcisè ad factum expellendum, assumpsisse, & tamen non abortivisse. Quòd si igitur arti liceat imitari naturam, licebit, necessitate id exigente, leves saltem expurgationes, quocunque etiam gestationis tempore in prægnantibus instituere, etsi in primis & postremis tribus cum majori quàm intermedijs, in quibus fœtus utero firmius annexus faciliè non præcipitatur, mensibus cautione.

Neque dicas, ex hoc sequi ad imitationem naturæ posse gravidas quocunque gestationis tempore etiam cum violentissimis tutò expurgari, eò, quòd juxta allegata naturam ipsam illud, concitando quandoque maximas diarrhæas, innoxie praticare videamus. *R.* enim, quòd, etsi nos quidem in securis naturam liberè imitari possimus, non ita liberè tamen facere audeamus in dubijs, aut periculosiss, quales sunt diarrhææ illæ allegatæ, vi Hippocratici illius 5. aph. 34. *Mulierì uterum gerenti, si alius multum fluat, periculum est, ne abortiat.* Quòd verò quæpiam tamen fuerint repertæ, quæ eas innoxie superârunt, id potiùs earum naturali robori est adscribendum, quàm imitandum. Natura enim se in suis operationibus moderari jam novit, propterea ab Hip. 1. de natur. fac. *Justa* vocata, nos verò non ita, utpote solùm per conjecturam, sæpenumero valde fallibilem, quantum illa tolerare possit, vix conijciantes. *Naturæ enim operatio, uti*

Z 2

habet

habet Gal. apud Valleriolam, ipsa per se ineffabilis, recondita, longéque nostrâ cognitione profundior est. Atque adeò licebit eam quidem in tantum imitari, ut in casu magnæ necessitatis quocunque etiam gestationis tempore purgantibus utamur, sed non violentis illis, & corpus plurimum commoventibus, verum mitioribus solum, qualia sunt, quæ in prioribus hujus tractatus parte c. 9. inter mitiora recensuimus, & ex ijs parabilia; exceptâ solâ *aloe*, & *cassia* propter ibidem allegatas rationes. In specie verò censetur convenire *rhabarbarum*, utpote simul astringente vi pollens, cum *conserva rosarum* ad 3j permistum, aut aliter usurpatum. Atque, quò istud adhuc cum minori periculo fiat, purgationis tempore factum cum omni sollicitudine roborabimus, applicando Matris umbilico vel *pomum cydonium cum mastiche*, *coryaphylli nuc. mosc. theriac.* aut si febris adsit, *cordi myrtil. & spec. diarrh. Ab.* repletum, & deluper in cineribus assatum, aut carnen

bubu

*bubulam semiaſſam cum jam dictis aromati-
bus, & balsam. embryonis perſperlam, aut pa-
nem toſtum, malvatico priùs intinctum, &
deſuper cum ijsdem aromatibus perſper-
ſum. Qualium uſus eſt etiam tempore
ſanguinis emissionis neceſſarius. Et iſta
etiã de purgantiũ in gravidis legitimo uſu.*

Quid verò de vomitoriorum uſu in
iſdem gravidis ſentiendum, jam ſu-
periùs cap. 15. inſinuatum eſt: eorum
nimirum violentiora quoque graviditi-
ati obefſe poſſe, adeoque non facilè
eſſe uſurpanda; bene verò mitiora, eò,
quòd ad eorum uſum nos ipſa etiam na-
tura invitare videatur, in gravidis com-
muniter, primis præſertim geſtationis
menſibus, ſpontè ſuã frequentiffimas vo-
mitiones movens, adeoque quò & arte
ſaltem cum mitioribus eam imitemur,
nobis quaſi viam monſtrans.

Quod ipſum puta etiam de clyſteribus,
eorum nimirum quoque ſolùm lenientes,
& ex mitibus conflatos, nullo modo ve-
rò efficaciter purgantes, & ex acribus

confectos gravidis convenire, neque in ea, quâ aliàs injici solent, quantitate, sed minore, & in applicando fistulâ non superne versus uterum, sed inferne versus os ischiaticum directâ, prouti id jam in parte prima hujus tract. cap. 11. fusiùs ex Timæo deduximus, & illud expressis etiam verbis docet Lazarus Riverius Prax. Med. lib. 15. cap. 16. *Evacuatio verò quæ fit per clysteres non omnino tuta est, quia comprimendo uterum, potest abortum excitare. Ubi igitur illius opus fuerit, & in mulieribus assuetis huic remediorum generi, in minori quantitate componi debent, & exijs, quæ molliendi, & leniendi potius, quàm valide purgandi facultate prædita sunt.* Joannes Michaël Prax. Clinicæ p. 1. lib. v Tit. 14 talem clysterem proponit, ut gravidis tutum.

℞. decocti bord. & jus. carnis vel pulli aa. cum flor. borrag. herb. pariet aa. M. ss. facti unc. vj addit. mel. ros. vel sacch. Thomæ 3v vel unc. j vitel. ovi N. 1. M. f. clyster.
Amer.

Amercuriali herbâ tamen, tanquam men-
les ciente, cavendum cenlet. Rod. de
Castro juri pingui ol. amygd. dulc. sacch.
& vitel. ovi addit. & ad unc. x ad sum-
mum injici curat.

Suppositoria fortiora, seu acriora, co-
dem, quo acriores clysteres calculo in
gravidis damnantur, prouti id etiam jam
in parte prima hujus tract. cap. 12. adno-
tavimus: non ita tamen ex mitioribus,
qualia sunt, quæ ex solo mel. vitel. ovi, &
modico sale aut mulcerdâ conficiuntur,
composita. Quamvis Petrus Forestus
tamen lib. 29. de morb. Mul. obs. 68. ta-
li suppositoio in gravida usus sit:

*R. pulu. hieræ picr. scr. ij cumin.
pulu. scrup. ss sal. parum, mellis
q. s. M. f. suppositorium*

Ratione sternutatoriorum sciendum est,
ea errhinorum speciem esse, & ab eis alio
non differre, quàm operationis vehemen-
tiâ, id est, quòd utrorumque quidem
munus sit caput per nares expurgare, sed
quòd istam operationem sternutatoria

cum maiore violentia perficiant, quam simpliciter errhina dicta. Quoniam igitur suo loco dictum est istam operationem non citra abortus periculum in utero gerentibus fieri, ubi caput in gravidis per nares erit expurgandum, id potius cum simpliciter errhinis dictis faciemus tanquam securioribus, etsi lentioribus, quam cum sternutatorijs.

Sed dices: pręgnantes sæpius extra sternutatoriorum ulum sternutare, & tamen propterea non abortire, ergo sternutatio non videtur eis admodum esse noxia. R. istud quidem omnino contingere, interea tamen non sequi, illud ipsum per artem tentari innoxie posse; prouti enim non pridem diximus, natura iusta est, & sibi novit in suis operationibus temperare, id quod verò nos non semper facere scimus, & propterea in ea, saltem in periculosioribus imitanda, temerarij esse nunquam debemus.

Diuretica ipsis etiam gravidis exhiberi in necessitate innoxie, posse docet quidam

dem propriâ experientiâ Joan. Hellwigius in obs. suis Medic. obs. 116. quod ipsum confirmat apud eundem etiam Lucas Schröckius in Scholio, & ab eodem ibidem citatus Thiermairius lib. 1. Consil. Med. cap. 12. in Scholio. Imò Thulpius lib. 4. obs. Med. cap. 26. inter cætera fortissima diuretica ipsas etiam cantharides gravidæ ischuriâ undecim dierum detentæ feliciter fuisse exhibitas memorat his verbis: *Quem profectò inopinatum eventum ecquis non miraretur in muliere prægnante? quæ præter sectam tali venam, nuda insedit balneo, & cui innoxie data fuere, non solum fabarum, ononidis, succini, ac prænellæ salia, verum etiam cantharides aliæque potentissima remedia urinae procu-
randa destinata, quorum usu licet non factum, excrevit tamen die undecimo tum calculus, tum lotium, recuperanda sanitatè summè necessarium, quam etiam id temporis integrè adeptæ fuit.* Periculosa tamen ea esse, præsertim vehementiora illa, quales sunt cantharides præterquam, quòd

quòd ipse ibidem confiteatur, Thulpius:
*Caveſis tamen quiſquis es, gnarus ſciensque
 banc viam ingrediariſ, neu ſubiſce præ-
 gnantes tam periculoſæ aleæ, ratio ipla fa-
 cile convincit: ut taceam enim, quòd diu-
 retica, teſte vel ipſo Gal. loco ſuperius à
 nobis cap. 15. huius partis citato, cum
 mentes cientibus maximam habeant affi-
 nitatem, imò juxta alios etiam ipſos men-
 tes ciere valeant, conſequenter, & fæ-
 tum expellere; ſi purgantia fortiora, cly-
 ſteres, ſuppoſitoriæque acriora ex eo po-
 tiſſimum juxta antè dicta in gravidis pro-
 periculofis habentur, quia naturam ad
 excretionem violenter ſtimulant, tormi-
 na inducunt, & univerſam naturam ve-
 hementer commovent, quâ ratione diu-
 retica minùs periculofa cenſebuntur,
 cum ea idem ipſum non cum minore
 violentia faciant, quàm illa, præſertim ſi
 validiora illa ſint, ut dictæ cantharides.
 Imò quònam aſu quis ad cantharidum
 uſum in gravidis induci poſſet, non vi-
 deo, eò, quòd Hip. lib. 1. de morb. Mul.*

cas pro mensibus, secundinis, & fœtu mortuo educendis expresse proponat. Mitiorum tamen usum urgente necessitate, & præsertim intermedijs illis, quibus fœtus firmius utero adnexus ab eo facile non avellitur, gestationis mensibus non omnino esse reprobandum, testis est non solum Riverius Præcos Med. lib. 15. cap. 16. *diuretica verò, quia menses quoque movere apta sunt, debent esse suspecta; & si morbi necessitas aliquando eorum usum postulet, leviora erunt eligenda.* Verùm etiam Tiermairius loco superius citato, in eum finem *therebintina* usum tanquam adæquatum nephritidis remedium, & vel ipsis etiam gravidis securum proponens. Cujus usum quoque ibidem in historia citata propriâ experientiâ comprobat Helliwigius in gravida circa ultimos gestationis menses nephriticis doloribus, & ischuriâ novendiali gravissimè afflicta. Eâ igitur in casu necessitatis ad lubitum uti licebit, additis ei etiam alijs mitioribus appropriatis, uti sunt oculi 69. le-
men

men malu. 4. frig. maj. cicerum rub. lap. judaic. & similia lithontriptica, quorum usum tantò securiorem censere licet, quantò certior videtur doctrina Danielis Sennerti in Instit. Med. cap. de lapidem frangentibus; eorum, scilicet lapides dissolvendi vim non tam à partium tenuitate, aut alià quâpiam manifestâ qualitate dependere, quàm à virtute occultâ, peculiariter eorum coagulationi oppositâ.

Sic Petrus Forestus de renum morbo. lib. 24. obs. 25. sequentibus gravidam octavo gestationis mense calculo ita pressam, ut mingere nequiret, feliciter curavit.

R. pariet. virid. Miiij, charesfol. fol. malu. melilot. aa. Mj. cymini parùm pulu. m. ss. Fiat, sacculus quadratus, & interlutus, qui vinco alperlo calidè pectini apponatur.

Postea, cum hoc non juvaret, etiam tale cataplasma appositum fuit:

R. Parietar. virid. M. iv. cum butyro fricta pectini cataplasmati instar calidè imponatur

Præterea :

R. sem. malu. althæ. aa. 3iij, cicerum rub. unc. iij. Caricar. num. v. bord. mund. unc. ij. sem. 4. frig. maj. aa. 3ij. sebesten num. ix. liquir. ras. 3vj. coquantur in aq. com. lib. iv. ad medietatem, & usurpetur colatura ad lubitum.

Ex quibus urinam minxit, & duos calculos citra fætûs offensam excrevit.

Alteri fæminæ verò quoque gravidæ, & dyluriâ stranguriâque laboranti idem l. 28. de morb. Mul. obl. 68. feliciter talem cerevisiam medicatam præscripsit :

R. rad. malu. unc. ss fol. malu. m. 1. sem. anis. 3iss bord. mund. p. 1. sem. 4. frig. maj. sem. papau. alb. aa. 3j. coque in cerevisiæ lib. 1. & bibatur.

Roderic. à Castro lib. 3. de morb. Mul. c. 15. aliàs in tali casu, si mulier jam sit prope partum, balneis, & fomentis emollientibus utitur.

Joan-

Joannes Michaël, verò si alia non profint, planè Catheteris usum admittit.

Ex quibus tandem abundè apparet, licitum esse quidem etiam in gravidis diureticorum usum, sed non quorumcumque promiscuè, verùm mitiorum solùm, & citra magnam vim operantium.

Sciendum tamen est, sæpe urinam in prægnantibus supprimi ob colli vesicæ ab utero compressionem; quo quidem in casu mulier uterum utrâque manu modeste sublevando urinam emittere debet.

Sed dices, diuretica saltem fortiora, & propriè dicta talia ab utero potius revellere, & ierositates, ex quibus facile lubricus factus uterus, vi Hippocratici illius 5. aph. 45. *Quæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo mense, aut tertio sine occasione manifesta, ijs accubula uteri mucoris lune plena, nec præ pondere jatum continere possunt, factum dimitteret, ad vesicam derivando gestationem potius conservare, quàm abortum procurare, adeoque eorum usum etiam*

etiam fortiorum non debere haberi pro
 tam formidoloso. Verùm & quòd etsi
 etiam admittatur, quòd diuretica propriè
 dicta talia per se, & absque hæmagogo-
 rum permissione usurpata ab utero potius
 revellant, quàm menses moveant, ex eo
 tamen non bene concludi, fortissima illa
 prægnantibus esse tuta: etsi enim non
 obessent gestationi quàm diuretica, obesse
 tamen facile possunt, quàm naturam
 potenter ad excretionem irritantia. Pro-
 pterquam igitur causam, si purgantia for-
 tiora, clysteres, vomitoria & supposito-
 ria acriora, censentur esse prægnantibus
 insegura, quid nō insegura etiam habenda
 erunt diuretica fortiora? Est verò diu-
 reticorum, & menstrua pellentium teste
 Rod. à Castr. l. I. de morb. Mul. c. 4.
 ea diversitas, ut quæ urinas movent, sudo-
 resque proliciunt, sicca sint, & tenuis ma-
 teriæ, talia enim humores dissolvunt, atque
 balitu digerunt, cutem rarefaciunt, & po-
 ros ejus, aut imi corporis, prout in hanc,
 aut illam partem corpus inclinât: At quæ
 pro-

propriè menses evocant, in medio horum consistunt, sicca quidem, sed moderatè.

In diætâ denique, seu victûs ratione, quandoquidem ea, prouti jam aliàs diximus, non uniusmodi est, sed alia plena, alia mediocris, alia tenuis: tenuis econtrâ fœtui sufficiens nutrimentum non suppeditando, graviditati obesse potest, eâ numquam in gravidis utemur, etsi ob præsentiam alicujus acuti morbi etiam ejus indicatio adesset: *victus enim tenuis, sicut habet Hip. I. aph. 4. atque exquisitus in morbis acutis, ubi non convenit, periculosus.* Sed ejus loco mediocrem instituemus, & hoc tantò magis, quò fœtus grandior, & partui vicinior, ac per consequens pro sui nutritione copiosiore alimento indigens erit; ut nimirum tali modo partim nos accomodemus fœtui pleniorém, partim verò morbo tenuiorém victum exposcenti. Quamvis in re ipsa victus ille, etsi de se mediocris, in tali casu non mediocris, sed tenuis erit, ut.

utpote eo, quo talis victus tenuem superat, in fœtus nutrimentum absumpto.

Ex quibus demum omnibus perbellè, uti puto, apparet, qualiter quoque cum remedijs ratione quorum inter affectus utero gerentibus accidentes, & ipsam uteri gestationem contingunt complicationes mediante artificiosâ remediorum electione, & astuto eorundem usu circumire oporteat, absque eo, quòd inde ulla fœtui emergat offensio.

CAPUT XVII.

De morbis in specie cum puerperio complicatis.

Qualiter se cum mulieribus post transactum gestationis tempus res habeat, & quæ eis tunc non gravidis non communia accidere soleant, non solum in lib. de Nat. pueri & de Morb. Mul. scriptura reliquit Hippocrates, verum illud ipsum etiam à nobis partis hujus 2dæ cap. I. pluribus recensitum est, ut proinde in hoc B. Lectorem hîc ulteriùs detinere su-

perfluum fuerit. Quin potius eum ex
 ibidem dictis, saltem supponere sufficiet,
 puerperas longè pluribus, quàm cætera
 fæminas affectibus subiacerè, & illis diffi-
 ciliùs curabilibus. Pluribus quidem,
 quòd quàm plurimi eis ratione partus,
 plurimi ratione eorum, quæ partum con-
 sequuntur, cæteris fæminis non commu-
 nes abueniant, uti id videre est pluribus
 in dictis libris apud Hip. Curatu difficilio-
 ribus: quòd eorum quàm plurimi talibus
 remedijs ad sui curationem opus habe-
 ant, quæ puerperis ratione lochiorum,
 quæ partum tamen adeò necessariò con-
 sequuntur, ut ad quamcunque eorum
 læsionem, taceo, omnimodam suppres-
 sionem *puerperam* ex sententia Hip. de
 Nat. pueri, *bene valere sit impossibile*, pla-
 nè inconvenientia sunt. Vt proinde non
 inconvenienter lib. I. de morb. Mul. ex-
 clamârit idem Hip. *Custodiâ, & scientiâ*
multâ opus est mulieribus, ut in utero ge-
stent puerum, enutriant, & ut evadant
ipso in partu.

De omnibus quidem, & singulis hisce in præsentī tractandi occasio esset: ne in alienam tamen messem nostram falcem immittere videamur, & propositum nostrum, quod est præcisè de complicatis agere, transgredi, penes solos eos manere conabimur, qui puerperis accidentes cum puerperio complicationem aliquam habent, quemadmodum eam habent omnes illi, quicunque ad sui curationem tale aliquod remedium postulant, quod puerperio nocivum est, & per consequens Methodo ordinariâ rectè percurari non potest.

CAPUT XVIII.

Circa quæ potissimum contingit affectuum puerperis accidentium cum puerperio Complicatio?

EOS affectus habere cum puerperio complicationem, qui puerperis accidentes tale aliquod remedium pro sui curatione postulant, quod puerperio noxium esse valet, rectè jam in calce mox

exacti capitis memoratum est ; in præsen-
 ti ergo dispicere superest , quænam illa re-
 media in specie sint , quæ à morbis puer-
 peris accidentibus indicata puerperio
 obesse valent : hoc enim sic cognito scire
 postea facile erit circa quænam potissi-
 mum contingat affectuum puerperis acci-
 dentium cum puerperio complicatio ?
 Circa ea nimirum , quæ ab affectibus puer-
 peris accidentibus indicata puerperio ,
 ne ritè procedat , nocere valent. Jam
 ergo , quæ tandem illa in specie sunt ?
 Respondeo , quòd (quantum quidem ex
 affectuum tunc accidentium curationi-
 bus colligere licet) potissimum duo illa
 communiter magna dicta remedia : venæ
 Sectio , & purgatio , quibus tamen eti-
 am adijcere licet , astringentia , & refri-
 gerantia. Ratio verò est , quòd rectè ista
 quatuor sint præcipua , quorum frequen-
 tior est in curandis puerperis accidenti-
 bus affectibus usus , quæ tamen singula
 puerperio de se nocentissima sunt : pur-
 gatio scilicet naturam ab utero ad aluum
 avo-

avocando. Venæ Sectio in superioribus partibus, (quemadmodum id sæpius esse necesse postea videbitur) celebrata sanguinem lochialem deorsum aliàs tunc tendentem, & per uterum lege naturæ expurgandum ad superna revellendo. Astringentia, & refrigerentia verò non solum sanguinem eundem incrassando, condensando, figendo, & taliter ad fluxum ineptum reddendo, verum etiam vasa ipsa, per quæ is effluere deberet, constringendo, & quasi occludendo. Quotiescunque igitur horum alicujus in puerperis occurreret necessitas seu indicatio, toties Medicum de complicatione, seu difficultate, quæ ex eorum non rectè instituto usu emergere valet, eludenda, sollicitum esse oportebit.

CAPUT XIX.

*De legitimo remediorum, circa quæ con-
tingunt affectuum puerperis accidenti-
um cum puerperio complicatio-
nes, usu.*

COgnitis ex antegresso capite illis, cir-
ca quæ contingunt affectuum puer-
peris accidentium cum puerperio com-
plicationes, aliud super non est, quàm
quoque demonstrare, qualiter cum eis
tutò procedere liceat, si quandoque in
puerperis eorum necessitas occurrat.

Incipiendo igitur à venæ Sectione, di-
co, quòd suppositâ ejus indicatione &
necessitate, antequam illa instituatur, ad
duo potissimum respiciendum sit, ad
unum ex parte affectûs ratione cujus di-
cta venæ Sectio esset instituenda, & alte-
rum ex parte puerperæ, in qua memora-
ta venæ Sectio esset celebranda. Illud
est, ut probè perspiciatur, cujusnam na-
turæ sit affectus ille, an nimirum acutus,
& quidem aut simpliciter, aut ex deci-
den.

dentia talis, vel peracutus extrémève talis, vel mitior & chronicus, adeoque vel urgens simpliciter, cum morâ tamen aliquâ, vel absolutè urgens, & moram citra evidens ægrotantis periculum nullam permittens, vel non urgens, adeoque ad tam tempestivam curam Medicum non cogens. Istud verò est, ut benè perquiratur in quonam puerperij tempore ægra se reperiat; an nimirum primò mox in principio, id est primis diebus, seu in primo octiduo, vel tardiùs, aut planè in jam ferè transacto puerperio; adeoque lochijs vel parùm adhuc expurgatis, vel jam utcumque, vel omnino jam ferè expurgatis; & si parùm adhuc expurgatis, an actu tamen adhuc fluentibus, & quâ quantitate fluentibus: an in sufficiente, & naturali, vel in quantitate imminuta, aut ijs omnino jam fortè suppressis? Hæc singula enim venæ Sectionis usum plurimum variant, & propterea etiam specialem sui considerationem merentur. Quod si enim morbus sit peracutus, præ-

tertium extremè talis, qualis est E. G. ferocissima illa anginae species, quæ planè intra 24. horas quandoque hominem è medio tollit, vel saltem quantum vix transcendit, ferocissima subinde pleuritis, phrenitis, Epilepsia, apoplexia aut similes urgentissimi affectus, tunc siquidem tales omni alij, quantacunque illa etiam sit, contraindicationi prævalere censeantur, sine ulla tergiversatione, aut scrupulo, qualitercunque se etiam habeant locchia, & in quocunque puerperij tempore existat ægra, sanguinis missio, quæ tunc indicatur, è venis parti affectæ proximioribus, adeoque superioribus fieri debet, ad mentem Riverij praxeos Med. lib. 15. cap. 24. Amati Cent. 1. Curat. 34. Zacut. Lusit. lib. 1. de princip. Medic. histor. hist. 77. & ab eo citati Valleriol. 5. obs. 10. Joan. Fernelij, qui lib. 2. Meth. Med. c. 8. id planè etiam in febre ardente praticandum censet, & aliorum. Et ratio est, quòd tunc extremum adsit periculum, adeoque alio non, quàm, te-
ste

ste Hip. 1. aph. 6. extremis remedijs curandum. Aliunde aperta in pede vena ex parte affecta, & sanguinem immediatè peccantem evacuare posse vix videtur, nisi primò successivè (id quòd verò talium acutissimorum affectuum urgentia non permittit) & plurimo priùs inculpatò educto sanguine; ergo præstat dictam evacuationem potius ex venis superioribus instituere, quàm inferioribus; quemadmodum istud sentit etiam Casparus à Reies in Campo suo Elys. Jucund. Quæst. Q.77. num. 19. *Verùm si urgentia adeò magna est, ut citissimè remedium expostulet, siue lochia debitè, aut diminutè fluant, vel eodem die inferiores, & superiores venas tundes, vel si vehementer necessitas urgeat, statim ex brachijs sanguis mittendus.* Ne sanguis per id tamen sursum revullus lochialem purgationem divertat, licebit cum cucurbitulis interea temporis, dum sanguis mittitur, cruribus admotis, ligaturis, frictionibus, fomentis, & similibus, sicut id in simili, tempore sanguinis in su-

perioribus actu fluentibus mensibus emissionis, faciendum suavisimus, pro possibili præcavere.

Non ignoro equidem alios aliter praticare, qui licet quidem etiam admittant in tali casu sanguinis missionem in brachio, tamen putant eam non prius ibi esse instituendam, quam postquam sanguinis missio etiam iteratò in pede facta advertitur affectui non profuisse: hoc tamen non obstante cenleo esse tenendum cum illis, qui eam mox in brachio ex venis parti affectæ vicinioribus instituendam statuunt, & postea primò, postquam maxima illa morbi vehementia per factam ex dictis vicinioribus venis sanguinis evacuationem jam ut plurimum repressa fuit, in pede. Et profectò, si per sanguinis missionem in brachio debent in periculum conjici lochia, potius videtur illud esse faciendum mox in principio, dum ex urgente morbo majus adhuc periculum timetur, quam postea, postquam istud jam imminutum est. Sed lochiis
sic

sic magis consulitur, quæ interea jam magna ex parte evacuantur? Transeat: econtrà morbus interea ægram interficere posset, siquidem per illam in pede sanguinis missionem ei omnino satisfieri, & ab ipsa parte affecta sanguis revelli non posse videtur, saltem citra maximum virium dispendium.

Aliud esset, si affectus, propter quem fieri deberet sanguinis missio, esset mitior, & admodum non urgens, ponamus, simpliciter acutus aliquis, aut planè ex decedentia talis, quales sunt, qui ante 14. diem, 20. vel planè 40. non terminantur; aut esset quidem ex genere peracutorum, sed primò incepisset, & nondum eo usque increvisset, ut ad tam periculosum, qualis est in tali casu in superioribus celebrata venæ Sectio, remediū Medicū cogeret: tunc enim ad lochiorū expurgationē potissimū omnino esset respiciendū; num nimirum illa ritè procedat, vel non ritè, sed diminutè procedat, aut planè fortè jam cessaverit; ac si deprehenderetur

tur ritè procedere, an tamen affectui illi satisfaciat, nec non? Atque si videretur non satisfacere, tunc etsi etiam naturalissimè procederet, oporteret ex aliqua in pede patentiore vena tantum sanguinis educere, quantum ad satisfaciendum urgenti affectui necesse esse videretur. Quod ipsum esset etiam, & multò magis faciendum, si lochia imminutè profluerent, aut planè jam substitissent. Quin imò, uti postea dicemus, expurgatio illa lochiorum, etiam alijs ad id aptis remedijs, quantum unà concurrens affectus permittere putaretur, foret promovenda.

Si lochiorum verò ritè tunc fluentium expurgatio sanguinis missionem exigenti affectui per se satisfactura videretur, tunc ratione sanguinis missionis juxta illud Hip. 1. aph. 20. *quæ enim judicantur, & judicata sunt perfectè, ne moveto, sed finito*, totum negotium naturæ esset permittendum, solum, quò sic debitè expurgatio illa ulterius continuaret, prospiciendo.

Quòd

Quòd si denique affectus ille esset fortè planè chronicus, adeóque saltem ratione moræ non admodum urgens, quin commodius curationis tempus expectare liceret, tunc ex parte ejus præstaret nullum lochijs suspectum remedium pro tunc in usum vocare, sed potiùs commodius illud tempus expectare. Dummodo enim lochia in tali casu ritè procedant, facilè quid deterius non est metuendum. Quòd si lochia autem fortè aut imminutè fluentia, aut omnino, sed ante tempus, suppressa venam secandam suaderent, illud in pede faciendum foret, & non in brachio, ob lochia in tali casu magis urgentia, & propterea curam ad se trahentia. Et ista breviter de recto primi illius, circa quod in puerperis contingere complicationem diximus, remedij Venæ Sectionis usu.

Nunc quid de purgantibus, si eorum occurreret necessitas, sentiendum.

Est autem purgatio propriè non sanguinis, sed cæterorum in corpore peccan-

cantium humorum, seu cacochymia indicatum, cujus necessitas in acutis æquè quidem, ac in chronicis occurrit: *purgandum in valde acutis, si materia turgeat, eodem ipso die 4. aph. 10.* Magis tamen propriè eam deberi chronicis quàm acutis, affectibus non solum luculenter constat ex Hip. 1. aph 24. *In acutis morbis rarò, & in principio medicamenti purgantibus utendum, idque diligentè antè adhibitâ circumspèctione faciendum.* Verùm etiam ipsa ratio, & eorum geneologia satis convincere videtur. Eò, quòd acuti plerumque, & potissimùm sanguini præter naturam fermentato suum ortum debeant, qui de se purgatione non indiget, sed venæ Sectione, prout quantitate peccat, diminutivâ, prout qualitate, ventilativâ; licet intervenientes, quandoque alij humores præcipuè bilis unâ quoque concurrant, & sanguinis illi ebullitioni & fermentationi primam læpe, & præcipuam aniam, præbeant, qui proinde, si turgeant, quoque quamprimùm veni-

veniunt expurgandi. Chronici verò à ca-
cochymia potiùs procedunt, & proinde
purgantibus potiùs, quàm venæ Sectione
expugnantur, quemadmodum id eorum
curationes passim demonstrent. De his
igitur si eorum necessitas in puerperis oc-
currat, videndum.

Et dico quidem, quòd in usu eorum ple-
rumque ad puerperij tempus respiciatur,
& lochiorum fluxum; atque si purgatio-
nis necessitas occurrat mox à partu & lo-
chijs adhuc sub specie sanguinis fluenti-
bus, E. G. circa diem 3. 4. 5. ferè usque
ad 9. aut 10. ea plerumque pro tunc in-
termittitur, atque prævalentia urgentiæ
lochiali fluxui attribuitur, neque admit-
titur purgatio, priusquam elapsi fuere sal-
tem 8. vel decem dies. Neque cura puer-
peræ alia interea habetur, quàm, ut illa
in apta diætâ conservetur, & in continuo
illo lochiali fluxu detineatur: & propte-
rea non solùm jubentur puerperæ sibi ca-
verè ab omnibus quæ fluxum illum in-
terturbare possent, præcipuè à frigoris tum
ex-

extranei admissione, tum frigidorum introsumptione, verum etiam talia eorum & jusculis & potui ordinario incoquantur, quæ dictum illum fluxum in jugi continuatione conservare valent, qualiter nostratibus obstetricibus in usu sunt communiter *baccæ lauri*, & *flores macis*, aut *cinamomum*. Imò si ille non ritè procedit, cum valentioribus promovent. Neque immeritò; ad id enim, quod magis urget semper est attendendum. Videntur verò lochia ex duplici motivo respectu cacochymiae magis urgere. Primò enim teste Hippocrate lib. de Natura pueri, hoc ipso, quòd puerperæ lochia deficient, eam ægrotare est necesse, & planè vitæ periculum subire: *si enim non purgetur mulier à purgationibus partus, morbus magnus ipsam corripit, & periculum vitæ incurrit, nisi citò curetur, & quis convenientem ipsi purgationem inducat.* Non sic verò ex aliquot diebus, in corpore retentâ cacochymiâ propterea non facile repentinae mortis, sed diuturnorum mor-

morborum causâ. Secundò, quòd hoc ipso, quòd lochia ritè procedant, ipsi etiam cacochymix consulatur, utpote, quòd per ea non solùm sanguis, verùm etiam aliquicunque tempore gestationis in corpore aggregati humores expurgentur, adeò, ut plerique etiam morbi tempore gestationis adhuc exorti ex hac causa tandem in partu solvantur. Unde tanta non videtur necessitas illius cacochymix, quin in commodius tempus, & usque dum lochia jam ut plurimum fluxerunt, aut omnino celsârunt, differri possit. quemadmodum id jam læpissimè feliciter practicaui ipse Ego, & in specie primò nuper in Chyrothecarij uxore mox primis diebus facta arthritica cum brachiorum contractura.

Sed quid si materia turgèat, adeoque, ne illa vel in partem aliquam nobilem repente delata formidolosi quid inducat, vel morbum ipsum per moram in corpore efferrata adhuc magis exacerbet, periculum adsit, quemadmodum id contingit

in acutis, & propterea tunc purga idem
 esse adhuc eo ipso die docet citato lib. 4.
 aph. 10. Hip. & differre in talibus esse ma-
 lum? dico in tali casu posse quidem, & de-
 bere purgari, quemadmodum id rursus
 expresse docet lib. 1. de morb. Mul.
 idem Hip. & si turget, pharmacum infra
 purgans bibendum dato, si biliosa fuerit,
 quod bilem purgat: si pituitosa, pituitam.
 Sed uti idem ipse monet 1. aph. 24. dili-
 genti cum circumspectione, & cum medi-
 camine aliquo leviori, neque universum
 corpus commovente, non verò fortiori
 aliquo. Cum enim turgens illa materia
 in primis dictis vijs contineatur, nec se-
 cundam saltem corporis regionem facile
 transcendat, promptissima etiam ad mo-
 tum sit, imò in continuo quasi motu sit,
 fortioribus illis non indigebit, sed cedit
 levioribus lochiali fluxui facile vim, aut
 nocumentum non illaturis. Talia sunt
 rhab. manna, cassia, tamarind. fol. senn.
 agaricus, syr. rosar. & viol. solut. flor.
 persic. pruna, & passula laxativa & simi-
 lia,

lia, quamvis istis pro majori cautione insuper aliquid de ijs, quæ lochia simul respiciunt, addere consultum fuerit, ut sic nimirum unâ fideliâ duo, uti dicitur, muni dealbentur, expurgetur scilicet turgens illa materia, & lochialis fluxus promoveatur, vel saltem non interturbetur. Joannes Michael de morb. puerperarum Tit. xij tale medicamentum proponit:

R. fol. sen. ʒi ss rhab. scr. ss mac. gr. iij infund. in decoct. prunor. exosfat. manè parùm bulliant, & colat. bibatur.

Cui etiam Ichoenanti, à cuius usu ipsâ etiâ febre præsentem non abhorret Forestus, si lochia simul respicere foret animus, aliquid addere liceret. Vel substituantur horum loco clysteres mitiores, E. G.

R. decoct. emol. lib. i elect. lenit. flor. cass. aa. ʒvi sacch. thom. unc. i vitel. ovi num. i M. F. clyster. vel

Accipiatur simpliciter jus carnis maluâ, mercuriali & chamom. alteratum & addito sacch. thom. atque vitello ovi f. clyster.

ster. Sic enim quoque fit materiæ illius turgentis ad interiora aliqualis revulsio; imò quod tales clysteres simul uteri vias laxent, major lochiorum promotio.

In simplici alui diuturniore obstructione nostrates sæminæ etiam primis tribus, aut quatuor diebus passulas minores in aqua melissæ infusas esitant, & aluum feliciter sibi aperiri citrà aliud incommodum experiuntur. Vel utuntur suppositorijs mitioribus. Et tantùm quoque de purgantibus in puerperis usurpandis. Plura vide si lubet, apud Casparum à Reies Quæst. 74. num. 19. usque ad num. 27.

Assumamus nunc refrigerantia, quorum multum usum quoque in puerperis esse suo modo suspectum effervimus. Sciendum verò est ferè nullius remedij toties in puerperis ægrotantibus indicationem occurrere, quàm rectè horum, utpote, quòd nullum ferè morborum genus adeò commune puerperis sit, & ex quo adeò periculosè decumberent, quàm ex febribus propriè refrigerantium indicativis.

Ne

Neque hoc sine causa: tempore gestationis enim quàm plurimæ particulæ heterogeneæ, & maximè fermentiscibiles in corpore non solùm ob sæpe depravatam interea temporis (quo mulierculæ ferè omnes, totum sibi licere, temerè autumant) diætam, verùm etiam ob retenti circa uterum tanto tempore menstrui sanguinis non totaliter in fætûs nutrimentum insumpti stagnationem generantur, extra illud tempus aliàs singulis lunctionibus per menstruum dictum fluxum tempestivè evacuari solitæ. Quid ergo mirum, si eæ in partu commotæ, vel mox tunc in actum, præcipuè si partus sit præternaturalis, deducuntur, & febriliter effervescent, cæterumque sanguinem unà inficiunt; vel tardiùs, si eæ nimirum tempestivè è corpore, quâcunque tandem viâ non eliminantur? Eliminantur verò communiter per uterum tanquam viam à natura specialiter ad id destinatam mediante fluxu, quem lochialem dicimus. Hinc etiam videmus eas

mulieres, quibus lochia ritè procedunt, ut plurimum benè se habere, his verò deficientibus quamprimùm malè, adeò, ut re verâ in alio eorundem curatio ferè consistere non videatur quàm in horum tempestiva reductione, quemadmodû id jam superiùs ex Hippocrate probavimus, & ulteriùs ex eodem legere est lib. 1. de Morbis Mul. si verò purgatio ipsi eruperit, sive à pharmaco, sive suâ sponte; fit enim & hoc, si uteri os laxârint, à sanguine acervatim derepente delato coacti: & si eruperit, graveolentia purulenta depurgantur, quandoque etiam nigra, & meliùs habebit, & curata sanescit. Contingit quidem depuratio ista quandoque etiam per alvum, sed rarò, & cum majorè periculò. Postea 5. aut 7. die quandoque venter turbatur, & secedunt nigra, & valde graveolentia, aliàs atque aliàs, & urina velut asinina, & si secesserint, videtur sibi meliùs habere, & curata brevi sana fit: sin minus, periclitabitur profluvio ventris fortè ipsi illato. Et rursus: si verò venter ipsi

non turbetur, neque purgatio prodeat sua sponte, neque ea, quæ commoda sunt, brevè exhibeantur, tempus autem progrediatur, multò magis ex prædictis affligetur. Re-
tentæ in tali casu particulæ illæ hetero-
genæ ad cæterum corpus regurgitant,
languinem unà inficiunt, corrumpunt,
& in effervescentiam præternaturalem,
seu febrilem concitant, adeoque febrem
putridam inducunt, à Thoma Willisio
propter enormia, quæ tunc accidere so-
lent, symptomata inter malignas nume-
ratam. Quandoque etiam planè con-
tingit, ut in effervescentia illa, & ebul-
litione, sanguis adeò rarefiat, ut ipsa eti-
am vasa alicubi perumpat, extravasetur,
& sic symptomaticas illas dictas febres,
pleuritidem, anginam, phrenitidem, pe-
ripneumoniam, hepatitidē aut similia in-
ducat, vel aliter corruptus, aliòve trans-
latus alia symptomata, ut diarrhæam, dy-
senteriam, epilepsiam aut quid simile
causet; ad quæ si lochia priùs nondum
omnino erant suppressa, ea suppressi pau-
lò

lò post contingit, & præfata adhuc dete-
riora evadere.

Unica illa febris species, febris lactea
communiter dicta ex memoratis causis
non oritur, sed cunctis cum puerpera se
etiam quàm optimè undique habentibus
circa tertium, aut quartum, à partu diem
tamen plerasque puerperas adoritur,
præcisè nimirum ob sanguinem circa u-
terum hætenus hærentem, & ex speciali
DEi providentia ad fætum nutriendum
deorsum deferri solitum, nunc verò sub-
lato illo fætûs in utero nutriendi fine per
vasa epigastrica sursum ad mammas regur-
gitantem, & motu isto hætenus inlucto,
& priori contrario, sensibilem in toto
corpore, & universa sanguinea massa
mutationem atque accensionem introdu-
centem. Quæ verò mutatio, seu febrilis
ebullitio, dummodo lochia debitè interea
procedant, & heterogeneas, atque ad
effervesendum quàm maximè præclives
illas, de quibus suprâ, particulas è corpo-
re tempestivè educant, neque, quò in
cor-

corpore retentæ cætero sanguini deterio-
rem seu putredinalem aliquam diatesin in-
ducant, relinquunt, diu non perdurat,
sed pro levitate causæ intra triduum, qua-
triduumvè circiter, vel etiam citiùs instar
aliarum synocharum oborto vel sponte,
vel arte procurato sudore plerumque per-
se evanescit. Hinc nostrates mulierculæ,
ridiculè quidem, veraciter tamen in com-
muni proverbio habent puerperis usque
ad nonum diem sepulchrum apertum sta-
re, & laxum, seu cooperimentum sepul-
chrale unicæ stramineæ paleæ esse inni-
xum: si nempe febris jam dicta lactea
feliciter, & citra accessum alterius cujus-
piam putridæ, quod intra novemdium or-
dinariè contingere solet, terminetur,
tunc non habent, quòd ulteriùs sibi adeò
timeant, eò quòd intra id temporis jam
potior lochiorum pars sit evacuata, secùs
verò si contrarium accadat, & interce-
ptis, aut saltem diminutis interea lochijs
sanguis ille, qui cum lochiali fluxu eva-
cuari per uterum deberet, in corpore re-

tineatur, ad cæteram sanguineam massam
 sursum regugitet, & ob putridas, atque
 specialiter corruptas, quibus totus scatet,
 particulas heterogeneas, quoque putre-
 dinalem ei labem inurat, tunc enim inter
 cætera gravissima accidentia febris putri-
 da acuta, vel etiam alia symptomatrica
 cum sæpè irremedeabili puerperæ perni-
 cie mox adest. Si verò ex partu non fue-
 rit purgata, venter intumescit, & spen-
 & crura, & febris habet, & rigor corripit,
 & dolores prosiliunt ad lumbos. Et rursus:
 si verò paulò pauciora, quàm oportet prodie-
 rint mulieri puerperij purgamenta, velut
 æteris angusto ore præditis, ac distortis, aut
 aliqua pudendi pars valde fuerit conclusa ab
 inflammatione: Mulier acutè febricit, sto-
 machi dolore vexatur, & dolet totum cor-
 pus &c. Hip. lib. 1. de Morb. Mulier.

Poriò, ut ad nostrum propositum tan-
 dem rursus revertamur: Singulæ istæ fe-
 bres de se refrigerantium sunt indicativæ:
 quid ergò cum illis, si ea juxta antè dicta
 puerperio sunt infensa? Antequam de eis
 ali.

aliquid determinetur, præsuppositum velim, ex aliàs dictis refrigerationem non à solis frigidis ut formaliter talibus procedere, sed quandoque etiam ab alijs nullo modo frigidis, imò frigido planè contrarijs id est calidis: quo quidem in sensu hepatis justò calidius ventriculum antiquis refrigerare dicitur, & febres continuæ intensiores per dissipationem calidi nativi hepatis, vel menstrua diutius suppressa per ejusdem suffocationem hydropim inducere. Sudorifera febres curare, sanguinis missio febrilem effervescentiam compescere &c. Quemadmodum idem ipsum patet contrario modo de calefactione, dum tempore hyberno per antiperistasis Philotophis dictam actionem ab externo frigore subterraneæ cavitates, cellæ vinariæ, & putei profundiores incallescunt. Item dum Tetanus gravissima illa Convulsionis species ex doctrina Hip. 5. aph. 21. in juvene bene carnosæ, æstate mediâ, frigida largâ perfusione, utpote calorem revocante, curatur. Juvabit igitur

tur & in nostro casu videre, ut siquidem refrigerantia formaliter talia puerperis minus convenient, eorum loco eligamus, quæ id ipsum, quod illa, saltem per accidens efficiant, & modo tali, quo puerperio non obsint. Sic enim fiet, ut & morbo refrigerantia indicanti satisfiat, & tamen ex eo puerperio vis nulla inferatur. Quamvis si refrigerantia illa talia sint, quæ tenuis & penetrantis sint substantiæ adeò obesse non possint, qualis est E. G. syrups ille, quem ad curandam in puerperis jecoris inflammationem proponit in l. 4. de morb. Mul. c. 16. Rod. à Castro :

R. Syr. cichor. capil. ven. viol. an. unc. ij aq. endiu. agrim. fumar. an. unc. vj M. quem propterea etiam lochia non impedire dicit.

Jam, quomodo refrigerantia illa calorem illum præter naturalem & sanguinis febrilem effervescentiam extinguunt? procul dubio particularum illarum heterogænearum, & sanguinem in istam ebullitionem

nem febrilem incendientium fervorem at-
temperando, & acrimoniam corrigendo.
Omnia igitur, quæcunque in corpore id
ipsum, quod ista quæcunque demum ra-
tione præstare possunt, eis in calu neces-
sitatis ad lubitum substitui poterunt,
dummodo aliunde ob aliam fortè adjun-
ctam qualitatem puerperio contrariam
non obsint. Quæ possunt verò id præ-
stare? dico, quòd ea quæ dictas illas par-
ticulas sanguineam massam dicto modo
præter naturaliter accendentes & inqui-
etantes vel corrigere, id est eorum acri-
moniam obtundere, vel planè è corpore
tempestivè educere nata sunt: ijs enim
aut præfato modo correctis & tempera-
tis, aut è corpore eductis, & à cætero
probo sanguine in tempore depuratis ca-
loris illius præternaturalis cessatio, & to-
tius massæ sanguinæ connaturalis quies
necessariò consequetur. *Sublatâ siqui-*
dem causâ juxta Philosophos, *collitur effe-*
ctus. Ea verò quæ id præstare valent, &
quidem dictam acrimoniam temperare,
sunt

sunt ea, quæ antiquis communiter putredini resistere & putredinem corrigere, modernis verò acidos & acres humores absorbere, Rosino Lentilio autem in Apendice Ephemerid. Nat. Cur. Decur. 2. An. 7. in Notabilibus circa venæ Sect. dulcificare, & talia, à quibus fit fermentatio mitigare dicuntur. Quæ verò easdem dictas particulas è corpore educere queunt, sunt varia: purgantia scilicet, hæmagoga seu lochia ducentia, diaphoretica, & diuretica; Item venæ Sectio, quam ipsam quoque in dicto sensu refrigerare in suis Institut. med. expressè docet Daniel Sennertus. His igitur in puerperis occurrente refrigerantium indicatione loco verorum, & formaliter talium refrigerantium utemur: & quidem quâ ratione, & cum quâ cautione venæ Sectione, & purgantibus, jam antea dictum est: quâ ratione verò diaphoreticis, diureticis, & lochia ducentibus in præsententi dispiciendum superest. Sit igitur: Horum tantam ad se invicem esse cognatio.

tionem, ut à Practicis perſæpe unum pro altero uſurpetur, jam ſuperius ex Galeno & Roder. à Caſtro dictum fuit, adeoque per ſe clarum evadit, eorum nullum puerperis abſolutè eſſe contrarium, dummodo ritè uſurpetur, eò quòd operabitur ſecundùm inclinationem naturæ; nempe ſi natura inclinabit ad ſudorem, ſudor prodibit, ſi ad urinam, ea profluat, ſi ad lochia, ea copioſiora promanabunt. Et quidem de lochia ducentibus atque diaphoreticis, ea puerperis eſſe ſecura, imò ſæpe neceſſaria, experientia ipſa loquitur, tanquam quâ habemus, quòd illæ puerperæ, quibus lochia ritè fluunt, & præſertim ſi inſuper per intervalla ſudent, ſe quàm optimè habere ſoleant, hoc beneficio verò carentes contrario modo. Imò in omnibus ferè puerperis obſervare licet, quòd quotieſcunque, ex quacunque demum cauſa in extraordinarias cordis anxietates incidunt, dummodo egregiè deſuper ſudare incipiunt, hoc ipſo ſe alleviatas ſentiant. Quamvis tamen ſemper,

per, & præ omnibus regiam illam viam
uterum, quantum quidem possibile est,
observare consultissimum sit, atque nisi
lochia ritè fluant, illuc potius, quàm ad
alias vias remedia dirigere, utpote ad vi-
am à natura ad id specialiter destinata.
Quò verò natura vergit, eò ducere oportet.
Si verò ritè fluant videre, ne aver-
tantur. Vnde si quis diaphoreticis, aut
diureticis in puerperis uti concluderit,
eis non solis, & per se uti recordabitur,
utpote per se dictam illam viam non re-
spicientibus, sed eis permiscebit appro-
priata uterina, & lochia ducentia: sic
enim vel promovebuntur lochia, si ad
ea potius natura inclinaverit (quemad-
modum solet) vel si ad sudorem potius,
vel simul diuressim, hæc vel ille, vel in-
vicem sequentur. Quod tamen cum re-
spectu ad unà concomitantem febrem
semper saltem tanto fieri debet, ut pro
ejus majore, vel minore intensione,
quoque dicta evacuantia eligantur aut ca-
lidiora, aut minùs calida. Inter lochia
dua

ducentia in tali casu proponit Thomas Willis loco julapij refrigerantis in similibus febribus aliàs consueti talem mixturam aliquoties de die ad tria vel quatuor cochlearia propinandam:

*℞. aq. pulegij. meliss. aa. unc. iij
hysteric. unc. ii /yr. artemis unc. iss
tinct. croc. ʒij castor. in petia li-
gat. & suspensi scr. ss M. detur ut
suprà.*

Petrus Forestus verò hoc:

*℞. bord. mund. Mj glycyrrh. ras.
unc. ss schœnant. ʒiss coque in aq.
communis lib. j pro tribus dosibus.*

In debilioribus solùm ʒj in jure pulli incoquit. Ecce unum remedium validius & calidius, alterum mitius & temperatius. Huc pertinent, & ea, quæ promensibus proliciendis aliàs extrinsecè adhiberi solent, uti sunt balnea, infusus, fomentationes, frictiones, ligaturæ partium inferiorum, cucurbitulæ, injectiones uterinæ, pessaria &c. quæ specificè videantur apud Roder. de Castro & alios.

Hippocrates tamen lib. i. de morb. Mul. præsentē febri balnea prohibet: Si verò febris habeat à balneis abstinere, fomentis autem & tepesfactorijs imum ventrem & lumbos curare. In potu autem exhibere pharmacata uterina, aut sepiæ ovis, aut castoreo admistis &c.

Pro diaphoresi verò simul quoque in tali casu utili, imò ad expugnandam, quam tales febres semper præseferunt teste Willisio malignitatem necessaria, usurpari possunt E. G. CC. simpliciter, vel Spagyricè pp. Item sal ejus volat. lap. bezoar. antim. diaphor. coral. smaragd. unicorn. lap. prunel. & similia, atque dari eoque aqua card. bened. scorzon. apicum CC. galeg. borrag. vel etiam meliss. puleg. calend. aut similibus, quibus quoque tantò ferventiùs insistendum, quò deteriora urgent symptomata. Quemadmodum ea de re videre licet Georgium Welschium dec. 1. Cur. 2.

Atque hoc modo citra multorum refrigerantium formaliter talium utum curare

rare licet non solum febres dictas putridas, verum etiam symptomáticas, quales est angina, pleuritis, phrenitis, hepatitis, peripneumonia & similes, additis solum ad jam dicta ijs, quæ aliàs extra puerperium in similibus casibus ut specifica vel aliunde conducentia uturpari solent, uti sunt in pleuritide antipleuritica, tum interna tum externa, & in alijs aliapassim apud Practicos reperibilia, siquidem enim talia puerperio contraria non sunt, in usum liberè trahuntur. Quemadmodum plura similium febrium hâc methodo feliciter curatarum exempla hic inducere possem, nisi scirem Benevolum Lectorem ex istis in eorum processu sufficienter esse instructum, atque adeò ulteriore exemplificatione opus non habere. Hoc solum eundem monitum velim, ut non quancumque febrim, in quam puerperas incidere contingit, mox putridam adeoque nescio quàm periculosam atque cum quanta sollicitudine tractandam esse sciat, quandoquidem

dem ea, quæ circa tertium à partu diem contingit, & lactea dicitur adeò periculosa non est, neque propterea à puerperis multum curatur, etsi, uti ex superius dictis patet, eis satis sit anxiosa. Multò minùs ad eam curandam Medicus advocatur, nisi rarò & à pusillanimatoribus, aut nobilioribus. Ea enim est illius natura, uti pariter jam dictum, ut dummodo nullus in 6. rebus non naturalibus error committatur, & lochia ritè suum cursum teneant, ea ultra triduum, quatrividuum non duret, sed plerumque oborto spontè sudore per se, & citra medicamentorum usum cesset; quod quidem contingit quandoque adhuc citiùs. Ex quo quidem, quidnam Medicus agere debeat, si ad eam curandam quandoque vocetur, conijcere facilè est. Debet nimirum vel naturæ totum negotium committere in regulato sex rerum non naturalium usu detentâ intereà ægrâ, & lochiorum fluxu in sua continuatione conservato, vel certè si quid, vel ne otiosus planè videatur, vel

vel ut de felici talis febriculæ solutione tantò securior sit, aliquid agere cupit, aliud non agat, quàm naturam ad sudorem refrigerantium loco cum temperatioribus sudoriferis leniter disponat, quemadmodum in talem finem Ego aliquando tali misturâ feliciter utor:

Rx. aq. scorzon. borrag. melis. aa. unc. i/s confect. alch. incompl. 3/ss CC. spagyr. præp. coral. rub. pp. ocul. 69. pp. aa. scr. I. unicorn. fossil. scr. ss fol. aur. non I. M. detur quandoque unum aut alterum cochlear.

Ad hoc ut lochia verò simul in sua continuatione perseverent incoqui jubeo semper jusculis caponum gallinarumve, præter quæ etiam ægris nihil de cibis admitto, unam vel alteram baccam lauri, vel momentum macis, aut modicum majoranæ, quæ etsi calidiora quidem sint, in tam parva tamen quantitate, pro condimento scilicet saltem sumpta, febri in tantum obesse non possunt: vel si quis

ab istis sibi timeat, incoquat capill. ven.
 & borraginem cum momento macis aut
 croci, quæ etiam in maiore quantitate
 accipi possunt. Silochia imminui vide-
 rentur, posset perfatæ mixturæ aliquid de
 tinctura castorei addi, & alia precipuè ex-
 terna in ulum duci. Quod ulteriorem ve-
 rò sex rerum non naturalium usum con-
 cernit, præcipuum quod hîc observandû
 venit, est, ut præter iuscula prædicta, aut
 panatellas ægræ alium cibum non assu-
 mant: in potu cum aqua cocta sequenti
 capite ponenda boni consulant, & cum
 ea non nimis frigida, & ab externo frigo-
 re, ac inordinatis animi passionibus sibi
 caveant. Atque sic fiet, ut omnes tales
 febres feliciter evanescant, si præsertim
 ægræ sibi insuper ubera diligenter emula-
 geant. Hoc ipsum etenim non solum
 mammarum inflammationi præcavendæ
 multum conducit, verum etiam ipsi fe-
 bri feliciter discutiendæ.

Verum febris hæc ritè à putridis distin-
 guatur, ne si putrida esset, & pro lactea
 ha-

haberetur, negotio toto naturæ commisso, vel sudoriferis legniter usurpatis, ægra interea detrimentum patiatur. Sic verò ferè dignoscuntur: quod febris lactea circa tretium ferè diem apprehendat, ubera tunc tumescunt & lacte affatim replentur, dolore eorum tensivo subtus axillas ad dorsum se se & scapulas exporrigente, lochia etiam plerumque ritè fluunt. Febris è contrà putrida quocunque tempore exoritur, quandoque mox à partu, præsertim si is præternaturalis fuit, quandoque verò tardiùs ab eo, imò aliquando unâ vel alterâ septimanâ post eum, aliquando verò ipsa lactea in eam desinit, si scilicet in vitæ regimine, aut in lochijs error aliquis intercessit. Quemadmodum ea etiam in hac febre semper, si aliàs priùs non erant imminuta aut planè suppressa, tunc supprimi solent: & tunc puerpera rigore aut horrore totius corporis prehenditur per vices cum æstu maxime anxioso reciprocante. Supervenit quidem sudor, sed nihil sublevat: adest

Cc 4

sitis,

fitis, vigiliæ, capitis dolor, cordis anxietas, corporis inquietudo, & hinc & inde jectatio, pulsus vehemens & inordinatus, & uno verbo, omnia graviora, quàm in lactea; quibus paulò post & alia superveniunt, ut animi deliquia, deliria convulsiones, aphonix & similia ex suppressis aut imminutis lochijs oriri solita, & aliàs in superioribus commemorata, plerumque ægris, nisi tempestivè succurratur, lethalia. Atque hæc etiam de refrigerantibus in puerperis.

Nunc adhuc de astringentibus, quæ quoque pro suspectis in puerperis declaravimus. Horum verò usus in puerperis tunc occurrit, dum parte humorum heterogeneorum plus minùs acrium vel ad ventriculum regurgitante oriuntur vomitiones molestæ & frequentes, vel ad intestina, & concitantur diarrhææ, aut si acrimonia dictorum humorum sit major, plañe dysenterix, quæ, uti ex communi Medendi Methodo constat, præmissis acres illos humores naturam ad talem excretionem.

tionem irritantes expurgantibus, & abstergentibus astringentia, utpote partes læsas roborantia, postulant. Quid ergo cum illis, siquidem in usum vocata hoc ipso lochiorum adeò tamen necessariam expurgationem unà cohibent? Dico in talibus casibus ad duo potissimum esse attendendum: unum est lochiorum fluxus, qualiter nam ille procedat; Alterum est conferentia & tolerantia, seu ægro-
tantis vires. Quòd si utrumque benè, id est & lochia debitè (quod quidem saltem in principio mali sic esse potest, licèt successivè plerùmque lædantur) fluunt, & vires utcunque subsistunt, patiènsque fluxum illum utcunque & tolerat, & inde alleviari videtur, tunc pro bono signo habendus est talis fluxus, *In perturbationibus enim ventris, & vomitibus sponte evenientibus, siquidem qualia oportet purgari, purgentur, confert & facilè ferunt.*
2. aph. 1. qui propterea etiam non inhibendus, sed ordinatâ aptâ diætâ sinendus est.

Quod ipsum faciendum etiam in eo casu, ubi lochia quidem superveniente alui fluxu imminuerentur, aut etiam omnino subsisterent, sed per dictum illum alui fluxum suppleri viderentur; quemadmodum id contigit primò ante biennium in Illustrissima quadam Matrona, cui per solos 4. dies lochialem fluxum passâ quintâ die diarrhæa superrenerat (sed citra virium notabilem læsionem, aut aliorum accidentium accessionem) quæ perdurans per 4. dies rursus per triduum subsisterat, eo elapso verò rursus redierat, atque sic repetierat per aliquot septimanas, numquam amplius revocato lochialem fluxu. In hoc casu enim, quia diarrhæa facilè tolerabatur, neque lochiorum inde causata subsistentia quicquam mali induxerat, manifestum erat, humores, qui per lochialem fluxum aliàs evacuandi fuissent, à natura ad aluum fuisse directos, & consequenter diarrhæam illam fuisse in lochiorum supplementum à natura concitatam; quod quidem quia

Luc.

successerat absque notabili virium laesione, & absque ulteriorum pravorum accidentium accessione, permittendum in suo cursu erat, & non interturbandum: *periculosum siquidem est*, uti bene notat Willis, *quemvis naturæ motum, licet anormalos concitatum, aut inhibere, aut saltem deflectere, atque in transversum agere, nisi alia ulterior necessitas id exigat.*

Aliud esset, si lochia cum symptomatum pejoratione, aut omnino supprimi, aut saltem imminui, aut unâ ipsæ etiam vires labi, adeoque nec conferentia nec tolerantia adesse animadverteretur, tunc enim bene ad præfatum fluxum sistendum omnis lapis serio esset movendus; neque tamen astringentibus, sed solis puerperij purgationem leniter provocantibus, & sic humores rursus ad uterum partem propriè & specialiter ad id à natura destinatam reducentibus. Sic rectè primò citatus Thomas Willis, dum eipuerpera cum febre, vomitu, & ex colubstantibus quartâ à partu die lochijs, quin-

quintâ verò etiam superveniente diarrhæa cum varijs hystericis accidentibus aliâ quando curanda occurreret, totam suam intentionem eò direxit, ut lochialis purgatio ei rursus restitueretur, quâ etiam per apta ad id remedia, uti inter intrinseca erant *laudan. op. gr. j croc. scr. ss* data ex *aq. theriacali*. Inter extrinseca verò fœtus imi ventris cum emollientibus & uterinis atque crurum pedumque cum pannis calidis frictiones, procuratâ, ægra intra paucos dies feliciter reconvaleuit.

Similiter restituit alteram, cui ob adhibita ad sistendum nimium lochiorum fluxum immoderata astringentia primò diarrhæa, postea verò & hæc, eò quòd increveret, à mulierculis rursus astringentibus incautè propinatis cohibitâ, alia hysterica symptomata, febris periculosa, tyncope & sudores frigidi successerant. Lochia enim moventibus & cardiacis per intervalla propinatis, ac clystere leniente ob astrictam alvum injecto alvus soluta est,

est, lochia rediēre, & puerpera reconva-
luit. Ubi advertendum primò per astring-
gentium immoderatum usum malè fuisse
cohibita lochia. 2dò adhuc deterius
diarrhæam, cum præsertim nullum grave
symptoma ea post se traheret, neque vires
in tantum prosterneret, sed lochiorum
fluxum potius suppleret, fuisse restrictam;
vel si ea nimis increfcere videbatur, non
astringentibus, sed leniter ad uterum de-
rivantibus, & lochia revocantibus res
peragenda erat.

Pari ratione Affinis mea, de qua jam
aliàs, cum ex inordinata tempore gesta-
tionis vivendi regula aliquot à partu die-
bus primò in diarrhæam perleverante ad-
huc lochiali purgatione, postea verò ob
continuum pro potu ordinario actu fri-
gidæ haustum, atque externi frigoris,
cum sedem extra cubile frequentaret,
admissionem in lochiorum totalem sup-
pressionem, cum febre, vigilijs, cordis
anxietatibus, & animi deliquijs incidis-
set, solis ex consilio meo propinatis lo-
chia

chiale purgationem rursus provocantibus, atque diætâ pleniore in tenuem id est sola juscula gallinarum cum incoctis bacis lauri, & flor. mac. conversâ feliciter restituta fuit.

Adhuc verò magis videtur pugnare ratio contra astringentia in dysenteria, si ea tempore puerperij accideret, cò quòd per eam lochialis fluxus adhuc melius suppleri videatur, quàm per diarrhæas, cò, quòd in ea non solum iidem, qui in diarrhæis evacuari solent excrementitij humores, expurgentur, verùm insuper & ipse sanguis aliàs per lochia tunc expurgabilis. 2dò quod aliàs dictum sit, mentes sic quandoque citrà damnum per cruentum alui fluxum innoxie suppleri, quemadmodum id contigit in Itala illa, de qua ibidem facta fuit mentio: ergo idem ipsum fiet & in præsentì casu. Accedit quòd via ista sanguini illi evacuando tantumquam utero proxima, satis commoda videatur. Quidquid tamen sit, Ego existimo tamen semper quoque hîc ad conferen-

ferentiam & tolerantiam fore respiciendum, ad lochialis fluxûs constitutionem, & puerperij tempus: atque si videretur fluxus ille dysentericus utcunque facile tolerari ab ægra, vel eam planè sublevare, tunc procul dubio, qualitercunque se haberent lochia, & in quocunque puerperij tempore existeret ægra, fluxus ille tanquam lochiorum vicarius, esset in suo cursu permittendus, & nullo modo cum astringentibus interturbandus, sed saltem anodynis & leniter abstergentibus præcavendum, ne ille deterior evaderet. Quòd si is verò vires prosterne, aut alia gravia accidentia inducere videretur, tunc procul dubio mox sistendus esset, neque tamen magis cum astringentibus, quàm diarrhæa, verùm hæmagogis, seu ad uterum derivantibus temperatioribus primùm, & postea primò, si ista planè proficere non viderentur, neque anodyna graviorum symptomatum accessum satis efficaciter prohiberent, cum astringentibus, qualium quidem formulas, imò totam

tam dysenteriae in gravidis curationem in specie videre licet apud Roder. à Castro lib. 4. de morb. Mul. cap. 14.

Atque sic tandem apparet, quâ ratione quoque ea remedia, circa quæ contingunt affectuum puerperis accidentium cum puerperio complicationes, usurpari in puerperis queant, absque eo, quòd eis ullum inferant incommodum. Ubiquidem videre licuit, in omnium horum usu Medicum ferè semper, & præ omnibus alijs intentionibus ad lochia, ut ea nimium commodè procedant, respectum habere debere, si solas saltem variolas excipias, utpote, in quibus sæpe citatus Thomas Willis docet lochialem fluxum non adeò curari debere, Imò si is copiosius procedere videretur, ita ut ne exanthematum illorum exactam prorruptionem impediret, periculum adesse cerneatur, cum etiam cohiberi, vel saltem cum moderatè astringentibus, sed simul ob malignitatem præsentem alexipharmacis, qualis est *rad. torment.* & *bistorta* agro.

ægotantium iusculis incoctis moderari debere; Cæterum verò Medicum totum eò esse intentum, ut dictorum exanthematum exclusio quamprimùm promoveatur: adeoque eum uti debere talibus medicamentis, quibus præter alexipharmacam & diaphoreticam virtutem unà & astrictivam inesse per diuturnam experientiam innotuit. Talia sunt E. G. dicta radix tormentil. bistort. ulmaria, CC. ustum, rasur. ebor. coral. rub. bol. armenus, ter. sigil. confect. de hyacintho, pulu. pan. rub. liberant. &c. Ex quibus dictus Willis in simili casu sequentia profuisse expertus est:

R. rad. torment. pulu. ʒij. bol. armen. ʒj. spec. de hyacinth. ʒss M. f. pulvis.

Cujus ʒss detur omni tertiâ horâ ex tali iulapio.

R. aq. scordij comp. dracont. ulmar. aa. unc. iij acet. theriacal. unc. j syr. è coral. unc. ij CC. usti ʒss M. f. iulapium in ulum prædictum.

Jusculis insuper radicem tormentil. inco-
qui curavit; ad quæ lochia mox sisteban-
tur, variolæ verò feliciter prodibant, &
sine graviori symptomate sensim matura-
tæ excidebant.

Rationem verò talis curationis dupli-
cem assignare licet: primò quòd talium
exanthematum malignitas lochiali reten-
tione longè deterior, & proinde urgen-
tior esse censeatur, adeoque curam pri-
mariò ad se trahere, & sui per cutis poros
exclusionem præ lochiali purgatione ur-
gere videatur. 2dò, quòd vasa illa lo-
chiali purgationi destinata exilia nimis,
& tam copiosæ exanthematum materiæ
& malignitati tempestivè satis, & prius-
quam hâc ratione ad interiora retractâ le-
thalia symptomata, & ipsam etiam mor-
tem induceret, expurgandæ impropor-
tionata videantur, locus econtrâ exan-
thematis dictis destinatus, universæ sci-
licet cutis pori, via satis ampla sit, quâ
non solùm ea, quam dicta exanthemata
præferunt malignitas, verùm etiam ea,
quæ

quæ ex lochiorum retentione timetur, percommode, & absque diuturniore, & nociva in corpore mora expurgari queat. Quod ipsum & exinde confirmari videtur, quòd puerperas, quæ copiosius sudare solent, plerumque melius se habere, & ipsam etiam lochiorum expurgationem in eis abbreviari, videamus, magnâ scilicet eorum, & magis fermentisibili portione mediante sudore per cutis poros eliminatâ.

Si quid tamen alij de ista methodo sentiant, perquiras, non facilè apertum reperiēs. Fortè quia tales casus curandi rariùs occurrunt, vel quia valde intricati sunt, vel denique quia plerumque lethales. Sunt verò lethales non solùm propter contrarias indicationes, curam maximè dubiam, & periculosam reddentes, verùm etiam, quòd insuper in ipsis patientibus maxima semper adsit virium per partûs labores, & tantam sanguinis profusionem prostratio, quæ naturam ad

tam graves affectus superandos quasi necessario imparem reddit.

Reperio quidem inter cæteras apud Georgium Hieronymum Wellchium Medicum quondam Augustanum celeberrimum in obs. suis Med. binas huc pertinentes curationes, & unam quidem dec. 1. curat. 2. alteram vero dec. 2. curat. 3. In quarum illa proponit puerperam coccineâ seu petechiali febre cum maculis rubris laborantem, in hac verò puerperam à cohibito nimio lochiorum fluxu in febrim cum lateris dolore ac subsequente diarrhæâ lethali incidentem, quas ambas verò curavit methodo dictæ nostræ minus correspondente. In priorè enim licet malignitatem illam petechialem diaphoreticis & alexipharmacis per cutis poros expellere, sicut nos, non prætermiserit, per lectam tamen malleoli venam lochialem purgationem simul procurare adlaboravit. Quamvis tamen, ut verum fatear, id hîc faciendi majus fundamentum habuerit, quàm si exanthemata illa

variolæ

variolaë fuissent. In posteriore verò, dum lochia nimis copiosè fluere videret, illa per coralliorum rubcorum copiosiore exhibitionem mox sistere, cùm ea tamen saltem moderari præstitisset, aggressus est. Et rursus postquam videret naturam in alui fluxum seu diarrhæam loco lochiorum solutam, ei mox astringentibus obviare sategit. Nos potiùs ad uterum, si tamen sistenda esse visa fuisset diarrhæa, derivassemus, & sic fortè revocatâ illuc materiâ & diarrhæa substitisset, & simul sanguis cohibitis lochijs ad superiora raptus febrim, & lateris dolorem causans rursus ad uterum revulsus fuisset, adeoque omnibus succursum. Per quod tamen absit, ut me ista dicto judiciosissimo viro in minimum præjudicium, allegâsse quis sibi persuadeat, eò quòd nullum in toto hoc tractatulo vel minimo verbulo offendere intendam, neque capacem me id cum fundamento faciendi, esse tateor, verùm solùm ut meam opinionem tantò magis confirmem, & declarem. *Contra-*

ria enim juxta se posita magis elucescunt.

Per transfennam verò hîc advertendum, accidentem quandoque in partu copiosiore lochiorum fluxum cautè esse moderandum, nunquam verò planè sistendum. Novi enim plures puerperas, quæ quoties etiam felicissimè pariunt, tantum sanguinis in ipso partu, & mox post eum effundunt, ut penè universum effusum credideris, per hoc etiam adeò exsoluuntur, ut intrà aliquot horas vix se recolligant, imò per plures etiam dies consequenter debilissimæ, & quandoque animo delinquentes videntur, tandem verò tamen rursus feliciter se recolligunt, & puerperium suum prosperè superant; imò hoc inde emolumenti habent, quòd, quemadmodum hoc ipsum etiam annotavit Franciscus Sylvius, postmodum parciorem, & breviorē patiantur lochiorum expurgationem: quibus si quis mox astringentibus succurrere præsumeret, eos mox in febrim, & alia gravissima acciden-

cidentia, si non fortè planè in mortem, præcipitaret. Vide hac dere, si lubet, etiam Rod. à Castro l. 4. de morb. Mul. c. 10. Sed quid, si retentis post partum in utero secundinis, vel parte earum aliquâ, molâ, aut grumo sanguinis, adefset tantus sanguinis fluxus, quo mulier notabiliter jam deficeret; licerétne in tali casu ad dicta expellenda consuetis pellentibus uti, qualium farrago passim ab Authoribus proponitur, & eadem sunt, cum ijs, quibus ad promovendos menses, aut factum mortuum expellendum utimur? Quòd ita, urgere videtur necessitas; supponimus enim ex tali fluxu puerperam maximè periclitari, adeoque cum omnimodo esse sistendum, aut saltem moderandum, quod verò fieri minimè potest, antequam prædicta ex utero sint expulsa; quandiu enim illa ibidem existunt, tam diu uterus se contrahere non potest, quàm diu is verò non se contrahit, aperta venarum orificia non concidunt, atque ita fit, ut, antequam præfata ex utero

Dd 4

sint

sint expulsa, dicti fluxus cohibitionem sperare non liceat. Quòd verò non, dissuadet illorum pellentium caliditas, & aperitiva facultas, à quibus proinde fluxus ille sanguinis adhuc magis proritare-
 tur, taceo, sisteretur. Quid ergo in tali casu agendum? Dico prænominata illa in tali casu non tam tanquam à natura omnino aliena (visæ enim fuère Mulieres, quæ molam usque ad mortem, quemadmodum annotatum reliquit Ambrosius Paræus per 17. annos gestârunt) quàm Mulieri in tali casu inevitabile mortis periculum minitantiâ, quàmprimùm possibile est, è corpore fore eliminanda, nullo modo tamen cum propriè & per se impellentibus, ob præsentem fluxum, qui ab ijs adhuc major concitaretur, sed cum talibus, quæ per accidens illud ipsum efficere valent, sed citra tantam concitationem sanguinis: quemadmodum sunt inter cætera sternutatoria ab ipso etiam Hippocrate 5. aph. 49. *ad secundinas deturbandas, sternutatorio immisso, nares &*
 os

os comprimito, proposita. Quò facerent & vomitoria, tanquam, quæ naturam ad inferiorum partium compressionem cogendo, quoque dictorum ex utero expulsionem promovere possunt, dummodo tamen virium debilitas eorum utui non obstat. Item fætida naribus admota. Ut castoreum, galbanum, assa fætida, aut suffitus ex fætidis ut plumis perdicum, capillis, verrucis equorum tibijs adnatis, & similibus, quæ de uteri suffucatione apud Authores passim licet reperire. Suffitus verò, qui per inferiora adhiberi solent, minùs tuti essent, cò quòd sanguinis fluxum potius proritare nati sunt, quàm sistere. Suffitus aromatum muliebri educit 5. aph. 28. Quo calculo, & pessaria aliàs consueta damnantur. Clysteribus acrioribus aliàs etiam in dictorum exclusionem quandoque multum efficitur, verùm quidquid hîc incipies, facilè inpinges; unde ferè Consultissimum videtur, ut, postquam nec sternutatoria, nec fætida naribus admota quicquam profecerunt, mox ad

manualem operationem deveniatur, atque ea, manu in muliebrem sinum immisâ, cautè extrahantur. Modum verò talis operationis videre licet apud Roderium à Castro lib. 4. de morb. Mul. cap. 7. Franc. Stokhomerum in Examine obstetr. & alios. Per quam ipsam operationem fore salvandas & eas mulieres, quibus nondum excluso fœtu ex violenter quacunque de causâ, abruptis ab utero secundinis & orificijs ruptarum venarum non priùs unibilibus, quàm uterus à fœtu exoneratus se se contraheret, talis hæmorrhagia accideret, docet idem jam memoratus Stokhomerus. Et hoc non tam, quòd teste Hip. 5. aph. 60. tunc temporis fœtus bene valere non possit, quàm quòd non cohibetâ illâ hæmorrhagiâ, aliàs unâ cum fœtu & ipsam matrem sensim & sensim resolutis viribus tandem interire necesse foret. Sed bene advertendum est, me eam solùm hæmorrhagiam hîc intelligere, quæ pro causâ habet secundinæ ab utero præmaturam abruptionem, à qua-

cun-

cunque tandem causa illa acciderit, minime verò eam, quæ menstruatim prægnantibus quibusdam plethoricis quandoque citra damnum accidere solet, atque ex venis exterioribus procedit. Quamvis, si quis ante dictam illam manualementem, puerperis omnibus summe terrificam, operationem virtutem illius mixturæ, quam proponit Franc. de Le Boe Sylvius in sua Praxi Med. & se gloriatur cum ejus unc. iij ter de die exhibitis placenta partem post abortum in utero per aliquot mentes relictam, & continuum sanguinis fluxum causantem feliciter & citra majorem hæmorrhagiam depulisse, experiri vellet, ego ei non refragarer. Habet verò se mixtura illa sic :

℞. rad. bistortæ zij fol. majoran. puleg. aa. mj coq. in aq. & vin alb. an. q. s. in colat. unc. xxx diss. syr. artemis. unc. iij aq. cinam. unc. j M.

Quid si uterus ex non bene factâ secundinarum aut molæ extractione, aut ex
aila

alia etiam quâcunque causa procideret, licerétne, repositum more solito astringentibus & siccantibus retinere, & obfirmare? Respondeo pariter negativè, nisi exactâ jam in totum lochiali purgatione. Retineri tamen posset alijs medijs: si nimirum mulier toto puerperij tempore in lecto quietissimè se contineret, & neque ad ipsam excrementorum egestionem è lecto surgeret, sed suam necessitatem ad studiò ad id parata vasa in lecto perageret, manum etiam utero sapius, præsertim tempore excrementorum depositionis admotam haberet, atque sic, ne rursus procideret, præpediret, vel etiam in sinu suo pessarium ex subere solo vel cum cera obducto in medio, ne urinæ & lochijs exitus inhiheretur, perforatum continuò gestaret.

Sed diceret quispiam à nobis in puerperis refrigerantia disuaderi, & tamen radicem bistortæ, bolum armenum, nitrum perlatum, & similia frigida usurpari, quæ sunt valde inconstantia. Ast ei repono
ista

ista à nobis usurpari non quàm refrigerantia, sed potiùs quàm alexipharmaca, & quidem, in eo casu ubi lochiorum fluxus non venit primariò respiciendus. Neque illis nos faciè solis uti, sed cum alijs calidioribus permistis, ut sceniculo, melissa & similibus uterinis, quàmvis jam superiùs dixerimus in maxima febrè, aut internis viscerum inflammationibus ea, quæ tenuioris sunt substantiæ, licèt refrigerantia sint, absolutè cum Roderico de Castro non esse reiicienda.

Instaret: nos per rejecta in puerperis refrigerantia lochijs quidem feliciùs expurgandis consuluisse, per substituta verò ijs diaphoretica, & lochia proritantia, utpote calida feбри intendendæ occasionem dedisse, quòd tamen æquè, ac lochiorum suppressio, quæ ex refrigerantium usu timetur, videtur esse funestum: Ergo utrinque malè. Sed R. concelsâ primâ parte antecedentis, nego secundam. Imò hoc ipso, quòd diaphoresis promoveatur, aut, lochia restituantur, febrim

febrim remittere necesse est, evacuatis nempe sic è corpore aut unà cum sanguine lochiali per uterum, aut cum sudore per cutis poros humoribus seu particulis illis heterogeneis, & sulphureis universam sanguineam massam in febrilem æstum accendentibus. Et deinde; numquid licet in temperationibus persistere, & non ire ad calidiora illa aromatica, & oleosa? Numquid etiam in movendis lochijs cum externis multùm proficitur, ut adeò ad interna calida, quæ febrem intendere possent, semper recurrendi tanta necessitas non sit?

Sed urget adhuc ulteriùs omnem salutarem humorum expurgationem ex doctrina Hippocratis debere fieri per loca conferentia, & à natura ad id instituta, quæ in puerperis sunt uterus. Ergo ad eum solùm in omnibus puerperarum affectibus evacuationes erunt dirigendæ, & nunquam ad cutis poros, aut alium, quocunque etiam puerperij tempore; præsertim quòd videamus puerperis facile
nihil

nihil mali accidere, dummodo lochia ritè procedant. Id quod quidem manifestum signum est, in lochiorum debito fluxu totam puerperarum salutem positam esse, quemadmodum id etiam ipsimet in alio loco confessi sumus. Verùm ad hoc ipsum dico, per loca conferentia esse ducendum, si ea educendæ materiæ sunt commoda simul, & proportionata; diximus verò naturam universæ peccanti materiæ per uterum saltem satis tempestivè expurgandæ non semper sufficere, quemadmodum id contingit in variolis, imò ob partis incommoditatem etiam in alijs malignis exanthematibus, in quibus cutis pori via educationis commodior sunt, quàm uterus. Idem est de majore corporis cacochymia, propterea quandoque etiam per aluum expurganda. Imò videmus id ipsum & naturam ipsam quandoque feliciter moliri, dum unà cum lochijs per se in largissimum sudorem solvitur, quandoque etiam ingentes diarrhæas innoxie concitat, sicut jam alibi hoc pla-

pluribus fuit inductum. Cur ergò non licebit ipsam necessitate sic exigente etiam arte imitari, manente interea tamen in suo vigore illo, quòd bene procedente lochiali fluxu puerperæ ut plurimum bene se habeant?

Denique nos mirari quis posset, & non immeritò pro coronide quærere, cur nos in gravidis adeò abortum timeamus, deque ritè tractandis puerperis adeò simus solliciti, cum tamen videamus mulieres rusticas, mendicas, & militum sive scortas, sive uxores tantæ tum in cibatione, tum in alijs sex rebus non naturalibus inordinationi esse deditas, ut violentissimos tempore gestationis subeant sæpe labores & commotiones, absque eo tamen, quòd abortum patiantur. In victu etiam edunt & bibunt, quidquid ipsis quasi obvium est, aëri externo mox sese sæpe necessitate sic exigente, sæpe etiam spontè, post partum exponunt. Imò impiæ meretrices, totum puerperij tempus sæpè ita occultant, ut deperditis, aut clanculum

culum trucidatis fœtibus sæpe nunquam gravidæ fuisse, multò minùs peperisse deprehendantur & tamẽ per hoc non offenduntur: quid ergò tantis ceremonijs cum gravidis, aut puerperis opus? Ista videtur esse mera delicacitas. Verùm R. primò de ijs quæ gestationis tempore minùs sibi cavent, quamplurimas abortire, & ex eis, quæ in puerperio minùs ritè tractantur etiam plurimas interire. 2dò longam esse inter infimæ, & melioris sortis mulieres, longam inter robustissimas quasdam & debiliores, longam denique inter quælibet extrema perpeti assuetas, & in otio, ac omnium rerum affluentia educatas diversitatem. Imprimis enim illis videtur misericordissimus, & qui nulli majus onus injungit, quàm quod sufferre potest, præ istis in omnibus longè magis assistere, & cum eis quodammodo super decreto illo Genet. 3. *Multiplifico arumnas tuas, & in dolore paries filios*, dispensasse. 2dò illæ sunt gravissimis miserijs à natura assuetæ, adeoque

Ec

ca,

ea, quæ ipsis ante, in, aut post partum
 accidunt non ita sentire, aut ab illis læd
 juxta illud: *ab assuetis non fit passio, & con-*
sueti solitos labores ferre, etsi fuerint inua-
lidi, aut senes, non consuetis, quamvis ro-
busis & juvenibus, facilius ferunt. 2. aph.
 49. *Consuetæ etiam longo tempore, etiamsi de-*
teriora sint, insuetis minùs molesta esse so-
lent 2. aph. 50. 3tiò illæ plerumque tan-
 tis excrementis non scatent, quantis istæ;
 & hoc partim ob victûs rationem ut plu-
 rimùm simplicem, adeoque multiplici
 & variâ longè meliorem. Per hæc quo-
 que si famem non potiuntur, saltem ob
 alimenti penuriam minùs, quàm appe-
 terent, assumere coguntur. Quis verò
 nescit, hoc utrùmque suo modo quan-
 doque sanitati conservandæ plurimùm
 conducere? *Optimum siquidem teste Hip.*
Sanitatis studium est non satiari cibis. Ac-
 cedit, quòd tales plerumque se quamplu-
 rimùm commovere, aut in arduis labo-
 ribus exercere soleant, unde etsi quid in-
 cis superfluitatum generetur, id per mo-
 tum

tum & de super oboriri solitos sudores ut plurimum rursus discutitur. Unde rursus Hippocrates *sanitatis studium est non satiari cibis, & impigrum esse ad labores.* Quod verò totum contrario modo se habet cum melioris sortis mulieribus, in otio, & omnium rerum affluentia viventibus; adeoque etiam mirum non est, quòd hæc mala, quæ sibi obveniunt difficilius ferant, & magis ab eis lædantur. Minimè igitur vanum est, de bono gravidarum, puerperarumque regimine nos adeò esse sollicitos. Sed ad conservandam Matrem licet abortum procurare: ergo matre in periculo constitutâ licebit quodcumque regimen ad conservationem fætûs faciens negligere, & usurpare quæcumque ad conservationem matris facientia remedia, etsi fætui aliàs noxia? Verùm R. ad istud ipsum, primò abortum esse rem per se valde periculosam vi Hippocratici illius 5. aph. 55. *Quæ gestantes uterum febribus corripuntur, & vehementer sine causa extenuantur, eæ difficulter, &*

cum periculo pariunt, aut abortientes per-
clitantur: ergo is nunquam est, præcipue
temerariè, procurandus, quemadmo-
dum id etiam prohibuit Hip. in Jure ju-
rando: Similiter autem neque mulieri ta-
lum vulvæ subdititium, ad corrumpendum
conceptum, vel fætum dabo. 2dò dico,
 quòd etsi etiam quis certus esset, quòd
 procurato abortu mater superviveret, co-
 verò non procurato unà cum fætu interi-
 ret, non liceret tamen eum saltem dire-
 ctâ intentione procurare, eò, quòd, te-
 ste Apostolo, *non liceat facere malum, ut*
eveniat bonum. Consequenter nunquam
 sunt sine cautione gubernandæ gravidæ,
 & nunquam in eis usurpanda sine cautio-
 ne talia, quæ abortum procurare vale-
 rent; sed si quid pro conservatione Ma-
 tris faciendum, faciendum id est cum ma-
 ximâ cautione, eâ scilicet, quàm nos in
 hætenus traditis observandam esse docui-
 mus. Atque ista tandem etiam de con-
 troversijs latis.

CAPUT XX.

De recto prænantium, & puerperarum in 6. rebus non naturalibus regimine.

Quandoquidem rectè in calce capitis antecedentis recti prænantium puerperarumque regiminis facta est mentio, neque de eo hætenus quicquam speciale fuit prolatum, ut id hîc saltem non-nihil exactiùs examinetur, commodum, quod ex eo debitè observato sperare mulieribus licet, id exigere videtur. Scien- dum tamen non tam fore sermonem de recto regimine, quod prænantes puerpe- ræ in statu præternaturali, seu morbo- so constitutas concernit, quoniam illud pro cujuslibet particularis morbi ratione est diversimodè instituendum, verùm de illo, quod eis ut sanis competit, & me- diante quo se à quocunque morbo- so accide-nte, ne in illud incidant, citra ullo- rum medicamentorum usum utcunque commodè præservare, dummodo velint,

possunt. Et hoc regimen est scientia illa, quam adeò commendatam voluit tum prægnantibus, puerperisque, tum Medicis ipsis Divus Hip. lib. 1. de morb. Mul. his verbis: *Custodiâ & scientiâ multâ opus est, ut in uteris gestent puerum, & enutriant, & ut evadant ab ipso in partu.*

Consistit ista scientia verò seu regimen universim in apto 6. rerum non naturalium usu, adeoque Aëre, cibo & potu, somno & vigilijs, motu & quiete, exercitijs & recrementis, atque animi pathematibus debitè regulatis. Et tempore gestationis quidem, si quæpiam utero gerens non solum ad consuetum 9. mensium tempus sana pertingere cupit, verum etiam feliciter parere, atque tandem subsequens puerperij tempus prosperè superare, consultum ei est, ut in aëre quantum potest, degat temperato & pravis odoribus experte. Et inter cæteros factores gravidis quidem præcipuè obesse fumum extinctæ lucernæ notatum reliquit Aristoteles lib. 8. histor. Animal. cap. 24.

Aërem

il. Aërem verò austrinum Hippocrates 3.
m aph. 12.

Cibum expedit esse quantitate moderatum, atque si in eo quid excedendum, fiat id potius in superfluitate, quàm deficientia posterioribus præsertim gestationis mensibus, & fætu copiosiore alimento indigente: omnis etiam nocivæ qualitatis expertem, adeoque facilis concoctionis, distributionis, & copiosi nutrimenti, qualis est caro vitulina, arietina, gallinarum, caponum, pullorum, volatiliū extra aquas degentium, & plūs se le commoventium, ova recentia sordilia, atque ex iisdem parata, &c. minimè verò aut concoctu difficilem, aut pravo succo scatentem, acrem, flatuosum, aut aliā quāpiam qualitate ut puta, mentes movente suspectum. Quare vitanda caro porcina, hædina, cervina vetustior, anserina, anatina & similes: omnia item fumo indurata, aceto aut sale condita, caseus antiquus, legumina, fructus horarii, pepones, fungi, & terræ tubera, nec

Ec 4

non

non aromatum præcipuè croci multus
 usus, eò quòd talia menses proritent in
 hoc casu periculosos. Vt fructus verò
 tanto faciliùs vitentur, gravidæ eos sibi
 afferri non curent, neque hortos, ubi illi
 crescunt, faciliè frequentent. Quamvis
 hortorum ingressus illis & ex eo à quibus-
 dam vitandus censeatur, quòd fæminæ
 faciliè tali herbæ insiderent, quæ abor-
 tui occasionem dare posset: quemadmo-
 dum tali virtute præditus teste Dioscoride
 Cyclaminus à quibusdam creditur, & id
 quidem eâ ratione, ut si quæ prægnans
 eam vel transilierit, exinde abortire pos-
 sit, id quod mihi tamen faciliè non per-
 suadetur.

Sed hîc quis quærere posset, quidnam
 verò de planè exoticis illis, quæ quando-
 que à multis gravidis eo præcipuè tempo-
 re, dum fætui crines crescere incipiunt,
 appetuntur, sentiendum: num ea illis ad-
 mitti debeant, vel non admitti? Et qui-
 dem quòd eis admitti non debeant vide-
 tur loqui res ipsa, eò quòd similia quan-
 do.

doque planè comestibilia non sunt, & prorsus nullius neque digestionis, neque nutrimenti: qualia sunt creta, carbones, calx & similia. Admitti verò ea illis quandoque tamen debere, videtur luadere Hip. illud: *Paulò deterior & potus & cibis, suavior tamen, melioribus quidem, sed insuavioribus præferendus*. Planè persuadere verò Levini Lemnij illud, quod in occultis Nat. Mirac. lib. I. cap. 5. recenset de gravida quapiam, quæ conspecto viro quodam thorofo, & succulento in id depravatæ appetentiæ devenit, ut ejus carnibus vescendi invincibili desiderio prehenderetur. Quare cum etiam allocuta est, qui tergiversatus quidem aliquamdiu, tandem verò ab alijs persuasus tamen paruit, & passus est sibi morsum unum dari à fæmina, quæ verò unâ buccellâ non satiata, petijt alteram, quam verò similem in suo corpore crudelitatem non assuetus vir ille ipsi denegavit. Sed ecce quid factum! recedit mæsta mulier, ad partum se parat, & parit binas quidem

proles, sed mortuam unam, vivam alteram; id quod quidē factum ita non fuisse censet memoratus Levinus Lemnius, si fœmina in sua tam intensa appetentia suo desiderio frustrata non fuisset. Quid quid tamen sit: Ego existimo quidem talia ipsis absolute denegari non debere, præcipue si ea talia sint, quæ ipsis absolute obesse non possunt, interea tamen omnipossibili modo adhortandas esse, ut in similibus ipsæ se vincant, & ab eis desistant. Ipsis etiam similia videndi acquirendique occasio auferenda. Liceret nostratibus quibusdam in suos maritos quandoque similiter desævire! Quid valet, eæ sibi tales inordinatas appetentias sapius comminiscerentur.

Salitorum verò usus ex eo gravidis interdicens, quòd Arist. lib. 7. Hist. Anim. c. 4. eas, quæ in similibus sibi non cavent, fœtus sine unguibus parere scribat. Acidorum verò, quòd teste apud Ettmullerum in valetudinario infant. Sylvio fœtus per talia non solum torminibus,

bus, verum etiam epilepsiæ obnoxij red-
dantur. Quâ ipsâ de causâ etiam vinum
gravidis denegat ibidem Hartmanus, qui
verò saltem de immoderato ejus usu est
accipiendus, non verò de moderato.
Honestâ quædam Matrona pro experto
mihi retulit, ab ijs fæminis, quæ gestatio-
nis tempore multis nuci-
bus vescuntur, fæ-
tus rancidos progigni. Aliàs Aristo-
teles citato loco dicit, quòd *quæ mater
comoderit, sæpe gerulus veniat in lucem
fetus.*

Pro potu ordinario possunt bibere vi-
num album, defæcatum, & viribus me-
diocre, non tamen mustum, utpote cu-
jus nocumentum expertam rectè primò
elapso autumno in cura habui prægnan-
tem, ex ejus potu & castanearum farci-
minis-
que esu gravissimam colicam cum
omnium, quæ assumebat evomitione
patientem, alium verò adstrictam haben-
tem. Abstemijs servire potest vel aqua
cum coriandro, aut cort. citri decocta,
vel simplex fontana, in qua saltem mica
panis

panis tosta immerſa ſit : minimè tamen valde frigida, utpote quam tum ex Hip. tum ex Ariſtotele gravidis maximè noxi- am adnotavit Hieron. Mercurialis lib. 1. de morb. Mul. cap. 4.

Somnus ſit ſolitò diuturnior.

Motus intermedijs menſibus ſuperet quietem cum moderamine tamen, pri- mis verò tribus, ſeptimo, & præcipuè octa- vo quies motum. Quemadmodum iſtud ita ferè ſentit etiam Rod. à Caſtro l. 3. de morb. Mul. c. 22. *primo menſe non exer- ceantur, ſecundo rarò & lentè, tertio ex- peditius, quarto, quinto, & ſexto audaci- us, ſed moderato exercitio, & per planum; ſeptimo, octavo, & usque ad dimidium noni detrarhere de exercitio oportet, deinde in- tendere.* A dimidio enim noni menſis usque ad partum commotio ampliati- onis partium genitalium inſervit, adeoque ad faciliorem partum diſponit. Quem in finem quibusdam etiam balnea emollien- tia ex malua, althæa, meliloto, ſem. li- ni, ſænugr. & ſimilibus parata pro tunc pro-

profunt, iis scilicet, quæ difficilius parere solent, sicut & inferioris ventris cum ol. amygdalino & butyro recenti inunctiones. Violentiores tamen motus quocunque etiam gestationis tempore sunt noxii, ut equitationes velociores, cursus, saltusque. Imo Romanis fæminis, dum gravidæ erant, planè curru vehi interdictum fuisse scribitur, id quod quidem etiam prohibet Aetius ex Alpasia Tetr. 4. ferm. 4. c. 12. Quamvis, si id lentè fiat, & per planum, facilè non obfit. Extensiones etiam majores brachiorum sursum versus, & graviorum onerum elevationes multis obfuere, quas proinde etiam vitare expediet.

An tamen consuetudo cum viro, quæ etiam quædam motionis species est, gravidis sit licita, contraversum est inter Aucthores: ego puto primis saltem duobus vel tribus mensibus eas virorum consortia consultò vitare, eò quòd præterquam in motu illo venereo facilè mentes, aut planè etiam abortus concitaretur, facilè etiam

etiam superfœtatio, quæ & Matri & fœtui teste Arist. lib. 7. Hist. Anim. cap. 4. solet esse periculosa, contingeret. Quod etsi quidem rarò ita eveniat, evenire tamen posse, adeoque esse vitandum, testis est idem ibidem Aristoteles. Posterioribus tamen mensibus concubitus videtur securior ob fœtum tunc temporis jam firmius utero adnatum, & superfœtationi nullum ampliùs in utero locum permittentem. Etsi teste eodem Aristotele plurimis, si concubuerint mense octavo infans mucore opplētus exeat. Imò si mulier admodum virum appetat necessarius: ne scilicet simile quid ipsi obveniat, quod accidisse cuipiam refert in Ephem. Nat. Cur. Dec. 2. an. 7. obs. 123. Lochnerus, quæ absente suo marito in ed veneris desiderium devenerat, ut in somno mammas proprias cum manibus pro pene virili carpens, et comprimens tandem expergefacta fœmellam progenuerit in alterutra mammarum mentulam virilem adnatam habentem. Aliàs verò etiam ex, quæ

pau.

paulò ante partum concumbunt, istud emolumentum inde habent, quòd faciliùs pariant. Sed virum tunc brachijs suis fortiter innixum coire oportet, ne prægnantis ventrem comprimat. Popia seu Populia M. Aggrippæ filia, dum aliquando hac super re, cur nimirum solæ ferè mulieres gestationis tempore virum admittant, cæterorum verò animalium vix aliqua, interrogaretur, respondisse fertur: *quia bestia essent*. Sipienti pauca. Quid quid tamen sit: Certum est frequentior coitum saltem primis gestationis mensibus esse insecutum, eò, quod teste Franc. de Le Bœ Sylvio, ferè præcisè propter istam causam Meretrices rarissimè concipiunt, aut si concipiunt, plerumque ante tempus abortiunt.

Cæterùm genuinam, quare mulieres tempore gestationis virum admittant, cætera verò animalia exceptis paucissimis, inter quæ est equa, & lepus, non item, causam qui scire desiderat, Rodericum à Castro lib. 3. de Natura Mul. c. 2. de ea consulat.

Quo-

Quoad excreta, & retenta procurandum, ut corpus indies corrépondeat, adeoque retentæ diutiùs alvinæ fæces non solum uterum non comprimant, fætuque molestæ sint, verum etiam nec copiosiores excrementitij humores per aluum aliàs quotidie cum illis exonerandi in corpore aggregentur, ex quibus postmodum facilè deterius quid gravidæ accideret. Vnde consultum est ut huic vitio subjectæ mulieres ipsæ se juvent, & in cibis frequenter assumant talia, quæ aluum apertam servare valent, qualis est cremor hordei, spirachia cum passulis decocta, passulæ ipsæ, pruna, jura gallinarum cum additione, si videtur, mannæ, & similia: vitatis interea tamen fortioribus purgantibus, clysteribus, & suppositorijs acrioribus; quorum usus si tamen quandoque videretur necessarius, de eo expertus quispiam Medicus est consulendus.

Quoad animi denique pathemata composito, hilarique animo, quantum possibile

bilè est, gravidam esse, optimùm semper est, quemadmodum econtrà mæstam, zelotypam, iracundam, aut quocunque modo vehementer perturbatam pessimùm: & præsertim quidem eis obesse solet repentinus terror, qualis quandoque concipitur ex inexpectatò exortis incendijs, fulgure, tonitru, rixis, tristi nuncio, monstrosis hominum, bestiarùmve aspectibus, & similibus inopinatis; Qui monstrosi aspectus (sub quibus quoque similes picturæ comprehenduntur) etiam propterea vitandi sunt, quòd simili formâ etiam ipsi fætus facilè figurentur, quemadmodum id legere est rursus apud superiùs citatum Levinum Lemnium in occultis Naturæ Mirac. lib. 1. c. 4. *Ea, inquit ille, est imaginariæ facultatis vis, & potentia, ubi mulier fixiùs quid intuetur, ut simile quiddam conspectis emoliat, adeò, ut infanti varias rerum formas induci contingat, ac nævos, lentingines, lituras, verrucasque imprimi, quæ non facilè elui possunt, aut emaculari.* Et rursus: *Nequæ*
Ff
verè

verò temerè, aut ex nulla causa est, quòd nonnulli enormi sunt corpore, aspectu toruo, atque inamano, protuberantibus, inflatisque buccis, ore distorto, rictuque indecenti, cum hæc eò eveniant, quòd gravida ejusmodi spectra, ac simulacra cogitatione mentisque conceperint, aut oculis intentius in illa fuerint defixæ. Quâ de causâ etiam inhumanus ille quarumdam muliercularum mos omnino reformandus venit, quo Catellos, caniculosque totâ quasi die in manibus gestant, exosculantur, & nescio quid quasi lascivæ familiaritatis cum ipsis habent.

Atque tantum de regimine gravidarum usque ad partum.

Postquam verò jam quampiam peperisse contigit, tunc potissimum, in quo sibi cavere debet, est, ut in calido se contineat, & victu non mox à partu utatur pleno, aut alia quâpiam noxiâ precipuè astringente qualitate prædito. Ad aëris namque frigidi admissionem uterus mox sese contrahit, lochiisque liberum effluxum

xum præcludit, unde ventris tormina, lumborum dolores, totius corporis horrores, cordis anxietates, suffocationes, & alia similia. Ad victum quoque mox à partu pleniorẽ ob spiritus per partus labores, & copiosi sanguinis profusionem valde depauperatos fiunt in visceribus coctioni dicatis indigestiones, & cruditates, atque ex his sanguineæ massæ, tunc aliunde ad febrilem accensionem pronæ, admittis febres periculosæ, aut alia gravia symptomata. Quare puerperæ ab istis sibi cavere noverint, & se in loco calidiusculo, & subobscurò in lecto decenter coopertæ saltem per dies 6. aut 8. constanter detinere, atque, quò lochia tantò liberius fluant, uterusque tantò facilius in suum locum redeat, supinè pedibus nonnihil ad se retractis decumbere. Dixi in loco subobscurò: quantum enim primis illis saltem puerperij diebus lucidior aër noceat, docet nos infelix illa puerpera, quæ Viennæ Austriæ in obscurò quidem loco decumbebat, sed quòd ad

casu apertam fenestram solares radios fixius intuita fuerit, eatenus excæcata fuit, ut pro revocando rursus pristino visu nullum amplius suâ vitâ remedium repererit. Sed credo eam tenebrosè nimis decubuisse; quantum verò repentina illa à diuturnis & maximis tenebris in lucidum mutatio visioni obsit, experti contestari possunt illi, qui diu in tenebrosis carceribus detenti repentè libero & lucido aëri expositi fuère. Vnde dum dicitur puerperas debere jacere in loco subobscurò, tenebrosus intelligendus non est, sed minus lucidus. Post clapsas sic octo aut decem pluresue dies omnia præfata sunt laxiora, dummodo nihil deterius ægræ interea accidit. Successivè videlicet eis victu pleniore, aëréque lucidiorè gaudere licet, sicut & extra lectum, diutius nonnihil morari, omnia tamen cautè, & intra calidiusculum cubiculum. Quoad victum sufficit juscùla gallinarum, aut caponum cum una, alteraue bacca lauri & momento macis, crociue, quò lochia tan-

tantò feliciùs continuent, condita sæpius per intervalla sorbere, & hoc saltem per 4. 5. aut plures dies consequenter, donec impetuosior affluxus lactis ad ubera cessaverit, quo peracto, si nihil deterius accessit, securè licet ad pleniorum victum, adeoque ad carnes gallinarum, caponum, pullorum, vituli, ova torbilia, & ex ijs parata, similèluc facilè digestibiles cibos à macrioribus saltem, seu à paucis ad copiosius progrediendo, accedere. Vbi tamen ova in butyro frixa ad eum modum, quo nostratibus familiaria sunt, die flädlein / approbare prorsus non possum, si considerem illa teste Aetio Tetr. 1. term. 2. cap. 134. *peffimum ad omne alimentum præbere, nam in coctione in nidorem transeunt, & crassum humorem gignunt, vitiosumque, & excrementitium.* Bene verò mirorea tam frequenter assumpta notabilius damnum puerperis non afferre. A quibus propterea impostherum puerperæ arcendæ erunt, quemadmodum & à crudis omnibus, difficulter di-

gestibilibus, flatuosis, & aliâ quâpiam puerperio contrariâ qualitate præditis, quorum è numero sunt fructus horarii, carnes duriores, sale, aut aceto conditæ, pisces præcipuè paludosi, caro suilla, legumina, præcipuè fabæ astringentes & flatuolæ, castaneæ, caseus, lac, & similia.

Mirandum est, quòd, si quæ fæmina in puerperio (quod tempus nostrates mulieres planè ad 12. septimanas se se extendere dicunt, totòque eo tempore se ab illicitis custodire solent) tale quid assummat, quod ei pro tunc non conveniebat, ejus noxam semper postmodum, quamprimum id assumit, mox perlentiscere soleat.

Pro ordinario potu primis diebus multæ præter juscula nihil assumunt: aliàs verò servire potest aqua cum semine coriandri, aut cinnamomo, macere, corticibus citri, ac momento sem. cymini, vel etiam unâ alterâve baccâ lauri deacta. Postquâ verò jam primus ille & impetuosior lactis affluxus, & citra ulterius damnum pertransijt, vinum defæcatum, vetus,

tus, album, & viribus mediocre. Abstemix nostrx verò hujus loco decocto gallinæ utuntur. Accipiunt nimirum gallinæ macrioris cujuspian vel saltem à pinguedinæ liberatæ quartam partem, eam in aliquot aquæ fontanæ libris cum uno aut altero baccarum lauri pari, modico maceris, momento sem. cymini decoquunt atque sic subfrigidam demptâ prius, si quæ supernatat, pinguedine sorbillant.

Dixi subfrigidam: quantum enim actu frigidus potus puerperis, præsertim non longè à partu, obfit, edici non potest, quemadmodum perprovidè id annotavit in Ephem. N. C. an. 8. Dec. 2. obl. 174. Petrus Rommelius, & ab eo citatus Waldschmidius in Epist. 3. ad Dolæum data, uti & Georg. Francus in Ephem. Nat. Cur. Dec. 2. an. 9. obl. 200.

Somnus, & vigiliæ sint moderata.

Quies motui præferatur; sub quo & concubitus intellectum volo. Quamvis istud omnibus non arrideat. Arceatur

tur omnis strepitus & clamor, ne quies puerperæ turbetur: neque puerperæ ipsæ altiori voce loquantur, ne nimium se defatigent.

Corpus indies correspondeat, quod quidem si non fiat, nostrates mox tertio aut quarto à partu die, si apertæ non sunt, passulas minores in aqua melissæ maceratas esitent, & aluum feliciter sibi, & citra lochiorum turbationem referant.

Aliàs etiam mitiores clysteres servire possunt, suppositoriæque mitiora, quæ quatenus simul lochia stimulant, etiam hâc speciali ratione prodesse possunt. Ulterioribus verò aluum stimulantibus citra experti Medici consilium, præcipuè donec lochia adhuc cruenta profluunt, non utendum, etsi id à temerarijs obstetricibus audacter praticari sæpius viderimus.

Quoad animi denique pathemata, puerperas adhuc magis composito, lætōque, & ab omni excessiva perturbatione, præcipuè verò tristitiâ, irâ, & metu alieno animo esse decet, quàm prægnantes, cō, quod

quòd illæ per partûs labores & ingentem in partu sanguinis profusionem valde debilitatæ, ob spirituum vitalium tunc amissorum paucitatem quibuscunque accidentibus adhuc longè minùs resistere valeant, quàm dum prægnautes erant; quemadmodum id (ut ex sexcentis saltem unum, & id deplorandum exemplum afferam) cum proprio suo interitu, & maximâ suorum compassione experiri debuit ante annos Socrus mea p. m. domina Kraijn. Hæc erat jam in quartam septimanam puerpera, quoad omnia quàm optimè se habens & propterea etiam suam œconomiam cum solita sua dexteritate jam rursus exercens. Contigit autem, quòd quodam vespere ad mensam cum cæteris cænaret, cibis tamen pro se specialiter paratis, & uti supponebat, innoxijs vescens, de quibus verò postquam jam aliquantùm cum maximo gustu assumpsisset, ecce in eorum aliquo cæpæ subnigram, qualem colorem ex frixura contraxerat, particulam, casu,

uti coqua seu obstetrix edixerat, cum cochleari culinario fortè injectam conspicit, & adeò exhorreuit, ut mox ab ea conspecta se emorituram clamare, totàmque domum implacabilibus ejulatibus replere cæperit, paulò post verò convulsionibus epilepticis prehensa loquelā amiserit, atque triduo post è vivis maximo sui apud suos desiderio relicto decesserit. Ecce quid non valuit apperhensio, & contra obstetricem, à qua id studiò aut negliger sibi factum credebat, indignatio! In quibus propterea puerperæ sibi temperare noverint, & eis servientes ipsas à similibus custodire. Elapsis in simili regimine quatuor, quinque, aut sex septimanis puerperæ tandem liberè è lecto surgere, imò cubiculo egredi, & sensim & sensim solitas œconomicas peractiones reassumere poterunt, servatâ tamen præscriptâ victûs ratione in 9. aut 12. usque septimanam. Atque tantùm etiam de recto prægnantium, & puerperarum in 6. rebus non naturalibus regimine. Cum
quo

quo quidem etiam opusculum hoc tale
quale, sincero tamen corde in proximi
commodum confectum, finitum volo.
Id quod cedat DEO Ter Opt. Max. in
perennem gloriam, immaculatè conce-
ptæ ejusdem Genitrici M A R I Æ
honorem, & animæ meæ
salutem!

Non nobis Domine, non nobis, sed
nomini tuo da gloriam. Pl. 113.

F I N I S.

INDEX.

Rerum & verborum.

A.

Abortum utrum procurare quandoque liceat prægnantibus ?	435
Acatizæ fucci usus in oculorum defluxioni- bus,	136
Acida cur gravidis noxia ?	442
Acidularum in febribus cum ascite usus.	158
Acidularum in affectione hypochondriaca usus.	217
Aër gravidis idoneus	438
Aeruginis in ulceribus astutus usus.	135
Affectûs nomine quid intelligatur ?	7
Affectus menstruatis, gravidis, & puerperis ac- cidentes plerique complicati.	273
Agaricum alexipharmacum.	192
Agaricum mite phlegmagogum.	49
Alexipharmaca quid, & quâ vi operentur ?	114
Alexipharmacorum usus	115
Alhandali trochisci Colocynthide securiores	49
Ali.	

I N D E X.

Alimenta præter nutritivam etiam alijs pollent qualitatibus.	121
Aloës calidis & siccis, aluum siccam habenti- bus, gravidis, & hæmorrhoidum nimio flu- xui obnoxijis inconveniens.	58
Alterantia quid, & eorum usus.	106
Alterantia quâ vi operentur ?	106
Alterantia unde talia, aut talia dicantur ?	107
Alerantium magna diversitas.	109
Inter alterantia electio facienda.	110
Idem alterans pluribus, & quandoque contra- rijs pollet qualitatibus.	107
Alui fluxus qualis pleuriticis malus ?	257
Alui fluxus puerperis quandoque salutaris.	390
Alui obstructio ex sylu. pyrorum esu.	138
Alui in variolis obstructio.	205
Alexipharmaca habent præter occultas etiam manifestas, & eas diversas qualitates.	115
Anasarca quid ?	150
Animi perturbationes vehementiores omnes gravidis noxiæ.	449
Appetita à gravidis vehementiùs non facilè ne- ganda.	442
Apoplexia cum febre complicata.	222
Apoplexia est urgentior febre.	229
Apoplexiæ curatio.	223
Apprehensio gravis inpuerpera mortis cau- sa.	457
Ardo.	

I N D E X.

Ardoris linguæ curatio.	191
Ars qualiter possit imitari naturam.	355
Ascites quid.	150
Ascites cum febre lenta curatus.	162
Ascitis cum hæctica curatio.	170
Astringentium in instantibus mensib ⁹ usus.	290
Astringentium in actu fluentibus mensibus usus.	303
Astringentium in puerperis usus.	408
Aura frigida & lucida puerperis noxia.	450

B.

Balbi mitioribus solùm purgandi.	55
Balnea in febribus prohibita.	402
Basilica utrum gravidis incidenda.	346
Basilica quando, & cum quâ cautione gravidis secanda.	348
Bezoar & unicornu plùs æstimantur, quàm va- leant.	116
Bezoar humores ad caput, & fauces subli- mat.	117

C.

Cacochymia purgationis indicans.	52
Cacochymia expurgandæ ratio præsentem viri- um debilitate	132
Camphoræ usus in capite affectis.	117
Cæcitas in puerpera ex lucidiore aëre orta.	451
Canis	

I N D E X.

Canicularium tempore cum quibus purgandum?	56
Caniculorum gestatio gravidis prohibenda	449
Cantharides vehementissimum, & vesicæ insensum diureticum.	103
Cassia hypochondriacis, ventriculorum humidum habentibus, gravidis, & nutricibus noxia.	59
Cerebrum animæ rationalis sedes.	330
Cibus gravidarum.	439
Ciborum varietas complicatorum morborum causa.	16
Cichorei sylvæ in curandæ ventriculi frigidæ, & hepatis calidæ intemperiei usus.	248
Clysterum diversa indicantia.	70
Clysteres ferè semper tuti.	71
Clysteres varij, & in qua quantitate injiciendi.	73
Clysterum in febre maligna usus.	191
Clysterum in gravidis necessitas.	326
Clysterum in gravidis usus.	357
Clysteres, qui gravidis inlecuri?	319
Clysteres, qui gravidis tuti?	74
Clysteribus nimis frequenter non utendum.	72
Coitus num gravidis licitus?	445
Coëundi modus cum gravidis prope partum.	447
Colocynthis visceribus insensa.	48

I N D E X.

Colocynthis gravidis noxia.	59
Complicati morbi nomine quid intelligatur.	5
Complicati morbi descriptio.	9
Complicati morbi differentia.	10
Complicati morbi causa.	14
Complicati morbi diagnosi.	17
Complicati morbi prognosi.	20
Complicati morbi curatio ex communi sententia.	24
Complicati morbi curatio ex propria sententia.	41
Complicatos affectus recta curandi ratio in qua consistat?	42
Complicatos affectus curandi modi varij.	137
Contraindicantis nomine quid intelligatur?	6
Corroborantium eadem est ratio, quæ alterantium.	113
Curationes morborum à quo inchoanda?	26
Curatio à quo inchoanda in plurium affectuum concursu?	28
Curatio qualiter instituenda in affectibus non reciprocam ad se invicem contraindicationem habentibus?	29
Curatio semper ad urgentiorem affectum dirigenda.	31
Curatio qualiter instituenda in affectibus reciprocam ad se invicem contraindicationem habentibus?	31

I N D E X.

Cyclaminus gravidis summè noxius. 440

D.

Diagrydium tutius, quam scamnoneum.	50
Diaphoretica quâ vi operentur?	88
Diaphoreticorum indicans.	89
Diaphoretica omnia calida.	89
Diaphoretica non omnia æquè calida.	91
Diaphoreticorum utilitas.	87
Diaphoretica quibus competant?	90
Diaphoreticorum usus.	87
In Diaphoreticorum usu quid observandum?	92
Diaphoreticorum in actu fluentibus mensibus usus.	303
Diaphoreticorum in puerperis usus.	400
Diarrhææ in febre maligna curatio.	197
Diarrhæa in puerperis utrum sistenda?	409
Diarrhæa in puerperis quando, & quibus reme- dijs sistenda?	411
Diarrhææ cum pleuritide complicatæ cura- tio.	254
Diascordij Fracastorij in febre maligna usus.	118
Diuretica quid? eorum indicans & usus.	98
Diureticorum cum diaphoreticis cognatio.	98
Diureticorum, & menses pellentium diver- sitas.	367
Diuretica quâ vi operentur.	99
Diuretica quibus convenient?	101
Diuretica propriè sic dicta.	100

I N D E X.

Diuretica improprie sic dicta	101
Diureticorum temperationum exempla.	103
Diuretica gravidis infensa.	321
Diuretica gravidis quandoque necessaria.	326
Diureticorum in instantibus mensibus usus.	289
Diureticorum in actu fluentibus mensibus usus.	303
Diureticorum in gravidis usus.	360
Diureticorum in puerperis usus.	400
Diureticis proprie talibus quandoque improprie talia substituenda.	102
Dysuriæ & stranguriæ in gravida curatio.	365
Dysenterici in puerperis curatio.	414

E.

Electio artificiosa remediorum, & astutus eo- rum usus, optimum complicatos affectus re- cte curandi medium.	46
Elaterium fætum interimit.	47
Emulsionem in diarrhæis suspectæ.	198
Emulsionum in petechiis usus.	200
Epithematum in febre petechiali usus.	200
Errores in puerperio commissi diu postmodum sentiuntur.	454

F.

Febrium diversæ causæ.	95
Febris lacteæ causa.	392
Febris lacteæ à putrida distinctio	407
Febris	

I N D E X.

Febris lactea de se secura , ultra triduum aut qua- triduum non durat.	393 & 404
Febris lacteæ curatio.	404
In febre lactea victûs ratio.	406
Febris quandoque apoplexiæ remedium.	231
Febres acutæ urgentiores , quàm hydrops.	155
Februm lentarum hydropi junctarum cu- ratio.	160
Febres lentæ hydropi junctæ frigidis malè cu- rantur.	160
Febris cum malignitate complicata.	184
Febris malignæ recta curatio.	185
Febris maligna curata.	193
Febris puerperis communissimus morbus.	388
Febris petechialis curatio.	199
Februm symptomaticarum , ut angina, pleuri- tidis &c. in puerperis curatio.	403
Fœtus ad arborum fructus comparatio.	350
Fœtus quàm diu gestetur in utero ?	313
Fœtus tertij mensis.	335
Fœtus venæ Sectionis tempore roborandus.	343
Frigus , & lux nimia puerperis noxia	450
Frigida hausta qualiter sudorem moveat ?	89
Fumus extinctæ lucernæ gravidis nocentissi- mus.	438

G.

Graviditatis nomine quid intelligatur ?	270
Gravidæ quæ deterius se habere soleant ?	345
Gg 2	Gra.

I N D E X.

Gravidis accidentium affectuum complicatio- nis modi aliquot.	276
Gravidæ quando purgandæ ?	273
Gravidis quibus primis mensibus venæ Sectio præcipuè necessaria ?	345
Gravidis etiam tali venas aperire licet.	336
Gravidarum in 6. rebus non naturalibus regi- men.	437

H.

Hæmoptoiseos cum tussi ex perfrigeratione pe- ctoris orta complicatæ curatio ?	260
Hæmorrhagia lethalis theriacæ usum conse- cuta.	94
Hæmorrhagiæ gravidis quandoq; innoxia.	332
Hæmorrhagiæ uteri à præmaturè abruptis fe- cundinis dependentis in gravidis curatio.	426
Hæmorrhoidum antiquarum curatio.	128
Hecticæ febris curatio.	174
Helleborus vehemens medicamentum.	48
Helleborus albus validissimum & vix tutum vomitorium.	68
Hydropis tres species.	150
Hydrops cum febribus complicatus.	148
Hydropis cum febribus complicati curatio.	151
Hydropis mirabilis solutio.	183
Hypochondriacæ passionis subjectum.	208
Hypochondriacorum accidentium causa.	206
Hypochondriacæ passionis curatio.	210

Hy;

I N D E X.

Hypochondriacorum cibus.	226
Hypochondriacis an interdiu bibere liceat?	224
Hypochondriacorum potus.	223
Hypochondriaci cur tam rarò resanentur?	221
Hystericis fragrantia noxia.	240

I.

Indicatio quid, & unde desumatur?	25
Indicatum quid?	26
Intemperies ventriculi frigida cum intemperie hepatis calida complicata.	241
Intemperiei ventriculi frigidæ, & hepatis cali- dæ curatio.	242
Intemperiei calidæ ventris, & frigidæ splenis curatio.	249

L.

Labores & commotiones sanitati proficuæ.	435
Lochia quid, & quâmdiu durare soleant?	271
Lochiorum læsionem quæ mala consequan- tur?	272
Cum lochijs etiam cacoehymia expurgatur.	385
Lochiorum copiosus in partu fluxus non adeò metuendus.	422
Lochiorum nimij fluxûs à retentâ in utero se- cundinâ, molâ, aut sanguinis grumo depen- dentis curatio.	423

INDEX.

M.

- Mannæ** in febribus usus. 58
- Medico** quæ scitu necessaria. 141
- Medicamenta** non omnia sunt ejusdem virtutis. 43
- Medicamenta** respectu hominis dicuntur talia, aut talia. 38
- Medicamenta** pollent sæpe pluribus, & ijs contrarijs facultatibus. 43
- Medicamentorum** alia facultas per se, alia per accidens. 43
- Medicamenta** aliud operantur per se, & aliud cum alio usurpata, & aliud hoc modo usurpata, aliud alio modo. 44
- Medicamentis** pluribus eadem vis communis. 43
- Medicamenta** operantur pro circumstantiarum diversitate. 45
- Mel** febricitantibus, & hecticis noxium. 135
- Menstrui** sanguinis seu mensium nomine quid intelligatur? 266
- Menses** quando primùm fluere, & quando cessare soleant? 267
- Mentum** fluxus ad mulieris sanitatem necessarius. 268
- Mensium** fluxus est testis mulierem esse aptam ad concipiendum. 269
- Mensium** fluxus utrùm ad concipiendum absolute sit necessarius? 270
- Men.**

I N D E X.

Mensium suppressionem quæ mala conserquantur ?	268
Menses suppressi quando movendi.	312
Menses cientium in actu fluentibus mensibus usus.	303
Menses pellentia gravidis infesta.	324
Mercurialis herba gravidis suspecta.	359
Meretrices cur rarò concipiant ?	447
Methodus universalis sine exercitatione in particularibus ferè inutilis.	148
Methodus curandi affectus complicatos communis examinatur.	35
Monstrosorum fætuum causa.	449
Morbi cum graviditate complicati.	313
Morbi cum puerperio complicati.	369
Morbi matris abortûs causa.	314
Morbillorum curatio.	203
Mors ex nimia diaphoresi orta.	93
Motus qualis, & quando gravidis utilis ?	444
Mulierum naturalis constitutio.	264
Mulier ferè sola gravisida coitum amat.	447
Mulieres nobiliores cur in partu & aliàs faciliùs offendantur, quàm ignobiles ?	433
Mustum gravidis noxium.	443
Myrobalani ijs, qui durioris sunt alui inconvenientes.	59

I N D E X.

N.

Narcoticorum usus.	201
Narcoticorum in pleuritide usus.	259
Nucum in gravidis noxa.	443

O.

Obstructionis splenis cum tussi ab acri defluxione dependente, complicatae curatio.	251
Ova in butyro frixa puerperis interdicenda.	453

P.

Panacæarum reprobatio.	141
Partum consequentia.	271
Passularum minorum in puerperis usus.	456
Plethora sanguinis missionis indicans.	79
Pleuritidis cum diarrhæa curatio.	253
Pleuritidis cum febre ratione refrigerantium complicatae curatio.	257
Potus frigidus gravidis noxius.	444
Potus frigidus puerperis noxius.	453
Prognoses cautè ferendæ.	22
Prunellæ curatio.	195
Puerperij nomine quid intelligatur?	264
Puerperæ pluribus, & difficilioribus morbis laborant, quàm cæteræ mulieres.	370
Puerperarum salus lochia ritè fluentia.	390
In puerperis remedia ad uterum dirigenda.	400
In omnibus puerperarum morbis ad lochia attendendum Medico exceptis variolis.	416
Puer.	

I N D E X.

Puerperarum regimen in 6. rebus non naturalibus.	450
Puerperas animo quietissimo esse decet, & præcipuè terrorem, iram, & tristitiam vitare.	456
Puerperij errores diu postea luuntur.	454
Puerperam loco subobscurò decumbere decet.	451
Purgatio præcipuum sanitatis remedium.	52
Purgationis indicans Cacochymia.	52
Purgatio cum appropriatis cuiusvis humori rectè perficitur.	52
Purgantia alia fortiora, alia mitiora.	53
Purgantium alia operantur per superna, alia per inferna.	60
Purgantium variaz qualitates.	57
Purgantium exhibitio quandoque partienda.	64
Purgantium in febre maligna usus.	191
Purgantium in instantibus mensibus usus.	288
Purgantium in actu fluentibus mensibus usus.	299
Purgationis in gravidis necessitas.	325
Purgantium in gravidis usus.	349
Purgatio in gravidis non semper tuta.	319
Purgantia qualia gravidis convenientia?	351
Purgationis in gravidis tempore fœtus roborandus.	356
Purgantium in puerperis usus.	381

I N D E X.

Purgantium in variolis & morbillis usus. 205
In purgantib⁹ etiam quantitas consideranda. 68

Q.

Qualitatum intensio unde desumatur? 108
Quartana cum ascite curatio. 152

R.

Refrigerantia quâ ratione feбри medentur. 398
Refrigeratio non solum frigidorū effectus. 395
Refrigerantium in hypochondriacis usus. 222
**Refrigerantium in actu fluentibus mensibus
 usus.** 303
Refrigerantium in puerperis usus. 388
**Refrigerantia, quæ tenuioris sunt substantiæ
 puerperis adeo non nocent.** 396
**Regimen prægnantium & puerperarum in
 rebus non naturalibus.** 437
**Regiones calidas incolentibus mitiora purgantia
 sufficiunt.** 62
**Remediorum astutus usus alterum complicatos
 affectus rectè curandi medium.** 130
**Remedia circa quæ contingunt affectuum cum
 mensibus concurrentiū complicationes.** 281
**Remediorum circa quæ fiunt affectuum cum
 mensibus concurrentium complicationes le-
 gitimus usus.** 283
**Remediorum, circa quæ fiunt cum mensibus
 complicationes, in instantibus mensibus
 usus.** 283
Reme-

I N D E X.

- Remediorum, circa quæ fiunt cum mensibus
complicationes, in morbo mensibus actu flu-
entibus superveniente legitimus usus. 295
- Remediorum, circa quæ fiunt cum mensibus
complicationes, in mensibus morbo jam a-
ctu præexistenti supervenientibus, legitimus
usus. 305
- Remediorum, circa quæ fiunt cum mensibus
complicationes, in morbo suppressis mensi-
bus superveniente legitimus usus. 306
- Remedia, circa quæ fiunt affectuum prægnanti-
bus accidentium cum graviditate complica-
tiones. 318
- Remediorum, circa quæ fiunt cum graviditate
complicationes, legitimus usus. 324
- Remedia, circa quæ fiunt cum puerperio com-
plicationes. 371
- Remediorum, circa quæ fiunt cum puerperio
complicationes, legitimus usus. 374
- Rhabarbarum mite, & tutum medicamentum. 50
- Rhabbarbari usus in febribus suspectus. 57
- Rhabarbarum aluum durum post se relinquit. 59
- Rhabarbarum gravidis tutum, 356

S.

- Salsa cur gravidis vitanda? 442
- Sanguinis missio magnum remedium. 78
- Sanguinis missio Romanæ olim militiæ infan-
tis. 79
- San-

I N D E X.

Sanguinis missionis indicantia.	79
Sanguinis missionis contraindicantia.	80
Sanguinem mittendi modi varij.	81
Quo modo emissus sanguis vires magis debilitet ?	82
Sanguinis missio quandoque partienda.	85
Sanguis quâ quantitate gravidis mittendus ?	344
Saphæna gravidis non facîle secanda.	349
Scammoneum inflamans & corrodens medicamentum.	49
Scamoneo non , nisi correcto utendû. 50 &	135
Scammoneum in febribus suspectum.	57
Scyrrhus splenis ad tactum strepitum edens.	182
Senna gravidis tutum medicamentum.	48
Seri lactis in passione hypochondriaca usus.	217
Sitis diuturnioris noxæ.	224
Sternutatoria errhinorum species.	359
Sternutatoria in gravidis vitanda.	360
Solida diutiùs in ventriculo morantur, quàm liquida.	243
Sudorifera, vide diaphoretica.	
Sudoriferorum in instantibus mensibus usus.	289
Sudor puerperis bonus	4 9
Suppositoria quid , & quis eorum usus ?	76
Suppositoria non omnia ejusmodi.	76
Suppositoria quæ gravidis convenientia ?	359
Syrupus ros. & viol. sol. in febribus conveniens.	58

INDEX.

T.

Tamarindi mite, & tutum Cholagogum.	50
Tamarindi febribus convenientes.	58
Temperatorum usus.	141
Terror præ alijs animi pathematibus gravidis noxius.	449
Terebinthina gravidis securum diureticum.	363
Tympanites quid.	150
Tympanitidis curatio.	177

V.

Variolarum & morbillorum curatio.	203
Venæ Sectionis in febribus malignis usus.	189
	& 193
Venæ Sectionis in instantibus mensib ⁹ usus.	283
Venæ Sectionis in actu fluentibus mensibus usus.	295
Venæ Sectionis in suppressis mensibus usus.	309
Venæ Sectio abortûs causa.	273
Venæ Sectionem in gravidis suadet ipsa na- tura.	331
Venæ Sectio quibus gravidis potissimum ne- cessaria?	345
Venæ Sectionis in gravidis usus.	327
Venæ Sectio quando in pede & quibus gravidis necessaria?	341
Venæ Sectionis in puerperis usus.	374
Venæ Sectionis in petechijs usus.	200
	Ve

I N D E X.

Venæ Sectionis in variolis & morbillis usus.	203
Ventriculi frigidi & hepatis calidi curatio.	133
Vesicatoriorum in febre maligna usus.	201
Victûs nomine quid intelligatur?	119
Victûs ratio quotuplex, & quæ cujusvis materia?	122
Victûs ratio pro morbi ratione varianda.	126
Victûs febricitantium qualis?	125
Victûs ratio qualis gravidis conveniens?	368
Victûs ratio puerperarum qualis?	452
Victûs simplex & parcior sanitati proficuus.	434
Vigiliarum & delirij curatio.	197
Vivendi mos moderni temporis.	123
Vomitoria quid, & quæ eorum à purgantibus diversitas?	64
Vomitoriorum quod indicans?	65
Vomitoria quibus idonea?	65
Vomitoriorum rectus usus.	66
Vomitoriorum variæ sortis exempla.	67
Vomitoriorum in instantibus mensib ⁹ usus.	289
Vomitoriorum in actu fluentibus mensibus usus.	302
Vomitoriorum in gravidis usus.	357
Vrina quandoque ob vesicæ ab utero compressionem suppressitur in gravidis.	366
Vrinæ suppressionis à calculo in gravida curatio	364
Uteri procidentia in puerperis curatio.	428

ERRATA TYPOGRAPHICA.

ETfi pro & si paginâ 3. lineâ 3. diarrhæa pro diarrhæa. p. 12 l. 18. putaberis pro putate-
ris. p. 22. l. 11. inquam pro in quam. p. 22. l. 17.
allegatæ pro allegtæ. p. 23. l. 18. maximum pro
moximum. p. 27. l. 20. oportet pro aportet. p.
38. l. 12. lib. ifs. pro lib. fs. p. 73. l. 20. apparet
pro oparet p. 105. l. 10. alexipharmaca pro ale-
xipharmaca. p. 116. l. 2. eas pro eos. p. 156. l. 13.
dicto pro dato. p. 180. l. 4. spagyricè pro pagiri-
cè. p. 200. l. 21. aliquot pro aliquod. p. 214. l. 8.
martialia pro martilia. p. 219. l. 3. qualitate pro
qualite. p. 249. l. 17. rubro pro nubro. p. 256.
l. 22. priore pro prioer. p. 308 l. 20. Cap. 8. pro
Cap. 9. p. 356 l. 10. Caput 10. pro 11. p. 358.
l. 6. Caput 11. pro Cap. 12. p. 359. l. 9. obve-
niant pro abveniant. p. 370 l. 9. asservimus pro
effervimus. p. 388. l. 17. patiuntur pro potiun-
tur. p. 434. l. 14. id pro ed. p. 446. l. 18.

